PASCAL BRUCKNER

Paria

Roman

3
TREI

PASCAL BRUCKNER

PARIA

Traducere din limba franceză şi note de Vasile Zincenco
Titlul original: *Parias*, 1985

Cuprins

Prolog
- Un ceai pe Gange
- 1 Picnic la bord
- 2 Vulturul și prada sa
- 3 Mâncătorii de foc
- 4 Firul de păr al profetului
- 5 Prietenia între popoare
- 6 India nu-mi vorbește

I Vânător de săraci
- 1 Piața de imagini
- 2 Faunul și eunucul
- 3 Pumnul și invectiva
- 4 Cruciada
- 5 Mormântul olarului
- 6 Sângele fertil

II Călători nonșalanți
- 1 Hoții de suflete
- 2 Arheologul și vevericța
- 3 Divinități lugubre
- 4 Fuga
- 5 Plăcerile Bombay-ului
- 6 Patriarhi somptuoși
- 7 Indiile dezirabile

III Femeia absentă
- 1 Febra artei
- 2 Romanul de negăsit
- 3 Plimbări printre umbre
- 4 O droaie de copii
- 5 Welcome 92
- 6 Sanctificarea deșeurilor
- 7 Băi cu șampanie

IV Paradisurile exilului
- 1 Edenul ambiguu
- 2 Insulele Fericite
- 3 Maiestatea Sa cu cocoașă
- 4 Moravuri pastorale
- 5 Cu piciorul într-un cuib de șerpi
- 6 Apostolul și golanii

V Prăpădul

1 Sosirea comandorului
2 Recea îmbrățișare maternă
3 Două eleștee întunecate
4 Reflux
5 Intoxicații de pe Pământul făgăduinței
6 Odiseea infamiei
7 Haosul și distrugerea
VI „Apele negre”
1 Frumusețea Europei
2 Împărăția noroiului
3 Restanțe de suferință
4 Howrah-Express
5 Epoca de fier
6 Incurabilii
7 Mormane de schelete
8 Praf de oameni

Pentru Sylvia Noordtzij

„Nu scrutaţi prea adânc abisul
de teamă ca abisul să nu vă
înapoieze brusc privirea.”
Nietzsche

„India, unica ţară pe care toţi
oamenii doresc să o vadă, iar
când au văzut-o sau măcar au
întrezărit-o, n-ar da viziunea
aceasta pe toate spectacolele
din restul lumii.”
Mark Twain

Prolog

Un ceai pe Gange

Tocmai o cotiserăm pe o ulicioară mirosind a hârtie. Nişte vânzători, aşezaţi pe teancuri de foi pe care le vindeau cu bucata, loveau cu papucul o vacă, împodobită pe coarne cu canafi, care încerca să apuce un mănunchi de şpalturi prăfuite şi îngălbenite. Animalul a dat înapoi şi s-a bălegat la picioarele noastre când o fată, extrem de slabă, cu un sugar în braţe, ne-a abordat cu mâna întinsă.

— *Baksheesh, Baba, baksheesh!*

Umplea strada cu tânguiala ieşindu-i din gura strâmbată de un plânset înăbuşit. Mâinile îi erau urâţite de pete albe descuamate. Menviel se pregătea s-o trimită la plimbare, dar americanul i-a arătat ochii sticloşi ai copilului. Faţa, înfăşată în nişte cârpe murdare, era aproape vânătă. Capul, minuscul, se legăna pe un gât prea slab ca să-l susţină. Ieşea din el un miros împuţit.

— Mângâiaţi copilul, a ordonat americanul cu o voce albă.

Voiam să mă interpun, dar Menviel, atât de prompt în a-i da ascultare altuia, atinsese deja obrajii copilului.

— E rece.

— Şi ştii de ce e rece? a exclamat americanul. E rece pentru că e mort de două sau trei zile şi putoarea asta tânără strânge bani cu cadavrul lui.

Noi am tresărit. El a urlat un ordin în hindi şi zdrenţăroasa, speriată, a fugit în mulţime cu sinistra ei povară.

— Ştiai asta, ştiai! a bâlbâit arheologul gata să-i vină rău, de ce mi-ai cerut să-l ating?

— Ca să te fac să pui degetul pe realitatea indiană. Nu există o altă iniţiere mai bună. Şi asta e valabil şi pentru dumneata, domnule Frédéric.

Pretindea să ne dea o lecţie, adopta un ton tăios, magistral. Pojghiţa de politeţe, întreţinută de azi-dimineaţă, se rupsese cu brutalitate. Menviel

bâiguia ceva incoerent şi chiar eu eram cât pe ce să vomit. Habersham s-a uitat la noi cu milă.

— Ne-ntoarcem. Pe ziua de azi s-a terminat, exploratorilor!

A strigat după un taxi şi ne-a împins în el fără să ne ceară părerea. Ne ţinea în mână, se juca cu nervii noştri zdruncinaţi. Eram zdrobit de oboseală, după ce fusesem târât ca un catâr în oraşul vechi. Şi, mai ales, turbam de furie la ideea că arheologul şi cu mine trebuie că alcătuiam, în ochii lui, o frumoasă pereche de tineri cu caşul la gură.

1
Picnic la bord

Sosiserăm la Delhi cu o zi înainte, noaptea. Şi aveam deja o senzaţie de saţietate în faţa unui element prea bogat, prea plin ca să fie consumat. Cu o diplomă de limbă malaeză de la Şcoala de Limbi Orientale, licenţiat şi în *Sciences-Po*[1], la Paris mă specializasem în Asia de Sud-Est. Aveam douăzeci şi patru de ani. Avid să străbat lumea înainte de a-mi începe o viaţă profesională stabilă, am intrat ca stagiar la o revistă săptămânală. După câteva luni, redactorul-şef, satisfăcut de serviciile mele, a vrut să mă pună la încercare şi m-a trimis în India să relatez realegerea Indirei Gandhi. Era în ianuarie 1980, prima mea deplasare în afara Europei.

Îmi amintesc plecarea: întreaga mea abordare a Indiei s-a jucat într-o dimineaţă de iarnă, la aeroportul Roissy. Euforia climatizată a locului, vocile catifelate ale fetelor de la recepţie alcătuiau o vastă încăpere cu ecouri în care zarva lumii pătrundea doar în doze homeopatice. Îmi luasem rămas-bun de la Franţa şi mă lăsam îmbătat de o jubilaţie literalmente aeriană. La înregistrare aveam înaintea mea un tip subţirel, androgin, cu obrajii roz, cu un cap de vulpe, părul rar şi prea lung, flancat de o femeie mărunţică, de vreo cincizeci de ani, îmbrăcată într-un taior gri. El îi spunea cu voce joasă:

— De ce-ai venit?

— N-am putut să te las să pleci fără să te mai sărut o dată.

— Dar te-am văzut aseară!

— Şi ce dacă, atunci când pleci trei luni, poţi să-ţi vezi mama şi dimineaţa şi seara. La urma urmei, n-am decât un singur băiat!

Am ajuns din urmă acest cuplu pe trotuarul rulant care ducea la terminalul de îmbarcare.

Păreau amândoi plăpânzi, plămădiţi dintr-un aluat incomplet. De departe, băiatul îţi evoca o pană zbârlită, avea subţirimea, freamătul şi silueta unei pene. Pe ascuns, femeia încerca să-i strecoare în bagaj un pachet de plastic alb; el a prins-o de mână.

— Dar n-am nevoie de nimic. Ni se dau trei mese.

— Tot ce se poate, dar în avion calitatea lasă deseori de dorit. Te rog, ia sendvişurile astea.

Vorbeau în şoaptă ca nişte spioni care-şi transmit un mesaj secret într-un loc public. Pacheţelul alb trecea de la unul la celălalt, respins, oferit, refuzat iar, acceptat în cele din urmă. I-am depăşit. În faţa vămii se formase o coadă destul de lungă. Cei doi au ajuns în spatele meu.

— Şi mai ales nu uita regula de aur la tropice: nu fructe crude, nu cruditäţi, nu apă nefiartă.

— Nu vreau batistele.

El îşi scuipa frazele printre dinţi cu o violenţă abia stăpânită.

— Ba da, ba da, ia-le din prudenţă. Eşti sigur că ţi-ai luat destui ciorapi cu tine?

M-am întors spre ei. Tânărul m-a privit bănuitor, cu ochii lui lăcrimoşi, de un galben-deschis, şi s-a înroşit. În vreme ce îmi întindeam paşaportul funcţionarului, ea şi-a luat rămas-bun. Am auzit patru sunete seci de sărutări întretăiate de sfaturi şoptite.

— Înaintaţi, vă rog!

S-a smuls din îmbrăţişarea mamei sale: unei muşte i-ar fi fost la fel de greu să se dezlipească de un borcan cu dulceaţă. Dintr-odată, ea a părut cu zece ani mai bătrână; obrajii i-au căzut, sub ochi i s-au umflat pungi, chipul ei mic cu bărbia ascuţită şi-a pierdut tăria. Părea pe punctul de a se dezintegra, ca o păpuşă spartă. A ridicat mâna în semn de adio şi a strigat pe deasupra ghişeelor:

— Şi nu uita să-ţi mănânci sendvişurile!

Fără să-i mai răspundă, cu ochii în pământ, el fugise spre mulţimea de buticuri duty-free.

Întâmplarea a făcut ca, o oră mai târziu, în avion, să fiu plasat lângă el. Îşi examina conţinutul servietei negre din piele şi s-a făcut că nu mă mai văzuse niciodată. Deasupra Frankfurtului, ni s-a servit o tavă cu mâncare. Vecinul meu combina: ba ciugulea cu furculiţa o îmbucătură de pe tavă, ba muşca dintr-un sendviş cu brânză pe care îl scosese din servietă. Deasupra Turciei, continua să ingurgiteze pâine cu şvaiţer şi batoane de ciocolată cu alune. Mă agasa să-l tot aud cum îmi mestecă în urechi şi nu mă vedeam suportând un picnic de unsprezece sau douăsprezece ore. Bărbia îi lucea de unt şi degetele îi arătau nişte unghii roase până la sânge.

La escala din Bahrein, un al treilea bărbat, foarte înalt, cu alură atletică, într-un costum de tweed bine croit, a luat loc lângă tânărul francez care s-a ghemuit cu un aer excedat. Nici n-a decolat bine avionul, că şi-a mai luat un sendviş cu pui din servietă şi a început să scrie o scrisoare în timp ce mânca. Mă uimea capacitatea lui de absorbţie, cu atât mai mult cu cât era slab ca un ţâr. Până la Delhi mai rămâneau şase ore, trebuia neapărat să dorm dacă voiam să fiu în formă a doua zi. Reportajul mă teroriza: trebuia să scriu 25 de pagini despre o ţară absolut necunoscută mie şi suma de bani ce-mi fusese alocată – pe vremea aceea o avere pentru mine – îmi făcea provocarea şi mai redutabilă.

Noul venit se aplecase înspre mâncăcios şi-i spunea cu o lucire de maliţiozitate în ochi:

— După câte văd, nu vă lipseşte apetitul. Nu sunteţi satisfăcut de mâncarea de la Air France?

— Ba da, bineînţeles, dar nu eram sigur c-o să-mi placă şi atunci, din precauţie…

Necunoscutul îl examina cu insolenţă. Trebuie că era un om sociabil, genul de persoană de care fugi sau pe care o cauţi, după cum te simţi pe

moment. Prima impresie mi-a venit de la ochi, de un albastru extraordinar de deschis. Iar ochii aceştia parcurgeau cu atenţie grămăjoarele de firimituri de pe măsuţă. Vocea lui avea un ton plin de amuzament. Nu ghiceai dacă voia să înceapă o conversaţie sau dacă îl găsea pe celălalt extrem de distractiv fără să vrea. A schiţat un zâmbet larg apoi, cu un tupeu care m-a lăsat praf, s-a aplecat peste vecinul nostru comun şi s-a apucat să citească cu voce tare scrisoarea începută de acesta:

— Mămico, tocmai îţi devorez delicioasele sendvişuri…

— Dar… nu vă priveşte!

Autorul scrisorii îşi acoperise foaia cu braţul.

— Iertaţi-mă că sunt atât de curios, dar rar întâlneşti în ziua de azi un fiu iubitor.

Acest compliment nu-l liniştise pe „fiul iubitor” care se uita în jurul lui căutând parcă un loc neocupat. Dar avionul era plin. Degetele i se crispaseră.

— Căci sunteţi un fiu iubitor, nu-i aşa?

— Nu ştiu. Dar dumneavoastră?

Pusese întrebarea la întâmplare, abia stăpânindu-şi vocea, aruncând spre hublou şi culoarul central nişte priviri care exprimau o suferinţă acută.

— Oh, eu de multă vreme nu mai sunt un fiu iubitor. Mai curând am vârsta unui tată iubitor şi chiar a unui bunic iubitor. De altfel sunt căsătorit cu o franţuzoaică.

— Nu sunteţi francez?

— Nu, mă flataţi foarte mult. Sunt american din Ohio.

Rareori auzisem un străin vorbindu-ne atât de bine limba, dar ceva îmi spunea să nu mai continui să-i ascult pe cei doi. Lumina fusese redusă şi avionul, Boeing 747, cufundat în semiobscuritate. Vecinii mei îşi continuau conversaţia din care ajungeau până la mine câteva frânturi. În sfârşit, am înţeles fericirea de-a fi singur şi de-a mă

îndrepta spre un scop. Legănat de oscilaţiile avionului, până la urmă am adormit. M-am trezit la ora 4 dimineaţa în momentul în care începea coborârea. Deja, zeci de mii de lumini palpitau în ordine sub aripile Boeing-ului, galaxii fragile şi fără limite. Am coborât din avion cu o jubilaţie amestecată cu spaimă. Înaintam spre trupul imens de real al Indiei aşa cum te duci la întâlnirea cu o necunoscută al cărei chip nici măcar nu ţi-l poţi imagina.

N-aş fi notat niciodată aceste detalii dacă pentru formalităţile vamale nu m-aş fi pomenit, ca un făcut, lângă tovarăşii mei de zbor. Francezul nu părea să-i fi păstrat vreo ranchiună americanului pentru abordarea lui cam insolentă. Şiruri lungi de indieni întorşi din Emirate complicau la extrem aceste operaţii. La fiecare sfert de oră, vameşii, majoritatea sikh, cu talia prinsă în uniformele kaki, purtând turban şi decoraţii, îşi închideau ghişeele şi se duceau să bea o ceaşcă de ceai fără să ne spună nimic. Americanul a remarcat cu voce tare:

— Politica birocratului este să nu privească niciodată în faţă persoana care îi întinde actele. A schimba o privire cu ea înseamnă a recunoaşte că ai în faţă o fiinţă omenească. Ştiţi care e principiul indian prin excelenţă: de ce simplu când se poate complicat?

Tânărul francez a râs. Uitându-mă la el sub lumina alburie a neoanelor, am remarcat că deja îi creştea uşor barba pe obraji şi am crezut că-i revăd mama lângă el. Se topise în el, însoţindu-l peste tot ca un dublu a cărui solicitudine o simţeai până şi în felul lui de a-şi desface eşarfa de la gât.

Dincolo de vamă se zărea o grămadă neverosimilă de bărbaţi în pijama, de femei în sari, de copii smulşi din pat şi care plângeau. Toţi aceşti ochi se uitau ţintă la tine şi aproape că-ţi părea rău că te afli aici, atât de mult ţi se întărea certitudinea că acea mulţime avea să te înghită, să te pedepsească pentru că ai sosit.

Americanul ne luase sub aripa sa şi voia să mă copleşească cu farmecul:

— În această mulţime, domnilor, vă aşteaptă poate un sfânt gata să vă ofere serviciile sale. Cea mai mare industrie a indienilor este fabricarea zeilor. Aproape că au monopolul. În India sunt tot atâţia mesia câte feluri de brânză există în Franţa. Şi, pe urmă, foamea îi dă şi celui mai simplu măturător de stradă paloarea febrilă a unui profet.

A ţinut neapărat să facem prezentările. El se numea Victor Habersham. Agronom de meserie, specializat în rizicultură, trăia la Delhi. Francezul, un anume Dominique Menviel, se declara arheolog.

— Frédéric Coste, jurnalist.

Adoptasem un ton sec ca să retez efuziunile. Cei doi îmi stricau solemnitatea evenimentului. Culmea ghinionului, au tras la acelaşi hotel ca mine, Imperial. Americanul îşi aştepta soţia reţinută câteva zile la Paris şi bineînţeles am luat toţi trei acelaşi taxi. Habersham nu scăpa nicio ocazie ca să vorbească în hindi cu şoferul.

— Evident, nu intraţi în India pe un elefant înconjuraţi de aur şi învăluiţi de tămâie. S-a terminat cu paturile de cristal, palanchinele, comorile Golcondei[2], trenurile din aur masiv sau panterele îmblânzite purtând pe cap bonete brodate. Indienii ar fi trebuit să-i păstreze pe maharajahi, măcar pentru turişti. Absolutismul burlesc al prinţilor, ce argument publicitar!

Vorbea o franceză fără accent şi Menviel nu înceta să-l felicite pentru cât de bine ne stăpânea limba. Eram nerăbdător să pun capăt acestei întâlniri, datorată mai mult împrejurărilor, decât simpatiei. Că nişte întâmplări atât de triviale slujeau drept prolog epopeii mele asiatice nu era de bun augur. Şi, în vreme ce mă culcam, mi-am promis să caut, încă de a doua zi, ocazia de-a avea o companie mai frumoasă.

2
Vulturul şi prada sa

A doua zi, o duminică, m-am trezit pe la ora 11. Aveam o singură nerăbdare: să plec pe străzi, să explorez capitala, să mă uit la chipurile locuitorilor, să mă familiarizez cu mirosurile, cu culorile. În dimineaţa aceea, era şi aer proaspăt şi cer senin; totul te îndemna la descoperiri. Îmi fusese strecurată pe sub uşă ediţia duminicală a lui *Time of India* şi am răsfoit cu respect un număr gros, plin de nume barbare, de sonorităţi necunoscute pe care formatul anglo-saxon le făcea şi mai incongruente. Camera mea, cu tavanul înalt, ventilatorul care se clătina, mocheta ruptă şi telefonul care bâzâia constant, oferea spectacolul unei dezordini simpatice. Tot hotelul, un fost *palace* colonial în care plutea o bogată aromă de tămâie şi de putreziciune umedă, combina splendoarea cu părăsirea.

Dar şocul a venit de la grădina unde am ajuns după o succesiune de coridoare: imensitatea calmă a unui gazon englezesc mărginit de palmieri şi flori tropicale, o mare întinsă pătată de siluete albe printre care treceau servitori cu turban purtând tăvi încărcate.

Mă pierdeam în seninătatea acelei verdeţi aproape dureroase pentru ochi din cauza strălucirii, când pe umăr mi s-a pus o mână.

— Vă place jungla pusă în borcane de flori?

Era americanul. Nu mi-am putut reţine o grimasă.

— Uitaţi-vă cine e acolo!

Mi-a arătat o masă trasă mai la o parte. Menviel, identificabil după hălăciuga lui, scria, aplecat peste o foaie de hârtie.

— Haideţi lângă el, ba da, ba da, insist, luaţi micul dejun cu noi!

Tânărul francez s-a arătat volubil. Dintr-o trusă de medicamente, deschisă lângă ceaşca lui, se revărsau pilule şi vitamine. Ne-au fost servite trei breakfast-uri în stil englezesc. Menviel vorbea, cu o felie de pâine prăjită cu dulceaţă în mână, când de pe un palmier, rapid ca un glonte, un vultur a picat asupra lui. Cu un fâlfâit de aripi care a făcut să se clatine ceainicul i-a smuls tartina din mână şi s-a întors să se caţere pe un şemineu din hotel. Agresiunea acestui sac de deşeuri, imens şi cu ciocul coroiat, abia dacă durase câteva secunde. Majordomul a alergat la noi să-şi prezinte scuzele: americanul a ridicat glasul şi ne-au fost oferite alte trei mic dejunuri drept despăgubire.

— Să ştii, Dominique, că înţeleg vulturii de oraş; i-a răsfăţat civilizaţia şi preferă pâine prăjită hoiturilor.

Americanul luase un ton afectat, de indulgenţă ironică, şi ne-a asigurat că păsările sunt inofensive. Pentru prima oară remarcam ce faţă versatilă avea. Severă când era liniştit, se însufleţea de îndată ce vorbea, iar în ochii lui albaştri sclipea o lumină maliţioasă, aproape ghiduşă.

Când m-am sculat de la masă ca să-mi iau la revedere, a protestat: doar n-aveam să mă lansez fără ghid în imensul oraş. Trebuia să mă întâlnesc cu cineva? N-am avut prezenţa de spirit să mint bine. Atunci, de ce nu mă alăturam lor? Arheologul îi acceptase deja cu o seară înainte patronajul. A trebuit să consimt şi eu: sub cea mai încântătoare gentileţe, agronomul ascundea un caracter imperios. O să am timp destul să mă descotorosesc de ei mai târziu.

Am luat un *rickshaw,* un scuter-taxi care pârâia tot timpul, cu scaunele desfundate, cu capotă ruptă ce pocnea în vânt ca un bici, şi care ne-a transportat în goană spre oraşul vechi, strecurându-se printre autobuze, camioane, biciclete şi bovine hoinare culcate chiar pe carosabil.

Aş fi preferat să încep cu o porţie de Indie mai modestă. Dar imediat am fost sufocat ca sub efectul unei mâncări indigeste. În mai puţin de două ore vizitaserăm Marea Moschee şi Fortul Roşu, înghiţiserăm istoria Imperiului moghul, revolta şipailor[3], stăpânirea britanică, masacrele Independenţei; numele, datele, cronologiile mi se amestecau în cap. Menviel suferea de o înclinaţie cam agasantă de-a admira totul; sub efectul decalajului orar, începuseră să mi se înmoaie picioarele. Când se încrucişau cu noi pe stradă, trecătorii ne împingeau, ne lansau comentarii despre care eram incapabil să spun dacă erau ostile sau nu. Mă simţeam la ani lumină distanţă de aceşti indivizi.

Încă de la ieşirea din Fortul Roşu, un băiat pe jumătate gol, cu torsul acoperit de cruste şi ochii înnegriţi cu *khol,* şi-a întins mâna spre mine. Nu ştiu de ce dintre toţi tocmai pe mine m-a ales. M-am uitat la cei doi însoţitori ai mei şi am întrebat prosteşte:

— Ce trebuie să fac?

— Dragul meu, mi-a răspuns americanul, dumneata trebuie să decizi. Cerşetorul ăsta ţi s-a adresat dumitale. Nu ştiu ce e în inima dumitale. Dacă crezi că merită o pomană, execută-te.

Uşurat de sfatul lui, i-am dat o rupie. Imediat, alţi doi copii s-au agăţat de mine. Erau nişte puşti care pe jumătate se milogeau, pe jumătate bravau. Purtau bermude rupte, umblau desculţi, goi până la brâu; pentru ei cerşitul părea că e şi un joc şi o nevoie. Stânjeneală supremă pentru mine, îmi sărutau picioarele, se frecau pe burtă cu o mână şi cu cealaltă făceau gestul de a-şi băga mâncare în gură.

— *Bapu, one rupee, bapu!*

— Ce zic?

— Îţi spun „tată”, *bapu.* Nu ştiu dacă te-au recunoscut, dar te felicit pentru această îndepărtată posteritate.

Oboseala şi enervarea mă prosteau. Francezul zâmbea.

— *Bapu, one rupee. No papa, no mama, me hungry, one rupee!*

— Dar am mai dat! Împărţiţi cu celălalt!

L-am arătat cu degetul pe primul solicitant care, numai zâmbete şi lamentaţii cu o clipă înainte, se întunecase la faţă de îndată ce-şi băgase în buzunar moneda dată de mine. Mă exprimasem în engleză cu un groaznic accent parizian. Simţeam că mă cuprinde panica.

— Ăştia continuă să ceară, ce să fac?

Le-am mai dat două rupii. Dar veneau fuga alţi trei şchiopi; mă şi vedeam urmărit de haita tuturor nevoiaşilor din cartier. Îşi aruncau cu praf pe cap în semn de umilire. Singur, i-aş fi respins fără îndoială; dar, de faţă cu cei doi mentori ai mei, mă temeam să nu par egoist.

— Să accelerăm, am şuierat eu printre dinţi.

Lungisem pasul. Dar un olog, un ciung şi unul fără un picior s-au luat după mine în mare grabă şi cu mult zgomot. Habersham şi Menviel rămăseseră în urmă. Cei trei infirmi se îmbrânceau pe urmele mele în ciuda handicapurilor şi s-au apucat să-mi repete litania lor. Mi-am astupat urechile. Devenisem obiectul unor atacuri concentrice şi atunci am schimbat direcţia. Ologul a schimbat-o şi el, ciungul a schimbat-o şi el, cel fără un picior la fel. M-am desprins din mâinile lor murdare, neîndrăznind să le încrucişez privirile şi m-am întors spre prietenii mei.

— Dar de ce eu? Sunt zeci de turişti pe aici.

Simţeam că mă înmoi şi că sunt gata să cad în fraze gata făcute.

— Un sfat: cu cerşetorii, dispreţul este un imperativ vital. O simplă privire şi s-a terminat: ei o iau drept încurajare.

— Şi atunci unde trebuie să te uiţi?

— În aer, spre cer. Cerşetorii nu fură. Ignoră-i, treci prin ei ca şi când ar fi transparenţi. Hinduşii

fac asta de secole. E rândul dumitale să înveţi.

Mi-am aţintit ochii spre orizont, cu bărbia ridicată, nemaivăzând decât vârful capetelor şi al acoperişurilor.

Mă prinseseră de mână doi băieţi dar m-am descotorosit de ei cu o lovitură.

— *It's enough now!*[4]

Habersham era vizibil amuzat de încurcătura mea. Drept încheiere, un policeman în pantaloni scurţi bufanţi şi cu moletiere a sosit şi i-a împrăştiat pe copii ameninţându-i cu bastonul lui de bambus cu vârf de fier. Prădătorii nenorocoşi s-au îndepărtat.

— Iată, ăsta a fost botezul dumitale, a exclamat americanul. Şi totuşi încă n-ai văzut nimic.

De dimineaţă se ocupa de programul nostru. Străbătea străduţele murdare, se strecura prin vacarm şi împuţiciune cu dezinvoltura şi graţia unui aristocrat. Nu arăta niciun semn de jenă sau de dezgust şi evolua printre cerşetori de parcă deţinea cheia viitoarei lor fericiri.

Mergeam pe Chandi Chowk, un bulevard lat, drept, înecat de o mare de oameni. Se amestecau o mulţime de rase, discutau în cele mai ciudate limbi, fără a mai socoti valul de biciclişti, căruţele medievale, autobuzele cu imperiala periculos de turtită, triciclurile de transportat marfă, rablele de automobile şi întreaga menajerie obişnuită de măgari, capre, câini şi vaci. Bazarurile, cuburi de beton şi de tablă, în care negustori corpolenţi tronau ca nişte sfinţi în firida lor, îşi revărsau pe trotuare ciorchini de papuci, baterii de cratiţe din aluminiu, valuri de ţesături în culori vii, borcane de farmacie verzui, grămezi de alimente şi mirodenii. De balcoanele ruginite atârnau imense panouri publicitare cu afişe de cinema în culori violente, arătând personaje grase şi înlăcrimate, înţepenite în dramă sau compasiune. Era o monstruoasă scurgere de pietoni, purtând pe cap turbane, văluri, calote albe, şaluri, un furnicar de

indivizi cu pupilele negre, toate imposibil de pătruns, indescifrabile. În aceste legiuni zdrenţăroase credeam că desluşesc sumbre comploturi şi mă ţineam lipit de ghidul nostru.

Pe trotuare, oamenii se spălau la cişmeaua publică, storceau trestii de zahăr, reparau *rickshaw*-uri şi biciclete, mulgeau bivoliţe, dormeau pe paturi din chingi, ghiceau în palmă şi-n cărţi, se uşurau, lăsaţi pe vine, cu spatele la lume, singuri sau în grup; bărbierii îşi rădeau clienţii căţăraţi pe scaune sub cerul liber, cizmarii pingeleau încălţările cu bucăţi de anvelopă. În măcelăriile minuscule cu firmele în limba urdu, oile şi mieii agăţaţi de cârlige de fier erau negri de muşte ce bâzâiau cu febrilitate.

Totul strălucea, sclipea, în tonuri ţipătoare ce-ţi ardeau retina. Luceau până şi petele roşii de betel[5] scuipate de bărbaţi şi femei ca un fel de aversă de sânge neîntreruptă. Grăsimea de pe trupuri, usucul animalelor, grămezile de gunoaie, fructele şi florile putrezite, aromatele dulcege culminau într-o duhoare de viaţă în descompunere care va rămâne veşnic pentru mine mirosul Indiei.

Niciodată şi la niciun alt popor nu mă simţisem atât de străin. Mişunarea fiinţelor şi a condiţiilor sociale îmi contrazicea experienţa în privinţa oamenilor.

3
Mâncătorii de foc

Încă din prima zi am ştiut că aveam să ratez India pentru că aşteptam prea mult de la ea. Îmi petreceam vremea cu întâlniri, apeluri telefonice, interviuri. Sculat devreme, devoram cele patru sau cinci cotidiene de limbă engleză care apăreau la Delhi, îmi luam pagini întregi de notiţe. Nutream visul nebun de-a obţine o întrevedere cu Indira Gandhi, recent realeasă, şi telefonam în fiecare dimineaţă la secretariatul ei ca să-mi reînnoiesc cererea. Păream cuprins de flăcări: ieşeam din camera de hotel doar ca să mă arunc într-un taxi care mă lăsa în faţa sediului unui minister sau partid. Aici, timp de o oră puneam întrebări unor personaje grave care îmi răspundeau într-un ritm de mitralieră într-o engleză impecabilă subliniind deficienţele celei vorbite de mine, aşa încât trei sferturi din convorbire constau în a le pune să-mi repete ce spuseseră.

De îndată ce aveam o oră de răgaz, plecam să hoinăresc pe străzi şi în parcuri. Toată lumea tuşea, cu o eşarfă înfăşurată peste urechi în loc să fie în jurul gâtului, ceea ce dădea şi capetelor celor mai slabe rotunjimea unui ou. Dacă ceream o informaţie, toată lumea ştia şi-mi răspundea indicându-mi o direcţie diferită. Credeam că mă aflu în mijlocul unui popor de învăţători fără să pot profita niciodată de învăţămintele lor. În fiecare clipă eram abordat de persoane linguşitoare care-mi propuneau cele mai ciudate servicii şi trocuri: unul deţinea cheia viitorului meu în palmele lui; altul voia să-mi schimb haina de lână cu un infect pulover găurit; al treilea pretindea să-mi facă un masaj în aer liber, dar ţinea să rămân în slip şi să-mi încredinţez hainele unui acolit al lui; al patrulea voia să-mi cureţe urechile cu o andrea lungă din oţel începând însă prin a introduce în ele fără

ruşine cocoloaşe compacte de cerumen pentru a-şi justifica intervenţia. Din magazine se auzea o muzică exasperantă asemănătoare cu scârţâitul interminabil al unei uşi neunse de multă vreme; aici tenorii, în loc să cânte, făceau gargară apoi îşi alungeau glota şi îşi gâdilau esofagul. Mă gândeam la toate Orienturile la care visasem, Orientul tigrilor parfumaţi, al paradisurilor opiului, al voluptăţilor, Orientul misticilor, al revoluţiilor şi nu găseam niciunul. Eram aici, cu memoria încărcată de relatări savante, şi ţara îmi scăpa printre degete.

Mă întâlneam des cu Menviel prin hotel şi ni se întâmpla să facem schimb de impresii la un ceai sau la masă. Şi el avusese mai multe emoţii decât se aşteptase. Unul îl agăţase pe stradă, îi promisese o rată de schimb foarte favorabilă şi dispăruse cu banii pe uşa din dos a unei cafenele în care îl invitase. O decepţie comună uneşte. Nu ne mai puteam despărţi. Slăbiciunile lui, care la început mă dezgustau, acum mă întăreau.

Avea un adevărat cult pentru american şi ardea de nerăbdare să dobândească ştiinţa şi dezinvoltura acestuia, facultatea lui de-a se integra într-o societate atât de străină.

— După părerea ta, cum ne vede? Ne consideră prieteni?

— Prieteni, nu ştiu, dar cu siguranţă un auditoriu. Are atâta nevoie de oameni în faţa cărora să strălucească! Chiar şi pe socoteala lor.

— Eşti nedrept. Vrea doar să ne ajute.

S-a nimerit ca agronomul – care între timp, fiindcă i se întorsese soţia, părăsise hotelul nostru – să ne invite a doua zi seara la restaurantul hotelului Taj Mahal. Ţinea să ne iniţieze în bucătăria indiană, să ne „boteze cu curry”.

Ne aştepta într-un decor de „O mie şi una de nopţi”, dar atât de întunecat că abia ne vedeam vecinii şi foarte puţin farfuriile. Îţi trebuia câteva minute ca să te obişnuieşti şi să desluşeşti arcadele

în stil indo-musulman şi chelnerii deghizaţi în împăraţi de carte poştală.

— Ştiţi de ce sunt atât de puţin luminate restaurantele indiene? Într-o ţară în care trei sferturi din populaţie suferă de foame, o masă în public este aproape un act clandestin. Cel care mănâncă trebuie să se ascundă privirilor, aici te ghiftuieşti în umbră.

Domnul Habersham ne comandase *vegetaţie thali, o* combinaţie a celor patruzeci de specialităţi ale bucătăriei vegetariene. Pe o tavă de aramă se învecinau, în mici cupe, morcovi, castraveciori, conopidă, napi, dovlecei, roşii, linte neagră, orez alb, două păhărele de curry şi turtiţe de grâu calde. Tonurile închise ale sosurilor, semănând cu dulceţurile, care variau de la roşu ca sângele la auriu ca mierea, ne ridicau masa la rangul de turn Babel, de rezumat colorat al lui *Mother India*[6]. Felurile de mâncare fiind mici, trebuia să iei din fiecare pe rând, să dozezi numeroase savori şi să nu te limitezi la uniformitatea unei unice senzaţii.

Ne uitam la toate cu circumspecţie. Până acum nu gustasem din India decât ceaiul şi fructele pe care le curăţăm cu grijă de coajă. Îl bănuiam pe-al nostru cicerone că vrea să ne semene furtuna până în sistemele digestive. Şi în vreme ce noi mestecam, stingând focul fiecărei îmbucături cu o duşcă de bere locală, el perora dând fiecărui dumicat consistenţa unei idei.

— În această societate foarte stratificată, bucătăria reprezintă un contramodel. La naştere sistemul social îl distribuie pe fiecare unei caste; bucătăria exprimă bucuriile metisajului, ale amestecului. Curry-ul simbolizează India pentru că adună sub acoperişul lui atâtea religii şi popoare diverse. Mirodenia este un lubrifiant: accelerează digestia şi federează alimentele. Dar nu fără a le disimula. În tocăniţele întunecate la culoare se pregătesc groaznice conspiraţii. Vi se ascunde tot ce mâncaţi. Şi totul devine digest de îndată ce este

uns cu teribilele ingrediente. Este o hrană pentru orbi. De aici vine incertitudinea legitimă a europeanului: oare ce produs mi se serveşte? Morcovul ăsta este un morcov bun? Aici nu există francheţea puritană a bucătăriei americane care, înainte de-a fi socotită comestibilă, trebuie mereu să-şi decline identitatea, greutatea, originea, data naşterii. Spre deosebire de ţările democratice, în India bucatele sunt amestecate pentru că oamenii sunt separaţi.

Un majordom cu faţa ciupită de vărsat a venit să ne servească un supliment de *chapatti,* de clătite şi linguri de orez care cădeau în farfurii sub forma unor cornuri de un alb strălucitor. Îmi venea să persiflez, să întrerup acea etalare de ştiinţă. Trebuie că Victor Habersham a băgat de seamă căci, continuând să vorbească, mi-a făcut cu ochiul, o scurtă punctare cu pleoapa care a făcut să treacă de la el la mine unda unei complicităţi.

— Oh, religia îşi reia repede drepturile! Mai întâi, nu toate castele mănâncă aceleaşi feluri şi a şti pe cine frecventezi şi cu cine mănânci capătă o importanţă infinită. Cei mai fervenţi îşi procură serviciile unui bucătar (toţi bucătarii sunt brahmani) care îi urmează peste tot, chiar şi în străinătate. Poţi fi intoxicat de o proastă frecventare la fel de periculos ca de bacilii tuberculozei. Peste tot ameninţă impuritatea. Vă sfidez să identificaţi un cartof, un bob de mazăre, carnea de miel, de bivol sau de câine după ce au stat la macerat ore întregi în *masala.* Curry-ul este o deghizare, o pâlnie care face să-ţi alunece orice pe gât, o materie ideală pentru falsificatori. Cu el fiecare mestecătură devine o ghicitoare, de aici vine împărţirea între bucătăria moghlai şi bucătăria din Sud, între carnea friptă şi soteuri, care coincide cu opoziţia dintre islam şi hinduism. Frigăruia, chebabul sunt aportul unei religii avide de simplitate şi de claritate, invers faţă de curry care privilegiază confuzia şi camuflarea.

— De fapt, fiecare masă este un eveniment cu un mare risc?

— Pentru intestine, da. Această bucătărie care are defectul de-a îneca totul în acelaşi gust – dar ce gust! – suscită o explozie teribilă în cerul gurii. E un incendiu care începe cu buzele, se propagă la organe şi nu se stinge niciodată de tot, căci a doua zi, la evacuare, mirodenia se răzbună iar şi te salută printr-o ultimă usturime pe mucoasă.

— Spuneţi-mi, l-a întrerupt Menviel, pe care îl simţeam că era pradă unei anumite nelinişti, tot ardeiul ăsta iute şi tot piperul ăsta roşu nu sunt dăunătoare?

— Nu, mirodeniile astea îmbibă pielea şi organismul celor care le mănâncă. Iată de ce atâţia bătrâni hinduşi miros a coriandru, şofran sau cardamom. Nu uitaţi că mănâncă cu degetele, ceea ce le permite să aprecieze consistenţa, grosimea şi friabilitatea mâncării. Să mănânci cu furculiţa înseamnă să faci dragoste prin persoană interpusă, în timp ce atunci când mănânci cu mâna, numai cu mâna dreaptă, masa devine un templu: înghiţind aceste comori parfumate, te împărtăşeşti din univers.

Fără îndoială, domnul Habersham te impresiona prin erudiţie şi brio. Acţiona cam cum face curry-ul, ne putea face să înghiţim orice dacă îşi folosea elocinţa care ne fermeca şi ne adormea facultăţile critice. Cunoştinţele lui despre această ţară şi oamenii ei erau stupefiante. Ele mergeau în adâncime şi se întindeau la moravuri, limbaje, istorie, floră şi chiar la minerale. Ca agronom, participase la revoluţia verde în Pundjab care îi permisese subcontinentului să acceadă la satisfacerea cu mijloace proprii a nevoilor lui alimentare. Cu el, care se lăuda pe bună dreptate că recunoaşte pe stradă un marwari, un caşmiri sau un marathi, că deosebeşte castele după haine şi ocupaţii, făceam turul peninsulei fără să ne părăsim fotoliul. Totuşi, îţi dădea sentimentul

penibil că transmite mesaje numai pentru cei iniţiaţi. De parcă faptul de a conversa împreună, chiar şi în inima Asiei, constituia un privilegiu care merita o anumită obscuritate.

Către miezul nopţii, a început să ne tutuiască, să ne declare via lui simpatie. Desluşeam în asemenea declaraţii prea multă condescendenţă ca să mă las în voia lor. De fapt, ştiinţa lui mă deprima. Prefăcându-se că ne revelează sectele raselor asiatice, nu făcea decât să le mărească misterul. Şi cu cât perora, cu cât îşi înălţa statura, cu atât mă simţeam mai mic, mai limitat. Îl vedeam pe Dominique Menviel cum, cu ochii larg deschişi, îi sorbea fiecare cuvânt, se uita la el aşa cum te uiţi la un izvor de lumină.

4
Firul de păr al profetului

Într-o după-amiază, Dominique m-a prezentat şefului său de misiune, un anume Charles Orsoni, şi omologului său indian, Raghu Sen Gupta. Primul, de origine corsicană, era un bărbat înfloritor, înalt, uşor umflat în ciuda chipului său de legionar roman. Indianul, mai scund, având cam aceeaşi vârstă, te impresiona prin blânda autoritate pe care o emana: brahman din Bengal, profesor de istoria artei la Universitatea din Calcutta, vorbea o engleză extrem de pură, cu un glas melodios care-ţi cucerea încrederea. Repede, ne-am împrietenit toţi patru şi cei doi mai în vârstă decât noi ne-au propus să ne arate a doua zi, o duminică, Agra, aflată numai la două sute de kilometri de Delhi.

Toată ziua aceea a fost o încântare. Pe cât de priceput fusese Victor să-şi facă o plăcere din a ne băga în situaţii dificile, chit că ne salva *in extremis,* pe atât cei doi ghizi ai noştri se arătau prevenitori, îndepărtând pe inoportunii care tot apăreau. Era un regal să-i auzi cât de inteligent rivalizează în ştiinţa horticolă, poezie, miniaturile persane şi reînvie pentru noi secolul al XVII-lea moghul. Din lunga lor frecventare a istoriei şi artei indiene nu-şi obţineau niciun avantaj abuziv. Spre seară, după o discretă aluzie a lui Dominique, discuţia a alunecat spre Victor Habersham. Orsoni îl cunoştea bine:

— În confreria nu prea mare a îndrăgostiţilor de India, Habersham deţine rolul de lider; are o prodigioasă mecanică intelectuală aptă să înmagazineze totul. Mai întâi te face exigent căci cunoaşte orice chestiune mai bine decât toţi. Apoi, te face inteligent: ca să-i răspunzi, trebuie să ai ţinte mari. Chiar şi reaua lui voinţă îi trezeşte pe interlocutori: ştie să se arate teribil de nedrept, dar lumea îi iartă greşelile. Pentru el, India a fost o

revelaţie urmată de o convertire: acum, cu inima şi cu mintea, este cetăţeanul ei.

Sen Gupta a ţinut să completeze şi să nuanţeze acest tablou:

— Dacă stârneşte admiraţia coloniei europene şi a multor indieni, dă totodată dovadă de o mare naivitate care îi joacă feste. Ca un bun yankeu, crede că există o soluţie la fiecare problemă. Nu înţelege tărăgănările, reticenţele unei societăţi vechi precum a noastră, guvernată de obscure forţe subterane. Închipuindu-şi că raţiunea poate lumina totul, a stârnit multe susceptibilităţi. Intransigenţa lui irită. Pentru el, agronomia este o adevărată disciplină, aproape o morală. Vrea rezultate imediate, se înfurie, se indignează adeseori fără noimă, uită nuanţele. Dar posedă o calitate pe care rareori o au americanii, şi anume simţul umorului. Revendică dreptul la prostul gust, la glumele îndoielnice: de pildă, la sărbătoarea de Thanksgiving de la ambasadă, a sosit deghizat în hamburger, gol puşcă, între două uriaşe felii de pâine şi purtând pe cap o tomată. Îşi bate joc în public de ţara lui, dar îi zeflemiseşte la fel de bine pe francezi şi establishmentul indian. Este singurul care poate fi primit peste tot şi care îi spune verde în faţă fiecăruia ce crede, fără să fie alungat ca un necioplit.

Am încercat să-l fac să-şi continue criticile, dar Sen Gupta nu mi-a urmat îndemnul: defectele lui Habersham depuneau şi ele mărturie în favoarea lui; aducea drept dovadă următoarea întâmplare atribuită agronomului american:

— Acum aproape un an, în mai multe oraşe indiene, sunniţii şi şiiţii se înfruntau în lupte fratricide. Minoritarii, foarte influenţaţi de evenimentele din Iran, pretindeau să le impună musulmanilor indieni rigoarea şi asprimea revoluţiei khomeiniste. Într-o zi, un fapt divers a atras atenţia tuturor: în plin ramadan, în partea veche a oraşului Delhi, cartier tradiţional islamic,

asistenta domnului Habersham, o islamică, a fost oprită pe stradă de nişte tineri exaltaţi. O văzuseră că mestecă ceva pe furiş la amiază: cât ţine ramadanul, n-ai dreptul să bei şi nici să mănânci până la apusul soarelui. I-au deschis gura cu forţa şi ca aliment nu i-au găsit decât gumă. Au sechestrat-o imediat şi s-au constituit într-un tribunal islamic, practică absolut ilegală în India, unde dreptul penal nu depinde în principiu de nicio religie. Au interogat-o timp de patru ore, cazul fiind dificil: ea mesteca, lucru vinovat, dar nu-şi înghiţea decât saliva, lucru nevinovat. Pentru că mima mestecatul, a fost totuşi condamnată să i se aplice pe loc cincisprezece lovituri de bici, spre a sluji drept exemplu. Când a ieşit din mâinile lor, mai mult moartă decât vie, a depus plângere şi a fost spitalizată. Cazul a ajuns în faţa justiţiei, judecătorul de instrucţie era de altfel el însuşi musulman, şi agresorii au fost condamnaţi cu severitate.

Chestiunea l-a exasperat pe Habersham. Detesta fanatismele religioase şi întotdeauna ne-a preferat pe noi, hinduşii. Cred că atunci i-a încolţit în minte ideea de a-şi răzbuna asistenta şi de-a le juca o festă mahomedanilor. În Jama Masjid, ca în toate moscheile din lume, există o raclă în care se păstrează un preţios vestigiu al Profetului: în general, un fir de păr din barba lui. Această amintire, pusă în valoare într-un tub de cristal închis cu un căpăcel de argint, era păzită atunci, în colţul de vest al curţii, de un bătrân care o arăta vizitatorilor, în schimbul unei modeste taxe. Paznicul, pe jumătate orb, adormea uşor. Habersham, care stăpâneşte limbile hindi şi urdu, ştiuse să-i câştige încrederea făcând numeroase vizite; purta perucă şi o mustaţă falsă care îl făceau de nerecunoscut. Se dădea drept un orientalist german, de altfel este de origine germană, şi-l convinsese pe bătrân că vrea să se convertească.

Într-o după-amiază, la ceasurile când căldura era cea mai mare, s-a întors la Jama Masjid, l-a trezit uşurel pe paznicul cufundat în siestă şi i-a cerut voie să contemple firul de păr al Profetului. Acesta a acceptat şi s-a culcat la loc. Repede, americanul a forţat căpăcelul tubului şi a înlocuit firul veritabil cu un fir de păr de porc cu aceeaşi culoare, mărime şi consistenţă. Ştiţi, desigur, că porcul este un animal tabu pentru islam. A trecut o lună. Apoi, un mic anunţ anonim în *Times of India* şi în *Indian Express* a sugerat că gajul Profetului păstrat în moschee era în realitate doar un fir de păr de porc, numai bun să faci din el o periuţă de dinţi. Dezvăluirea a făcut mare vâlvă. Doctori ai legii, molahi, unii veniţi din Malaysia şi din Pakistan, au alergat la căpătâiul divinului fir de păr care a fost expertizat şi contraexpertizat, iar în cele din urmă, declarat nelegiuit şi ars în public. Nu se putea închipui un mai mare sacrilegiu.

Ca să înţelegeţi amploarea problemei, trebuie să ştiţi că în ianuarie 1964 dispariţia unui fir de păr al Profetului din moscheea de la Hatrabtal, loc sfânt din Srinagar, capitala Caşmirului, provocase o serie de răzmeriţe comunale în tot subcontinentul. Acest fir de păr, pecetluit cu ceară pe fundul unei cutii umplute cu petale de trandafir, a fost găsit, opt zile mai târziu, într-un beci al moscheii. Şi de data aceasta, partidele musulmane i-au acuzat pe hinduşi şi au cerut restituirea imediată a fragmentului sfânt. Situaţia s-a înveninat, lumea politică s-a neliniştit de o posibilă reluare a războiului dintre comunităţi. Însăşi Indira Gandhi, aflată atunci în plină campanie electorală, a promis, dacă este reeleasă, pedepsirea vinovaţilor în mod exemplar şi a înfierat slăbiciunea guvernului Janata.

La fel de pe furiş cum dispăruse, firul de păr sacru a fost înapoiat proprietarilor lui într-o cutiuţă depusă într-o dimineaţă la poarta moscheii. Un telefon anonim dat imamului îl prevenise de

această restituire, ancheta s-a sfârşit printr-o hotărâre de neurmărire şi, de atunci, relicva este păzită de un poliţist înarmat. Victor Habersham, chiar şi între patru ochi, a negat întotdeauna participarea sa la această afacere; dar asistenta lui a găsit într-un sertar de la biroul lui peruca şi mustaţa falsă folosite de misteriosul vizitator. N-a spus nimic poliţiei din prietenie pentru Victor care astăzi ştie că noi ştim cu toţii.

— A făcut el asta?! a exclamat Menviel. E într-adevăr formidabil! Formidabil!

Orsoni şi Sen Gupta au aprobat râzând. Prin ei, faima îl ridica pe american la rangul de mit. Eram de fapt invitat să fac parte din curtea lui; dar acest erou mă afunda în mediocritate. Obosisem să tot aduc sacrificii zeilor, voiam şi eu partea mea de elogii, de aventuri.

Seara, prins cu totul de ranchiuna mea, uitasem deja mausoleul Taj Mahal, bulbii lui de marmură care respiră şi palpită. Din Agra n-am reţinut decât veveriţele cu coada vărgată care ne escortaseră toată ziua în grădinile moghule, fugind ca nişte lungi fuse suple de blană. Îşi făceau puii cocoloş ca să-i transporte de la un copac la altul, iar diamantul negru al ochilor lor avea forma unei alune.

Îmi mai rămâneau doar două săptămâni ca să arăt de ce sunt în stare, dar lucram prea mult şi nu mai aveam timp să văd. De îndată ce ieşeam din hotel, aşteptând evenimentul care-mi va justifica lenevia, îmi era ruşine că-mi pierd timpul şi mă întorceam la cărţile şi ziarele mele. Din exces de zel, am crezut că e necesar să mă duc la Calcutta, ca să înţeleg mai îndeaproape revoltele din Assam, provincie din nord-est, care refuza instalarea pe pământul ei a imigranţilor nepalezi şi bengalezi. Câteva pogromuri făcuseră deja mai multe mii de morţi. De la Calcutta am luat un alt avion pentru Siliguri, mai la nord, şi am încercat în zadar să

mituiesc camionagii ca să mă transporte până la Gauhati, interzis corespondenţilor străini. Armata controla vehiculele. De ciudă, am hotărât să urc până la Darjeeling, care mi se părea un excelent balcon pentru a observa India; un trenuleţ te ducea până la fosta staţiune climaterică, celebră pentru ceaiul ei. Din păcate, era un trenuleţ local groaznic, construit la începutul secolului de englezi şi care făcea nouă ore ca să străbată cincizeci de kilometri. Nişte prieteni îmi promiseseră că voi avea o panoramă unică în lume; ascensiunea era învăluită într-o ceaţă deasă. Socoteam că-mi voi scoate pârleala odată ajuns pe vârful muntelui.

Îmi enumeram deja în minte tot ce se spunea despre Darjeeling, că, ieşind din foametea din Bengal, Himalaya este un festin, o superbă masă pentru invitaţi, la care femeile sunt frumoase, copiii roz şi rotofei, zâmbetele generoase pentru că muntele purifică până şi sărăcia. Dar la sosire ploua cu găleata; nu vedeai la mai mult de un metru. Am dormit prost, enervat de altitudine, clănţănind din dinţi din cauza frigului contra căruia nu eram înarmat. Nu puteam nici măcar citi sau lucra, curentul electric fiind întrerupt după ora 9 seara. A doua zi, cum timpul nu se ameliora, am hotărât să plec înapoi; ducându-mă la autogară, am avut timp să zăresc un şerpaş şi un călugăr tibetan.

Treceam pe lângă toate; şi pe lângă India profundă, şi pe lângă pătura de europeni care se integraseră bine în ea, o iubeau, iar pe mine mă considerau o pasăre în trecere prea fragilă ca să fie admisă. Nu-mi era de-ajuns că mă izbeam în fiecare clipă de opacitatea limbilor şi moravurilor; eram complet lipsit de experienţă, ignoram totul despre chestiunile indiene şi mă simţeam disperat de inapt să fac o sinteză clară şi rapidă a situaţiei. La Calcutta, degeaba le-am asaltat pe câteva personalităţi renumite ale căror semnături mi-ar fi putut valoriza articolul, în singura după-amiază în

care am hotărât să vizitez templul lui Kali[7], am fost asaltat de o bandă de puşti pe jumătate goi care mi-au cerut fiecare un obol, sub pretextul că-mi arătaseră accidentele terenului şi cojile de portocală. Am refuzat. Brahmanul din templu îmi storsese deja o sută de rupii. M-am urcat înapoi în taxi; însoţitorii mei au început să bată cu degetele în geamuri, iar trei dintre ei s-au căţărat pe portbagaj şi pe capota maşinii. Şoferul a luat viteză şi, râzând de mama focului, a frânat brusc. Dezechilibraţi, puştii au căzut pe caldarâm. Muream de ruşine.

Atunci, însufleţit de nu ştiu ce burlescă mitologie a reporterului, am împins naivitatea până la a da o fugă la Dacca, aflat la doar o oră de zbor cu avionul, ca să studiez repercusiunile alegerilor asupra regimului vecin. Cu totul şi cu totul, am văzut doi responsabili locali care mi-au ţinut discursuri liniştitoare despre relaţiile de bună vecinătate etc. Seara, în luxul standardizat al hotelului meu internaţional, m-am uitat la filme americane pe video. Venisem atât de departe ca să văd spanacuri de serie B date de televiziunea franceză în fiecare săptămână. Parcă trăiam într-un batiscaf, ieşisem din camera climatizată spre un taxi climatizat care mă lăsa într-o clădire oficială şi ea climatizată. Şi de îndată ce mergeam pe stradă, diverşi „furnizori", şoferii de *rickshaw,* îmi propuneau droguri, *girls* sau *boys*[8]. Mii de oameni din toată lumea călătoreau astfel, consumau aceeaşi bucătărie internaţională fadă, răspundeau plecăciunilor arogante ale chelnerilor şi portarilor. Absurditatea şederii mele aici îmi sărea în ochi. M-am întors la Delhi şi m-am încuiat în cameră ca să-mi redactez articolul. Peste trei zile plecam înapoi la Paris.

5
Prietenia între popoare

N-aveam niciun chef să-mi revăd prietenii. Cu cât mi se întâmplau mai puţine lucruri, cu atât atitudinea lor degajată mă înăbuşea. Şi mi-ar fi fost ruşine să le mărturisesc decepţia mea. Dar, cu două zile înainte de plecare, mi-a telefonat Menviel, care locuia acum în clădirea Misiunii franceze de arheologie; eram invitaţi amândoi, în seara următoare, la un cooperant francez.

Când am sosit într-un cottage la marginea oraşului, stăpâna casei, o anume doamnă Cupillard, persoană voinică având forme monumentale, se plângea în faţa unui areopag de francezi, nemţi şi americani cărora li se alăturaseră Orsoni şi Dominique, că nu mai găseşte carne de biftec la Delhi. Îi repugna să-şi cumpere carnea de la un măcelar musulman; lipsă de igienă evidentă şi în plus era carne de bivol care-ţi ulcera gingiile, adevărată talpă. Un funcţionar de la Banca Mondială ne-a spus că, în calitatea sa de american, primea ciozvârte întregi de vită din Noua Zeelandă. Această informaţie a suscitat o uimire politicoasă repede eclipsată de noutatea pe care soţia unui jurnalist francez a anunţat-o menajându-şi efectele: aşteptau spre sfârşitul săptămânii sosirea unui transport de camembert, salam şi ciocolată. Se va face o distribuţie generală, un neamţ de la Mercedes a adăugat că şi el primea a doua zi un cuplu din Stuttgart, purtător al mai multor kilograme de lebăr. Îi străluceau ochii, dar francezii au strâmbat din nas. Nimeni nu a comentat evenimentul. Charles Orsoni îmi zâmbea, iar căldura din privirile lui mi-a făcut bine; dacă aş fi rămas mai mult, spre el şi spre Sen Gupta mi s-ar fi îndreptat simpatia.

Deodată, a apărut un căţelandru care a sărit pe Menviel, lingându-l abundent. După ce s-a tot

gudurat pe lângă el, s-a tras înapoi, ezitând, dând din coadă şi, pe nepusă masă, a lăsat să-i curgă din burtă o mică băltoacă. Doamna Cupillard a scos un ţipăt, iar soţul său, un domn mărunţel, dichisit, cu cămaşa de un alb imaculat, s-a repezit la animal care a luat-o la fugă chelălăind. Fiecare a trebuit să recunoască lipsa de educaţie a căţelului cules de pe stradă în urmă cu o săptămână. A fost chemat un servitor să cureţe obiectul litigiului şi în clipa aceea a intrat Victor. Această sosire, prin simplitatea ei, a dezgheţat măştile solemne şi feţele ultragiate. Avea aerul unei jucării mari de lux, îmbrăcată în tweed de bună calitate, cu o figură echivocă pe care ţi-o închipuiai menită altor isprăvi decât randamentelor orezului. Avea o frumuseţe zbuciumată, muncită de timp şi subliniată de o fizionomie energică, de maniere un pic învechite. Aparent îmbrăcat de sărbătoare, mergea de la unul la altul cu un zâmbet strălucitor şi rigid. Prezenţa lui distona ca o făclie în mijlocul convivilor, toate privirile se întorseseră spre el.

— Dragul meu Frédéric, a spus el aşezându-se lângă mine, ai făcut zece mii de kilometri ca să-ntâlneşti o familie înnegurată de murdăria făcută de un câine. Notează că le înţeleg grija: prietenii noştri sunt oameni bine crescuţi. În Europa, ar fi vânzători de încălţăminte sau agenţi de asigurări; aici, fac parte din elită, trebuie să-şi ţină rangul. Persoanele care se expatriază sunt deseori, din păcate, cele mai mediocre.

Se arăta afectuos, îndatoritor faţă de toţi, dar amabilitatea lui cu greu ascundea aerul excedat al unuia care este rătăcit într-o proastă companie. Ai fi zis că toată recepţia era organizată în cinstea sa şi că lui îi părea rău de asta. Dominique îl mânca din ochi şi-i adresa din cealaltă parte a salonului mici semne complice.

Mâneam o salată spălată cu permanganat de potasiu pe care o împingeam cu pâine congelată, iar doamna Cupillard povestea ultima vorbă de

duh a copiilor săi: îl porecliseră pe *chowkidar,* portarul, „pisica adormită”. Corespondentul de presă francez povestea, scandalizat, că ziarul la care lucra refuza să-i ramburseze o notă de apă minerală de zece mii de rupii. Ce vină avea dacă ficatul îi era fragil? Apoi şi-a calculat împreună cu soţia, cu un cooperant de la serviciul militar şi cu Orsoni punctele de pensie, socotind să se retragă din viaţa activă încă de la cincizeci şi cinci de ani datorită legilor în vigoare. Un inginer de la Air France discuta cu neamţul de la Mercedes despre obiceiurile din Bavaria, unde-şi petrecuse ultimele concedii: acolo oamenii sunt atât de credincioşi, încât îşi botează maşinile. Şi ştiţi ce fac evreii maşinilor lor? Le circumcid tăindu-le capătul ţevii de eşapament! Neamţul care vorbea franţuzeşte a râs zgomotos, iar tipul de la Banca Mondială m-a rugat să-i traduc bancul. Dominique tocmai îl întreba pe domnul Cupillard de ce nu era invitat în seara aceea niciun indian.

— Ah, vă rog, a izbucnit tipul de la Air France, fără tuciurii aici! În weekend rămânem între noi. Sunt destui pe-afară toată ziua. Slavă Domnului, există măcar un loc unde scăpăm de ei.

— Eşti naiv, Dominique, bietul de tine! l-a întrerupt Victor. Majoritatea persoanelor prezente astă-seară aici nu sunt în India decât pentru un singur motiv: salariul mărit cu prima de depărtare de casă. Numai nebuni ca Charles Orsoni şi ca mine stau aici din simpatie.

La desert a fost servit un tort cu ciocolată a cărui cremă era arsă şi doamna Cupillard s-a plâns de nepriceperea servitorilor.

— Dacă aţi şti ce greu ne-a fost să-i facem să pregătească această cină simplă. Sunt cu totul rebeli la fineţurile gastronomiei franţuzeşti!

Şi, ca să adauge parcă gestul la comentarii, a agitat frenetic un clopoţel. O fată durdulie în sari, cu tenul de un cald maroniu închis, a venit fuga de la bucătărie.

— *Rosie, what is that?*[9] a întrebat doamna Cupillard arătând o parte din tort cu blatul prins de fundul formei.

— *Chocolate pie, madam.*[10]

— Nu Rosie, *this is* căcat, cu ciocolată poate, dar căcat.

— *Yes, madam.*[11]

S-au auzit nişte râsete, mai ales dinspre soţii.

— *Rosie, call Kumar!*[12]

Era vorba despre ajutorul de bucătar, un nepalez scund care s-a apropiat cu capul plecat. Timp de zece minute, s-a abătut asupra lor o ploaie franco-englezească de reproşuri: copiii găsiseră o pietricică în piure, sosul de la carne era prea gras, feliile de pâine prăjită erau arse, vinul nu avea temperatura potrivită. Cei doi vinovaţi se legănau cu stângăcie de pe un picior pe altul. Kumar a încercat să se apere, dar doamna Cupillard i-a retezat-o cu brutalitate.

— Vi s-a ameliorat engleza, scumpă doamnă, a comentat Victor. Chiar am reuşit să vă înţeleg. E curios, dar când voi francezii vorbiţi englezeşte, auzi mereu cum vă pocneşte drapelul tricolor în dinţi şi vă dă acest accent atât de specific.

— Am, de altfel, drept principiu, continua matroana, să nu mă servesc niciodată singură cu un pahar cu apă şi le-am interzis şi copiilor să o facă. Avem personal angajat şi-l plătim destul de scump. Gândiţi-vă că, din cauza castelor, sunt obligată, ca toată lumea de-aici, să angajez un om la bucătărie, altul la masă, un al treilea ca să cureţe pe jos; iar pentru closet trebuie să fac apel la subcasta strângătorilor de excremente care vine numai noaptea. Asta dublează salariile şi întârzie treburile din casă. Şi sunt atât de înceţi!

Vorbele astea au stârnit la convivi un val de plângeri şi ranchiune. În fruntea flotei naviga tipul de la Air France, mereu cu un banc de povestit şi cu mustăcioara fremătându-i de indignare. Soţia

lui, o vosgiană[13] cu un accent tărăgănat, încerca să-l calmeze, dar el se enerva, condensând singur frustrările cuplurilor prezente.

— Când eram în post la Colombo, eram invitaţi la cină la ambasador. Vorbeam despre alcool deplorând lipsa de aprovizionare care domnea în insulă. Aveam în pivniţă un coniac rarisim adus din Franţa cu cea mai mare grijă. Ambasadorul fiind un băutor rafinat, l-am rugat pe şofer să se ducă să-mi aducă sticla. S-a întors după o jumătate de oră: nu găsise nimic. I-am explicat cu răbdare unde se află sticla, în ce dulap cu băuturi. Pleacă înapoi, se întoarce după o jumătate de oră, tot cu mâna goală. Ambasadorul începea să dea semne de oboseală şi i-am desenat şoferului dulapul cu pricina. Peste o oră, şi subliniez: peste o oră, auzim un zgomot îngrozitor. Îl zăresc de departe în vestibul pe şofer, ajutat de grădinar şi de bucătar, împingând un obiect ce pare greu. Mă ridic în picioare şi văd, la intrarea reşedinţei, ghiciţi ce? Dulapul cu băuturi transportat pe braţe.

— Acum câtăva vreme, a spus la rândul lui corespondentul de presă, i-am cerut bucătarului să jumulească un pui ce ne fusese oferit cu ocazia unui turneu într-un sat din Uttar-Pradesh. Seara, aud în bucătărie un cotcodăcit înfundat. Deschid frigiderul şi-mi găsesc puiul, gol, dar viu şi tremurând de frig.

Atunci au povestit care mai de care întâmplări cu servitoare şi angajaţi în casă care erau schiţaţi în situaţii menite să le sublinieze prostia, nepriceperea şi, uneori, chiar necinstea.

— Incredibil! comenta tipul de la Mercedes.

— Ba da, ba da, i-a corupt spiritul democratic, repeta domnul Cupillard.

Spre uimirea mea, a luat parte la acest concert şi Victor:

— Ştiţi ce mi s-a povestit la Calcutta? Servitorii, valeţii membrilor corpului diplomatic, înţeleşi cu atelierele de reparaţii care le plătesc un comision,

strică o dată pe lună frigiderele şi aparatele casnice.

— Slugi nenorocite, a urlat tipul de la Air France, seamănă foarte bine cu nenorocita lor de ţară. Şi nici nu ştii cum să le spui. În Africa cel puţin, le spui Abdou, în Orientul Mijlociu, Mohammed. Dar aici!

— Ascultaţi ce vă propun, l-a întrerupt Victor: de-acum înainte o să ne botezăm servitorii cu nume de personaje din benzile desenate. În loc de Hampo, Kumar, Lai, vor fi Mickey, Haddock sau Donald. Copiii or să fie încântaţi, servitorii la fel, ei care se dau în vânt după prenumele americane, şi o să vedeţi că acest obicei se va răspândi chiar şi în înalta societate indiană.

Această propunere a făcut unanimitatea, au fost rostite toasturi şi fiecare şi-a botezat cum i-a convenit mai bine şoferul, guvernanta, măturătorul. Un tehnician de la IBM, rămas până atunci tăcut, a făcut cel mai aplaudat calambur al serii; dacă i-am spune câinelui din casă Krishna[14], am putea fluiera după el spunând: Hurry, Krishna![15] Orsoni păstra o faţă dureros de crispată. Victor, dimpotrivă, arbora un zâmbet de încântare şi se delecta de tumultul creat în jurul ideii lui.

— Ei bine, mi-a lansat el, noul nostru joc de societate nu pare să te distreze! Oh, ghicesc: te gândeşti deja la întoarcerea în Franţa a prietenilor noştri, obligaţi să-şi spele singuri vasele, puşi la punct de chelnerii din cafenele, egali în faţa tuturor! Fii liniştit, ca să continue să o facă pe nababii şi pe şefii, nu se vor mai întoarce şi îşi vor implora firmele, ministerele să-i trimită în altă parte, în Africa sau în Oceania, peste tot unde mâna de lucru este supusă şi ieftină.

Pentru prima dată după trei ore, ceilalţi au băgat de seamă că exist.

— Veniţi să faceţi o anchetă asupra stării Indiei? a întrebat tipul de la Air France. E foarte simplu: se scufundă.

Toţi au fost de acord: soţia tehnicianului de la IBM a subliniat cât de lipsite de duioşie erau indienele cu copiii lor; tipul de la Mercedes a deplâns lenea hinduşilor stânjeniţi de o religie arhaică; cooperantul s-a întrebat cum poţi avea încredere în oameni care nu roşesc niciodată şi se îmbracă în perdele. Un tânăr stagiar de la ENA[16] a remarcat mirosul urât al funcţionarilor indigeni de la ambasadă care put a usturoi şi sudoare; corespondentul de presă a încheiat turul mesei cu câteva fraze pline de convingere şi bine exprimate despre anarhie şi corupţie. Din spirit de contradicţie, am intervenit şi eu, dar mi s-a închis pliscul: în trei săptămâni n-am putut vedea nimic.

— Vă rog, a spus inginerul de la Air France, nu cădeţi ca toţi tâmpiţii într-o devoţiune iraţională faţă de India. Faceţi-vă treaba, încasaţi-vă banii şi plecaţi. Oricum, pe cititorii dumneavoastră îi doare-n cur de hinduşi. Nu căutaţi să înţelegeţi, e ceva care ne depăşeşte.

Tunase şi fulgerase roşu ca racul la faţă, cu mustaţa zburlită. Cu gentileţe, Dominique a încercat să-mi vină în ajutor. Din păcate, s-a încurcat în date, sigle, partide, a făcut greşeală peste greşeală. Corespondentul de presă i-a venit repede de hac.

— Încetaţi cu afirmaţiile astea nefondate; mai întâi informaţi-vă!

— N-aş vrea să torn gaz peste foc, a conchis domnul Cupillard, dar când ştii că precedentul şef al statului, Morarji Desai, se lăuda că bea în fiecare zi un pahar din propria-i urină ca să-şi păstreze sănătatea (i-a propus asta şi preşedintelui Carter când a fost în vizită aici), ai o frumoasă imagine a ţării.

Charles Orsoni stătea cu ochii plecaţi şi îşi mişca nervos degetele. Iar Victor părea atât de în largul lui, atât de destins! I-am şoptit la ureche:

— Cum de suportaţi aşa ceva?

— Suport foarte bine, mulţumesc.

Răspunsese cu voce tare, aşa încât toate privirile s-au întors instantaneu spre noi. Mă privea cu un aer sfidător şi s-a adresat către toţi:

— Domnul Coste mă întreabă cum de vă pot suporta trăncăneala. Poate că ar vrea să fac un scandal?

L-aş fi pălmuit! Am simţit că mă înroşesc, urechile îmi ardeau şi doream să mă înghită pământul. Şi-a mai ridicat puţin vocea:

— Îmi imaginez foarte bine ce aştepţi, Frédéric: o izbucnire eroică, o peroraţie ultragiată. Ai vrea să le spun prietenilor noştri că-mi dau impresia a fi o cultură de microbi pierdută în imensitatea Asiei; că stau în India ca să-şi certe servitorii şi să-i pună să le lustruiască pantofii; că evită cu grijă să întâlnească indieni de acelaşi nivel social ca al lor ca să-şi păstreze iluzia superiorităţii; că vor pleca din ţara asta fără să fi înţeles nimic, rumegându-şi reproşurile în mici cenacluri până ce sunt trimişi în altă parte unde vor găsi noi motive de a critica şi de a deplora; că, între ei chiar, există numai o falsă camaraderie, o complicitate de suprafaţă şi doar alcoolul îi opreşte să nu se ia la bătaie; că în hindi sau în urdu, dacă cumva vorbesc aceste limbi, nu cunosc decât un singur mod verbal, imperativul, ca să dea ordine; că, de fapt, le-ar trebui puţin ca să le placă această ţară, dar că, închizându-se în vilele lor, căzând din acreală în futilitate, se condamnă să nu trăiască nimic altceva decât rutina? Iată, asta e ce voiai sau auzi? Ei bine, ai auzit: eşti fericit, domnule don Quijote?

— Ce-nseamnă asta? a întrebat tipul de la Air France, ne atacaţi?

— Nu s-a-ntâmplat nimic: domnul Habersham îşi şterge copilul la nas.

Victor îi măsura din priviri pe convivi cu un dispreţ evident; abia dacă mai păstra o aparenţă de politeţe. Era odios, splendid de odios, îşi putea permite orice. S-a întors spre mine cu un fel de severitate:

— Ştii, Frédéric, ce este mai stupid decât un european care detestă India? Este un alb care adoră India şi se crede indian prin adopţie, prin convingere, albul care se îmbolnăveşte de India aşa cum te îmbolnăveşti de friguri; ca imbecilul vostru de consilier cultural care mestecă betel şi spune de pe rost, la dineuri, lista castelor. Nu te grăbi să-i judeci pe prietenii noştri: după câteva luni petrecute aici, vei deveni ca ei. Profită şi ei, e normal; ţara asta inegalitară i-a corupt. Te miră atitudinea mea? Ce vrei: când sunt cu iepurii alerg, iar când sunt cu câinii, latru; şi pe urmă gazdele noastre nu sunt ranchiunoase; sunt procurorul lor oficial, severitatea şi zeflemeaua fac parte din rolul meu. Invectivele mele îi liniştesc şi mă reinvită mereu, nu e aşa, doamnă Cupillard?

— Oh, domnule Habersham, nu există nicio seară fără dumneata! Cu dumneata râdem atât de mult!

Femeile au pufnit în râs şi Victor şi-a umplut paharul. Buzele îi erau întinse de un surâs, un surâs de animal de pradă, dezvelindu-i dinţii foarte albi sub ochii de un albastru glacial.

6
India nu-mi vorbeşte

Visul cel frumos se sfârşise; nu eram transfigurat. Sosind aici, acum trei săptămâni, crezusem că voi renaşte sau voi muri. Mă întorceam acasă încărcat cu amintiri inutile. Nicio înţelepciune, amară sau triumfătoare, nu-mi încununa periplul. Îmi îndeplinisem contractul, redactasem un articol cinstit din care nu lipsea nici o statistică, nici o iotă. Iată India, dar ar fi putut fi Danemarca sau Argentina. Şi nu făcusem altceva decât să compilez articole din presa locală!

Timp de trei săptămâni îmi repetasem că îmi plac mai mult oamenii decât monumentele. Ratasem şi oamenii, şi monumentele. Pentru mine, cel mai frumos peisaj văzut rămânea grădina hotelului Imperial, relicvă cu faţada albă unde doamnele în vârstă stau la taclale sorbindu-şi ceaiul. Şi pe urmă, geografiile mele preferate mă duceau spre ţările mici, nu spre vastele continente.

Era ultima mea zi aici. Mă alesesem doar cu un sfârşit de parcurs lipsit de agitaţie. La prânz, am luat masa cu Dominique în grădină; foarte drăguţ, ţinuse să-mi spună la revedere. Lui îi plăcea India, mi-a mărturisit-o cu francheţe. India îl impregnase, avea sentimentul că cucerise Everestul. Bobocului ăstuia, debarcat cu sendvişurile de la mămica, nu-i venea să creadă că se dusese atât de departe şi că supravieţuise! Acum se credea invulnerabil; tranşa, îşi bătea joc, judeca cu un aplomb care m-a uimit; ştia mai multe decât mine, a cărui meserie era să ştiu. Fuma *beedie* după *beedie,* acele ţigări înrudite cu trabucul prin înveliş, cu eucaliptul prin aromă. Iată prima lui victorie asupra Orientului a cărui ciudăţenie o dilua în nori de fum.

India îmi vorbeşte, a lăsat el să-i scape la desert. În orice caz, îi dezlega limba. O armată de chelneri cu turbane colorate, cingători de mătase verde,

jodhpuri[17] de bumbac alb, se foiau în jurul lui ca să servească un tort şi mă aşteptam să-l văd pe majordom cum îl hrăneşte cu linguriţa. Îi erau îndeplinite toate dorinţele, era răsfăţat: îşi regăsise o mămică în şase persoane. Îl invidiam pentru optimism.

— Victor e cel care m-a făcut să-mi placă această ţară. De când îl cunosc, am impresia că am crescut, percep oamenii şi lucrurile cu o dimensiune suplimentară.

După câte puteam pricepe, domnul Habersham îl intriga, uluia, fermeca şi revolta în acelaşi timp. Tocmai avea o întâlnire cu americanul peste o jumătate de oră, chiar aici. Mi-a dat o scrisoare foarte groasă pentru maică-sa şi mi-a cerut să-i telefonez la Paris ca s-o liniştesc. L-am lăsat ca să mă duc să fac nişte cumpărături când, la ieşirea din hotel, am dat nas în nas cu Victor care sosea. A ţinut să mă însoţească o bucată de drum.

— Dar întâlnirea cu Dominique?

— O să aştepte. Nu se va încumeta să iasă nici măcar cinci minute de teamă să nu mă rateze.

Foarte îndatoritor, s-a tocmit pentru mine cu comercianţii, grozav de impresionaţi că vorbea bine hindi. Această negociere mi-a insuflat respect; aparţin categoriei de oameni care preferă să se lase furaţi decât să se tocmească. M-am ales cu o sculptură de fildeş chinezească reprezentând un şoarece care soarbe un ou şi cu o cutie de betel în formă de inimă împărţită în trei compartimente. După aceea, agronomul a insistat să mă ducă să luăm ceaiul în grădinile hotelului Ashoka, nu departe de aeroport. Dorea să cunoască concluziile anchetei mele. Întâi am ars de nerăbdare să-i arăt ciorna, apoi m-am răzgândit şi, la sfârşit, brusc am lăsat să-mi scape în faţa lui:

— Tot ce ştiu despre India ar putea să încapă pe o carte poştală. Mi-am lipit un ochi de gaura cheii: asta mi-a fost de-ajuns. Am întrezărit atâta mizerie şi atâtea superstiţii!

Aproape că speram din partea lui să se înfurie, să mă ia serios la ceartă. Aveam nevoie să fiu săpunit, contrazis.

— Poate că ai dreptate, Frédéric. Există aici lucruri peste care e mai bine să laşi să cadă un văl. Nu te mai întoarce în India, uit-o: e o bucată prea mare, te va digera chiar înainte de-a o fi îmblânzit. Pentru mine, e prea târziu.

I-am cerut să se explice; s-a ferit râzând. Trezise absurda aşteptare a unui eveniment şi apoi aruncase o găleată de apă rece peste ea. Ghiceam în el ceva dintr-o pisică, darul de-a simţi fenomene impenetrabile oamenilor, dar şi facultatea dihorului de a-i otrăvi pe cei ce se-apropie de el. Mintea îmi era încordată de o bănuială de nedefinit. N-am insistat, ştiind că amatorii de civilizaţii alcătuiesc nişte frăţii din care le place să-i excludă pe profani.

Soarele coborâse, umbra palmierilor se lungea. În ceaşca de ceai mi-au căzut petale de trandafiri aduse de vânt. Peste clinchetul linguriţelor în ceştile de porţelan plana fantoma unei vagi ameninţări. În argintul şlefuit al ceainicului, am zărit o figură umflată care îmi semăna. La Paris, o să trebuiască să fac să se creadă că mă schimbasem, că vibrasem la contactul cu un alt tărâm. Mică impostură pe care nimeni nu se va duce s-o verifice.

Lângă noi, o elegantă în sari s-a apucat de nas, a aplecat capul şi, clătinând tare din el, şi-a suflat mucii pe pământ, atât de repede că abia dacă am avut timp să bag de seamă. Victor Habersham evoca o viaţă pe care aş fi putut-o cunoaşte, dar pe care n-o regretam. Simţeam deliciile Orientului învăluite de umbre prea întunecate. Acestor idoli ambigui le lăsam beneficiul îndoielii.

I
Vânător de săraci

1
Piaţa de imagini

A fost nevoie de un incident tehnic, de o pană de reactor care a obligat avionul de cursă lungă al companiei Thai International să aterizeze la Delhi, pentru ca, aproape exact un an mai târziu, să mă întorc în India. Reveneam de la Djakarta, via Kuala Lumpur şi Bangkok, unde efectuasem o misiune pentru Quai d'Orsay[18].

Între timp, într-adevăr, renunţasem fără regrete la jurnalism şi dădusem un concurs de intrare la Relaţiile Exterioare[19] care mă promovase secretar de Orient. Îmi plăcea noua meserie. Timp de trei săptămâni, în arhipelagul indonezian, mă răsfăţasem cu frumuseţe şi cu graţie; placiditatea amabilă a chipurilor asiatice mă relaxa, după amprenta arzătoare şi patetică a indienilor.

Nu fără surprindere străbăteam acum, împreună cu ceilalţi peste o sută de pasageri, holul verzui şi lugubru al aeroportului din Delhi. Eram blocaţi aici pentru douăzeci şi patru de ore, iar compania ne oferea, împreună cu scuzele ei, o cameră la hotelul Ashoka.

În fortăreaţa neomoghulă, cu porţile destul de mari ca să poată lăsa să treacă trei elefanţi, m-am gândit la prietenii mei de-acum un an. Îi pierdusem din vedere. La întoarcerea în Franţa, o sunasem pe doamna Menviel. Mă ţinuse la telefon o oră şi mă bombardase cu întrebări despre Dominique: mânca de-ajuns, îşi punea pălăria când ieşea în soare? Îi blamase neglijenţa, dezordinea. Am refuzat invitaţia la ceai, asta a fost tot. Dominique îmi scrisese o dată sau de două ori; m-am ferit să-i răspund. Îmi trăisem prima şedere în India ca pe un semi-eşec şi nu prea aveam chef să întreţin relaţii cu martorii acestui fiasco.

Totuşi, în dimineaţa aceea, am reuşit să-l prind la telefon pe Charles Orsoni, care tocmai se

întorsese din Madhya Pradesh unde se deschidea un important şantier de săpături arheologice. O descoperire extraordinară. Menviel şi restul echipei vor veni la Delhi cu trenul de după-amiază. Ne-am fixat o întâlnire chiar în seara aceea. Orsoni îmi vorbise de parcă ne despărţiserăm cu o zi înainte, iar cordialitatea lui mi-a mers drept la inimă.

Mi-am petrecut ziua îndopându-mă cu tot ce-mi scăpase în anul precedent. Escala scurtă făcea ca fiecare minut să fie preţios. Hoinăream cu lăcomie, mergeam de la un loc de cult la altul, numărând religiile ca mărgelele unor mătănii: de la un templu sikh în care tineri voinici cu turban şi rochie de muselină se prosternau în faţa unei cărţi acoperite de maldăre de iasomie şi de garoafe, la un templu hindus în care brahmani onctuoşi şi graşi încercau să mituiască zei încruntaţi, şi până la Marea Moschee în care am intrat când se făcea rugăciunea. Mii de credincioşi, toţi în alb, se aruncau disciplinaţi cu fruntea la pământ, alcătuind un strălucitor covor de zăpadă. Peste tot reieşea orgoliul de-a aparţine adevăratei credinţe şi amărăciunea plină de susceptibilitate a unei minorităţi odinioară dominante. Mulţimea de idoli la hinduşi întărea obsesia unui Dumnezeu invizibil la musulmani. Ar fi trebuit să fiu dat afară, dar tenul meu mat, barba scurtă şi părul negru au făcut, poate, să fiu primit cu bunăvoinţă. Eram necredinciosul, dar ar fi fost de-ajuns să mă rog ca să devin îndată un frate. Posibilitatea asta m-a tulburat.

Imensa scară de la Jama Masjid era acoperită de oameni şi copii. Până la Fortul Roşu, nu vedeai decât o gigantică desfăşurare de prăvălii, buticuri improvizate, corturi, tabere ale nomazilor, colibe din carton şi din cârpe în care dormeau paria, refugiaţi, ţărani, hoţi, printre capre, măgari şi cămile. Aici se întindea un vast oraş oriental, un perimetru de veacuri pietrificate din care istoria nu

muşcase. În jurul fortului se ţinea un fel de târg în interiorul căruia un grup întreg chircit pe covoare improvizate executa figuri de magie. Tibetani, nepalezi, indieni, pathani, caşmirezi se uitau cu gura căscată la un fachir care se amuza să-şi scoată dintr-o mişcare ochiul din cavitatea oculară şi să-l lase să-i atârne pe obraz, bilă minusculă legănându-se la capătul unor muşchi şi al unor nervi, ca o priză electrică smulsă din perete. Apoi şi-l punea liniştit la loc, spre uşurarea asistenţei care se freca la ochi. Altul îşi străpungea obrajii cu nişte tije de oţel, al treilea îşi exhiba unghiile lungi de un metru pe care le legăna încet ca pe nişte pene: nu-şi mai tăiase unghiile de cincisprezece ani şi, dacă dădeai crezare panoului pus în faţa lui, aceşti pedunculi fragili îl costau mai multe mii de rupii pe an. Mai încolo, doi fraţi, nişte tamuli cu piepturile firave şi bronzate, atrăgeau o mare mulţime de oameni. Primul, cu trupul acoperit de cenuşă, pretindea că poate bea un pahar de lapte prin şezut, doar contractându-şi sfincterul; înţeleptul se concentra încă, nu venise momentul aspirării. Fratele lui, cu părul lipit cu balegă de vacă, îşi atârnase de testiculele enorme şi violacee două greutăţi de mai multe kilograme. Peste tot nu vedeai decât anomalii spectaculoase, o inepuizabilă varietate de dereglări proprii unor creiere tulburate de căldură sau de isteria mistică.

Când amurgea, m-am dus pe malul Jamunei, lângă *ghat*[20]. În apele scăzute ale fluviului, reduse iarna la şiroaie înguste despărţite de bancuri de nisip, doi câini, cu botul plin de sânge, cu excremente lipite de blană şi cu picioarele în resturile unui rug de cremaţie, devorau braţul pe jumătate calcinat al unui mort. Şi nu prea mai ştiam ce să cred despre o ţară care, la fiece pas, îmi arunca în plină faţă, simultan, căldura şi frigul, splendoarea şi ultrajul.

2
Faunul şi eunucul

Seara, într-un restaurant în aer liber din vechiul Delhi, am aflat adevărul despre Victor Habersham. Orsoni m-a informat în câteva cuvinte.

— L-ai cunoscut insolent, strălucitor, fără menajamente, spunându-i fiecăruia adevărul în faţă. Pe atunci îl însoţeau puterea şi averea şi i se ierta orice. Dar zeii nu îngăduie ca asemenea situaţii să se prelungească. A început să decadă: părea să-şi fi pierdut gustul de viaţă, n-am putut şti dacă din cauza bolii de inimă incurabile a soţiei lui sau a unui eşec personal. Felul lui deschis de-a vorbi a devenit grosolănie, impertinenţa i-a devenit acreală. I-a tratat în public pe prietenii lui, soţii Cupillard, la care am cinat împreună, drept „jefuitori de cururi" şi „cururi păduchioase". Remarcă, te rog, că pe ăştia doi nu-i plâng. În urma unei dispute tulburi asupra eucalipţilor cu agronomii indieni, a rupt-o cu ei şi şi-a părăsit jobul de la FAO. S-a apucat să bea, ne-a respins ofertele de ajutor sau asistenţă şi i s-au închis toate uşile.

Talonat de nu ştiu ce resentiment tenace, Sen Gupta s-a grăbit să precizeze în engleză capătul de acuzare.

— Glumele şi agresivitatea lui au plictisit lumea. La o recepţie de foarte înalt nivel, l-a atacat pe ministrul agriculturii pentru că avea şofer. A spart mai multe sticle de şampanie şi i-a distribuit fiecărui invitat mandarine, mai puţin costisitoare, spunea el, pentru popor. A luat obiceiul să facă peste tot scandal, să apostrofeze micii funcţionari sau birocraţi, să-i acuze că au adoptat modul de viaţă occidental pentru că ascultă un tranzistor sau poartă cravată.

Era evident că arhanghelul se transformase în ciumat, îmi era greu să înţeleg o schimbare atât de

brutală, dar preferam să nu insist. Cu atât mai mult cu cât această scurtă digresiune nu le stricase buna dispoziţie celor de la masă. Am simpatizat repede cu membrii misiunii arheologice dintre care patru erau nou-veniţi, trei francezi şi un tânăr indian din Pondichéry[21]. Toţi vorbeau numai de descoperire, afacerea secolului dacă era să-i crezi.

Maryse Robin, o fată vioaie şi slabă, licenţiată în tehnicile conservării, a fost cea care mi-a povestit principalele episoade. Prospectau de un an într-un colţ din Madhya Pradesh când, din întâmplare, fiind pe punctul de a abandona cercetările, au descoperit, pe fundul unei râpe, un templu dedicat lui Kali şi a cărui existenţă nu era menţionată de niciun registru. În urma ploilor musonice, o alunecare de teren lăsase să se vadă intrarea edificiului construit în nişte grote naturale. Până atunci, cultul lui Kali nu prilejuise niciun monument marcant, în afară de templele din Daboi, în Gujarat şi din Bindhachal, în Uttar Pradesh, în apropiere de Mirzapur, unde aveau loc sinucideri colective pentru a onora zeiţa. După primele analize, construcţia putea să dateze din secolul al XVII-lea şi să fie opera unui grup de thugi pocăiţi.

— Cunoşti aventura thugilor, Frédéric? m-a întrebat atunci Paul Poulbois, epigrafistul grupului. Seamănă cu o bandă desenată. Şi totuşi, au existat cu adevărat. Sugrumătorii lui Kali, aşa cum s-au numit chiar ei, apar într-un document redactat încă din 1356, sub Firuz Shah, legat de capturarea la Delhi, pe la 1290, a o mie dintre ei. Pentru thugi, asasinarea prin strangulare cu ajutorul unei năframe, sau *roomal,* era o practică religioasă şi în acelaşi timp o profesiune din care-şi trăgeau foloase jefuind victimele. Fapt rar în istoria indiană, thugii adoptau la suprafaţă religiile dominante şi reuneau atât musulmani, cât şi hinduşi. Deşi englezii au avut tendinţa să numească „thug” orice oponent al Imperiului,

practic eliminaseră această sectă la mijlocul secolului trecut, graţie unui sistem abil de denunţuri, amnistieri şi reabilitări. Au fost spânzuraţi mai multe mii de agitatori de-ai lor. Dar, potrivit unor specialişti, practicile lor erau continuate în mod clandestin de *dacoit,* bandiţii de drum mare, şi chiar de anumite grupuri de gherilă precum naxaliţii din Bengal.

În vreme ce toată lumea vorbea, fiecare întrerupându-l pe celălalt în mod anarhic ca să adauge un detaliu sau să spună o vorbă de duh, iar Sen Gupta, atât de rezervat de obicei, domina concertul cu engleza lui îngrijită, Menviel păstra tăcerea. Ca să-i scuze parcă rezerva, Orsoni a dat drept exemplu zelul lui la muncă.

— E adevărat că sfrijitul ăsta face treabă cât trei, mi-a şoptit Jacques Fouras, un tip rotund ca un bebeluş şi cu părul dat cu gel, profesor la Universitatea din Aix-Marseille.

Maryse Robin a adăugat şi alte amănunte despre el: în loc să folosească closetul din tabără, Dominique îşi făcea nevoile pe câmpurile ţăranilor. Învăţase destulă hindi ca să discute cu ei. În fiecare seară, dispărea: s-a crezut că avea o întâlnire galantă cu vreo frumoasă în sari. Dar nu! Domnul se ducea să-i ajute pe văcari să-şi întoarcă vacile în sat şi petrecea multă vreme uitându-se la ele cum beau apă din heleşteu.

Dacă trebuia să înţeleg printre rânduri, băiatul mămicii se adaptase perfect şi chiar se „indieniza" prea mult, după gustul colegilor lui. Nu mi-am putut reprima o uşoară invidie, suferind că rămân cu prea multă încăpăţânare eu însumi oriunde m-aş afla, că nu ştiu să mă integrez. Totuşi Dominique nu catadicsea să răspundă la tachinările lui Maryse.

— Ştiţi că a devenit mai indian decât mine? a lansat tânărul tamul din Pondichéry.

Îl chema Sundaraj Subramanian, iar chipul, de un negru de bronz, părea cizelat într-o medalie.

— Totuşi l-am cunoscut francez până-n vârful unghiilor, am replicat eu, iar Dominique a schiţat un zâmbet şters în direcţia mea.

Cina se apropia de sfârşit şi aveam cu toţii verva unor convivi puşi pe petrecere, dezordinea familiară a meselor vesele. Ne ospătaserăm cu pui *tandoori* dat cu ardei iute, macerat în iaurt şi copt la cuptor, cu chebab de oaie, clătite umplute cu legume, berea cursese din belşug şi acum sorbeam *lassi,* lapte prins, uşor îndulcit. În euforia unei digestii fericite, fiecare se lăsa în voia celei mai plăcute supralicitări, se lăuda, se indigna, râdea fără să-şi asculte vecinul şi eram deja încântat de escala mea neaşteptată. Deodată, Dominique s-a sculat în picioare şi, arătându-ne un punct din sală, a exclamat:

— Uitaţi-l acolo pe Victor Habersham! Mă duc să-l aduc.

Abia dacă-şi stăpânise vocea şi s-a şi năpustit, febril, după el; n-ar fi alergat mai repede de-ar fi fost vorba de logodnica lui. Toată buna dispoziţie a celor de la masă s-a risipit. De departe, reîntâlnirea dintre francez şi american a semănat imediat cu o ceartă dintre doi beţivi: în loc de zâmbetele şi strângerile de mână aşteptate, Habersham îl apucase pe Dominique de cămaşă şi părea că-i cere ceva cu un aer ameninţător. Acesta dădea din cap, se lăsa zgâlţâit ca un sac şi am crezut că Victor avea să-l sfâşie, să-l scalpeze, să-l jupoaie de viu. Arheologul lua o expresie de implorare; Habersham tuna şi fulgera, îl repezea. În sfârşit, mai mult târât decât condus de Dominique, s-a apropiat de noi.

În mintea mea, Victor lăsase o dâră de lumină. Acum era aproape de nerecunoscut: neras, foarte slăbit, cu picioarele goale în pantofi, cu părul vâlvoi, cu cearcăne la ochi, îmbrăcat cu un pantalon murdar, cu un tricou violet rupt, cu o haină decolorată în locurile impregnate de sudoare. Mai mult decât felul în care era îmbrăcat m-a izbit

răutatea din priviri; avea pe faţă multă ostilitate. Că era beat, asta se vedea după echilibrul lui nesigur, după pielea plumburie de sub cuperoză. M-am ridicat să-l întâmpin.

— Salut, scotocitor în căcat, a mormăit el printre dinţi.

Puţea a un amestec de bere şi whisky. S-a prăbuşit pe un scaun fără să răspundă la „bună seara" celorlalţi. Părea o maşină supravoltată gata să facă explozie la cea mai mică scânteie. Rolul de detonator a fost jucat de Dominique. El, care stătuse mut adineauri, a acaparat discuţia şi a descris în fraze confuze descoperirea templului. Victor, cu ochii pe jumătate nebuni, pe jumătate batjocoritori, apucase o sticlă de bere încă plină şi bea direct din ea. A râgâit cu un zgomot groaznic de cavernă şi a început să se holbeze rând pe rând la fiecare.

— Ei, franţuzilor, v-aţi plătit un polonic de exotism? V-aţi vândut telefoanele şi Mirage-urile? După arme, alibiul cultural. Aa, dar ce-mi văd ochii? (Se oprise la Sen Gupta.) Avem la masă personalităţi extrem de sus-puse. Indianul ăsta nu este orişicine. Ca brahman este totuşi egalul zeilor. Toţi maimuţoii ăştia sunt zei, nu ştiu dacă aţi remarcat; asta le permite să-i trateze pe ceilalţi ca pe nişte suboameni.

Sen Gupta, care nu înţelegea bine, ne-a cerut să-i traducem. Dominique se încordase la faţă. A încercat din nou să plaseze o vorbă.

— Gura, eunucule! i-a retezat-o Victor. Păstrează-ţi saliva pentru măăămica!

Am crezut că Menviel avea să înceapă să plângă. I se înroşiseră urechile, iar chipul i-a devenit marmură cu fire roşii. A tăcut brusc, ca un robinet pe care îl închizi. Se auzea cum înghiţea în sec. Fiecare îşi ţinea răsuflarea: peste mica noastră societate s-a întins o stupoare de catastrofă. Americanul bea în continuare: gâtul roşu, rugos, i se zbătea, iar vena jugulară îi era încordată.

— Dar vorbiţi, Dumnezeii mă-sii, continuaţi-vă discuţia!

Eram paralizaţi ca nişte manechine de ceară. Nu-mi plăceau asemenea situaţii, ştiind din instinct că sunt greu de rezolvat. A intervenit cu blândeţe Orsoni.

— Nu mai bea, Habersham, eşti deja prea nervos.

Drept răspuns, Victor a mai tras o duşcă. Lângă el, Dominique tremura ca un câine bătut.

Şi atunci s-a produs incidentul, de o răutate şi o asprime incredibilă. Victor se aplecase înspre Maryse Robin şi o examina cu dezgust aşa cum te-ai uita la o bucată de carne stricată.

— Ah, ce facies frumos de maimuţă!

Năucită de această agresiune verbală, fata a izbucnit în plâns. Sen Gupta a sărit ca s-o prindă pe după umeri.

— *Don't cry, my dear. What did you tell her, you bastard?*[22]

Victor a izbucnit în râs şi l-a bătut tare pe spate pe Dominique care a intrat cu nasul într-o farfurie. Puteam auzi sarcasmele americanului prin încăpere mai înainte ca el să-şi deschidă gura; îşi folosea glasul ca pe un brici în care urma să ne tăiem cu toţii.

— Deci ţie, brahmane, după cum am eu impresia, îţi plac feţele albe?

Îl apucase pe Dominique de bărbie şi-l ciupea de obraz.

— Apreciezi pielea asta de andivă fadă – ne-a arătat pe toţi rând pe rând – tenul ăsta de piersică stricată, moaca asta de biftec în sânge, obrajii ăştia umflaţi de porc sau poate mutra palidă a fututei ăsteia în cur deasupra unui sac de oase? Aş pune pariu, hindusule, că visezi să fii alb: alb, roz, gri, galben, cele patru culori ale rasei celor puri. Nu eşti ca prietenul nostru Orsoni – şi l-a arătat cu degetul pe Sundaraj – care înclină spre cei oacheşi, în special dacă sunt băieţi tineri, nu-i aşa Orsoni?

— Cară-te de-aici, Habersham, gata, ajunge!

Orsoni se ridicase la el, vânăt de mânie, cu pumnii strânşi. Sundaraj îl tot îndemna să nu se enerveze. Furia lui ascundea o vulnerabilitate secretă, cam exaltată. Nu se putea măsura cu americanul, care îl depăşea cu un cap. Habersham a apucat o sticlă şi s-a făcut că i-o aruncă lui Orsoni în faţă. Dominique a încercat să se interpună, dar Victor l-a lipit cu faţa de masă şi i-a turnat berea în cap.

— N-ai terminat s-o faci pe don Quijote? Na, eunucule, un şampon gratuit!

Orsoni îl apucase de braţ şi i-a ordonat încă o dată să se care, în jurul nostru se goliseră toate mesele. Americanul s-a prefăcut că îi este tare frică şi a strigat:

— Fie-ţi milă, domnule Orsoni, nu mă lovi, n-o să mai spun că preferi băieţii.

I-a dat drumul lui Dominique, s-a sculat clătinându-se, a răsturnat un scaun cu o lovitură de picior, apoi a înjurat în engleză şi în hindi, mi s-a părut mie, ne-a tratat din nou de prăpădiţi, a apucat o sticlă pe jumătate plină şi s-a îndreptat cu paşi nesiguri spre ieşire strâmbându-se groaznic la familiile strânse în spatele patronului restaurantului. Începeam să răsuflăm uşuraţi dar Dominique, încă lucind de bere, cu părul ud, s-a ridicat şi el.

— Unde te duci?

— Nu… nu-l putem lăsa să plece în halul ăsta, e prea beat.

— Eşti nebun, Dominique, n-o să-l ajuţi pe nemernicul ăsta!

Dar o şterse deja.

— Întotdeauna am crezut că e ţicnit, a comentat Jacques Fouras, ştergându-se pe frunte.

— *What's the matter again?*[23] întreba Sen Gupta, cu mâna pe umărul lui Maryse Robin.

— E abject, abject, repeta Sundaraj.

— Du-te după el, mi-a cerut Orsoni, mă tem de ce e mai rău.

M-am sculat şi eu de pe scaun.

— Dominique, vino-napoi!

Victor mergea clătinându-se la câţiva metri înaintea noastră, croindu-şi drum prin mulţimea care se dădea în lături, temătoare. Am alergat şi l-am prins pe Dominique de guler. Ca să se desprindă de mine, m-a ciupit. Scena devenea o farsă. Indienii se uitau la noi, pe jumătate excitaţi, pe jumătate îngroziţi. Zbătându-se în mâinile mele, Dominique striga:

— Victor, aşteaptă-mă, o să te conduc acasă.

Americanul se întorsese spre noi şi ne privea cu un aer mirat:

— Ce e, scumpilor, v-aţi luat la ciufulit?

— Victor, aşteaptă-mă! Ţi-am scris.

— Lasă-mă-n pace, eunucule, întoarce-te la măămica!

— Victor, lasă-mă să te conduc acasă, nu poţi urca la volan în starea asta! Ţi-am scris.

Tot repeta cu un glas ascuţit acest „Ţi-am scris”, la capătul puterilor, ca pe un argument irefutabil, o ultimă dovadă a existenţei lui Dumnezeu. Îl apucasem de mijloc şi ne-am rostogolit pe jos, unul peste altul, chiar în faţa maşinii americanului. L-am implorat să înceteze orice rezistenţă. Se strânsese lumea în jurul nostru. Dar n-auzea nimic, îşi ieşise din ţâţâni. La cel mai mic semn al lui Victor, ar fi fost în stare să se rostogolească în praf. Am reuşit să-i blochez un braţ şi după câteva clipe, strâmbându-se de durere, n-a mai mişcat. L-am ajutat să se scoale, gâfâiam amândoi. Victor se aşezase la volan. Dominique a început să-i bată în geam cu amândouă mâinile. Sleit de puteri, l-am lăsat în pace. Victor a lăsat geamul în jos şi a urlat la el:

— Îţi interzic să te-atingi de maşina mea, beţivule!

— Victor, te implor, lasă-mă să urc în maşină!

— Eşti prea urât.

— Ce e, Victor, ce spui?

— Eşti prea urât şi prea tâmpit.

Dominique a clipit din ochi şi şi-a înghiţit saliva.

— Victor…

Americanul i-a râgâit în plină faţă un amestec de usturoi, de mirodenii şi alcool care a ajuns până la mine.

— Spune-mi, pârlitule, mă admiri?

— Da, Victor, da!

— Sunt o persoană interesantă?

— Da, Victor, da!

— Numai interesantă, nu genială?

— Ba da, Victor, ba da!

— Spune-mi că sunt genial!

— Victor, eşti într-adevăr genial!

— Iar tu eşti într-adevăr un prăpădit.

— Victor, nu te mai recunosc.

— Nu mă mai recunoşti? Nu m-ai cunoscut niciodată, imbecilule!

Şi apoi, brusc, o răsturnare de situaţie care a dat totul peste cap. Victor m-a strigat:

— Frédéric, urcă-n maşină!

— Eu?

— Da, dumneata!

— Dar de ce?

— Trebuie să-ţi vorbesc.

— Să-mi vorbeşti? Şi ce să-mi spui?

— Urcă, Dumnezeii mă-sii!

Eram luat din scurt, înspăimântat, incapabil să nu-i dau ascultare. Eram furios pentru că îl umilise pe Dominique şi totuşi m-am urcat imediat lângă el în maşină. Menviel rămăsese afară, terminat de această ultimă trădare, izbit din plin, cu chipul descompus, încadrat de părul lui bălai pe care vântul îl dădea pe spate, degajând un pogon de craniu alb. Nici măcar n-a clipit când Victor a demarat în trombă pe Netaji Subhash Marg, fiind

cât pe ce să răstoarne un scuter-rişcă fără faruri de semnalizare.

3
Pumnul şi invectiva

Nici nu rulaserăm câteva minute că şi voiam să cobor din maşină; acţionasem anapoda, înşelându-l pe cel pe care trebuia să-l ajut, şi mă aflam prins într-un joc absurd. Eram obligat să suport vorbele murdare ale americanului:

— E groaznic să fii adorat de-un imbecil: asta te coboară în propriii ochi. Invertebratul acesta mă poluează cu cădelniţările lui. Crede că-mi place când mă imită; or, mie îmi sunt nesuferiţi papagalii. E în căutarea unor oameni remarcabili, nenorocitul! Îl urăsc pentru că s-a înşelat aşa de tare.

— Dumneata te-ai dus peste el, anul trecut, în avion.

— Pe un aliat de-o asemenea anemie intelectuală îl suporţi doar din complezenţă, cu condiţia să nu abuzeze de ea.

A continuat să înjure în engleză fără să-şi bată capul să-mi răspundă. Conducea repede, depăşea pe dreapta şi pe stânga autobuzele, camioanele, teroriza bicicliştii şi conducătorii de ricşe claxonând fără încetare. A traversat în mare viteză platforma circulară de la Connaught Circus, a trecut peste un stop, dar era mai puţin cherchelit decât credeam şi îşi stăpânea bine maşina, un Ford decapotabil din care scotea maximum, depăşind micile automobile Ambasador, încete, înaintând anevoie şi care se hurducau cu viteza unui scarabeu.

— Unde mergem?

— Sunt prea beat ca să mă-ntorc singur acasă şi atunci mă însoţeşti.

O spusese atât de tăios încât orice obiecţie nu mai avea, ca să zic aşa, niciun sens. În aceeaşi clipă, dădu drumul la o băşină atât de concentrată, atât de grea, încât aproape că aş fi putut-o cântări

cu mâna. Eram supărat pe mine că nu spuneam nimic. Trecuserăm de hotelul Imperial şi, luând-o pe Janpath, intram în oraşul nou, o lume de spaţiu, verdeaţă şi calm.

În dreptul Parlamentului, s-a ridicat o ceaţă foarte deasă, un adevărat piure umed mirosind a foc de lemne şi gaze de eşapament; era cu neputinţă să vezi la mai mult de câţiva metri. Parcuri, grădini, alei pentru călărit erau înecate într-un fel de vată, iar felinarele se zăreau la ani lumină de drum. Victor a accelerat şi mai mult, nu fără să-mi remarce cu o bucurie răutăcioasă mâinile încleştate pe genunchi.

— Iată singura amintire durabilă lăsată de englezi în ţara asta: *fog*-ul.

A izbucnit în râs şi a mai luat ceva viteză. Treceam pe lângă vile, reşedinţe pe care ceaţa le transforma în castele din basme, topindu-le contururile. Tăceam, neputând crede cu adevărat ce se întâmpla: transformarea brutală a acestui personaj considerat până de curând un erou mi se părea prea neverosimilă. Va veni fără îndoială momentul în care bărbatul civilizat va ieşi iar la lumină şi-mi va cere iertare.

Dar evenimentele s-au înlănţuit prea repede ca să le pot înregistra. În mijlocul unei străzi peste care ceaţa se revărsa precum aburii dintr-un enorm cazan, Victor Habersham a oprit motorul, dar n-a pus frână. Masiva caroserie înainta datorită vitezei obţinute, fără să facă zgomot, gondolă neagră alunecând în noapte. Liniştea brutală sugera nu ştiu ce fiară cu carapace de metal care înainta, şireată şi invizibilă. Mi-a trebuit multă vreme ca să desluşesc ceea ce Victor zărise deja: printre norii care urcau din pământ, trecea drumul o siluetă îmbrăcată în cămaşă de noapte, cu un sac pe cap; o siluetă în zdrenţe albe care s-a ridicat în lumina agonizantă a farurilor, în timp ce maşina se năpustea drept peste ea. Am scos un ţipăt şi l-am tras pe Victor de braţ.

Apariţia, mai agilă decât aş fi crezut, a sărit într-o parte. Americanul a frânat brusc, a aprins iar motorul şi a făcut marşarier.

— Pigmeu nenorocit, n-o să scapi aşa!

— Ce faci? Opreşte! Totuşi nu vrei să…

Fordul s-a izbit de trotuar, a pornit iar înainte cu un scrâşnet al cauciucurilor, dar individul se topise deja în întuneric.

— Imbecilule, ai stricat tot!

— Am stricat? Ce-am stricat? Nu-nţeleg!

— O să înţelegi foarte repede, îţi garantez.

Gâfâia şi îşi înghiţea repede saliva; răsuflarea, încărcată de alcool, îi devenise acră.

— Din cauza dumitale nu l-am nimerit pe cerşetor, ai merita o pedeapsă. Nu ştiu ce mă opreşte să ţi-o dau.

— Victor, nu mai înţeleg, vorbeşti în enigme.

Ceaţa aproape că se ridicase şi, prin spaţiile libere, am recunoscut vag mormântul unui împărat şi un panou care indica direcţia spre aeroport.

— N-o fă pe prostul! Înţelegi foarte bine. Ţi-am spus anul trecut să nu te mai întorci în India; nu trebuia să te amesteci în toate astea.

— Dar nu sunt aici decât pentru douăzeci şi patru de ore şi cu totul din întâmplare. Cu ce drept îmi dai ordine?

— Nu vreau să ştiu nimic. Acum, eu comand, iar dumneata ai să mă asculţi până la capăt.

A tras adânc aer în piept şi faţa îi era agitată de ticuri incontrolabile.

— Totul a început acum patru luni, la sfârşitul perioadei musonice. Soţia mea şi cu mine ne întorceam într-o seară de la o recepţie dată de un şef de întreprindere indian. Chiar în ziua aia, aflasem de eşecul unui proiect de cooperativă pe care îl lansaserăm, împreună cu Banca Mondială şi cu nişte asociaţii de agricultori, în Bihar, şi care grupa aproape o sută de mii de persoane: delăsarea factorilor responsabili, conflictele dintre cele două caste ostile care durau de decenii, inundaţiile

deosebit de mari distruseseră această întreprindere originală. Soţia mea avusese o nouă alertă cardiacă şi tocmai ieşise din spital. Medicii nu-mi dăduseră nicio speranţă în privinţa sfârşitului bolii. Superficialitatea, egoismul celor spuse în seara aceea de câţiva dintre membrii de vază ai clasei conducătoare indiene mă făcuseră să-mi ies din fire. În fine, când m-am oprit câteva clipe în Connaught Circus ca să-mi cumpăr ţigări, am zărit doi copilaşi care scoseseră din gunoaiele unui restaurant o cutie plină de oase de pui şi fugeau cu ea să le roadă într-un colţ întunecat, fără îndoială ca să nu trebuiască să le împartă cu alţii. Plin de furie, m-am urcat iar la volan, conducând repede sub o ploaie puternică, una dintre acele averse teribile care asfixiază oamenii şi pământul în câteva minute. Şiroaiele de apă pe parbriz mi se păreau lacrimile pe care mi le storcea mânia din propriii mei ochi. Deodată, un şoc destul de tare în partea din faţă a zdruncinat maşina care a făcut o schimbare bruscă de direcţie şi a fost cât pe ce să intre într-un copac. Pe drum era lungit un bărbat desculţ. Unul dintre acei amărâţi atât de numeroşi în această ţară. Îl izbisem din plin fără să-mi dau seama. Lângă el zăcea o traistă din care se rostogolise o cană de tinichea. După toate aparenţele, era vorba despre un cerşetor. Nu ne văzuse nimeni, era întuneric beznă şi potopul ţinea pe toată lumea în casă. Am pus-o pe soţia mea la curent cu ce se întâmplase şi am plecat repede. În garaj, am îndreptat cu ciocanul bara de protecţie doar puţin lovită. Noroiul împroşcat pe ea amortizase impactul coliziunii.

— Genul ăsta de accident se-ntâmplă des. Îţi înţeleg emoţia.

— Nu-nţelegi nimic. Taci din gură! Ce nu ştii e că, a doua zi, m-am sculat cu sentimentul că făcusem o faptă bună. I-am mărturisit asta soţiei mele care m-a aprobat şi a căzut de acord cu mine că nu exista altă soluţie.

— Nu exista altă soluţie?

L-am întrebat cu prudenţă, luându-i mărturisirea drept vorbe de beţiv.

— O să-ţi explic. Iată-ne ajunşi.

Un paznic înfofolit într-o pătură ne-a deschis poarta unei case cu etaj, o construcţie recentă în mijlocul altora la fel din cartierul Defence Colony.

Gluma începea să mi se pară prea lungă.

— Victor, prefer să mă-ntorc. Mă simt obosit. Acum, că te-am condus acasă, cheamă-mi un taxi!

— Prostii, stai cu mine şi mă asculţi, n-ai de ales. Te previn că mai ai mult până să te culci.

— Dar n-ai dreptul să faci asta. Mai degrabă dumneata trebuie să te duci la culcare şi să-ţi îneci băutura în somn.

Fără să scoată o vorbă, m-a înhăţat de guler, m-a târât prin hol şi m-a aruncat pe un fotoliu în salon. Totul s-a petrecut în câteva secunde. Îmi pierdusem răsuflarea şi mă uitam la mâinile lui. Încercam să deschid gura fără a putea scoate niciun sunet. Victor ţipa, vocea îi scăpase de sub control urcând cu câteva octave, îşi amesteca frazele cu cuvinte din argoul englezesc.

— Ascultă, Frédéric, există împrejurări în care nu mai poţi da înapoi. Te pusesem în gardă, nu voiam să te antrenez în evenimente prea tari pentru dumneata. În seara asta ţi-ai încrucişat drumul cu al meu şi te-ai îmbarcat cu mine. Ce-o să-ţi spun eu n-a fost auzit de nimeni, în afară de soţia mea. O să-ţi dezvălui un secret după care n-o să mai fii niciodată acelaşi om.

— Dar de ce mie şi nu lui Dominique? El e admiratorul dumitale.

— Dominique?

S-a oprit o clipă şi a început să râdă:

— Credeam că ţi-am spus deja: mediocritatea lui e ca un clei ce mi se lipeşte de degete. Spiritul lui mărginit de conversaţii înguste ar fi incapabil să primească măreţia mesajului meu. Mă destăinui

dumitale fiindcă abia dacă te cunosc şi fiindcă ai ştiut întotdeauna să păstrezi distanţa.

Şi-a turnat de băut. Pe frunte îi ieşeau broboane de sudoare. A băut succesiv nişte Benedictine, un whisky cu sifon, o bere şi drept încheiere a înecat totul în coniacul de pe fundul unei sticle. Mă uitam cum înghite cocteilul îngrozitor care pe mine m-ar fi omorât.

— Şi mai ales, să nu crezi că am înnebunit, dimpotrivă: sunt prea lucid. Iubesc India mai mult chiar decât indienii. Cunosc potenţialurile acestei ţări, bogăţiile ei unice care, mai bine gestionate, ar putea face din ea gigantul Asiei. Îi cunosc poporul, muncitor şi ingenios, elitele de o inteligenţă şi un rafinament nemaipomenit, cu o capacitate pentru matematică şi pentru metafizică dovedită, de milenii, de marile texte sacre ale hinduismului.

Când m-am instalat aici, acum şapte ani, am învăţat hindi şi urdu ca să fiu mai aproape de oameni şi m-am lansat cu înverşunare în diverse proiecte. După groaznicul prozaism al Americii şi prostia majorităţii americanilor, ce fericire să evoluezi într-o societate în care sacrul guvernează intim viaţa fiecăruia, în care şi cel mai simplu ţăran poate recita strofe întregi din *Bhagavad-Gita*[24] sau din *Ramayana*[25]. Munceam cu optimism, ascunzându-mi mizeria, nedreptatea, segregaţia care întemeiază aici relaţiile umane şi care n-au nimic de invidiat de la apartheidul sud-african.

Munceam cu speranţa să smulg acest popor din groaznica lui năpastă, fiind sigur că efortul, raţiunea vor putea face să dispară apăsarea trecutului şi moştenirea sistemului colonial. Am rezistat cinci-şase ani. Când toate deveneau prea grele, beam şi-mi întorceam agresivitatea împotriva comunităţii europene a cărei mediocritate temătoare mă exaspera.

Apoi, programele mele au capotat unele după altele; într-un sat erau lăsate să ruginească echipamente noi şi costisitoare fiindcă nimeni nu

ştia să le folosească; în altă parte, intemperiile distruseseră recoltele neculese; într-alt loc, brahmanii, temându-se să nu-şi piardă puterea, le interziseseră agricultorilor să urmeze recomandările unui străin; în alte colţuri din ţară, fundamentaliştii musulmani nu vedeau cu ochi buni promovarea femeilor; aproape peste tot, o natalitate delirantă nimicise eforturile de ani de zile.

Într-o bună zi, am simţit că ţara asta nu mai avea nimic comun cu mine: dispăruse orice proporţie. Încercasem să irig deşertul cu un pahar de apă. Credinţele mele deveneau ridicole. Mizeria persista, mai puternică decât înainte. Îmi ascunsesem adevărul prea multă vreme; iar acum, când îl întrevedeam, neliniştea mă făcea să tremur.

În loc să mă incite la descurajare, constatarea m-a înfuriat. Nu mai era nimerită compasiunea, acum comanda ura. Douăzeci de ani de teren în Asia nu-ţi fac o inteligenţă conciliabilă; o frecventare atât de îndelungată dă naştere la pilangii sau la ucigaşi, uneori amândoi în acelaşi om. India îmi punea o întrebare atât de gravă încât toată viaţa nu mi-ar fi de-ajuns ca să-i găsesc răspuns. În acest laborator al degradării umane, mă întrebam: ce-i de făcut? Căci trebuie să facem ceva. Să-mi vând toate bunurile şi să ajut câteva zeci de oameni care crapă de foame? Simplu expedient. O politică de reforme la nivelul de jos? Dar enorma creştere demografică nu este absorbită de dezvoltarea industriei şi agriculturii. Uită-te la cifre, cu terifianta lor uscăciune: mai mult de 750 de milioane de locuitori, între 60 şi 100 de milioane de bogaţi, 200 de milioane de oameni care-şi duc viaţa de azi pe mâine, 300 de milioane care supravieţuiesc şi 100 de milioane cel puţin de semiagonizanţi. Pe scurt, o ţară bolnavă sau mai degrabă boala devenită popor. Şi atunci, ce-i de făcut? Să pleci şi să supravieţuieşti cu remuşcarea, lipită de conştiinţă, că ai văzut infernul şi n-ai încercat să

faci nimic ca să-l mai potoleşti? Imposibil. Multe nopţi albe am petrecut întrebându-mă cum va fi judecată o lume care ar autoriza o asemenea stare de lucruri.

Eram sătul să mai văd oameni târându-şi pe pământ membrele dislocate, sătul de suferinţele lor inutile şi stupide, de burţile lor goale, de mizerabilele lor combinaţii ca să-şi prelungească supravieţuirea, eram sătul să-mi fie ruşine şi să-mi fie milă. Luni de zile visam că ieşeam în stradă, cu un revolver în mână, şi că împuşcam unul câte unul toţi infirmii. Simţeam că mă cuprinde o groază ucigaşă. O asemenea societate nu mai trebuia tolerată: trebuia schimbată din interior. Nu credeam în comunism, care ar continua starea de lucruri anterioară botezată cu un alt nume. Ştiam că în India revoluţia va însemna injustiţia perpetuată plus penele de curent. Puţin câte puţin, şi-a făcut loc în mine o intuiţie. De vreme ce nu putea fi alungată mizeria, trebuia ca cei mizeri să înceteze să mai contribuie la existenţă. Spun cei mizeri, şi nu cei săraci: ăştia muncesc, produc, fertilizează, în timp ce primii parazitează corpul social, îşi uită tradiţiile şi cad în marginalitate. Şi adaug: cei mizeri din oraşe; în ţara asta, urâţenia este numai urbană; chiar nevoiaşe, satele nu degajă spaima negricioasă a marilor aglomeraţii. Inima Indiei autentice bate la ţară.

Or, singurul mod pentru un cerşetor de-a nu agrava pauperizarea ţării lui este să dispară. Cum ştii, patru personaje l-au determinat pe Buddha să renunţe la viaţa profană: un bătrân, un bolnav, un mort şi un călugăr. Pentru mine iluminarea a fost de acelaşi ordin, deşi finalităţile mele diferă: trebuia să-mi consacru energia suprimării morţilor vii care mişună în ţara asta de coşmar. Şi cum în peninsula indiană orice naştere este marcată de moarte, iar lumea procreează din rutină, fără să-şi facă griji ca să asigure un destin decent celor care

se nasc, nu voi face altceva decât să execut nişte condamnaţi.

Încă de la începutul serii simţisem cum creşte un dezastru. Mai întâi, supunerea mea ridicolă la ordinele americanului, laşitatea mea din maşină: ar fi trebuit să deschid portiera, să cobor din mers, dar nu putusem. Ar fi fost necesară o punere la punct; nebunul acesta mă teroriza. Forţa şi firea lui aveau cu ce să-i descurajeze şi pe cei mai temerari. Mult timp am crezut că era rătăcit numai de alcool, că se complăcea în declamarea unor poveşti defavorabile pe socoteala sa. În descrierile lui, desluşeam chiar, ca să mă liniştesc, o anumită dorinţă de provocare. După un anumit amănunt, am înţeles totuşi că nu glumea; pentru prima oară îşi recăpătase accentul american. Din cauza emoţiei, ieşea la suprafaţă limba maternă. În mod stupid, am profitat de una dintre tăcerile lui ca să-i pun întrebări de parcă am fi discutat amândoi despre un film sau o carte.

— Dar totuşi, dumneata, îndrăgostitul de Orient, nu crezi că zugrăveşti un tablou cam prea întunecat?

Mi-a aruncat o privire plină de un dispreţ suveran.

— Cască ochii, Frédéric, cască ochii: în India, scandalul este acelaşi lucru ca percepţia. A vedea înseamnă a te indigna. Fotografiile mint dacă nu pot reda sordidul în care lumea se scaldă în permanenţă. Iar căldura, putreziciunea care tot sporeşte, scheletele ambulante care te împresoară ţes în jurul străinului o pânză de ale cărei vrăji nu poate fugi. Sărăcia, mizeria impregnează până şi aerul pe care îl respiri, pervertesc oxigenul, înghit cele mai bogate cartiere. Până şi hotelurile şi vilele luxoase sunt linse de gunoiul de la intrare. Iată de ce în India acolo unde există frumuseţe există şi compasiune pentru simplul motiv că frumuseţea moare tânără şi trebuie să moară sub mocirlă. Aici, orice loc decent este un spaţiu cucerit din

murdărie, câştigat prin luptă grea şi apărat de ziduri sau de sârmă ghimpată. *Frumuseţea cu sârmă ghimpată:* contrar Europei care pune bariere în jurul puşcăriilor şi lagărelor, India le adaugă în jurul palatelor, muzeelor, grădinilor, statuilor. Clasele avute nu pot menţine enclave de splendoare fără ca imediat săracii să se strângă pe ele ca muştele pe miere. Cum să nu dobândeşti aici ura faţă de oamenii numeroşi, groaznic de slabi, zgomotoşi şi agitaţi, care dau locurilor maiestuoase înfăţişarea unor insule asediate?

Uită-te la un ţăran indian, la un coolie, la un salahor: piepturi pipernicite, picioare scheletice care se agită opt-zece ore pe zi pentru câteva rupii: sunt nişte pitici, nişte ocnaşi, nişte scăpaţi din lagăre. Iar în acest câmp de ruine, astfel de spectre se reproduc, excretează, urlă, încalcă legile, manifestă, se bat, se omoară, numesc existenţa o prodigioasă agonie colectivă. Există două mişcări paralele în India: o primă mişcare de smulgere din ororile lumii, din nedreptăţi, din nenorociri; apoi, o a doua mişcare perversă de justificare a detaşării; pentru a justifica ura faţă de viaţă, indienii se străduiesc să facă viaţa demnă de ură, ruinează, urâţesc, creează peste tot o gigantică întreprindere de demolare; astfel, numai aspiraţia la ascetism, la neant poate face tolerabilă neajutorarea, promiscuitatea, foamea. Faimoasa putere de absorbţie cu care este creditată această cultură, socotită capabilă să-şi dezarmeze şi să-şi înghită invadatorii, este doar o forţă de inerţie înmulţită cu masa sutelor de milioane de oameni care o populează. Este forţa moale a numărului şi nu puterea metamorfozelor. Dintre toate naţiunile de pe pământ, Hindustanul pare a fi obiectul unui blestem special. A murit epoca în care lumea venea aici să se extazieze în faţa extravaganţei rajahilor, a moghulilor. Acum, te duci în India ca să te indignezi. Ţara tigrilor, a perlelor şi a elefanţilor

cu valtrapuri de ceremonie a devenit şancrul planetei, cel mai mare muzeu al infamiei.

Ce să-ţi mai spun? Nu e de-ajuns că acest continent milionar în crime deţine impresionantul monopol al cruzimii şi este leagănul unor flageluri atotputernice; nu e de-ajuns că acest popor barbar se împarte în caste şi-i aruncă în josul scării pe cei prost-născuţi, conferindu-le un statut inferior animalităţii; mai trebuia şi ca pigmeii ăştia să-şi justifice falimentul invocând zeii şi celebrând mizeria ca pe o binefacere. Aici nu doar sărăcia este înjositoare, ci şi fericirea, voluptatea cu care oamenii se tăvălesc în ea şi e revoltător cum consimt la această sărăcie. Indianului îi plac săracii şi se bucură să-şi descopere inferiori. El însuşi, când îşi va fi încheiat viaţa, va renunţa la toată averea şi va sfârşi ca cerşetor. Cei săraci îi reîntăresc ideea superiorităţii, se hrăneşte cu ignominia lor, îi place să se bălăcească în această josnicie. N-ar vrea mulţimi de copii veseli şi sănătoşi; în locul lor va pune degete tăiate, ochi daţi peste cap, cioturi secţionate într-o curte dosnică de părinţi grăbiţi să-şi pună la muncă progenitura; indianul are întotdeauna în familie un şchiop, un chior, un ciung, un hidropic, un orb, un olog; apoi distribuie infirmităţile: unuia lepra, altuia tuberculoza, altora cancerul, sifilisul, ulcerele, rănile ce supurează. Când i-a slăbit bine, retează aici, taie dincolo, atrofiază un braţ, frânge o şiră a spinării, rupe un cot, dă peste cap o labă de picior, suprimă un tors, micşorează un cap. Consideră întotdeauna necesitatea ca pe ceva superfluu: oamenii se hrănesc cu o jumătate de bol de orez, se plimbă pe o jumătate de picior, câinii au numai trei labe, patru este un lux rezervat animalelor străine. Peste tot viaţa se reduce la minimum.

Ce este o asemenea naţiune dacă nu o adevărată hazna unde marii înţelepţi, mai degrabă decât să predice iubirea faţă de aproapele, sunt obsedaţi de

intestinele lor? Chiar Gandhi, chiar şi el! Iată la ce putea da naştere numai o gândire ce propovăduieşte negarea vieţii, în loc de o solidaritate activă între oameni! Subjugarea suferinţei omeneşti prin pasivitate, respiraţie sau contracţiile abdomenului! Republica indiană cu siguranţă nu este o ţară a contrastelor. Aici nu există niciun conflict între vechi şi nou: ceea ce se dă drept nou este deja atât de prăfuit şi învechit, încât este înghiţit de tradiţie. Incontestabil, indienii sunt cei mai buni negustori de antichităţi, singurii care pot da unei clădiri aflate în construcţie aparenţa unei ruine. Nimic nu este modern, nici măcar reactoarele atomice reparate cu bucăţi de sfoară, asemănătoare cu nişte ştiuleţi de porumb mucegăiţi. Şi chiar copiii seamănă cu nişte bătrâni; şi pe bună dreptate: majoritatea lor nu vor depăşi vârsta de doi-trei ani.

Îţi spun eu, Frédéric, India este un lung poem care începe în azur şi se termină în canal. Este contrarul alchimiei poetice: dă-mi aur şi-am să fac din el noroi. Temple spurcate de excremente, palate profanate, sanctuare urâţite de imunde şandramale lipite de zidurile lor, totul îţi face greaţă. Plasat între abject şi hidos, nu supravieţuieşti decât ca devorator sau devorat, fără alt principiu decât un egoism crunt, o indiferenţă semeaţă faţă de soarta celuilalt.

Ce crime a comis omenirea ca să şi le ispăşească în Marea Duhoare care emană din acest con al Asiei Centrale? Mi se pare că mi-aş fi reproşat până la sfârşitul zilelor dacă aş fi continuat să suport această dramă fără să-ncerc s-o stopez. Iată de ce am devenit vânător: omor din dragoste faţă de oameni, mă devotez Indiei, mare regină desfigurată de avortonii ei, sunt primul ei călău filantrop. Ce vrei, nu există o altă ieşire, am încercat totul şi nu văd decât una: eliminarea morţilor de foame. Omorându-i, creez un viitor în vrac. E noapte pentru toate fiinţele, eu sunt

singurul treaz. Intervin peste tot unde nu face faţă ordinea lumii. Numărul de saci de orez nu-l va ajunge din urmă niciodată pe al naşterilor. Ca să stingi inadmisibilul, trebuie să împuşti: o idee nu este respectată decât dacă seamănă groaza. Iar eu vreau să mă inspir dintr-un principiu contrar adopţiei: în loc să adăpostesc un copil abandonat, îl suprim.

Meditam la oroarea acestei idei. Mă frecam la ochi. Oare din cauza oboselii, a insuportabilei apăsări a Asiei pe umerii mei? Sufeream de o tulburare a creierului? Mă simţeam fără puteri ca să-i replic lui Victor sau măcar să-l întrerup. Îmi era şi frig şi cald, pielea mi se acoperea cu o mâncărime la fel de dureroasă ca înţepăturile de ace. Gâtul îmi era astupat de o piatră enormă care îmi urca spre buze. Victor era atât de înalt, atât de viguros, din simpla lui prezenţă emana o sălbăticie instinctivă.

Uneori, efortul de a vorbi îi tulbura echilibrul. Rămânea istovit, se clătina înainte şi-napoi, se târa până la un fotoliu în care se prăbuşea cât era de greu, cu un braţ atârnându-i, cu celălalt întins în faţa lui ca pentru a se apăra de un duşman nevăzut. Vorbele i se înecau într-un hohot de plâns, apoi, din neant, se întorcea la conştiinţă, relua firul cu un glas cleios şi dintr-odată lucid, reîncărcat de energie, şi, neuitând nimic din argumentele precedente, îşi pornea iar peroraţia. Beţia determina la el un sânge rece superior; nu bea ca să se rătăcească, bea ca să se concentreze.

În spate, pe peretele acoperit de fresca unui batic, i se contura silueta uriaşă; detaliile atitudinii sale erau mărite în chip înspăimântător. Uneori, îşi apropia atât de mult faţa de a mea, încât îi desluşeam porii de pe piele şi firele din barbă în gros-plan. Eram sufocat ca atunci când, dând colţul unei străzi, eşti izbit de o rafală de vânt care te face să te clatini. Cu atât mai mult cu cât nu

căuta să mă şocheze, ci să mă convingă şi lua tonul unui profesor.

4
Cruciada

— Cel care posedă o convingere, Frédéric, are putere asupra tuturor apropiaţilor şi asupra întregii lumi. Dar îi mai trebuie şi mijloacele de-a o realiza. Nu mă mai simt că exist decât în ură, care a devenit un fel paradoxal de a trăi. Asta e boala mea: a nu mai suporta boala incurabilă care se cheamă Asia. Complezenţa faţă de mizerie; conlocuirea amoroasă cu gunoiul; respectarea săracului onorat ca un zeu şi lipsit de mijloacele de a scăpa de condiţia sa: iată pe ce am prins ură. De aceea noaptea aia la Delhi a fost pentru mine o revelaţie: trebuia să-i extermin pe toţi cei care practicau cultura intensivă a cerşitului, să şterg de pe faţa pământului mafia asta de hoitari.

Dar cum să fac? Nu puteam da târcoale cu maşina, prea periculos, prea bătător la ochi; poliţia patrulează mult la Delhi, iar ceaţa este volatilă. Fabienne, soţia mea, cu care am discutat îndelung, mi-a suflat răspunsul strecurându-mi în buzunar un revolver minuscul pe care i-l oferisem când locuiam la New York. Aşadar, într-o seară, am plecat singur cu maşina pe care am lăsat-o în faţa Fortului Roşu, la adăpost de privirile indiscrete, mi-am dat cu negru pe faţă, m-am înfăşurat pe cap cu un fular lung şi acoperit de un fel de poncho, am înaintat în vechiul Delhi.

Mă mai reţineau încă nişte scrupule absurde, înţelege-mă, era primul meu omor premeditat. Mergeam prin mijlocul unei vaste aglomerări de case strânse unele într-altele, locuinţe negre ca nişte carii. Ce este o stradă într-un mare oraş indian? O lungă litanie de abjecţii. În acest labirint de ulicioare, o întreagă tabără de bolnavi, de larve cu chipurile pătate se instalaseră să-şi petreacă noaptea, mă atingeau în treacăt, gemeau în semiîntunericul felinarelor palide. Mulţi dormeau

deja, lungiţi pe *charpoy* sau înfăşuraţi în pături improvizate din orice. La fiecare pas eram confruntat cu caracterul insurmontabil al Indiei. Oribilul, abominabilul îşi dădeau mâna ca să mă sfideze, însoţindu-mă cu grotescul lor alai.

Dumnezeule, oare de ce părăsisem Harvardul şi magnificele lui biblioteci? Mă simţeam nespus de singur şi de obosit. O clipă am fost tentat să renunţ, să mă-ntorc în America. Oare nu indienii singuri trebuiau să-şi ia soarta în mâini? Apoi simţul datoriei, solidaritatea internaţională m-au readus la realitate. Aveam o misiune, trebuia să-mi consacru viaţa reconcilierii neamului omenesc. Dar, ca să reconciliezi oamenii cu ei înşişi, trebuie să-i distrugi pe unii. Declararea războiului în vederea păcii, iată un tezaur inestimabil.

Multă vreme am umblat printr-un dedal de mocirle şi coteţe de găini în care se îngrămădeau familii de câte opt-nouă persoane, fără a mai pune la socoteală vacile şi zeii. Mânia îmi era alimentată de spectacolul jalnic, mă plimbam ca un copoi care adulmecă pestilenţa şi îşi promite să-i sucească gâtul. Câtă simpatie aveam pentru Sanjay Gandhi[26] care încercase în anii ’70 să distrugă barăcile cu buldozerul şi să sterilizeze cu forţa sute de mii de săraci! Iată unul pe care aş fi putut să-l convertesc dacă n-ar fi dispărut prematur. Adesea, simţeam nevoia să-mi golesc încărcătorul de gloanţe în primul venit: în India, orice om de bine visează la un genocid. Groaznicele învăţăminte pe care le tragi în ţara asta te fac să nu poţi decât arareori să identifici un criminal sau o victimă, toată lumea de-aici având un motiv plauzibil să omoare sau să moară.

După câteva ore de mers, am ajuns la gara din vechiul Delhi. Aici, după cum ştii, gările sunt morgi în aer liber, pline de muribunzi abonaţi la căile ferate: ca şi când plecarea trenurilor ar trebui să favorizeze, prin analogie, Marea Plecare, să-i facă scadenţa mai puţin dureroasă. În seara aia,

peroanele erau goale, iar sălile de aşteptare, păzite de soldaţi, arhipline de vagabonzi şi călători adormiţi direct pe podea.

M-am îndreptat spre latrinele pentru bărbaţi, sigur că voi găsi acolo o pradă, acum fiind grăbit să trec la fapte. Nu prea mă înşelasem: un tuciuriu în zdrenţe, cu picioarele goale, era trântit chiar în urina care dădea pe-afară din canalizarea spartă. Deasupra acestui corp adormit trona figura sinistră a unui Vishnu[27] pacificator cu surâsul plin de beatitudine al zeilor indieni care, din înaltul Olimpului lor, sunt chezaşi pentru tot ce e mai rău. Am profitat de şuieratul unei locomotive Diesel ca să ţintesc în plin, acolo unde zdrenţele lăsau o porţiune de piele goală. Tremuratul care mă apucase încă de la început m-a părăsit aşa cum laşi să cadă de pe tine o haină. Deşeul uman şi-a dus mâinile la burtă şi a început să scuture din picioare ca o pisică vrând să se descotorosească de o hârtie ce i s-a lipit de labe. A gemut încet înainte de-a înţepeni de tot. Am plecat de-acolo perfect calm. Nu-mi venea deloc greu să arăt o siguranţă de sine care mă stăpânea cu adevărat. Acum ştiam că voi putea la fel cu sute de alţii ca el. Întors acasă, am sărutat pământul Indiei şi i-am cerut ajutor şi protecţie pentru serviciile pe care i le voi aduce. Mi se părea că atunci devin un adevărat fiu al acestei ţări.

Niciodată lichidarea cuiva nu fusese înfăptuită cu o marjă de beneficiu atât de mică. Nu eram dintre asasinii vulgari care ucid pentru câţiva gologani. Marea pasiune este rece: este un jar tăcut şi sumbru care imprimă gesturilor celui ars o anumită impasibilitate. În public, trebuia să mă feresc de orice exuberanţă, de orice gest deplasat. A doua zi am cumpărat ziarele în engleză, hindustani şi urdu. Câştigasem: niciun cuvânt despre omor. Căci urma să omor, desigur, doar invizibilii, blestemaţii să fie transparenţi pentru că nu contează. Cerşetorii şi picăturile de apă au în

comun faptul că seamănă toţi. Dispariţia câtorva mii de guri inutile nu va face mai multă vâlvă decât zdrobirea unei muşte pe un geam.

E uşor de împărţit moartea în extrema concentrare a mulţimilor; spaţiul suprapopulat este ca un spaţiu gol: preaplinul garantează imunitatea. În plus, în India, nu există o unitate lingvistică, diversitatea dialectelor creează adevărate frontiere de la stat la stat. Statisticile oficiale dovedesc că doar 15 la sută din crime ajung la cunoştinţa autorităţilor. Cât despre poliţie, ea se vinde celui care oferă mai mult. Timpul necesar pentru instituirea unei anchete şi mai ales absenţa indiciilor mă puneau la adăpost de bănuieli: în tropicele înţesate de oameni, voi dispărea cu uşurinţă.

Uită-te la impunitatea de care s-a putut bucura criminalul franco-vietnamez Charles Sobraj, înainte de-a cădea din cauza unei gafe. L-a pierdut faptul că a omorât albi, copii de oameni bogaţi. Familiile au cerut o anchetă. Eu n-o să secer decât absenţii, obscurii, lipsiţii de apărare. Era important pentru mine ca vagabonzii şi cerşetorii să nu ştie că sunt însemnaţi cu o cruce misterioasă, că-i aştepta execuţia unul câte unul pentru ratificarea sentinţei. Câtăva vreme, mi-am îndeplinit simultan activitatea de agronom şi noua misiune, un joc dublu dificil, recunosc. Am reuşit atunci câteva lovituri spectaculoase de care-mi amintesc cu mândrie.

Eram atât de copleşit şi zdrobit, încât chiar şi astăzi aş fi incapabil să descriu încăperea în care ne aflam. Nu-mi amintesc decât de tic-tacul unei mici pendule a cărei pulsaţie se repercuta în liniştea aproape tangibilă. Era vorba oare despre omul pe care îl cunoscusem cu un an înainte? Lumina slabă a unui lampadar îi dramatiza trăsăturile, îi umplea de umbră scobiturile feţei, îi aprindea reflexe pe tâmple şi, ore întregi, a trebuit

să lupt ca să fac să coincidă cele două imagini. Oare atât de mult ne înşelaserăm noi? Când a început să-mi povestească cu de-amănuntul „ciudăţeniile” lui, cum le numea, m-am dus la baie să vărs.

Speram să scap de el, să evadez, să nu-i mai aud smintelile, dar mă aştepta la uşă şi m-a dus cu forţa în salon. Eram prizonierul lui. M-a silit să beau un pahar de gin curat şi, cu mâinile puse pe pieptul meu, apăsând gata să-mi taie respiraţia, a continuat să-mi debiteze teribila lui predică. Îi scânteiau ochii de furie şi mi-a ordonat să nu-i spun niciun argument umanitar. Le cunoştea prea bine, nu valorau nimic. Aveam un singur drept, acela de-a mă lăsa convins, eram încă tânăr, iar el descoperise soluţia la relele omenirii. Am găsit totuşi puterea de a-i spune:

— Sunt sigur că e vorba de o neînţelegere, de o groaznică neînţelegere.

La aceste cuvinte, şi-a strâmbat faţa cu un zâmbet al cărui efect era groaznic. După o lungă pauză, m-a întrebat:

— Cine eşti dumneata de îndrăzneşti să mă conteşti? Ce ştii despre situaţia de-aici, ce ştii dumneata despre ea?

— Am citit câte ceva, am…

— Tâmpenii, toate sunt tâmpenii, nu ştii nimic. Absolut nimic.

Aş fi jurat că avea chef să mă lovească, să mă facă bucăţi, dar propagandistul, provizoriu, a luat-o înaintea brutei. Şi-a turnat iar de băut, a măsurat cu paşi mari în lung şi-n lat salonul şi a reluat:

— Într-o duminică după-amiază mă aflam la Bangalore, în satul Karnataka. Neavând treabă, rătăceam prin parcul municipal şi m-am aşezat pe o bancă. Perspectiva era măreaţă, un ansamblu bogat de arbori de esenţe rare alcătuia un frunziş des, armonios, de-a lungul unei alei drepte, trasată cu sfoara. Dar India îţi impune întotdeauna frumuseţea ei ca pe o povară, cele mai nobile

panorame sunt stricate de o vedere înspăimântătoare, plasată acolo ca să-ţi amintească dinadins urâţenia existenţei. În cazul acela, natura exuberantă, disciplinată de mâna unui artist, era pângărită de un semicerc de feţe arse şi de leproşi în zdrenţe care-şi exhibau extremităţile secţionate de parcă erau crengile unui copac, tunse ca să poată creşte din nou în primăvara viitoare. Acea masă rotundă de sceleraţi, cu feţele negre ca smoala, m-a istovit.

În India, jungla, care aproape că a dispărut, a fost înlocuită de oameni. Aceştia alcătuiesc o noapte imuabilă în care sunt înghiţite generaţiile şi care oferă o înşelătoare aparenţă de vitalitate, trăgându-şi resursele din cei aflaţi pe moarte şi din cei morţi. Existenţa nu pare decât un parazit provizoriu al putreziciunii. Dădeam să plec, convins încă o dată de justeţea deciziilor mele, când s-a târât spre mine, ţopăind grotesc, ce mai rămăsese dintr-un bărbat. Încă tânăr, deşi foarte schilodit, era greu să pricepi dacă merge sau se târăşte. Chipul îi era crispat de o expresie de frică difuză. Mi s-a adresat într-o engleză foarte rafinată: ce e plăcut în ţara asta e faptul că cerşetorii fac întotdeauna jumătate din drum, ca o femeie care te abordează şi te scuteşte de angoasa primelor cuvinte. Fireşte, venea pentru a primi ceva de pomană, dar eram curios să aflu ce-o să găsească să-mi spună ca să ajungă până acolo.

Salutându-mă, şi-a lăsat jos bocceaua şi mi-a cerut permisiunea să se aşeze. Voia să-şi povestească viaţa. Îşi tot ştergea cu mâneca ochii lăcrimoşi, rezultat al vreunei conjunctivite neîngrijite. Gingiile, decolorate, îi sângerau, dinţii îi erau sparţi, iar obrajii, sfâşiaţi de cicatrice: toate făceau din el o adunătură de oseminte care, prin nu ştiu ce minune, stăteau în picioare. Venea deci de la Rangoon de unde familia lui, înstărită, tocmai fusese alungată de regimul generalului Ne Win. Mari negustori de lemn de tec şi de lemn preţios,

părinţii lui se numărau printre ultimele victime ale campaniilor antiindiene lansate în mod regulat de autorităţile birmaneze, scopul fiind de a expulza prin ameninţare şi teroare toţi tamulii şi pakistanezii importaţi în secolul trecut de colonizatorul britanic. Familia sa, arestată într-o dimineaţă, acuzată de sabotarea economiei socialiste şi de complicitate cu gherila *karen,* a fost torturată şi aruncată în închisoare. Chiar el petrecuse două săptămâni într-o temniţă de lângă Rangoon, unde zi de zi a fost supus la suplicii. Mi-a arătat urmele lor: unghiile smulse de la fiecare deget, rotula genunchiului dislocată, arsuri pe burtă făcute cu ţigara şi cu fierul roşu. Toată povestea părea adevărată.

Expulzat în India acum o lună, rătăcea prin Bangalore, nenorocit, înfometat, tracasat de poliţie, suspectat de populaţie, a cărei limbă abia dacă o vorbea. Blestema indienii, blestema lipsa lor de caritate şi regreta Birmania natală. Visul său era să poată emigra în Anglia unde-şi făcuse studiile. L-am compătimit pentru nenorociri şi l-am invitat să-şi formuleze cererea. Bineînţeles, voia să scot bani din buzunar şi să-i ofer o sumă substanţială ca să mănânce.

Ceva îmi spunea că este mai mult decât un fost prizonier înfometat; se tot scărpina. I-am cerut să-i văd îndoitura braţelor. Era netedă. La urma urmei, poate că suferea de psoriazis care îi dădea în permanenţă mâncărimi. Am făcut câţiva paşi împreună spre un vânzător de *paratha,* de clătite umplute. Se scărpina tot mai des şi tremura: toate simptomele unui toxicoman lipsit de drog. Şi atunci am avut o intuiţie: i-am ridicat un crac al pantalonilor şi i-am văzut în susul pulpei piciorului, în îndoitura genunchiului, pielea ciuruită de înţepături. La fel şi la celălalt picior. Seringa provocase în ambele părţi hematoane violacee. S-a strâmbat şi s-a prăbuşit: avea nevoie de-o injecţie imediat, altfel starea i se înrăutăţea

îngrozitor. Contractase acest obicei la Rangoon unde heroina, venind cu caravanele din Triunghiul de Aur, rămânea încă ieftină. De două ori făcuse o cură de dezintoxicare, şi de două ori se apucase iar de drog. L-am liniştit, l-am asigurat de sprijinul meu, n-o să-l denunţ la nimeni. Ba chiar eram gata să-i cumpăr o doză. Să mă pună repede în legătură cu dealerul lui.

Am crezut că avea să-mi sărute picioarele. S-a dus cu paşi mărunţi spre un alt colţ al parcului şi s-a întors cu un golan purtând botine cu tălpi ortopedice, la fel de costeliv ca el, cu care m-am tocmit pentru un gram de *smack.* Cerşetorul meu a scos o seringă veche din boccea, a spălat-o într-un fel de pârâiaş care curgea de-a lungul copacilor şi s-a injectat în spatele unui boschet. Începând din clipa aia, orele îi erau numărate, aşa m-am jurat.

Am cumpărat o altă doză de la dealer, era scumpă chiar şi pentru India deşi praful, eram sigur, era amestecat cu stricnină sau cu făină. Am stat cu el până la apusul soarelui. I-am oferit ceva de mâncare dar, după câteva înghiţituri s-a oprit. Eram pătruns de calvarul lui, îl puneam să repete cu de-amănuntul violenţele suferite la Rangoon, moartea părinţilor, exodul forţat şi acum setea chinuitoare de fiecare dată când se făcea simţită lipsa drogului. Tuşea cu micul lui torace de pasăre, iar slăbiciunea îi scotea în relief tendoanele ca nişte funii.

Când totul a fost spus şi am plâns amândoi nenorocirile din lume, i-am pregătit o doză din care nu avea să-şi mai revină; în faţa mea, şi-a spălat seringa în apa stătută a unui bazin şi a dezinfectat-o la flacăra brichetei mele. Se înnoptase, nu mai verifica nimic, eram binefăcătorul lui. De cum s-a injectat, ochii i s-au iluminat, masca îngrozitoare i s-a destins, trupul distrus i s-a relaxat şi şi-a dat încet duhul în braţele mele, cu un zâmbet de fericire pe buze.

De parcă n-aveam destule motive de neliniște, acum mă temeam de consecințele unei asemenea revelații: nu-i faci mărturisiri lipsite de urmări oricui, și îmi era frică să nu-mi plătesc scump poziția de confident. Mă durea capul, mă simțeam apăsat de pereții întunecați. O clipă, am închis ochii. Deodată, Victor a bătut tare cu pumnul în masă și un teanc de ziare a căzut pe jos.

— Ascultă-mă, Dumnezeii mă-sii, sau vrei să te trezesc cum știu eu.

— Te ascult, sunt foarte atent.

A avut o expresie ironică și s-a trântit într-un fotoliu, picior peste picior și cu mâinile la ceafă.

— Unde rămăsesem? M-ai făcut să-mi pierd șirul.

A rămas un moment pe gânduri, și-a întins picioarele și a reluat:

— Altă dată, treceam prin bazarul Crawford din Bombay, o hală imensă cu buticuri și prăvălii în plin centrul orașului, kilometri de piramide de praf de curry roz, roșu, portocaliu, galben, de grămezi lipicioase de curmale, de munți de ardei iuți, mandarine, papaia, lămâi, roșii, căpățâni de zahăr, mânjite de căcat de muscă, care sunt sparte cu ciocanul.

Mă dusesem să fac niște fotografii cu abatoarele ținute de musulmani, foști paria convertiți la islam în urma persecuțiilor din partea hindușilor din castele superioare. Erau atârnate de cârlige mai multe sute de bivoli și de oi. Căpățânile animalelor, acoperite de corbi care le sfârtecau, erau puse în grămezi triunghiulare pe pământ, printre șiroaiele de sânge. Și atunci s-a ivit ea: plină de nerv, nu mai mare de zece ani, cu ochii înnegriți de *khol,* slabă de să-i plângi de milă, cu mâna întinsă. Privirea îi era umilă și blândă, încărcată de-o speranță famelică. O simțeam gata la orice pentru un pumn de *dai,* de linte sau pentru o bucată de plăcintă.

I-am făcut nu din cap. Ea a insistat. Am plecat mai departe, trecând pe lângă tarabe, magnific colorate, cu banane, mango, struguri împrăştiind o aromă îmbătătoare mai ales pentru un stomac gol. Ea se ţinea tot după mine, bătându-mă pe mână, cerându-mi o rupie. Ni s-a alăturat un băiat costeliv, cu nişte beţe de picioare lungi şi care tuşea de ziceai că-şi dă duhul. După câteva refuzuri din partea mea, a plecat. Ea se crampona. Ştia din instinct că europenii sfârşesc întotdeauna prin a ceda, contrar indienilor, cu inima mai împietrită. I-am şoptit în hindustani: nu te mai ţine după mine, o să-ţi poarte ghinion. N-a ţinut deloc seama de acest avertisment. Am ieşit în sfârşit pe Tilak Road, enervat, supărat că n-am putut cumpăra nimic din cauza acestui microb care mă urma.

În partea aceea a bazarului, circulaţia este foarte intensă, se intersectează cinci mari artere, în cea mai completă anarhie, în ciuda prezenţei unui agent refugiat în ghereta lui. Atunci am avut o idee genială şi, hotărât să risc, am tăiat-o prin valul de maşini prin punctul cel mai dens. Am înaintat deci în mijlocul traficului, printre ricşe, şarete, autobuze şi camioane, sperând că, înalt cum eram, calitatea mea de alb îi va face prudenţi pe conducătorii acestora. Ajuns în mijlocul străzii, asurzit de claxoane, asfixiat de gazele de eşapament, m-am întors şi am strigat-o pe fetiţa rămasă pe trotuar. În mâna stângă, agitam un teanc de bancnote de cinci rupii care fâlfâiau ca nişte fluturi mov. Gângania a zâmbit şi s-a avântat spre mine. Credeam că fizicul o dezavantaja. S-a ivit un autobuz cu imperială, supraîncărcat şi gata să se răstoarne, care rula cu o viteză nebună. Ghiceşti ce-a urmat. S-a auzit o izbitură, zgomotul unui pachet căzut pe jos. Am alergat în ajutorul copilei deja inconştiente. Mulţimea a sărit la şoferul care a trebuit s-o ia la fugă şi a dat foc la autobuz. Fetiţa fiind orfană am luat pe seama mea cheltuielile de

înmormântare. A fost o frumoasă incinerare în cel mai bun stil indian şi mi-a apărut poza în *Blitz* şi în *Indian Express.* După cum vezi, Frédéric, tipul ăsta de „suprimări" pentru mine are exact structura unui *durian:* coaja lui răspândeşte o duhoare atroce dar, de-ndată ce fructul îţi ajunge în gură, gustul delicios te face să uiţi prima impresie.

Am făcut un gest echivoc care putea să însemne atât asentiment, cât şi scepticism. Dacă ar fi ştiut ce credeam! Se cufundase într-o meditaţie adâncă având pe faţă un aer de mulţumire. Plin de mândrie pentru treaba făcută, îşi freca mâinile.

— Mi-a surâs din nou norocul cu o altă ocazie. Cred c-o să-ţi placă povestea asta, e într-adevăr formidabilă. De multă vreme nutream un profund dezgust pentru călugării hinduşi, *saddhu*-ii, cu idealul lor de groaznică detaşare, care umblă în grupuri pe drumuri, pe jumătate goi, cu corpul acoperit de cenuşă, cu părul uns cu balegă de vacă. *Sannyasin*-i în veşminte ocru, şivaiţi înarmaţi cu un trident, fachiri musulmani cu o simplă bucată de pânză înfăşurată în jurul şoldurilor şi cu turban, yoghini emancipaţi, toţi îmi apar drept sumbri escroci devirilizaţi şi murdari. Îmi promisesem întotdeauna să le vin de hac acestor ligi de chirciţi care profită de credulitatea populaţiei ca să trăiască pe spinarea ei.

Avea să mă ajute întâmplarea. Totul s-a petrecut lângă Agra, la vreo zece kilometri pe drumul spre Fatehpur-Sikri, nu departe de mausoleul împăratului Akbar[28]. Mă dusesem acolo cu maşina pentru o zi ca să vizitez o cooperativă agricolă. Era cam patru după-amiază când, pe un drum, într-o zonă de livezi şi grădini, am întâlnit cel mai ciudat echipaj cu putinţă. Era un yoghin, pe jumătate gol, uns cu sirop de zahăr, încins cu o simplă bucată de pânză, care umbla călare pe un catâr. Şi catârul şi călăreţul erau escortaţi de un roi de muşte. Pe animal era atârnat tot talmeş-balmeşul recuzitei

religioase: clopoţel de aramă, gong, casoletă de ars mirodenii, lingură cu coadă lungă, beţigaşe de santal. Ascetul se supunea unei grele încercări ca să scape de ciclul vieţii, iar căldura şi insectele trebuie că făceau deosebit de dureroasă penitenţa. Sexul, uns şi el cu sirop, i se bălăngănea într-o tufă de păr şi, împreună cu testiculele, ajunse în dreptul pulpelor, ca nişte canafi coloraţi, atrăgea, mai mult decât restul, pofta muştelor.

L-am salutat pe cucernic şi l-am întrebat în hindi unde se duce. Socotea să-şi petreacă noaptea în grădina mausoleului şi să plece iar în zori cu încărcătura lui zăngănitoare şi bâzâitoare. Atunci mi-a trecut prin minte un gând: vizitasem mausoleul cu un an în urmă şi mi-am amintit un detaliu care m-ar putea ajuta la momentul potrivit. Am însoţit aşadar zdreanţă îndulcită până la monumentalul portal de gresie roşie dominat de patru minarete albe.

Am discutat cu el despre subiecte pioase, declarându-mă curios să-i cunosc mai bine religia. Flatat că un american îi vorbeşte limba şi-i dă atenţie, m-a invitat să intru împreună cu el. În centrul unui parc verde şi umbros se înălţa o piramidă de arcade, ecrane şi pavilioane. Într-o curte liniştită de marmură albă, se odihnea solitar cenotaful împăratului, sub soarele ce sta să apună la sfârşit de după-amiază. Eram înconjuraţi de papagali verzi şi gaiţe; păuni se plimbau cu gravitate, maimuţe pălăvrăgeau la picioarele copacilor. Am mers câtva timp prin imensa grădină pustie. Pe nesimţite, mi-am condus omul spre locul propice şi m-am prefăcut că mă las păcălit de vorbăria lui. Discutam filosofie, astrologie, magie neagră, tot ce-l poate interesa pe un alb în Orientul plin de mistere. Răbdarea mi-a fost remarcabilă, păduchiosul fachir îmi împrumuta muştele lui cu generozitate şi trebuia să-i ascult insipida omilie despre virtuţile durerii şi vanitatea eului. În sfârşit, după o movilă înecată de vegetaţie a apărut un

edificiu cu pereţii din stuc a căror tencuială căzuse şi care odinioară le slujea moghulilor drept hulubărie. Nu mă înşelase memoria: interiorul portalului în formă de potcoavă era locuit de o adevărată perdea zumzăitoare de milioane de viespi care îşi clădiseră cuiburile între moloanele dislocate; roiurile lungi de mai mulţi metri atârnau în formă de ganglioni monstruoşi. Întreaga ruină răsuna de bâzâitul lor furios.

Din fericire, piosul fachir, orbit şi asurzit de muştele care îl înconjurau, nu bănuia nimic. Eram la mai puţin de cinci metri de formidabilul stup, iar lui încă nu-i trecea prin minte nicio bănuială. Doar mârţoaga lui manifesta o oarecare nervozitate şi risca să compromită totul. Atunci, riscând totul pe o carte, am apucat-o de căpăstru şi alergând lângă ea, am lansat-o din toate puterile asupra norului întunecat. Când a adulmecat viespile, era prea târziu. Acestea simţiseră zahărul şi, îmbătate de călugărul caramelizat, se năpustiseră pe el: ai fi zis că este duruitul unei escadrile, o draperie ridicată de un curent de aer. În câteva secunde, magul şi animalul au fost acoperiţi de o blană veninoasă. Am avut doar timp să fug cât mă ţineau picioarele şi să aud cum catârul scotea un nechezat de ţi se rupea sufletul. Imediat am prevenit paznicii mormântului, le-am arătat câteva umflături de pe pielea mea, le-am stigmatizat neglijenţa şi am alergat să anunţ poliţia din satul învecinat, fericit că am descotorosit India de un afurisit de netrebnic şi încredinţat în plus că am scutit-o de povara unei duzine de reîncarnări.

Victor şi-a turnat iar de băut ca pentru a sărbători o veste bună. Arbora un zâmbet larg şi pe chipul lui tras a trecut o expresie de energie, de optimism.

— Nu-mi spune nimic, ştiu ce crezi. Evident, eşti prea orgolios ca să mărturiseşti, dar tăcerea dumitale este elocventă. Începi să înţelegi.

S-a pornit iar să măsoare salonul cu paşi mari în lung şi-n lat.

— Bineînţeles, am visuri mari cu mijloace derizorii. Aceste picături niciodată nu vor alcătui un lac. Deja Fabienne mă sfătuise să nu mai folosesc revolverul, prea uşor de identificat, cu atât mai mult cu cât este vorba de un model rar în India. Am consultat analele criminalităţii indiene; m-am informat mai ales despre thugi, faimoşii criminali din secolul trecut. Din metoda lor, am reţinut răbdarea perseverentă în depistarea vânatului, obligaţia de a dobândi detaşarea şi de-a pierde orice sentiment de compasiune în momentul în care loveşti.

Le invidiam prodigioasele performanţe, milionul de victime atribuit lor de cel care i-a persecutat, generalul Sleeman. Mi-am fixat cifra ca un ideal inaccesibil, ştiind că singur n-o să reuşesc nimic. Mă săturasem de cârpăceli şi nu mă mai puteam mulţumi cu expediente. Îmi trebuiau locotenenţi, dacă nu chiar o adevărată armată. Îmi trebuiau de asemenea partizani în lumea întreagă, secţii în străinătate; îmi vedeam organizaţia debordând asupra altor ţări din lumea a treia, implantându-se în Europa, în America, împotriva borfaşilor, golanilor, vagabonzilor. Peste tot voi declara război la tot ce este ignobil, abject, sordid.

Pentru început, am redactat o cartă şi am pus patru condiţii pentru lichidările mele viitoare. Voi răpune necondiţionat orice persoană, bărbat, femeie sau copil:

1) care subzistă fără nicio resursă şi trăieşte ca un parazit pe ţara sa;

2) care, pentru a supravieţui, a recurs la mijloace ilicite precum automutilarea, stârnirea milei trecătorilor, exhibarea vreunei infirmităţi ruşinoase;

3) care a contractat un viciu major precum abuzul de heroină, opiu, *ganja, bhang,* în măsură să o împingă şi mai mult spre cerşetorie şi s-o

descurajeze să-şi câştige viaţa prin mijloace mai onorabile;

4) şi care, în sfârşit, în numele unor argumente religioase, politice sau nihiliste, încurajează cultul sărăciei şi al cerşetoriei sacre.

După cum constaţi, tabloul este destul de vast pentru a acoperi, cu grija pentru o echitate maximă, toate categoriile de deşeuri umane, indiferent cărei rase, etnii sau religii îi aparţin. Ştiam că, din clipa în care este gândită, crima proliferează şi devine braţul laic al unei cauze mai înalte. Până atunci lucrasem de mântuială, fiind sigur că întotdeauna voi avea, chiar şi în sânul celui mai frumos peisaj, provizia mea de ologi ce trebuie zdrobiţi, de rebuturi şi leproşi ce trebuie executaţi. Acum trebuia să mă concentrez cu prioritate asupra marilor cocine de porci din Bombay, Madras, Kampur, Calcutta, Patna, Delhi. Am stabilit o hartă detaliată a Indiei pe care am însemnat locurile unde acţionasem, fiecare punct negru reprezentând un indezirabil şters de pe faţa pământului.

Şi ca să rămân fidel spiritului acestei ţări, am scos din hinduism argumente capabile să-mi justifice actele. Din Shiva tricefal de la Elephanta, arătându-şi cele trei chipuri, al creaţiei, al conservării şi al distrugerii, am hotărât să-l onorez pe ultimul, cel Groaznic, cu un şarpe în mână şi cu părul împodobit de simbolurile morţii. Mi-am construit un mic cult portativ şi privat care să mă încurajeze în operaţiunile mele.

Pentru a putea să mă consacru pe deplin sarcinii mele, am demisionat de la FAO, sub pretextul legitim de a-mi îngriji soţia condamnată de boală şi promiţând să revin după un an de reflecţie. Cine m-ar putea bănui pe mine, agronom american, mare prieten al Indiei şi celebru pentru luările de poziţie în favoarea lumii a treia? Printre confraţi, aveam reputaţia unui liberal, adică aproape a unui om de stânga după criteriile americane, şi râdeam

dinainte de deruta lor dacă ar afla adevărul. Am tăiat toate punţile cu cunoştinţele pe care le-aveam. Ştiam că pentru zilele care-mi mai rămâneau nu voi mai avea în juru-mi camarazi adevăraţi, ci doar complici sau duşmani. În faţa urgenţei acestei sarcini, trebuie să suspend orice legătură afectivă. Ei bine, Frédéric, ţi-am explicat tot, dar spune-mi sincer: ce crezi despre asta?

5
Mormântul olarului

Acest val de obscenităţi trebuia oprit. Că Victor doreşte să-i vadă pe cei fără adăpost din întreaga lume aliniindu-se ca să formeze un singur cap pentru a-i răpune dintr-o singură lovitură, asta era deja monstruos; dar să caute să mă convingă de justeţea opţiunii lui şi să mă consulte ca pe un eventual partener, asta întrecea orice măsură. Îmi expunea intenţiile lui perfect calm şi nu punea la îndoială posibilitatea unei discuţii, a unei dezbateri ca între nişte oameni bine educaţi. A trebuit să-mi chem în ajutor toate resursele fizice şi morale ca să am curajul să-i răspund:

— Nu te cred: ai născocit totul.

Nu-mi terminasem bine fraza că mi-am şi dat seama de gafă şi am încercat s-o dreg. M-a cuprins brusc groaza, de parcă mii de mâini reci s-ar fi abătut asupra mea. O clipă, s-a făcut o linişte înfiorătoare. Departe, pe stradă, a claxonat o maşină, iar pendula parcă se oprise. Apucat de-o furie ucigătoare, Victor a început să urle. Vacarmul făcut de el mi-a îngheţat inima. Înainta spre mine cu gura deschisă şi ochii dilataţi, pradă uneia dintre acele crize care te fac să comiţi ireparabilul. Delirul îi crescuse, masa enormă a trupului său se năpustea spre mine.

Mi-am strâns genunchii, mi-am acoperit capul cu mâinile şi am strigat:

— Ba da, ba da, te cred, te cred…

Pumnul m-a izbit în plină faţă şi nasul mi-a pârâit ca nişte găteje. Mii şi mii de stele în flăcări mi-au dansat pe dinaintea ochilor şi am căzut pe burtă fără cunoştinţă.

Eram leşinat, auzeam voci, rumoarea unei conversaţii. Capul îmi era greu şi-mi lipsea simplul curaj de a ridica pleoapele. În faţa mea stătea în genunchi o umbră. Am făcut un efort să-mi înving

toropeala şi am întredeschis ochii: chiar lângă faţa mea, o altă faţă, neclară, deformată, se uita la mine. Nu putea fi altcineva decât Victor care voia să mă termine. Am închis iar pleoapele, străbătut de un fior şi am leşinat la loc. Am fost iarăşi trezit de o mână care îmi ştergea buzele cu vată îmbibată cu o soluţie amară care pişcă.

— Ai greşit, nu trebuia să-l provoci. S-a înfuriat şi-acum nu se mai controlează.

Vocea aceasta îmi vorbea cu blândeţe într-o franceză lipsită de accent străin. S-a făcut simţită aura trupului unei femei, însoţită de efluviile unui parfum scump. Gulerul mi-era desfăcut, fire de apă îmi curgeau pe bărbie. Nasul mă durea îngrozitor. La câţiva metri, ca prin ceaţă, îl zăream pe Victor care umbla încoace şi încolo prin încăpere, cu o sticlă în mână. De departe, faţa lui, încadrată de păr cărunt, degaja un aer de ferocitate.

— Spală-te, mi-a spus necunoscuta întinzându-mi un lighenaş plin cu apă. Eşti murdar peste tot. Uite un şervet să te ştergi!

— Ce mi s-a întâmplat?

Vorbeam pe nas, cel mai mic cuvânt îmi provoca dureri.

— Te-ar fi putut omorî din pumni. Îl provoci, îl tratezi cu o uşurătate intolerabilă. Nu te mai mira atunci că se supără. Cum de-a putut să-ţi facă mărturisiri dumitale, un copil? De cum îl las singur, face numai prostii.

Vorbea cu un glas melodios, iar egalitatea asta de ton m-a terifiat şi mai mult decât vociferările de adineauri ale americanului.

— Sunt Fabienne, soţia lui. Victor are dreptate: în India există un anotimp în plus care însoţeşte iarna, vara şi musonul, şi anotimpul ăsta este mizeria.

Trebuie că n-avea mai mult de patruzeci de ani, dar ochii adânciţi în orbite, cu cearcăne mov, pielea palidă o îmbătrâneau. Între fraze, gâfâia. Numai un nas mic şi obraznic, cu vârful în sus, îi

dădea un aer de tinereţe înşelătoare. Trebuie să fi fost frumoasă, dar în clipa aceea aşa ceva nu conta. Nu vedeam înaintea mea decât o făptură cu părul desfăcut, în capot, cu papuci în picioare, şi care lăsa să i se scurgă printre gene o privire lipsită de ameninţare. Slăbiciunea fizică îi contrasta cu spusele. În ciuda manierelor ei angelice, trăda un fanatism deconcertant.

— Nu poţi înţelege. Cred că Victor s-a înşelat asupra dumitale.

Şi-a dat părul pe spate şi a oftat adânc.

— Singurul meu regret este că nu pot colabora cu el. Sunt prea slabă pentru acest gen de operaţiuni. Mă mulţumesc să-i dau sfaturi. Totuşi, într-o zi, şi eu…

Şi-a ridicat capul, cu mândrie, şi a izbucnit într-un râs fermecător de fetiţă amuzată de o vorbă de duh. Apoi a tuşit, într-un ritm sacadat, de parcă ar fi alergat mult. A trebuit să facă un efort imens ca să răsufle, ca să-şi vină în fire.

— Acum nicio lună, eram la Benares însoţind o verişoară aflată în trecere spre Calcutta. Trebuia să mă-ntorc la Delhi, dar nu mai era loc la avion şi am găsit un loc la un rapid de noapte, la clasa întâi, fără aer condiţionat. Vagonul era aproape gol. La două compartimente de mine se afla o familie de negustori gujarati cu servitorii lor, iar la capătul culoarului o pereche de tineri sikh, probabil în călătorie de nuntă. Era înăbuşitor. Am deschis fereastra ca să am un pic de aer şi, obosită de atâta căldură, am adormit. Trebuie că am aţipit aşa o oră sau două. Nici măcar nu mă dezbrăcasem. M-am trezit într-o gară pe care sosirea trenului a însufleţit-o ca o goarnă. Am închis iar ochii, eram cât pe ce să aţipesc din nou când am simţit pe faţă un fel de mângâiere aspră. Am tresărit şi m-am ridicat brusc în capul oaselor; lângă mine, în dreptul nasului, se agita un fel de pumn incomplet prelungit de un braţ subţire ca un fus. O voce foarte slabă îmi cerea bani. Arătarea asta

dezgustătoare mă atinsese, era un cerşetor care întrecea orice închipuire: un lepros fără mâini, cu nasul secţionat peste care fusese pus un tifon, un monstru abject ignorând limbajul articulat şi care, ca să meargă, trebuia să se încovoaie; picioarele, deja roase, nu-i mai erau decât două cioturi înfăşurate în nişte cârpe pătate.

După cum ştii, toate vagoanele indiene sunt protejate de gratii care permit doar să strecori o mână. În faţa gratiilor se află un oblon de fier pe care îl poţi trage ca să te protejezi de lumină sau de soare. Groaznicul vagabond insista: pumnul lui mutilat cerea de pomană. Reperase clasa întâi şi femeia albă. Îngrozită, i-am strigat să plece. Nici nu s-a mişcat şi văicăreala lui urca până la mine, neîncetat, asemenea unei duhori care pătrunde peste tot. Trenul urma să plece. Încă o dată, l-am implorat să mă lase-n pace. La capătul răbdării, nemaiputând să suport spectacolul, am ieşit pe culoar şi m-am instalat în compartimentul gol de alături. În ciuda întunericului, arătarea m-a reperat şi s-a întors la mine să mă roage: bucata lui de încheietură a mâinii se strecurase pe sub gratii, ca o reptilă oribilă. S-a fluierat plecarea trenului. Mi-a venit o idee nebună: omul era cu mâna băgată în compartiment până la cot. Aruncând o privire în spatele meu ca să fiu sigură că sunt singură, am tras repede oblonul de fier şi i-am înţepenit cu el pumnul. Trenul a pornit. Am apăsat din toate puterile pe marginea oblonului ca să-l împiedic să-şi tragă ciotul înapoi. Rapidul lua viteză şi auzeam un fel de scâncit urcând dinspre peron. Antebraţul se agita, exprimând întreaga stupoare a proprietarului. S-a auzit un şoc destul de violent, am dat drumul apăsării mele şi m-am întors în graba mare în compartimentul meu. Adevărul l-am aflat a doua zi din presă: târât de braţul lui, nenorocitul fusese tras de-a lungul peronului înainte de-a se zdrobi de un stâlp de semnalizare. Detaliu macabru: secţionat în dreptul umărului,

braţul n-a fost găsit decât la câteva sute de metri mai departe, pe şine. Victor a refuzat să mă creadă până ce n-a venit poliţia să mă interogheze, după o săptămână, ca ocupantă a vagonului. Fireşte, nicio clipă n-am fost bănuită. Eram atât de fericită!

Coruperea exercitată de soţ se întindea până la felul ei de-a vorbi; folosea aceleaşi expresii, aceleaşi întorsături de frază, aproape aceleaşi cuvinte. Până şi la felul nesănătos de a se lăuda cu o acţiune atât de laşă. Aveam în faţa mea varianta feminină a domnului Habersham. Acesta a luat loc lângă soţia sa şi a strâns-o în braţe, a acoperit-o cu sărutări.

Ea a repetat cu glasul obosit, secătuit de emoţie, şi cu capul băgat în umărul lui:

— Eram atât de fericită că am putut şi eu colabora!

A încercat să se scoale, a făcut un pas înainte, i s-au înmuiat genunchii şi a căzut la loc în braţele soţului său.

— Fabienne, ce ai?

— O ameţeală, mă simt atât de slăbită. Iar mi-a luat-o razna inima, bate neregulat.

— Calmează-te, o să revină la normal. Te-ai surmenat. Ar fi trebuit să stai culcată.

— Urletele tale m-au trezit. Mi-am făcut griji pentru tine. Şi nici măcar n-o să-ţi văd victoria!

— Nu spune asta! O să trăieşti!

A ridicat-o în braţe fără efort, a dus-o pe o sofa şi a întins o cuvertură peste ea. Respira greu, scurt şi sacadat. S-a liniştit puţin câte puţin, şi-a suflat nasul.

— Ţi-ai luat medicamentele?

— Da, ba chiar am dublat doza. Nu mai au niciun efect. Te necăjesc cu sănătatea mea!

— Absolut deloc.

— Ba da… ba da… e vremea să se sfârşească.

— Nu spune aşa ceva! Mai există o speranţă.

— Ştii bine… că nu.

S-a ridicat puţin, m-a arătat cu degetul şi şi-a tras răsuflarea.

— Fii atent la el… o să te trădeze. Aşa… aşa simt şi n-o să mai fiu să te apăr. O să te trădeze, o să te…

Aproape că ţipase şi a căzut la loc fără putere, scoţând un geamăt. Acuzaţia ei m-a înmărmurit. Doi duşmani, asta era prea mult pentru mine. Speram să pot profita de înduioşarea lor ca să o şterg, dar eram departe de uşă. Acum îmi era frică, frică de represalii, de o răzbunare. Sângele de la nas mi se uscase, dar nasul tot mă mai durea, iar buza de sus mă ardea. Cei doi soţi, îmbrăţişaţi, complotau cu glas scăzut. Aş fi jurat că Habersham spunea o rugăciune. În sfârşit, după un răstimp ce mi s-a părut interminabil, acesta s-a sculat în picioare.

— A adormit. A trecut criza. Te-am lovit rău?

— Da, un pic.

— Trebuia.

— De ce?

— Nu mă credeai.

— Ba da, te cred, te cred.

— Vino cu mine, o să-ţi arăt dovada a ceea ce ţi-am spus.

— Să vin! Dar unde?

— Vino, nu mai discuta!

M-a smuls mai degrabă decât m-a ridicat de jos şi, ţinându-mă de mână, m-a scos din casă. Am urcat în maşină. Din nou, m-am cuprins o senzaţie de spaimă, împotriva căreia încercam să lupt. Trebuia neapărat să tac din gură, să nu-i dau ocazia să vorbească. La el, toate începeau cu vorbitul: se îmbăta cu vorbe, simplul sunet al glasului său îl înfuria, era încărcat cu ameninţarea unei explozii. Am rămas abătut, neîndrăznind să ghicesc ce urma să facem. Ploua mărunt. Am rulat aproape o jumătate de oră în tăcere pe drumul spre aeroport înainte de-a o coti şi de a ne opri în plin câmp. Nu era nici ţipenie de om pe mai mulţi kilometri de jur

împrejur, noaptea era întunecată şi nu se auzea decât duruitul avioanelor care decolau în depărtare. Victor a scos din portbagaj o lopată şi o lanternă. Apoi m-a privit în ochi: era parcă şi mai mult decât un şoc electric. A scos un sunet care putea fi un râset, m-a apucat de braţ şi m-a târât după el. Mergea cu paşi mari şi trebuia să alerg ca să ţin ritmul.

Fascicolul de lumină al lanternei îi dansa în mână, făcând să se ivească smocuri de iarbă udate de ploaie. O clipă, ochii unei pisici s-au aprins ca două beculeţe înainte de-a se topi în întuneric. Mă împiedicam de muşuroaie de pământ şi de pietre. O urmă de demnitate mă reţinea să mă arunc la picioarele lui Victor şi să-i implor mila. Mi se agăţau mărăcini de pantaloni, mă udau, îmi îngheţau picioarele. Terenul cobora, Victor s-a oprit şi mi-a spus:

— Aici e, sapă!

Îmi sunase sfârşitul, aveam să-mi sap propria groapă. În oroarea ei, aproape că era o situaţie comică. Lanterna era pusă pe pământ şi Victor umbla de colo-colo în haloul ei mişcător. Mi-am revenit în fire, am aruncat lopata şi mi-am încrucişat braţele.

— Ce este?

— N-o să-mi sap propria-mi groapă!

Răsuflăm cu greutate, mi se uscase limba, îmi simţeam braţele grele ca plumbul.

— Propria-ţi groapă?

— Omoară-mă acum, refuz să cooperez!

— Tâmpit nenorocit, nu e vorba să te omor, ci să te conving.

Am tresărit. A smuls lopata de jos şi s-a apucat să scoată pământul cu frenezie.

— Nu înţelegi nimic!

Acum săpa cu unghiile ca un animal care caută alt animal în vizuină.

— Vino încoace!

Am închis ochii.

— Ah, credeai că pe bătrân l-a pocnit cineva cu un bambus în cap la tropice?

În ploaie, lanterna făcea tabloul şi mai sinistru. Scena asta şi peisajul care-o înconjura, cerul brăzdat de apă, pietrele şiroind, pământul noroios mi-au rămas întipărite în minte. Victor a lăsat să-i scape un mormăit de satisfacţie. M-a apucat de mână şi m-a obligat să îngenunchez în huma rece şi udă. A ridicat lanterna şi a ţinut-o deasupra gropii.

— E rândul dumitale să sapi, aproape am terminat.

Am refuzat să mă uit, închipuindu-mi deja ce mă aşteaptă sub stratul subţire de pământ: faţa roasă a vreunui mort, plină poate de carne zbârcită. Insuportabila viziune a unui cadavru care-mi va lăsa pentru totdeauna măruntaiele întoarse pe dos şi un gust de scârbă în gură. Deja mi se părea că simt urcând din groapă un miros groaznic. M-a trecut un fior şi mi-am întors capul ca să-mi vărs fierea amară.

— Aşa, deşartă-te, deşartă-te, o să te ajute să te uiţi mai bine.

Mi-a luat mâna şi mi-a pus un deget pe ceva tare şi ascuţit. Am ţipat, atinsesem braţul sau nasul mortului, şi mi-am tras mâna.

— Tâmpitule, era o cracă!

Victor a smuls din pământ o bucată de lemn a cărei extremitate despicată mă făcuse să cred că e un organ.

— Nu, Victor, te implor, nu vreau să mă uit, nu vreau!

— Bine, n-o să te oblig. Cel puţin acum mă crezi?

— Da, Victor, jur, te cred.

— Nu mă supăr pe dumneata că te-ai îndoit, e ceva foarte firesc… Dar trebuia să ştii cât de mult merg mână-n mână la mine acţiunea şi gândirea. Am drept principiu absolut să-mi traduc toate ideile în acte.

— Ştiu.

Eram gata să aprob tot ce spunea.

— Asta e deja aici de cincisprezece zile. Bine curăţat, cred: doar lăcustele sunt harnice în India. Cum vezi, am reţinut un alt obicei al thugilor; de fiecare dată când pot, îngrop victimele, şi am grijă să le ciuruiesc cu cuţitul ca să evit să se umfle carnea şi să ridice pământul bine bătătorit. E un truc vechi.

A tăcut câteva clipe. Tremuram de frig. Printre rafale de vânt şi nori zdrenţăroşi, pe nesimţite, se crăpa de ziuă. Victor surâdea: parcă i se ştersese cu buretele de pe faţă tot ce-i arăta vârsta şi oboseala. Căzut în genunchi, şi-a plecat capul peste mormânt.

— Asta era din casta olarilor din Pendjab. La capătul puterilor la douăzeci şi cinci de ani: îndatorat la cămătarul kabuli, casa dărâmată după muson, cei trei măgari morţi, fetiţa răpusă de o pneumonie. Când l-am întâlnit, nu mâncase de trei zile decât o şopârlă; îşi vânduse nevasta într-un bordel din vechiul Delhi pe 40 de rupii, adică 5 dolari. Cămaşa, unsuroasă şi neagră la guler, îi forma o nouă piele peste prima.

Aşezat pe o claie de fân, cu picioarele atârnate, nu reacţiona nici la căldura de peste zi, nici la vânturile serii, lăsând muştele să-şi potolească setea la colţurile buzelor lui crăpate. Dumnezeule, cât de mult m-a emoţionat! L-am însoţit până la ultima suflare, am suferit de suferinţa lui de parcă ar fi fost a mea. Ne-am rugat împreună la zeul săracilor, Daridranaraya, zeu prezent în fiecare făptură dezmoştenită şi ale cărui fapte îi onorează slava. Apoi şi-a înfipt ochii nespus de măriţi într-ai mei. M-am strecurat la spatele lui… s-a rostogolit pe jos cu un fel de cârâit înăbuşit, n-a suferit. Să-l îngrop n-a însemnat pentru mine mare lucru: parcă purtai un nor, atât de fragil era pachetul de oase. Uneori mi se pare că îl aud vorbindu-mi la ureche şi mulţumindu-mi că l-am eliberat.

A apucat iar lopata şi a început să arunce bucăţi grele de pământ într-un ritm regulat, suflând după fiecare efort. Când a terminat de bătătorit pământul şi de ascuns locul unde se afla mormântul cu nişte mărăcini, şi-a strâns uneltele şi m-a invitat să-l urmez. Îşi pierduse expresia de animal hăituit şi vorbea cu calm. De ne-am fi întors de la un garden-party, n-ar fi fost mai destins.

— Vezi dumneata, Frédéric, cu fiecare dintre ei trebuie să fii nespus de blând şi de răbdător, mai ales răbdător, căci e vorba de oameni hăituiţi pe care îi sperie şi cel mai mic gest de bunătate. Trebuie să-ţi mângâi păduchiosul, să-ţi dezmierzi îngălata. Unele omoruri îţi iau săptămâni întregi; mi s-a întâmplat să petrec mai multe zile de călătorie cu un cerşetor, mâncând, dormind, făcându-mi rugăciunile cu el, trăind împreună cu el într-o perfectă intimitate până-n ziua în care, după ce i-am spulberat neîncrederea, am găsit în sfârşit prilejul. Câte asemenea ploşniţe, asemenea focare de microbi n-am mângâiat înainte de-a le expedia pe lumea cealaltă. Stai puţin, să-i număr!

Îi număra pe degete.

— Oh, ce contează, mă încurc cu număratul, pe unii îi uit. Să zicem vreo cincisprezece, cel puţin cincisprezece. Dar asta-i puţin, prea puţin. E de-ajuns ca un nenorocit să scape de reformă pentru ca edificiul să se prăbuşească, aşa cum se deşiră o împletitură. Un singur moment de neatenţie şi mi-am ratat epurarea, trebuie luat totul de la capăt.

Îşi adresa în locul meu obiecţiile şi răspunsurile, ca şi când mai avea încă nevoie să se convingă de temeinicia întreprinderii sale. Sublinia vanitatea cruciadei lui şi-şi replica, după un moment de cugetare, că nu sunt permise îndoiala şi disperarea atunci când pregăteşti un atentat împotriva unui continent. În zadar căutam vreun semn de îndoială. Spusele lui erau doar un palmares rece de ucideri povestite unele după altele pe un ton profesionist. Nu se trezea decât atunci când ajungea la detaliile

unui episod deosebit de delicat în care trebuie să dea dovadă de o şiretenie extraordinară şi o prefăcătorie nelimitată.

Admisese legitimitatea obiectivului său, acum nu mai era vorba decât să-i pună la punct detaliile tehnice pentru a asigura un randament maxim. La el, torţionarul şi profetul mergeau mână-n mână, alternând uscăciunea sufletească şi lirismul.

Când am ajuns la maşină, pe capotă era căţărat un vultur mare, cu o ramură în cioc. Capul lui roşu, ridat ca fesele unui nou-născut, ochii negri parcă prinşi într-o montură, guşa îi dădeau aerul unui golan îmbrăcat de sărbătoare care se gândeşte să dea o lovitură, la adăpostul unei aparenţe respectabile. Ne-a fixat, pe jumătate ridicol, pe jumătate neliniştitor, şi şi-a luat zborul când Victor a pus mâna pe mânerul uşii.

— Ştii, Frédéric, spiritul indian a acceptat de-a lungul secolelor cele mai mari abuzuri ca decurgând din ordinea lucrurilor. De aceea rămân astăzi de făcut atâtea lucruri dacă vrem să reinjectăm vitamine în această ţară. Mă despart de oameni, dar o fac pentru a-i reuni mai bine. Mai târziu mi se vor ridica statui, voi fi acoperit de flori aşa cum sunt Gandhi şi Nehru.

6
Sângele fertil

Ne întorceam încet spre capitală în ceaţa zorilor din care ţâşneau arbori bătrâni, grei şi acoperiţi de muşchi, având prinse de crengi fâşii de ceaţă. Verdele plantelor şi al ierbii părea alterat de un mucegai albicios, ca şi cum vegetaţia putrezea sub umezeala cerului lichid.

Treceam pe lângă şinele strălucitoare ale unei căi ferate. O întreagă mulţime de lucrători, locuitori ai suburbiilor, înfofoliţi în pulovere groase de lână, se grăbea deja pe jos spre oraş, în timp ce vânzătorii de ceai, bomboane, arahide şi betel îşi aranjau tarabele. Victor, liniştit, conducea cu o mână sigură, în ciuda nopţii albe şi a alcoolului înghiţit. Din când în când îmi arunca câte o privire binevoitoare.

— Ştii ce-mi lipseşte mie, Frédéric? Un colaborator, un bărbat tânăr, dinamic, care să ştie să-mi aplice repede deciziile, pe care, la nevoie, să-l pot consulta. Ajută-mă, rămâi în India. O să am grijă de nevoile dumitale materiale. Fii secundul meu, locotenentul meu. Eşti inteligent, foarte inteligent chiar. Desluşesc în dumneata o disponibilitate, o nevoie de ceva neprevăzut. Îţi ghicesc reticenţele şi sunt de acord cu ele. Aş zice chiar că le aplaud. Un suflet nobil trebuie să-şi facă un asemenea examen de conştiinţă. Dar, crede-mă, India merită o lecţie. Ar fi o ruşine să depunem armele atâta vreme cât un singur om va întinde mâna să cerşească pentru subzistenţă. Să ne unim amândoi ca să purificăm societatea, ca să aruncăm peste ea o enormă pânză de păianjen care nu va mai lăsa niciun nenorocit să-i scape printre ochiuri. Să lansăm brigăzi de spintecători şi de măturători împotriva lumpenului.

Am început iar să transpir, am avut senzaţia că am fost udat leoarcă de ploaie. Mania lui criminală

ocultase în Victor orice spirit de verosimil.

— Nu te simt în întregime convins şi, repet, îţi respect rezervele. Dar iată ceva care-ţi va putea obţine adeziunea. Uită-te la publicaţia asta!

A scos din torpedou o revistă în engleză. Era *Drapelul roşu,* revista partidului comunist chinez, datată din septembrie. Un lung editorial pe patru coloane era subliniat cu cerneală neagră şi punctat pe margine cu adnotaţii. Expresia „exterminarea deşeurilor sociale", care revenea de trei-patru ori, era încercuită cu negru.

— Da, a reluat el, chinezii au înţeles acest lucru: îşi curăţă oraşele, îngrămădind fără milă în camioane marginalii, prostituatele, delincvenţii, borfaşii, chiar şi câinii, şi trimiţându-i în lagăre de reeducare prin muncă atunci când nu-i împuşcă în public pe stadioane. Indienii, cu stupidele lor scrupule, nu sunt mai puţin cruzi. Nu-şi omoară săracii, dar îi lasă să moară, prea indiferenţi la soarta lor ca să le mai dăuneze cu altceva. Şi te obligă să te uiţi la spectacolul acestor nenorociţi, scontând că vei trage din el o lecţie de morală asupra iluziei lumii acesteia. Pentru cei care suferă, răul este acelaşi. Ce-au făcut chinezii în numele comunismului de ce să nu facem şi noi aici, în numele decenţei, al unui viitor armonios?

Am preferat să nu-i răspund nimic. Îşi pierduse minţile. Pândeam ocazia unui stop pe roşu ca să deschid portiera şi să fug. Dar la colţul de la Wellington Crescent, nu departe de reşedinţa primului-ministru, a încetinit şi a tras maşina lângă trotuar. Mi-a întins mâna.

— Nu eşti obligat să-mi spui da pe loc. La nevoie, întoarce-te în Europa. Ştii unde mă găseşti. Dar gândeşte-te la ce ţi-am spus: în maximum doi-trei ani, voi fi reuşit şi domnia dreptăţii va fi coborât pe pământ. Doar câteva luni mă mai despart de idealul meu. Câteva luni, şi o şesime din omenire va fi salvată! Aceste omoruri sunt nişte naşteri.

O stranie blândeţe i-a luminat chipul. Mi-a apucat mâna dreaptă şi a strâns-o cu putere. L-am lăsat să o facă. Văzându-ne, un poliţist ar fi conchis că este un gest între doi complici. Asta şi era: tocmai semnaserăm un contract! Nu mai lipsea decât şampania!

Am coborât din maşină fără să scot un cuvânt. Eram aşadar liber, mă lăsase să plec! Mi-am întors capul înapoi de mai multe ori. Mi-a adresat mici semne de prietenie şi a pornit cu maşina înapoi pe unde venisem. Comoţia fusese prea puternică. Nu mă mai puteam ţine pe picioare. Mă simţeam împiedicat, trupul mi se mişca cu încetinitorul. Aveam un nod în stomac. În faţa vilei Indirei Gandhi, păzită de uriaşi sikh cu mustaţa strălucind de briantină, aşteptau să fie primiţi în audienţa de la micul dejun simpli ţărani în *dhoti*[29], negustori bogaţi, personaje cu turban şi mantou de astrahan. Unul ţinea în mână un ulcior, altul o găină, alţii şaluri sau un sari. Mă uitam la ei, năucit de şocul din timpul nopţii, apoi, fericit că am regăsit oameni normali, m-am pierdut în mulţimea de *babu,* de funcţionari care se duceau la birou în cămaşă sau în haină. Îmi venea să-i sărut, să-i strâng în braţe. În sfârşit, nişte oameni normali, nişte fiinţe omeneşti!

Am trecut de Lokh Sabha, Parlamentul din Delhi, imens tort roz, acoperit cu frişca. În dreptul pieţii Mortilal-Nehru, la intersecţia dintre Akbar Road şi Jan Path, lucrări de asfaltare strâmtaseră culoarul pietonal cât o cărare pe lângă carosabil, barată de trupul unui cerşetor, întins cât era de lung, peste care trecătorii săreau cu indiferenţă.

Mă pregăteam să trec peste el, dar nenorocitul m-a apucat de picior, mormăind rugăminţi. Contactul cu mâna descărnată mi-a trezit iar frica. Am încercat să mă eliberez, mâna se agăţa. Blocam trecerea, se formase o coadă dublă, în faţa mea şi în spatele meu. Lumea mă privea. Am făcut o nouă încercare. Cealaltă mână a sporit

strânsoarea. Mi-am ridicat piciorul şi, cu o detentă bruscă, l-am trântit peste cele două cârlige. Imediat mi-au dat drumul şi s-au retras sub zdrenţe ca două tentacule rănite. Trecătorii priveau, nici ostili, nici şocaţi, cu o anumită compătimire, ca şi când aveam nevoie mai ales de odihnă. Un bărbat de-o anumită vârstă, cu ochelari groşi de baga pe nas, m-a bătut pe umăr şi mi-a spus într-o excelentă engleză:

— *You're too nervous. Eat too much meat. Try vegetarian food.*[30]

Mi-am continuat drumul, ruşinat. Ţara asta mă oripila tot atât cât mă oripilam eu însumi. Noroiul împrăştiat de Victor Habersham începea să se interpună între ochii mei şi lume.

Am ajuns la hotel în transă; tâmplele îmi zvâcneau la fiecare pas, săgeţi de foc îmi străpungeau capul, ochii mi se tulburau şi îmi erau apăsaţi de o bară dureroasă ce-mi dădea junghiuri până-n străfundul craniului. Eram într-o dispoziţie mizerabilă, puţin propice simţului proporţiilor. În baie, am dat peste un gândac negru mare care a alergat să se ascundă în spatele closetului. Am pornit să-l vânez înarmat cu un pantof. De mai multe ori am izbit cu pantoful pe gresia albă şi rateurile îmi sporeau furia. Gândacul mă evita, o lua repede la fugă, răzuind podeaua cu ghearele. În sfârşit, l-am încolţit într-un unghi al peretelui şi i-am zdrobit jumătate din burtă. Carapacea i s-a spart făcând o mică explozie din care a ţâşnit un mucus galben. Se mai târa încă pe ghearele din faţă dar l-am pisat până l-am prefăcut într-o pojghiţă lipită de talpa pantofului.

Tremuram tot, eram pe cale să-mi pierd minţile. Aş fi vrut să-mi epuizez trupul până ce s-ar fi prăbuşit de oboseală şi ar fi uitat totul. Am comandat ceai în cameră şi am băut cană după cană ca să mă purific.

Pe la ora şapte şi jumătate, mi-a bătut cineva la uşă, cu agresivitate, dădea cu pumnul tot mai tare.

N-aveam cum să mai scap, se isprăvise cu mine, aveam să plătesc totul acum. Loviturile s-au înteţit. Am deschis, gata la orice.

Era Dominique, cu ochii roşii, injectaţi de sânge, şi faţa umflată. Şuviţele de păr erau lipite în toate sensurile, părând nişte bandaje.

— Ştiu tot, tot. Unde este Victor? Unde v-aţi petrecut noaptea?

L-am aşezat cu forţa, se zbătea, plecarea mea împreună cu americanul stârnise în el un val de simţăminte hidoase pe care i le puteam citi pe faţă. Îmi făcea o scenă. Bănuiala îl desfigura. Examina încăperea şi pe mine, căutând dovezi, corpuri delicte. Se uita la cicatricea de pe buza mea aproape cu invidie.

— Ce-ai păţit la gură?

— M-am tăiat când m-am ras.

Eram sufocat de indignare să-l văd atât de departe de realitate şi, ca să-l calmez, am născocit o minciună proastă: după ce-l condusesem acasă pe american, mă dusesem să dansez la hotelul Taj Mahal şi tocmai mă întorsesem. Dar nu mă credea. Deodată, a izbucnit:

— Victor ne depăşeşte pe toţi, pe toţi; tronează foarte sus, deasupra slujbaşilor şi a ălora ce-şi târăsc zilele de azi pe mâine. Mediocrii nu-l iartă, vor să-l răpună, dar o să-l apăr contra tuturor.

Şi-a ascuns faţa în mâini şi a izbucnit în hohote de plâns convulsive. Cum de se putea înşela în halul ăsta? L-am dus la baie şi l-am spălat pe faţă cu apă călduţă. Puţin câte puţin, criza i s-a potolit.

— De ce m-a făcut eunuc de faţă cu toţi? Ce i-am făcut eu?

— Victor nu e cel pe care îl crezi tu.

— Ce vrei să spui?

Îşi ridicase spre mine faţa plină de nelinişte şi incredulitate. Mi-ar fi plăcut atât de mult să-i spun ce se petrecea cu idolul lui, dar mărturisirea n-a putut să-mi iasă din gură. Nu m-ar fi crezut.

— Alcoolul şi necazurile l-au adus în starea asta. Nu trebuie să te superi pe el.

Am mai petrecut o oră ca să-l consolez pe arheologul îndrăgostit şi timid, i-am lăsat un bilet cu scuze pentru Charles Orsoni şi am chemat un taxi. O clipă, mi-a trecut prin minte ideea de-a anunţa poliţia, dar am preferat să fug.

În sălile de aşteptare de la aeroport, tresăream de fiecare dată când un alb vorbea englezeşte în spatele meu. Şi n-am răsuflat uşurat decât atunci când avionul companiei Thai a intrat pe pista de decolare.

II
Călători nonşalanţi

La două luni după întoarcerea mea, într-o seară de martie, a sunat telefonul. Când am ridicat receptorul, s-a auzit sfârâitul caracteristic al apelurilor internaţionale. Apoi o voce, pe care am recunoscut-o fără nicio ezitare. O voce dezgropa amintiri pe care le-aş fi vrut şterse din minte pentru totdeauna.

— Frédéric, sunt Victor Habersham.

Mi-a tremurat receptorul în mână. Nu mi-am putut stăpâni un fior.

— Te sun ca să-mi cer scuze. M-am purtat ca o brută. Uită ce ţi-am spus, nu mai ştiam ce vorbeam. Boala soţiei mele mă înnebunise; de altfel Fabienne a murit la o săptămână după ce-ai plecat dumneata.

S-a făcut o pauză: umilinţa lui mă stânjenea, nenorocirea lui mă întrista. Prin urmare, am bâiguit ceva ca nişte condoleanţe.

— Bineînţeles, intenţiile mele de-a-i elimina pe săraci sunt o glumă, de foarte prost gust, recunosc. Cât despre cadavru, era un bluf, o punere în scenă menită să te impresioneze: noroc că m-ai implorat să nu mai sapi, alesesem locul la întâmplare şi nu există nimic îngropat acolo. Plec din India şi mă întorc în America.

Fără să-mi lase timp să-i răspund, a închis telefonul. Uşurat, am pus receptorul în furcă. În Franţa, noaptea aceea îngrozitoare mocnise în mine ca un abces. Nu vorbisem cu nimeni despre ea, închipuindu-mi uneori că o visasem. Abcesul tocmai se spărsese, eliberându-mă de o enormă povară. În sfârşit, eram redat mie însumi: căinţa lui Victor Habersham a abolit instantaneu imaginile oribilei farse. Repulsia mi s-a transformat în milă pentru acest om pe care îl lovea soarta, după ce-l răsfăţase atât de mult.

Câteva zile după aceea, am primit o scrisoare de la Dominique care, la rândul lui, îşi cerea iertare pentru scena făcută la hotelul Ashoka. Şi el îşi

pierduse minţile. Americanul venise personal să-şi prezinte scuze, lui, precum şi lui Orsoni, lui Sen Gupta şi restului echipei. Mi-a confirmat plecarea la New York a agronomului. El rămânea în Asia până la începutul musonului şi se întorcea acolo în toamna următoare. Săpăturile arheologice înaintau încet, mai rămânea de făcut o imensă lucrare de terasamente. Dacă doream să revin, eram bine-venit, mă primeau cu toţii foarte bucuroşi.

Dintr-o dată, percepţia pe care o aveam despre India s-a modificat. M-am gândit la ea cu indulgenţă, aproape cu remuşcare, fiindcă mă înşelasem. O confundasem cu imaginea negativă dată de Victor şi ardeam de nerăbdare să repar lucrurile.

1
Hoţii de suflete

Au trecut mai multe luni. Munceam din greu, iar superiorii mei, satisfăcuţi, mă lăsau să întrevăd o promovare în anul următor. La sfârşitul verii, drept recompensă pentru zelul meu – nu-mi luasem niciun concediu – am fost însărcinat cu o misiune la Bangkok şi Kuala Lumpur; la întoarcere, trebuia să fac o escală la Delhi. În plus, mi se acordau cincisprezece zile de destindere într-o ţară la alegerea mea, plătite din cheltuielile de misiune. Fără nicio ezitare am hotărât să-mi acord acest concediu în India, să reuşesc ceea ce ratasem în urmă cu doi ani. Un scurt schimb de scrisori cu Dominique m-a asigurat că eram încă aşteptat. Mă voi alătura, lui şi celorlalţi, în tabăra de la Deori, în Madhya Pradesh, la patru sute de kilometri de capitală.

Sosind de la Bangkok, am aterizat la New Delhi la începutul lunii octombrie. Toate temerile legate de noua debarcare mi s-au spulberat dintr-odată. Jubilam, vibrând tot de o vie curiozitate; după două încercări infructuoase, aveam în sfârşit să descopăr peninsula indiană, să mă pierd în largul acestei mări de sânge negru.

Într-o dimineaţă, la ora şase, am urcat în Karnataka Express, un tren de o lungime neobişnuită, alcătuită din mai multe zeci de vagoane, aşa încât, dacă îţi cumpăraseşi un bilet la capătul trenului, aveai impresia că ai făcut deja jumătate din drum. Am ales clasa a doua, ştiind că la clasa întâi va fi la fel de murdar, cu inconvenientul unui preţ dublu. Oficial, clasa a treia nu mai exista; dar o societate care se dă în vânt după ierarhii nu se poate mulţumi numai cu două categorii. De aceea, pe lângă o clasă a doua cu banchete de lemn, corespunzând fostei clase a treia, se afla o clasă a doua cu aer condiţionat,

perdele şi cuşete, mult mai scumpă; clasa întâi, la rândul ei, se subîmpărţea în varianta cu aer condiţionat şi varianta fără aer condiţionat, una luxoasă, cealaltă mediocră. Fără a mai pune la socoteală o *coach-class,* şi la clasa întâi şi la a doua pe trenurile rapide, care aplica un alt tarif. În definitiv, căile ferate indiene propuneau şase clase diferite. Singurul lor punct comun era murdăria şi aglomeraţia. Totuşi, rămâneam în democraţie.

În vagonul meu, care avea ceva dintr-un furgon de animale şi dintr-o închisoare, tot efortul consta în a te feri de contaminarea vecinului. Bărbaţii îşi schimbaseră pantalonii cu pijamale largi şi sacourile cu cămăşi fâlfâitoare şi stăteau îngrămădiţi unii peste alţii. Trebuia să lupt centimetru cu centimetru ca să nu-mi pierd în fiece clipă puţinul spaţiu ce-mi era alocat. Pasagerii stăteau aşezaţi câte şapte şi opt pe o banchetă făcută pentru trei; unii erau culcaţi pe culoar printre cufere de fier, aşternuturi rupte, urcioare pline cu apă.

În compartimente, infectate de duhoarea de *toddy,* rachiul indian, se înghesuiau ciorchini de oameni, alcătuind o tapiserie de membre, ochi, haine, plete. Mulţi dormeau: somnul îi încremenise în părăsire şi mânie. Sforăiturile cu tonuri grave dialogau între ele şi, din când în când, auzeai un smiorcăit sau un oftat care ridica tonul. Braţele atârnau, tragice, pierdute, hâţânate de mişcarea trenului. Labele goale, la capătul unor picioare neînsufleţite, se legănau, şi toate cioturile, de îndată ce trenul accelera, intrau într-un fel de sarabandă. Nu mai existau persoane vii, ci doar extremităţi detaşabile a căror coregrafie evoca talmeş-balmeşul unui masacru. Fiecare vagon îşi avea lotul de cadavre şi puteai urmări măcelul după urmele lăsate. Dar, în staţii, morţii ăştia tuciurii se convulsionau, se întindeau, treziţi la viaţă de o liotă zgomotoasă de băieţi şi fetiţe care ofereau spre vânzare ceai, cafea, banane, plăcinte

umplute, arahide sărate, nucă de caju şi fistic. Muzicanţi orbi, conduşi de un copil, se căţărau în vagoane cerând de pomană şi cântând nişte melodii cu un glas răguşit. Supliciul culmina atunci când se opreau în faţa mea.

Toate privirile se îndreptau spre mine ca să vadă dacă voi pune un obol în talerul cerşetorului. Nicio clipă din drum n-am scăpat de ochii fixaţi asupra mea ca nişte ventuze. Orice aş fi făcut, eram expus. Degeaba mă prefăceam că sunt indiferent, mă simţeam decorticat. La început, încercasem să deschid un ziar şi să scap la adăpostul peretelui de hârtie, dar o crampă m-a obligat repede să las braţele în jos. Din momentul acela, m-am resemnat să nu mai fiu decât o pradă. Într-o ţară feudală, văzul constituie simţul democratic prin excelenţă, cel prin care fiecare le aparţine tuturor. Iată de ce indianul este un spectator înnăscut. Îşi leagă cumva un străin şireturile de la pantofi pe stradă? Se strâng grămadă vreo zece ca să-l vadă ce face. Se scarpină la ureche? Suferă împreună cu el până-n fundul timpanului. Sunt nişte mâncăi optici mereu înfometaţi de noi tablouri, de noi chipuri. Venisem să văd şi eu eram specimenul, exoticul! Dumnezeule mare, îmi spuneam, nu au avut destulă vreme englezi ca să se sature de feţe palide? Şi, de parcă această poftă fără saţiu nu le era de-ajuns, întotdeauna unul dintre ei, cel mai instruit, cel care îngăima două vorbe în engleză, se apleca spre mine şi cu un ton teribil de autoritar întreba:

— *Where do you come from, what is your name, what is your salary, are you married, how many children?*[31]

Răspundeam, agasat, acestor veşnice întrebări, supus unor nenumărate şi neîncetate presiuni care mă făceau pachet de nervi. Şi trebuia să îndur, de bine, de rău, această călătorie-bătaie la cap, călătorie-interviu în mijlocul unui popor inchizitor până la hipnoză. Fără a-i mai pune la socoteală pe

cei care se băşeau, râgâiau fără ruşine, scuipau pe jos, semănau în jurul lor coji şi resturi, pe copiii care urlau, pe hamalii care ne îmbrânceau, pe blatiştii care se ascundeau. Şi pe urmă mai erau mirosurile de urină, fiartă şi răsfiartă, redusă la o esenţă de amoniac, efluviile de tămâie, curry, mirodenii, grăsime încinsă, mirosuri stupefiante, înnebunitoare, combinându-se ca să producă altele noi, mereu de neuitat, de parcă un alchimist se amuza să facă experienţe cu nările noastre.

În acest iz organic care, ca să zic aşa, punea sistemul digestiv al fiecăruia la dispoziţia tuturor, mă surprindeam că, la rândul meu, nu mă mai sinchiseam de nimic, că trăiam starea tranzitorie a călătoriei ca pe un domiciliu definitiv. Trenul mai mult se târa, oprindu-se la fiecare sfert de oră în plin câmp, o câmpie întinsă asemenea unei piei de animal puse la uscat în soare, având ici şi colo pământuful unui palmier solitar şi petele galbene ale lanurilor de muştar deja înalt. În Indii, căile ferate aparţin familiei omizilor. Abandonasem orice răbdare, dacă răbdarea mai este încă o şiretenie a speranţei, şi nu mai calculam în ore, ci în ani lumină. Deplasarea noastră nu mai ţinea de sistemul metric şi încă şi mai puţin de împărţirea în tranşe orare. Pe nesimţite, scăpăm de tirania distanţei, mă obişnuiam cu flexibilitatea timpului. Important era să înveţi să reduci flacăra, să arzi la foc mic, să guşti intensităţi lente şi durabile ca să îmblânzeşti imensitatea. Şi când, a doua zi, după ce-am schimbat din nou trenul la Jabalpur, am luat un autobuz hodorogit şi zăngănitor, în care femeile îmi pipăiau pielea ca pe un eşantion de pânză, am înţeles în chip nedesluşit că aici avea să mi se întâmple ceva. Făceam deja parte din ţară, eram captivul ei.

La Deori, un târg mare, provincial, cu ulicioare pline de dejecţii, patrulau, în grupuri de trei sau patru, poliţişti cu scuturi în mâini şi veste antiglonţ peste cămăşi. Provizoriu, m-am instalat în unicul

hotel din partea locului, un bloc de beton bălţat în verde şi galben al cărui acoperiş, plin de armături de fier, lăsa să se prevadă construirea unui al doilea etaj, dacă o permitea prosperitatea. Urma să mă duc mai târziu la tabără, aflată la cincisprezece kilometri distanţă. Camera mea era un mic coşmar verzui având drept pat o scândură de lemn acoperită cu un cearşaf pe care aproape că îl scrobiseră sudoarea şi jegul. O minusculă debara, pentru duş şi toaletă, era devorată de un orificiu destul de larg pentru a primi dosul unui elefant. Apă caldă nu era decât între orele 5 şi 6 dimineaţa şi, în restul timpului, robinetul de la duş bolborosea multă vreme înainte de-a scuipa un jet violent de culoarea ruginei care, după cinci minute, se oprea de tot.

Oraşul parcă era devastat de trecerea unui ciclon. M-am informat la proprietarul hotelului, un sikh cu barba ţinută într-o plasă. Mi-a confirmat în silă că se confruntaseră, cu două zile înainte, hinduşii cu musulmanii. Poliţia venise ca să împiedice noi lupte de stradă cu ocazia sărbătorii Muharramu-ului, prima lună a anului musulman, care cădea în anul acela chiar în ziua de Dasara, sărbătoarea în cinstea lui Durga, soţia lui Shiva, însă acum, se terminaseră tulburările.

— *No problem, no problem!*[32]

Eram dispus să-l cred. Dar seara m-am crezut într-o sală de concert, chiar sub fosa orchestrei; de cum a apus soarele, din cartierul hindus au urcat cântări de devoţiune, mugete de goarne, bătăi de clopote şi de gonguri, melopei interminabile, asemănătoare cu miorlăiturile de pisici în călduri, cufundând oraşul în vacarm până la miezul nopţii.

Abia ce se terminase zarva şi o sonorizare foarte puternică a difuzat dinspre cartierul musulman chemarea muezinului. Imediat, copiii au pornit să plângă, câinii să urle, vacile şi bivolii să mugească. Peste două ore, ne trezea o nouă rugăciune şi,

începând cu ora 6 dimineaţa, nişte megafoane au transmis fără întrerupere surate din Coran.

„No problem, no problem”, repeta a doua zi proprietarul meu, cu ochii umflaţi de nesomn.

Eram unicul lui client. M-a implorat să mai rămân şi s-a prefăcut că-mi refuză banii dacă plecam deja.

2
Arheologul şi veveriţa

Dominique se schimbase, iată ce-ţi sărea imediat în ochi. Se adaptase profund la India, cu un rest de gratitudine pentru iniţiatorul său, Victor. Încă din prima zi a avut o explicaţie cu mine. Trecerea rapidă a americanului prin existenţa sa îi dăduse sentimentul că-i era îngăduită o anumită viaţă mai înaltă, mai puternică şi că-i va deveni accesibilă în anumite condiţii. Dar agronomul se dovedise un fals gigant, nedemn de admiraţia care îi era arătată. Dominique nu-i ierta că nu şi-a ţinut promisiunile. Dacă-i aducea un omagiu lui Victor ca unui prim şi preţios ajutor, astăzi îl vedea aşa cum era: un argint-viu strălucitor şi fragil pe care îl zdrobea cea mai mică adversitate. Fără îndoială, n-o să-i egaleze niciodată experienţa, dar nu lupta pe acelaşi teren şi se străduia să iubească India singur, în felul lui. O clipă am fost tentat să-i mărturisesc totul despre noaptea aceea de ianuarie şi despre transformările succesive ale eroului său, dar m-am răzgândit. Era inutil să ştirbesc puţinul credit pe care americanul îl mai păstra în ochii lui. Va veni, poate, o zi în care, odată potolite toate pasiunile, confidenţa se va impune de la sine.

O altă schimbare importantă: Dominique nu-i mai scria mamei sale. Supunerea lui încăpăţânată se transformase în revoltă. De fiecare dată când se întorcea în Franţa, vara şi primăvara, suporta tot mai puţin să cadă sub dominaţia ei. Gustase din independenţă şi nu mai dorea să-şi piardă energia recucerind-o de fiecare dată. Trebuia cu orice preţ să se ţină departe de atmosfera isterică şi încordată pe care mama lui i-o ţesea în jur. Dintr-un exces de solicitudine, îl făcuse incapabil să înfrunte realitatea. Ştia că la Paris nu va reuşi niciodată să scape de ea. Decizia aceasta dădea scurgerii zilelor o teribilă densitate. Ani şi ani de zile, viaţa lui nu

fusese decât o lungă prefaţă ordonată şi condusă de privirea acestei femei. Chiar şi de departe, încerca să-l culpabilizeze; degeaba îi scrisese şi de trei ori pe săptămână, văicărelile şi reproşurile nu încetaseră. Atunci, la adăpostul celor 10.000 de kilometri care îi despărţeau, Dominique tăiase legătura şi nu se mai ducea să ia plicurile care se strângeau la post-restant, la Deori. Poştaşul îi aducea o dată pe săptămână pachete cu scrisori pe care nu le desfăcea; le lăsa să mucegăiască într-un colţ. În derâdere, uneori deschidea una şi mi-o citea. Misivele trezeau în el o ranchiună de nepotolit şi-l întăreau în hotărârea luată. Se slujea de mine ca de un instrument de răzbunare şi-l lăsam s-o facă, fericit să-l văd că abandonează cea mai vulnerabilă parte din el, că elimină o grămadă de compromisuri îndoielnice.

Şi cum nicio pasiune nu dispare fără să fie imediat înlocuită de alta, Dominique făcuse din întreaga Indie noua familie care o înlocuia pe cea veche. Pentru el, partea plăcută a şantierului arheologic în plină natură era că putea trăi câteva luni în osmoză cu lumea rurală, în simplitatea marilor ritmuri ale anotimpurilor. Anul acela, Orsoni şi Sen Gupta hotărâseră, într-adevăr, să nu mai găzduiască echipa în oraş din cauza răzmeriţelor comunitare dintre hinduşi şi musulmani. Cum era de aşteptat, sărbătoarea Muharram-ului degenerase în lupte de stradă. Se convenise că hinduşii îşi vor celebra *Puja* lor, adorata lor, până la miezul nopţii, iar musulmanii, după aceea. Dar la ora două noaptea, lungile cohorte de shivaiţi defilau prin faţa moscheii aflate în rugăciune, sporindu-şi tapajul când treceau prin portalul templului. Imamul ieşise afară ordonându-le să facă linişte. „Insonorizaţi-vă moscheea”, i-au răspuns brahmanii. Atunci, fiii Profetului s-au înarmat cu cuţite şi bâte. Iar adoratorii vacii, strigând că fusese insultată Durga[33], au ridicat în sus pumnale şi *lathi.* Abia în zori a putut poliţia să

împrăştie manifestanţii. Chiar în dimineaţa aceea se dăduse drumul la vreo zece porci în cartierul musulman şi trei căpăţâni de viţel fuseseră înfipte pe grilajul templului lui Shiva. Autorităţile se temeau să nu sosească în oraş tineretul RSS-ului, partidul integrist hindus, care voia cu orice preţ să le taie gâtul „muhammedanilor".

Numai cu o lună înainte, venise să caute refugiu în tabără un misionar australian pe jumătate mort de frică. Spera să-şi facă plinul cu sufletele decepţionaţilor din cele două comunităţi şi adoptase tactica „dezbină ca să domneşti", făcând-o pe agentul dublu pe lângă brahmani şi ulemale. Imediat i-a fost reperat neîncetatul du-te-vino între moschee şi templu, iar fraţii duşmani se reconciliaseră ca să-l alunge. Jeepul îi fusese ars şi nu scăpase cu viaţă decât datorită picioarelor lui lungi.

Pe de altă parte, numeroasele incursiuni ale unor bandiţi de drumul mare, *dacoit,* care coborau din munţii Satpura, îi constrângeau pe arheologi la o supraveghere permanentă a şantierului. Menţinerea grupului de cercetători la locul săpăturilor va avea un efect disuasiv asupra eventualilor jefuitori de morminte. Ni se rezervaseră două *chowkidar* înarmate. Membrii expediţiei locuiau în corturi împrumutate de armata indiană. Împărţeam cu Dominique un astfel de adăpost mare cât un cort de circ.

Trebuie spus că locul era splendid. Ne aflam într-un fel de Indie luminoasă, fundamentală, cu oameni cu trăsături fine, chipuri de o puritate ascetică şi trupuri rasate de culoarea acaju-ului. Natura, îmbibată de apă, exploda în toate nuanţele de verde: de la orezăriile inundate până la frunzele de bananieri care luceau atât de tare încât ziceai că sunt lăcuite. Şi palmierii *toddy, neem, pipal,* copacii mango îşi lansau jerbele de flamuri în care păsările îşi construiseră adevărate citadele. Era ceva măreţ, ceva triumfal în lumina intensă şi

caldă, în vegetaţia luxuriantă. Rădăcinile aeriene ale câte unui banian[34] alcătuiau o reţea de vene noduroase şi fibroase, o boltă de umbră superbă deasupra capetelor noastre. Mai departe, în mijlocul petelor roşii ale tarlalelor de ardei iute şi al grădinilor de papaia şi ananaşi, dăinuia un eşantion de pădure virgină, ca un enorm buchet de pătrunjel înfipt pe un deal. Pe bălţi, bâtlanii ciuguleau lotuşi albi înfloriţi. Păunii se legănau sub vaste umbrele de flori purpurii.

În fiecare dimineaţă, la răsăritul soarelui, venea să ne radă un bărbier în vreme ce eram încă adormiţi. Cu greu mă obişnuiam cu această convenţie. Ne mânjea cu spumă şi ca să ne facă să întoarcem capul ne gâdila sau ne mângâia uşor obrazul. Mă temeam mereu să nu ne taie gâtul, din neatenţie. Îngrijirile matinale erau pentru mine un dublu supliciu. După ce termina cu rasul, bărbierul nostru începea să ne maseze, ne strivea pleoapele, ne ciupea de piele, ne apăsa pe ochi şi sfârşea cu câteva perechi de palme bine administrate care ne trezeau de-a binelea. Îţi trebuia multă indulgenţă pentru ca, un pic mai târziu, să descoperi o imensă senzaţie de bunăstare. Nu pleca niciodată fără să facă o serie de plecăciuni punctate de câţiva *salam* ceremonioşi. Apoi sosea clipa preferată, micul dejun, şi dimineaţa care ne aducea fiorul pătrunzător al toamnei, câmpia încă alburie în lumina lăptoasă a primelor raze de soare, păsările care-şi răsfirau penele şi băteau din aripi, legiunile de papagali care zburau în cohorte stridente cu penajul de purpură şi fildeş. Lipăitul picioarelor goale ale culilor era de îndată absorbit de irealitatea zorilor. Ramurile de tamarix cu frunzele pudrate de nisip se îndoiau de greutatea corbilor graşi şi insolenţi, îndopaţi dar întotdeauna vioi şi care ne poluau timpanele cu croncănitul, ordonându-ne să mâncăm repede ca să debaraseze masa. Dacă întârziam cu mâncatul, îşi pierdeau răbdarea şi, mânioşi, dădeau drumul în jurul nostru

unor găinaţi care ne obligau să le cedăm locul. Dominique nu protesta niciodată, fericit să cadă la învoială cu zburătoarele a căror neruşinare avea ceva aiuritor. Apoi, veneau *dhobii,* spălătorii, să ne ia rufele, evitând cu grijă să nu se încrucişeze pe drum cu *bhangii,* casta vidanjorilor şi a măturătorilor care se întorceau de la curăţatul closetelor, instalate rudimentar lângă un curs de apă. Ceva mai târziu, într-un concert de claxoane, se apropia camionul-cisternă care reaproviziona tabăra cu apă pe care bucătarul, un budist din Nepal, o fierbea de îndată în nişte cazane. Din când în când, ca un ţârâit de greier, se auzea un telefon de campanie în vreme ce, în împrejurimi, vibrau motoarele de la puţurile pentru irigaţii. Ţăranii, unii cu o simplă batistă pe fese, veneau să ne vândă roşii, vinete, bame, banane, portocale, cartofi. Cei mai mulţi morfoleau rămurele de *nim* ca să-şi spele dinţii. Salahorii care lucrau pe şantier erau gondzi, aborigeni scunzi, cu pielea închisă la culoare, cu părul zbârlit, foarte rezistenţi, rapizi şi agili, care practicau un hinduism încă marcat de aninism. Femeile lor, cu tatuaje pe picioare, executate cu un ghimpe şi cu funingine, încercau mereu să ne vândă monede false cu efigia regelui Bhoja[35] sau vechi statuete ale lui Krishna sau Vishu, artificial învechite şi fabricate în serie în atelierele din Rajahsthan.

După exemplul hinduismului, care vede un suflet reîncarnat în fiecare floare sau insectă, Dominique practica o insinuantă fraternitate cu toate formele de viaţă. Nemulţumindu-se doar să mănânce vegetarian, strângea toate animalele cu blană şi cu pene care dădeau târcoale taberei şi domesticise o veveriţă de Coreea, un xerus, care venea să mănânce pe masa lui, i se urca pe umăr şi uneori îşi înmuia botul în ceaşca lui de ceai. Petreceau zile întregi împreună, împărţind totul, în liniştea plină de încredere a unei perfecte armonii. Câinii paria, creaturi extravagante şi famelice

roase de bube, care umblau cu capul în jos de parcă tot căutau să-şi aducă aminte de crimele comise într-o viaţă anterioară, veneau în fuga mare în fiecare seară, după cină, ca să primească resturile strânse de Menviel pentru ei. Strângea şi firimiturile pentru păsări şi hrănea rozătoarele cu fructe proaspete special cumpărate pentru ele. Familiaritatea, promiscuitatea cu natura, considerată drept un templu divin, reprezenta ceva magic pentru un european ca mine, obişnuit cu opoziţia dintre oraş şi sat, dintre om şi animale.

Seara, chiar înainte de apusul foarte scurt al soarelui – în Orient, întunericul se lasă ca o cortină – pământul căpăta nuanţe delicate de acuarelă şi culorile vii de peste zi se îmblânzeau. Ne duceam pe malul unui lac liniştit, întins bloc de turcoază lângă mormântul unui sfânt musulman, şi ne aşezam pe pietrele încă fierbinţi ca o pâine scoasă din cuptor. Pe maluri se îngrămădeau o mulţime de şarete, *gharri,* trăsuri, măgari, capre, bovine, într-o hărmălaie de tălăngi şi clopoţei. Se întorceau de la câmp şiruri de femei mergând săltat, cu încărcături grele de cobiliţe. Câteva cămile, sosite fără să facă zgomot pe copitele lor ca de catifea, lipăiau apa ca o smântână galbenă fără să le arunce nici măcar o privire bivolilor voinici, cu pielea şiroind de nămol, care zăceau, cufundaţi până la bot, în lacul mocirlos, scoţând pe nări minuscule gheizere de vapori. În timp ce se scăldau, aceste statui de bronz, cu crupa neagră şi strălucitoare, redeveneau monştri puerili şi visători. Iar feţele lor preistorice de neciopliţi fermecaţi căpătau maiestate. Îl simţeam pe Menviel invidios pe scăldatul lor, gata să se bălăcească împreună cu ei dacă nu l-ar fi reţinut un rest de pudoare şi calitatea lui de străin. Copilul singur la părinţi, viitorul îndrăgostit de India, se ancorase solid în pământul acesta. Îl lăsasem umilit, descumpănit; îl regăseam vesel, copilăros, aproape mereu inspirat de noile sale pasiuni.

Era evident că obiectul săpăturilor arheologice îl lăsa rece. Ca ore de prezenţă, muncea mult, dar alegea de preferinţă activităţile cele mai grele şi mai lipsite de sens: excavarea pământului, tractarea roabelor, proptirile şi consolidările care nu cereau nici reflecţie, nici competenţe speciale. Simpatiza cu salahorii, deseori mânca împreună cu ei, îi plăcea să manipuleze cu propriile-i mâini pământul roşu sau negru, simţindu-se ca o moaşă care caută capul fătului în pântecele femeii care naşte. Adevărul este că, puţin captivat de arheologie, Menviel lua rareori parte la dezbaterile savante de datare şi identificare. Şi, în timp ce ceilalţi spălau cu un nor de picături fine piesele descoperite, le numerotau, desenau planuri, fotografiau, îi citeau pe Pannikar, Sylvain Levi, Coomaraswamy, Madeleine Biardeau, Louis Dumnot, el se ocupa de grosul lucrărilor, săpat, decapat, curăţat, sau petrecea după-amieze întregi răzuind delicat cu o spatulă lutul ingrat ca să degajeze o vagă piatră pe care o curăţa cu o periuţă de dinţi înainte de-a o înmâna descifratorilor. Într-o seară, în timpul unei polemici cam pedante privind originile imaginii lui Buda, unii situându-le în arta din Gandhara, ceilalţi în arta Kushana din Mathura, Dominique, care-şi făcuse, totuşi, teza de doctorat pe acest subiect, n-a scos un cuvânt, în ciuda îndemnurilor lui Orsoni. Restul echipei sfârşea prin a-l trata drept o cantitate neglijabilă şi pe mine la fel, de vreme ce eram prietenul lui. Îşi băteau joc de pasiunea lui pentru animale şi găseau că miroase mereu a menajerie.

Maryse Robin se arăta cea mai acerbă faţă de el. O văzuse timp de două ore, cu nouă luni înainte; subţirimea gâtului îi dădea ceva dintr-un piciorong şi micimea capului, ceva dintr-un sturz. Totul la ea era mic, ascuţit; când te săruta pe obraz, ar fi zis că-ţi ciuguleşte o vrabie o firimitură de pe el. Văzându-i faţa ascuţită, mâinile diafane, incredibila slăbiciune care îi dădea bustului său

forma unui portmantou, te întrebai cum de se poate arăta Dumnezeu atât de ingrat cu neamul femeilor. În schimb, însă, era o lamă de energie, plămădită din nervozitate, care îi întrecea pe toţi băieţii. Faptul că lucrase la Tikal în Guatemala, la Taxila în Pakistan, că vizitase Angkor îi conferea o aureolă, o putere de care abuza fără ruşine. Chipul de porţelan, de vază chinezească, nu i se însufleţea decât atunci când vorbea de modă şi bucătărie, cu glasul sugrumat de un ton plin de distincţie. Imbatabilă la stelele restaurantelor, la colecţiile marilor creatori de modă, dispreţuia oricare alt subiect sau nu consimţea să-l abordeze decât cu regret. Cu mai multe luni de întârziere, primea prin poştă presa feminină în franceză şi engleză, precum şi reviste de gastronomie în care-şi însemna adresele bune. Avea răceala persoanelor dedicate frivolităţii, religiei aparenţelor mereu schimbătoare. Uneori, îşi desfăcea una dintre valize şi ne arăta garderoba ei: mantou de tweed albastru cu gri, rochie de mătase în dungi, sacou bleumarin de caşmir, pălărie de culoare guşă de porumbel, rochie neagră împodobită cu blană şi aur, corsaj de dantelă. Nu şi le punea, dar le păstra înfăşurate cu grijă în hârtie de orez protectoare, le mirosea cu voluptate, de parcă trăgea astfel pe nas Franţa condensată într-un cufăr. Purta foburgul Saint-Germain[36] pe piele chiar şi la zece mii de kilometri de arondismentul VII. Aducea în mica noastră societate o notă de mondenitate desuetă şi profita admirabil de situaţia ei de unică femeie din grup ca să ne tiranizeze. Nimeni nu rezista la dictatele ei, mai ales Sen Gupta care o venera, îi adresa poeme în bengali, şi pentru care trebuie că reprezenta, presupun, chintesenţa parizienei de familie bună. Gupta începuse să înveţe franceza şi, după cum am aflat mai târziu, printr-o indiscreţie a lui Jacques Fouras care o detesta fără să îndrăznească s-o înfrunte, îi devenise, de câteva săptămâni, amant. Ea îi răspundea cu o încredere

nemărginită, considerând că întruchipează India şi are dreptate în toate. Întotdeauna machiată şi coafată, chiar şi după o muncă grea, plină de un dinamism iscoditor care te obliga la respect, Maryse Robin manifesta un dispreţ atroce faţă de Dominique la care totul o dezgusta. De cum deschidea gura, îi tăia vorba şi îl botezase „Dihorul", din cauza înclinaţiei lui pentru animale şi a usturoiului pe care îl mânca în mari cantităţi, chiar şi între mese. Menviel nu prea găsea mai multă simpatie nici pe lângă cei doi băieţi, Paul Poulbois şi Jacques Fouras, care profitau şi de cel mai mic moment liber ca să-şi povestească întâmplări obscene sau să alerge după ţărăncile locale ai căror nuri încercau în zadar să-i modeleze din ghips ca să-i ducă în Franţa ca pe trofee de colecţie.

Dintre toţi, cel mai mult mă intriga Sundaraj. Era înalt, strâmt în şolduri şi cu o piele ce părea la fel de catifelată ca a unei fete. Plesnea de sănătate şi vigoare, radia o vitalitate care se comunica tuturor. Când lucra în soare, trupul îi lucea ca un pumnal de obsidian şi sudoarea făcea să-i strălucească părul adunat în şuviţe negre, luminoase. Felul lui atât de deosebit de a mânca, de a fuma şi de a se întinde părea codificat de secole de prescripţii. Fiecare gest al lui revela o tradiţie a cărei moştenire îl fasona, îl sculpta încă şi mai mult decât culoarea pielii. Îmi era imposibil, de pildă, să-i imit felul lui de-a spune da din gură făcând nu din cap, mişcare ce dădea răspunsurilor sale o delicioasă ambiguitate.

Condensa tot ce era mai nobil şi mai artistic, în chip firesc, la poporul său. Îi admiram îndeosebi felul de-a lucra, de-a înfăşura şi îngriji relicvele cu scrupulozitatea unui chirurg care ştie că şi cel mai mic suflu poate preface în pulbere florile păstrate ca prin minune.

Mai prezenta şi o altă trăsătură originală: îşi schimba personalitatea de fiecare dată când vorbea

o nouă limbă. În tamul, dialectul lui natal, redevenea un sătean care aglutina cuvintele în mare viteză, abia mişcând din buze. În hindi se exprima cu reticenţă, cu neplăcere, ca un regionalist întors împotriva supremaţiei unui idiom naţional departe de a obţine unanimitatea. De îndată ce aborda engleza, intra în pielea unui gentleman, folosea întorsături de frază învechite, cuvinte preţioase. Dar metamorfoza lui cea mai spectaculoasă se producea în franceză: atunci imita o canalie, lua un glas acrişor, subţirel, ca şi când natura iubirilor lui îi comanda această intonaţie. La nimeni nu mai cunoscusem acest dar al metamorfozării. Fiecare limbă trezea în el o faţetă diferită potrivit viziunii lumii pe care i-o oferea. Trecea de la una la alta cu o capacitate de adaptare imediată şi nu-i puteai deosebi caracterul real de cel jucat. Nu reuşeam să măsor prejudicierea sau îmbogăţirea psihologică ale acestor împrumuturi. Totul îl desemna pe Sundaraj ca pe o făptură multiplă, alcătuită din bucăţi, ca pe un animal cameleonic şi cosmopolit. Cu frumuseţea lui de efeb şi feminitatea lui placidă, părea chiar că aparţine unui al treilea sex. Eleganţa lui naturală contrasta cu manierismul afectat al lui Maryse Robin. Orsoni îl ocrotea ca un tată şi ca un amant şi îl supraveghea îndeaproape.

3
Divinităţi lugubre

Săpăturile arheologice erau departe de a apropia între ei membrii micii comunităţi, atât de promptă în a se învrăjbi. Era vorba de un proiect arheologic comun între CNRS[37] şi Archeological Survey of India pentru degajarea unui ansamblu de temple construite în nişte grote situate în josul unei râpe. Aceste ruine fuseseră literalmente închise ermetic în urma unei alunecări de teren. Materiile care nu putrezeau au slujit drept scut protector pentru o parte din edificiu şi au împiedicat microorganismele să distrugă lemnul şi materiile friabile ale cizelurilor şi linţourilor. De afară, totul semăna cu o locuinţă de troglodiţi cu minuscule ferestruici de unde puteau fi supravegheate împrejurimile. Ferită de sate, ascunsă de depresiunea pe fundul căreia se cobora pe o cărăruie îngustă, caverna rămânea invizibilă nu numai călătorilor de pe drumul cel mare, ci şi păstorilor şi ciobanilor. Orsoni şi Sen Gupta se epuizau emiţând ipoteze contradictorii asupra originii acestor construcţii, în dezacord categoric privind eventualul rol pe care l-ar fi putut juca aici thugii.

Când am sosit la Deori, fuseseră degajate trei sferturi din prima grotă. Se ajungea la ea printr-o gaură îngustă care cu greu permitea trecerea unui singur om; nu îndrăzneau să deschidă o breşă mai largă în rocă, de teamă să nu ducă la surpări în interior; un plan înclinat pe care erau săpate trepte dădea într-o sală mică de unde pleca un fascicul de culoare care se pierdea în întuneric. Zeci de lilieci letargic atârnaţi de tavan chiţăiau de îndată ce îndreptai o lanternă spre ei. Mici capele săpate în pereţi adăposteau un fel de demoni rânjiţi cărora patina timpului le dăduse aspectul unor embrioni umani, avortoni cu un aer feroce. De aici o luai pe

un coridor strâmt care cobora încet sub pământ şi ducea la o a doua sală, mai vastă; din umbră se iveau ca nişte uriaşi stâlpii care alcătuiau un fel de vestibul drept la capătul căruia trona regina locurilor, zeiţa Kali.

Mai întâi, doar pe ea o vedeai. În ciuda avatarurilor dotate cu douăzeci de capete şi douăzeci de braţe care o înconjurau, unele strâmbate în posturi groteşti, altele înlănţuite cu grifoni sau cu animale, Kali domina învălmăşeala compactă de la înălţimea unui bloc de gresie roşie din care era sculptată. Blocul, uşor înclinat înainte, producea un efect de hău ce se va închide peste tine. Kali, care naşte şi care ucide cu colierul ei de capete omeneşti la gât, cu centura de şerpi pe şolduri, Kali care vede tot şi care ţinteşte trei ochi de aur asupra oamenilor, Kali cea cu multe braţe, unul ţinând un cap tăiat, altul o spadă, iar altul o cupă plină de sânge, Kali cea cu colţi ascuţiţi, cu părul creţ, care dansează şi râde pe cadavrul soţului ei Shiva, Kali, în sfârşit, la picioarele căreia stau întinşi un tigru şi un şacal, însoţitori ai mormanelor de cadavre, degaja o urâţenie de coşmar.

La început, te credeai în faţa unui decor de film de groază. Dar nu! Efectul era izbitor, mai ales atunci când, la lumina torţelor, în spatele ei dansau umbrele, creând o altă zeiţă uriaşă, exagerat de mare, care se contorsiona şi părea gata să se năpustească asupra zăpăciţilor care îndrăzniseră să se apropie.

Însufleţită de o viaţă ascunsă, sculptura era respingătoare, te cutremura, şi niciodată n-aş fi pătruns singur în acel neliniştitor sector de întuneric. Chiar şi pândită cum era de caracterul ridicol al unui însetat de sânge oarecare, răspândea în juru-i o indubitabilă forţă, amintind fără încetare moartea, boala, tot ce este fatal în lipsa absolută de blândeţe a naturii. Simţeai că divinitatea este cu

adevărat întrupată în piatră. Acest meteorit dotat cu atribute terifiante exista în mod tangibil.

Emanaţie iritată a lui Durga şi soţia lui Shiva, Kali reprezintă aspectul distrugător al *shakti*-ei, energia feminină prin care se manifestă Absolutul. Manifestările ei sunt în număr de treisprezece, dintre care unele sunt binevoitoare. Această teologie sângeroasă ne scârbea pe toţi. Începând cu Sen Gupta, de rit vishnuit, care o considera pe Kali drept o divinitate aborigenă, nedemnă de hinduism, şi nu vedea în templu decât groaznica solemnitate a unui rit înjositor.

— Tradus în religie populară, spunea el, hinduismul dă naştere deseori la culte barbare care degenerează în bufonerii ridicole sau respingătoare. În momentul în care ţara noastră câştigă o statură pe scena internaţională, regret că dezgropăm aceste vestigii ale unei epoci îndoielnice, cu riscul de a trezi, în străinătate, mitologii infantile şi neplăcute.

Bineînţeles, Maryse Robin se declara de aceeaşi părere, hidoasa efigie contravenind tuturor ideilor sale asupra artei şi frumuseţii, şi milita cu discreţie printre noi pentru oprirea lucrărilor. Sundaraj sublinia formele şi trăsăturile grosolane ale zeiţei care revelau o artă incapabilă de invenţie, o artă de pură repetiţie. Numai Orsoni, slab susţinut de Fouras şi de Poulbois, îşi apăra descoperirea, amintind că zeiţa era obiectul unui cult fervent în Bengal, mai ales din partea unui mistic ca Rama-Krisna. Ne descria cu pasiune acest idol tratat şi onorat ca o fiinţă omenească de cel mai înalt rang, viaţa lui organizată într-o rutină cotidiană: sculare, mic dejun, audienţă pe lângă războinicii aflaţi pe punctul de a pleca la luptă, prânz, siestă, sacrificii, dansuri, cină şi excese de tot felul, templul reprezentând microcosmosul lumii.

Cu păreri împărţite despre marea drăcoaică, cădeam mai uşor de acord asupra calităţii frescelor care împodobeau pereţii şi coloanele. De îndată ce-

ţi desprindeai privirea de pe zeiţă, descopereai un întreg popor de piatră care poza, gesticula, se strâmba, se cambra în beţia măcelurilor şi a procreerilor. Pe pereţi se însufleţeau sute de personaje. Erai copleşit. Îngrămădirea lor se explica prin teama de lipsă de spaţiu alăturată dorinţei de-a arăta totul. În aceste grote, artiştii închiseseră o întreagă lume, colonizând cu dalta absolutul. Rodul unei arte stufoase, exuberante, frescele alcătuiau un univers apăsător plin de un erotism frenetic şi angoasat care dădea curs liber fantasmelor devorării. În afară de mitologia lui Shiva şi Parvati[38], ele povesteau faptele thugilor, deghizaţi în asceţi negri şi goi, dansând pe cadavre: vedeai numai călători atacaţi, negustori bogaţi cu beregata tăiată, jecmăniţi şi apoi îngropaţi pentru ca poliţia să nu le descopere trupurile, ceremonii religioase de aducere de mulţumiri lui Kali. Orsoni îmi explica cu orgoliu detaliile fiecărei compoziţii şi-mi arăta ritualurile de obţinere a iertării din partea zeiţei, desemnarea victimelor duse cu vorba pentru a fi şi mai bine păcălite, împărţirea bogăţiilor, apoi întoarcerea acasă în aclamaţiile satului şi familiei. După părerea lui, era evident vorba de o pedagogie a omorului menită să favorizeze riturile de trecere ale candidaţilor. Peste tot bogăţia vieţii, izbucnirea ei slujeau la alimentarea morţii. Toate aceste scene zugrăveau de asemenea, extrem de realist, Hindustanul din secolul al XVIII-lea; soldaţii englezi şi francezi, cu fizionomiile apropiate de ale noastre, reprezentaţi în pantaloni de călărie, cu perucă şi favoriţi, tunurile, armele, muschetele şi chiar *adivas*-ii, primitivii pe jumătate goi care slujeau în armatele rajahilor şi semănau cu salahorii din tabără ai căror strămoşi, probabil, erau.

— Vezi dumneata, îmi spunea Orsoni, arheologia se înrudeşte cu cercetarea poliţienească: reconstituirea unui tot plecând de la câteva indicii.

Dar aici există numai victimele, căci vinovatul este cunoscut dinainte: asasinul este Timpul. De unde grija arătată şi celor mai insignifiante obiecte, rebuturilor, cu certitudinea că nimeni nu va putea confirma sau infirma diagnosticul.

Şi, mergând printre busturile decapitate care se răsturnaseră în praf, trezind cu cizmele lui sonorităţi sepulcrale în inima labirintului, Orsoni se uita ţintă, cu bravadă, la enorma păpuşă plină de ură. În acest faţă-n faţă exista o sfidare, aproape o blasfemie, de parcă-şi jura să-i smulgă cu orice preţ secretul. Dar cu cât o sfida, cu atât părea mai mic, mai vulnerabil. Totul întărea impresia de fragilitate, cu atât mai mult cu cât în spatele zeiţei ghiceai o reţea de galerii şi crevase, încă obturate, în care rânjeau, probabil, feţele furioase ale altor demoni, ale altor creaturi fardate, în şiruri neregulate, într-un carnaval nesfârşit de spaime şi întuneric.

4
Fuga

Ideea mi-a venit încă din a treia zi; mai întâi insinuantă, apoi imperioasă: de ce să mă întorc la Paris? Aveam nevoie de un interval între perioada de studii şi vârsta adultă, aveam nevoie de minunăţii, de un pic de libertate şi de surpriză furate unei vieţi deja prea cotidiene, prea plină de stratageme vane şi de sâcâieli. Franţa, mica Franţă timorată şi tristă, mă oripila. De data asta India mă primea bine, altoiul se prindea. Nu mă cunoştea nimeni, eram fără imagine şi fără trecut, gata să o pornesc de la capăt. Ce aveam de pierdut? Motive de-a trăi care nu erau decât motive de-a mă resemna, parcurgerea lentă şi derizorie a treptelor şi gradelor carierei, ambiţii urzite în perimetrul ministerelor şi deja moarte la contactul cu realitatea mult mai vastă. Fiecare oră se acumula în urma mea ca o barieră ce mă despărţea de Europa şi de ocupaţiile mele; zi de zi, India mă impregna şi mai mult, mă deprindea, fără să-mi dau seama, cu noi feluri de a vedea, de a simţi şi de a înţelege. Mă detaşam repede de obiceiuri care până nu demult îmi erau dragi. După o ultimă tresărire a unei conştiinţe deja cucerite, mi-am anunţat intenţiile lui Menviel. De multă vreme, şi el nutrea aceleaşi intenţii şi s-a bucurat de decizia mea.

Chiar atunci, deja încordată de controversa privind săpăturile, ambianţa din tabără s-a degradat. Dominique nu mai făcea aproape nimic. O detesta pe Kali, care, după el, era bună doar să o facă pe sperietoarea pe un câmp cu vrăbii, şi, sub cel mai mic pretext, pleca de pe şantier după-amieze întregi. Se ducea să-şi exprime devoţiunea unei alte Indii, mai blândă, mai familiară, cea a duhurilor care populează satele şi câmpiile, unele miloase şi paterne, altele chiţibuşare şi crunte,

duhuri ale vântului, ale ploii, ale pământului roditor, ale copacilor, pe care ţăranii le părăsesc sau le aruncă în închisoare dacă n-au obţinut de la ele binefacerile cerute. Pe acestea le prefera de o mie de ori mulţimii de pietre monstruoase şi rele care ocupa templul.

Apoi, într-o noapte, a dispărut şi nu s-a mai întors decât a doua zi la prânz; îşi petrecuse noaptea într-un sat învecinat, participând la o sărbătoare a recoltei pentru *rabi crop,* recolta de iarnă a orezului nedecorticat, *paddy.* Orsoni nu s-a supărat pe el pentru această escapadă, dar celorlalţi din grup, deja excedaţi de lipsa lui de tragere de inimă, le-a devenit de-a dreptul nesuferit. Fouras l-a acuzat că sabotează lucrările şi că este lipsit de competenţă. Ba chiar a cerut să-i vadă diplomele, dacă într-adevăr avea aşa ceva. Această mică scânteie a declanşat o serie de incidente. La rândul lor, Orsoni şi Sen Gupta au avut o dispută furtunoasă în urma unui interviu din *India Today* în care arheologul indian punea la îndoială interesul acestor cercetări. Maryse Robin trecuse de partea amantului său şi cerea arbitrajul unei comisii de experţi sau a unei somităţi a artei asiatice. Orsoni, deja în relaţie cu un editor francez pentru publicarea unui album despre expediţie, nu-şi mai potolea mânia şi, seara, îl auzeam cum se certa cu amantul lui, Sundaraj, şi-i interzicea să se mai plimbe mereu cu torsul şi pulpele goale, ca un culi, şi să provoace astfel ceilalţi bărbaţi.

Deseori ne vizita *sarpanch*-ul, primarul unei localităţi învecinate care venea cu doi asistenţi şi trei scaune. În satele din împrejurimi, castele notabililor, care venerau deja zeii castelor superioare, dincolo de propriii lor zei, aleseseră scaunele drept semne de prestigiu şi le cumpărau cu mare cheltuială de la Delhi. Erau nişte scaune cu împletitură, foarte ţepene, lipsite de orice confort şi care, după câteva minute, îţi frângeau spatele, dar ei se sileau să stea aşezaţi pe ele ca să-

şi arate rangul. *Sarpanch*-ul ne cunoştea diferendele, dar încă nu ştia de partea cui să treacă; Orsoni sublinia foloasele pe care le-ar trage satul lui din extinderea lucrărilor şi îi promitea să nu angajeze decât oameni din comunitatea lui cu condiţia ca şi el să susţină şantierul pe lângă deputatul din circumscripţia sa, fostul prinţ de Gwalior, Madavarao Scindia, care se deplasa cu elicopterul făcând campanie sub drapelul Partidului Congresului. Se apropiau alegerile generale şi această afacere căpăta aproape un caracter politic.

Într-o seară, mă plimbam cu Sen Gupta. Îmi explica din nou îndoielile lui privind validitatea obiectelor descoperite. Nu regăsea în aceste grote structura obişnuită a templelor indiene care se etajează în pasaje succesive până la Sfânta Sfintelor, încăperea sacră, într-un demers iniţiatic care merge de la partea cea mai materială la cea mai spirituală. În cavernele de la Deori nu vedea decât un fel de debara, un refugiu în care bandiţii şi răufăcătorii îşi depozitau prada.

— Crede-mă, aici suntem în prezenţa unei înşelătorii şi o să ne acoperim de ridicol în ochii lumii ştiinţifice. Dacă aş putea să-l conving pe Orsoni care ţine atât de mult la afacerea asta!

Stăteam pe o stâncă plată, legănaţi de orăcăitul broaştelor şi de lătratul, în coruri, al potăilor ce se luau drept şacali. Brusc, Sen Gupta a adoptat imobilitatea unei insecte la pândă.

— Ascultă, ascultă!

Îşi scosese ochelarii de parcă prezenţa lor pe nas îl slăbea auzul. Din râpă, din interiorul şantierului, în principiu închis noaptea, urca o clamoare care nu era de origine animală. Am trezit *chowkidar*-ii şi, fără să aprindem grupul electrogen care lumina sălile, am pătruns în interiorul ruinelor cu lanternele noastre.

În fundul unui culoar strâmt, într-o mică încăpere încă plină de pământ proaspăt excavat,

trei gondzi tăiau nişte porci drept ofrandă lui Kali, apăsând pe carotida animalului ca să facă să-i ţâşnească sângele sub presiune ca dintr-un furtun de udat grădina. Modelaseră în mod grosolan o statuetă a zeiţei şi, în acea încăpere subterană cu tavanul atât de jos încât trebuia să stai aplecat, ai fi zis că sunt nişte termite în străfundul infernului. O umezeală de mormânt îţi dădea senzaţia de frig. Ca să sporească macabrul scenei, unul dintre adoratori îşi făcuse tăieturi pe faţă şi pe gât şi stropea idolul cu sângele său. Pământul acela purtător de monştri acţionase ca o memorie a riturilor. Deja de câteva zile, dimineaţa, erau depuse flori proaspete la uşa de la intrarea în catacombe. Inima cea mai ascunsă a lui Kali, care lucrează în întuneric, îşi chemase credincioşii şi reînviase un cult mereu prezent printre aborigeni.

Totuşi, nimeni n-a fost concediat sau sancţionat. Sen Gupta le-a cerut salahorilor doar să construiască la câţiva metri de tabără o replică de pământ a divinităţii şi să nu-şi mai practice riturile la locul lor de muncă. Dar întâmplarea ne lăsase o impresie penibilă. În minte ni se strecura îndoiala şi nimeni nu mai îndrăznea să coboare singur în râpă. Ea a crescut şi mai mult atunci când camera video a şantierului, un aparat de înaltă precizie, a dispărut împreună cu alte aparate electronice. Ne-am acuzat reciproc de neglijenţă şi, pentru a evita o ceartă generală, Maryse Robin şi-a îndreptat bănuiala spre Dominique care nici măcar n-a încercat să se dezvinovăţească. Tot ea a propus să fie concediat şi m-a consultat ca să afle dacă-i voi sprijini cererea pe lângă şefii misiunii.

Ca să ne sporească şi mai mult neplăcerile, a intervenit şi ploaia, totuşi rară iarna. Orsoni, pe care doamna Menviel, frustrată de fiul său, îl bombarda acum cu telegrame, i-a ordonat lui Dominique să-i răspundă. A doua zi, pleca în Franţa ca să caute credite de urgenţă la CNRS şi i-a cerut lui Menviel măcar o scurtă scrisoare pe

care urma s-o pună la poştă, la Paris. Dominique i-a dat un plic închis dar gol. Proasta dispoziţie s-a generalizat, fiecare se închidea în cortul lui. Clanurile complotau unele împotriva altora cu ardoarea plină de ură pe care o stârnesc micile asociaţii. Atmosfera sinistră era întărită de groaznicul croncănit al corbilor, glorificând moartea şi putreziciunea, şi de concertul păsărilor de pradă cocoţate pe banian, toate în haine negre, semănând cu nişte canonici în conclav. Aici, mizeria îşi avea clerul şi ceremoniile ei nu mai puţin solemne decât celelalte.

Într-o duminică după-amiază, eram singuri în tabără; Sen Gupta şi cu Maryse se duseseră încă de sâmbătă, cu maşina, în rezervaţia naturală de la Khana, una dintre cele mai frumoase pentru tigrii din India; Sundaraj, Fouras şi Poulbois plecaseră la cinema, la Deori, să vadă un film tamul. Ploaia aluneca pe frunzele copacilor cu un fâsâit de stofă. Tremuram de frig; pânza cortului, prost impermeabilizată, întinsă ca pielea de pe tobă, lăsa să pătrundă picături de apă ce curgeau pe sacii noştri de dormit. Afară, vegetaţia parcă era lăcuită de aburii ridicaţi din pământ. Paznicii, ţăranii şi câinii se adăposteau sub copaci. Un spectacol jalnic, bieţii oameni, mărunţi şi întunecaţi la faţă, care îşi ascundeau seminuditatea sub saci de iută rupţi.

— Ascultă, mi-a spus atunci Dominique, nu mai suport. Să plecăm. Ieri, la Deori, însoţindu-l pe Orsoni la autobuz, am întâlnit un cuplu de elveţieni cu o camionetă Volkswagen. Spun că sunt misiţi de opere de artă şi dau târcoale în jurul şantierului în speranţa să le pice vreo antichitate. Pe moment, am refuzat. Acum îmi spun că sunt, poate, ceva bani de câştigat cu propunerea lor şi, mai ales, că există un mijloc de-a scăpa de munca asta.

Mi-a expus un plan foarte simplu. Săpăturile deveneau pentru el un supliciu. Se săturase să fie

ţapul ispăşitor al celorlalţi. Avea să-i ceară un concediu lui Sen Gupta pentru motive personale. Cât despre restul, îşi luase anumite precauţii.

— Ia uite!

Şi-a scos din sacul de dormit, înfăşurate cu grijă în nişte pulovere, două statuete de dansatoare, de o jumătate de metru înălţime, din gresie pură, cu sânii umflaţi, cu pleoapele grele, împodobite cu pandantive şi coliere, două piese de o frumoasă factură, cu chipurile canonic stilizate.

— Le-am tăiat cu o pânză de ferăstrău, ieri-seară, şi le-am ascuns în nişte roabe pline cu pământul care se varsă afară, nimeni n-o să remarce dispariţia lor, sunt deja atâtea figurine şi sculpturi puse grămadă! În cel mai rău caz, Orsoni n-o să mă denunţe niciodată la poliţie: dezonoarea s-ar răsfrânge asupra lui. Vom pleca, deci, împreună poimâine; ca să nu trezim nicio bănuială, o să duci tu statuile înfăşurate în propriile tale bagaje. O să ne întâlnim cu elveţienii nu la Deori, ci la vreo cincizeci de kilometri de aici, într-un alt oraş.

Mi-au trebuit douăzeci şi patru de ore ca să realizez că această combinaţie nu era nimic altceva decât un furt în toată regula. În India, unde regula este lipsa regulilor, toată lumea îşi pierde simţul măsurii. Acest furt, pasibil în Franţa de rigorile justiţiei, devenea o şterpeleală. Depărtarea noastră de ţară lua acestui act orice gravitate; să furi, asta însemna să-ţi exerciţi privilegiul de străin, iresponsabil şi sustras legilor.

Şi atunci chiar şi cei mai fricoşi căpătau îndrăzneala marilor fiare şi până şi un bebeluş îmbătrânit şi îmbrăcat în fustă ca Dominique se putea transforma în jefuitor de morminte. Orientul indian le revelase multor vizitatori propria fiinţă şi, în mod pueril, speram şi eu un loc în acest palmares, speram să fac parte dintre puţinii aleşi cărora subconştientul indian le revarsă cu dărnicie şi din abundenţă aventura şi miraculosul.

Aşadar, mi-am luat rămas-bun de la echipă, pretextând că trebuie să mă întorc în Franţa; Menviel a promis să se întoarcă de îndată ce se vor fi potolit pasiunile, dar nimeni, în afară de Sen Gupta, n-a venit să-l salute. La Salipati, oraşul învecinat, ne-am întâlnit cu perechea de elveţieni, un cuplu de zürichezi blonzi şi cu coşuri pe faţă, cu accent nemţesc, care ne-au bătut la cap fără întrerupere cu vegetarianismul şi binefacerile legumelor.

Marfa trebuia livrată la Bombay, unui anticar specializat în genul acesta de tranzacţii. Am rulat zi şi noapte, trecând prin sate care vegetau la limita inexistenţei, străbătând câmpii arse, pământuri cenuşii parcurse de căruţaşi merovingieni, imense păduri de tec în care şoimi şi ulii, cu ghearele înfipte în crengi îşi ridicau ciocurile ascuţite şi apoi se lansau din înaltul copacilor cu o parabolă perfectă. Ici şi acolo, ne încrucişam pe drum cu detaşamente de poliţie înarmate până-n dinţi care plecau pe frontul marelui banditism, şi asta cu atât mai mult cu cât regina acelor *dacoit,* Phoolan Devi, fusese semnalată în regiune. La Bhopal, capitala statului Madhya Pradesh, am luat un autostopist, un alsacian roz, roşcat şi rotofei care s-a lăudat că trăieşte în India de doi ani cu mai puţin de trei rupii pe zi. Mândru de isprava lui, ne enumera trucurile ca să mănânci gratuit, îndeosebi în temple, acele *gurudiuara* sikh, care ţin masa întinsă pentru străini, ca să dormi gratis prin gări, ca să călătoreşti pe nimic cu camionagii, ca să faci blatul în trenuri. Dispreţuia călătorii care trăiau pe picior mai mare decât el şi grija lui de-a face economie la orice se transforma în obsesie. Când l-am avertizat că trebuia să plătească o contribuţie la benzină, s-a dat jos din maşină şi ne-a insultat în dialectul lui germanic care, o clipă, i-a făcut să tacă până şi pe corbii din preajma locului.

5
Plăcerile Bombay-ului

La începutul anilor ’80, Bombay-ul constituia unul dintre cele mai nebune oraşe din Asia: opt milioane de locuitori, nouă milioane de şobolani, chiriile cele mai mari între Beirut şi Hong Kong, enorme averi printre care cele ale prinţilor arabi alungaţi din Liban de război, o concentrare a tuturor raselor care se înşiră de la Suez la Tokio, o limbă unică, un amestec de gaujrati, marathi, engleză şi hindi, un indecent contrast de bogăţii şi mai ales cele mai mari *bidonville*-uri din lume, ocupate de aproape jumătate din populaţie, într-un arhipelag în formă de cleşte – Bombay seamănă cu un cleşte deschis de crab – India a reuşit o sinteză unică între geniul ei propriu şi constrângerile unei mari metropole financiare şi comerciale. Oraşul avea ceva fascinant şi anume că, spre deosebire de Delhi, clasele şi condiţiile sociale erau aici amestecate, pegra era în contact cu industria de vârf şi extrema religiozitate cu prostituţia cea mai de jos, într-un fel de spaţiu golănesc în care nu mai erai sigur de nimic. Frontierele dintre viciu şi pietate, materialism şi spiritualitate erau fluctuante.

În creuzetul de rase enigmatice, vulturii, ghiftuiţi, nu mai mâncau cadavrele prea grase ale *parsi*-lor[39] abandonate pe Turnurile Tăcerii; catolicii aprindeau pentru Fecioara Maria lumânări având forma organelor bolnave ale corpului şi, în biserica de pe Mount Mary, un altar special era iluminat de zeci de penisuri de ceară oferite de impotenţi. Şoferii de taxi, o dată pe an, îşi decorau şi împodobeau cu flori maşinile ca să le mulţumească pentru bunele lor servicii; şi dacă, potrivit zvonurilor, nu se construia niciun imobil fără sacrificarea unui copil sau doi, exista, de asemenea, fapt unic în această ţară, o importantă

comunitate homosexuală care, seara, se strângea pe plaja de la Chowpatty. Chiar şi orgoliosul Taj Mahal, perla hotelurilor indiene, patiserie de lux pe malul mării Arabiei, avea dealeri de heroină şi opiu la intrări şi demimondene în saloane. Aici se afla originea vitalităţii Bombay-ului: strângerea la un loc a dezrădăcinaţilor care îl populau făcuse din el un loc de căutări fără saţiu, oraşul noului cu orice preţ; în pofida castelor şi claselor, a numeroaselor colectivităţi străine şi a religiilor diverse, acelaşi fluid circula din susul în josul scării sociale şi îi împingea pe toţi indivizii să fie mai activi, mai întreprinzători, să-şi dezvolte antenele, atrofiate în altă parte. Instinctul de supravieţuire excita inteligenţa şi ingeniozitatea fiecăruia: micii cerşetori te abordau cu un bogat bagaj lingvistic: *„Guten Tag, buon giorno, how do you do, what is your name, stronzo, va fare l'enculo, fuck you, bonjour, ça va, ras-le-bol, casse-toi"*[40]*;* lângă Victoria Terminus, marea gară în formă de palat, imitau la perfecţie, tremurând din bărbie, sunetul *shenai*-ului, a clarinetului şi a sitarului; pe marile bulevarde, vedeai ologii în cutiile lor cu roţi cum se agaţă cu bastonul de spatele autobuzelor şi se lasă traşi râzând; chiar şi pocitaniile tuciurii care cu o mână ţin un plod şi cu cealaltă se scarpină, fetiţele înfăşurate într-o otreapă care te mânjesc cu mâinile lor slinoase, micii actori care simulează o criză de epilepsie, se rostogolesc în praf şi o iau la fugă râzând, aveau un aer de vivacitate absent în alte părţi. Hoţii aveau specialitatea de a pătrunde complet goi în apartamente, daţi cu ulei pe corp ca să le alunece din mână celor care încercau să-i prindă. Aceşti *soap-burglars,* cum erau ei numiţi, „spărgătorii-săpun", îi terorizau pe cei avuţi care se culcau în fiecare seară pudrându-se cu talc pe mâini ca să-şi asigure o mai bună aderenţă. În acest oraş de *banya,* de negustori înstăriţi şi escroci, cârpacii de saltele îşi chemau clienţii cântând din harpă şi

restaurantele iraniene care serveau pilafuri cu mult ulei afişau: „Rugăm să vărsaţi în stradă!”

Dar, în India, prosperitatea este întotdeauna un blestem şi Mecca iniţiativei private se vedea invadată în fiecare zi de mii de săraci. Victimă a opulenţei, Bombay-ul se cufunda încet în mlaştina mulţimilor. O jumătate de milion de ţărani trăiau pe străzi, direct pe trotuare, supuşi unei cumplite speculaţii. Chiar şi *bidonville*-urile erau împărţite în patru zone: prima, cu televizoare şi video, locuită de clasele mijlocii, a doua cu frigidere şi radio, a treia fără lumină electrică dar cu un acoperiş, ultima, fără apă şi lumină, alcătuită din colibe făcute din pământ şi zdrenţe şi ridicate pe un teren mocirlos, pestilenţial. Cei mai prăpădiţi trebuiau să plătească o taxă celor patru proprietari corespunzând celor patru pereţi ai locuinţei şi încă una *dada*-ilor, mafioţii locali, care, nemulţumindu-se doar cu storsul banilor de la locuitori, slujeau şi drept zbiri ai partidelor politice.

Pe scurt, întregul oraş atingea un nivel de saturaţie completă. Pe Marine Drive, „Colierul reginei”, promenada de pe malul oceanului, taxiurile şi autobuzele scoteau atâta fum încât, de departe, credeai că au luat foc. Un mucegai negru şi verzui, asemenea unei limbi care murdăreşte totul, lua cu asalt edificiile indo-saraziene şi rodea tencuiala şi cărămida. Piatra, oceanul şi copacii îşi intervertiseră proprietăţile: marea, poluată, părea ruginită pe întreaga suprafaţă, copacii căpătau culoarea cenuşie a cimentului, imobilele îşi vedeau betonul căzând pradă unor erupţii cutanate. Şi, pitită sub roţile Mercedesurilor şi limuzinelor, sub zgârie-norii de oţel şi sticlă, sub portalurile palatelor, se simţea prezenţa furtivă a vechii Indii gata să ţâşnească asupra secolului al XX-lea pentru a-şi recăpăta drepturile seculare şi a-l obliga să înapoieze ce a furat. Toate astea nu împiedicau cluburile să înflorească, mai exclusiviste decât altădată, burghezia să-şi înscrie copiii la şcolile

catolice, o mică elită emancipată să flirteze încântată cu uniunea liberă şi sexul în grup. Îmbinare de sordid şi sublim, Bombay-ul rămânea o sărbătoare a vieţii, ameninţată de naufragiu, şi câştiga astfel o intensitate rară în subcontinent.

Cele două statuete din templul lui Kali au fost vândute unui anticar celebru care-şi avea magazinul pe o stradă chiar în spatele la Taj Mahal. Am primit pe ele 5.000 de dolari, după ce am scăzut cheltuielile de transport şi partea cuvenită celor doi elveţieni. Comparat cu preţul de revânzare în Europa, de cinci sau şase ori mai mare, era puţin, dar pentru India, însemna să ai cu ce trăi un an sau doi fără griji. Spre a fi cu conştiinţa împăcată, le-am trimis superiorilor mei de la Paris un certificat medical care le confirma că o gravă gălbinare – medicul, lăudându-se că vorbeşte franţuzeşte, scrisese „o hepatită virilă”, în loc de „virală” – îmi interzicea, timp de mai multe luni, orice deplasare, formalitate care mă punea la adăpost de Ministerul de Externe. Ne-am instalat într-un hotel de pe Apollo Bunder, lângă Gate of India, numit Shelley’s, o casă victoriană în stil gotic anglo-musulman, cu trei etaje, cu terasă spre mare şi populată de yemeniţi, sirieni, indieni din Africa de Sud şi Uganda.

M-am pomenit astfel într-o situaţie ciudată: acum, iniţiatorul meu era Dominique, aşa cum fusese Victor pentru noi, cu doi ani înainte. Îmi plăcea de Menviel fiindcă era transparent; şi, prin acest geam, vedeam India aşa cum niciodată n-aş fi putut-o vedea singur. Aşa cum am mai spus, se „indigenizase” atât de mult, încât devenea aproape neliniştitor. Din această ţară, nu reţinuse mai întâi decât imensa toleranţă organică. Nu simţea nicio ruşine să se uşureze în aer liber, peste tot unde-i venea, în rigole, boscheţi, fie şi în văzul tuturor, plăcându-i să se şteargă la fund în stil oriental, fără hârtie, cu degetele de la mâna stângă înmuiate într-un pic de apă. Bea în stil indian fără să lase

paharul să-i atingă buzele, apa căzându-i direct în gură, se scobea tot timpul în nas fără ruşine, în faţa tuturor, îşi tot pipăia testiculele, le ridica în sus, le cântărea în palmă de parcă îi era teamă să nu-i cadă pe jos. Ba şi mai rău, învăţase să expectoreze ca autohtonii, trăgându-şi flegma din fundul gâtului şi strângând-o pe vârful limbii pentru ca scuipatul să fie complet şi să facă o bulă frumoasă pe pământ. Deseori îşi înghiţea flegma, dulce, zicea el, ca laptele condensat, sau îşi sufla nasul fără batistă, strângându-şi nările cu degetul mare şi arătătorul, expulzându-şi mucoasa cu o răsuflare scurtă, cu un sunet exploziv. Dar era lipsit de îndemânare şi, încă prea des, îi cădeau mucii pe picioare sau pe pantaloni. Pe scurt, devenise indian în cel mai superficial sens al cuvântului. Eram cam surprins de noile lui obiceiuri, atribuindu-le când indecenţei deliberate a unui holtei, când contextului oriental care autorizează o astfel de nepăsare.

— Dacă ai fi un Shiva cu şapte braţe, ar fi mai comod pentru tine să te scobeşti în nas, să te scarpini la buric şi peste tot, dintr-o singură mişcare, şi pe urmă să-ţi duci degetele împuţite la nas, şi să le adulmeci îndelung, cu deliciu.

Din fericire, Dominique nu era doar un adolescent întârziat şi neglijent: aprecia şi plăcerile gastronomiei şi mă ghida ca un explorator în varietatea bucătăriilor locale, îmi revela, îndeosebi, multiplele produse lactate, iaurturile şi derivatele lor, varietăţile de lapte prins, sărate sau dulci, deserturile cu nucă de cocos, apă de trandafiri, nucşoară. Împreună savuram gama a tot ce este smântânos, dulce-acrişor, lăptos, fad, mieros, spumos şi pe planul acesta ne înţelegeam de minune.

Ne duceam la piaţă să degustăm din ochi ce vom mânca după aceea: verze enorme îşi umflau obrajii, o singură foaie de-a lor ar fi putut sluji

drept farfurie, faţă de masă şi chiar cuvertură, morcovii îşi întindeau un deget ascuţit, munţi de ardei iuţi roşii se uscau, păreau nişte pumnale stacojii şi fierbinţi, clătitele de *nan,* în formă de rachetă de tenis, străluceau de ulei şi de unt, pulberile de curry alcătuiau dune de nisip brune, galbene şi portocalii, iar rodiile îşi revărsau grăunţele ca un caviar.

Uneori îmi lăsa gura apă şi visam la o minunată costiţă de miel la grătar. Mă consolam mâncând o tocăniţă de oaie cu unt şi banane, orez cu şofran şi seminţe de cardamom, peşte cu iaurt parfumat cu ghimber şi *curcumă*[41], foitaje cu curry, cuişoare, usturoi sau ceapă pe care le savuram în restaurante mici şi întunecate ca nişte morminte unde masa este, înainte de orice, un rit social. *Bibendum*-i[42] cu pantaloni scurţi, femei, al căror spate, gol datorită sariului, era o singură pereche de fese pornind de la ceafă şi oprindu-se la genunchi, atacau cu degete dolofane o sumedenie de platouri aburinde ce se îngrămădeau pe masă ca tot atâtea semne exterioare de bogăţie. Fireşte, Dominique mânca tot timpul cu mâna, spre încântarea chelnerilor care se mirau de dexteritatea lui. Doar la betel am rămas refractar, neputându-mă obişnui niciodată cu amăreala nucii de arec, servită cu un amestec de mirodenii şi var, betel pe care Dominique îl mesteca pentru simplul motiv de a-l scuipa apoi pe trotuar, făcând mari pete roşii.

6
Patriarhi somptuoşi

Mai presus de orice, deveneam gustători de mulţimi şi, în lungi după-amieze, porneam să verificăm legea indiană a compresiunii ilimitate a indivizilor. Umblam mult pe ulicioarele şi străzile întortocheate ca nişte vase sangvine, luaţi în primire de multitudinea maternă care se împingea în valuri ce nu mai conteneau. Sentiment insolit: ne aflam printre bărbaţi, într-un harem de masculi în care femeile erau rare, ba chiar invizibile. Fraternizam cu un milion de necunoscuţi, într-o liniştitoare promiscuitate masculină. Ne frecam de mulţime aşa cum se freacă un câine de piciorul stăpânului şi ne dilatam nările ca să-i simţim mai bine mirosul. Piept lângă piept, răsuflare lângă răsuflare, ne bălăceam în imensa ebrietate a maselor. Prin faţa noastră defila evantaiul pigmentaţiilor pielii: de la bej-crem la cafea cu lapte, de la negru-deschis la abanosul-metalic, aproape albastru. Treceau pe lângă noi, se încrucişau cu noi, într-o mare orgie pudică de atingeri uşoare şi de mângâieri, spectre elegante cu turbane multicolore, prinţi pe jumătate goi, îmbrăcaţi de pielea lor de culoare închisă, bătrâni demni în pijama sau doar cu o bucată de pânză în jurul şalelor, trădători de comedie cu mustaţă subţire, frumoşi inexpresivi şi buhăiţi, urâţi dar având o urâţenie nu lipsită de caracter. Iată frumuseţea unei lumi ca înveşmântate în pepluri antice. Mulţimea învinsese automobilul, obligat să ruleze la pas: pietonul rămânea rege, picioarele lui erau coloanele Imperiului.

Uitam de angoasa înecatului, de dorinţa brutală de a ne croi, cu lovituri de secure, un drum în acea pastă. Oscilam în permanenţă între încântare şi teroare, între bucuria de a ne plia la viaţa forfotitoare şi senzaţia de a fugi, împreună cu alţii,

de un cataclism. Fluviul uman ne învăţa ce înseamnă beţia muştelor şi a furnicilor, bombardarea simţurilor, mitralierea cu sunete şi culori. Uneori, hoardele se coagulau în lungi panglici lipicioase, asemănătoare cu prăjiturile orientale făcute din mii de boabe de susan lipite cu zahăr. Sau, undeva, se rupea un dig, şi ne lua cu el un val uriaş. Revărsările şi secările îşi pierdeau regularitatea, vâltoarea ne înghiţea, ne disloca.

Împinşi din toate părţile, trebuia să ne luptăm ca să ţinem pasul înainte. Fiecare îşi urma capriciile, şi totuşi suma acestora avea o coerenţă logică: densitatea nu excludea nici bunăvoinţa, nicio politeţe un pic băţoasă. Încet, dobândeam instinctul mulţimii care nu este, ca la noi, conformismul turmei, ci darul de a trăi împreună în mai multe zeci de milioane. La ieşirea din străzile ticsite de oameni, ne simţeam goliţi ca după o înlănţuire amoroasă, siguri că am atins în treacăt inexprimabila iluminare pe care toţi o caută aici în mod mai mult sau mai puţin confuz.

Seara, în pacea apusului de soare care îndulcea atmosfera, era bine să stai în grădina unui templu. Parfumul trandafirilor şi al garoafelor, amestecat cu mirosul pământului supraîncălzit, îmbălsăma văzduhul. Domurile scânteiau ca nişte cristale de sare sau blocuri de argint, iar trupurile lucitoare şi lipicioase ale zeilor degajau un iz vag de unt rânced şi zahăr ars. *Pandit*-ii, drapaţi în falduri de muselină albă, conversau liniştiţi în hindi sau sanscrită şi-i ascultam, fără să-i înţelegem, cum evocă subiecte atât de impalpabile precum nondualitatea sau starea de eliberat-de-viu. Bătrânii aceştia culeseseră ce e mai bun din viaţă şi mătasea argintie a părului lor lung încadra chipuri de o somptuoasă frumuseţe. Timpul, scutindu-i de şubrezirea adusă de vârsta înaintată, îi copsese la minte cu multă nobleţe şi, văzându-i, ne simţeam şi noi pătrunşi de seninătate, cuprinşi de un respect care înlătura orice melancolie.

Încântătorul obicei de a înfige peste tot beţişoare de tămâie, cârdurile de copii care se alergau râzând ne sporeau şi mai mult exaltarea. Abia dacă înţelegeam ce spuneau dar, dintr-un motiv misterios, glasurile lor ne întăreau. Legănaţi de un val de cuvinte ce urca şi cobora, dându-le aspectul unei incantaţii, ne îmbătăm cu ele, fericiţi că le absorbeam fără să le răspundem, încremeniţi într-un fel de beatitudine. Patriarhii vorbeau cu un ton blând, egal, de parcă fiecare cuvânt rostit era o piatră preţioasă pe care o scoteau cu parcimonie. Unii îşi aeriseau frazele ca să le evidenţieze mai bine, alţii abia articulau, temându-se să nu-şi deranjeze conturul gurii. Sau psalmodiau Vedele, fără inflexiuni ale glasului, într-un fel de cântare monotonă, mereu egală cu sine, asemenea apei, o devenire multiplă la suprafaţa fiinţei. Şi îşi ţineau ochii pe jumătate închişi ca acei Buda de piatră care privesc înăuntrul lor.

Fiecare dintre ei era o flacără pe care îţi venea s-o iei cu tine, convins că va păstra vieţii câtimea ei de înălţare şi înţelepciune. Iar cu toţii deţineau privilegiul de a face din gesturile lor o operă de artă; austeritatea lor ne făcea de ruşine vulgarul nostru bagaj de griji. Se achitaseră de îndatoririle lor de castă, se eliberaseră de vanităţile existenţei, şi acum părăseau încet-încet lumea oamenilor, a strămoşilor şi a zeilor. Era de-ajuns să-i privim ca să creştem, să ne purificăm, să ne îmbibăm cu valori imuabile. Ne aduceau mesajul Indiei eterne, detaşarea de necazuri, de iubiri, de legăturile ce-l înlănţuiesc pe om de suferinţe.

Şi aceste lucruri se petreceau în temple semănând cu torturi etajate, unde conversezi de la egal la egal cu divinităţi care se dezarticulează într-un vârtej de braţe şi picioare; unde brahmanii mormăie, fără excesivă reverenţă, rugăciuni care seamănă cu o adunare de numere, agitând un clopoţel; unde boi zebu, împodobiţi cu flori şi machiaţi, ling idolii unşi cu grăsime, smulgându-le

şiragurile de trandafiri şi hibiscus. Aceste oaze de pace, departe de bulevardele zgomotoase, îţi garantau gânduri înălţătoare, gânduri liniştitoare. Bineînţeles, nu meditam la nimic, nu gândeam, dar cadrul exista şi ne era de ajuns. Şi astfel, prin fragmente de spiritualitate mai curând atinsă în treacăt decât adoptată, India se insinua în noi ca o ispită. După asemenea extaze, ne simţeam înfometaţi şi ne desfătam cu un polonic de năut, gătit cu mult piper, pus pe o frunză de bananier.

Singura noastră concesie făcută Europei era ritualul ceaiului, obicei de două ori exotic fiindcă era englezesc şi practicat pe pământul Asiei. În India, îmi plăcea tot ce amintea de vechiul Raj[43] britanic, încrucişarea dintre o veche ţară feudală şi o monarhie constituţională, unite în atracţia lor reciprocă pentru etichetă, protocol şi segregarea celor impuri.

În timpul epocii coloniale, brahmanii întâlniseră o castă mai înaltă şi mai dispreţuitoare decât a lor: englezii. De unde graba lor, după plecarea ocupantului, de a prelua whiskyul, cricketul, tenisul şi, îndeosebi, cluburile, temple ale despotismului alb, devenite, după independenţă, noile bastioane ale celor de stirpe aleasă care interziceau accesul la ele al celorlalţi compatrioţi cu o energie înzecită de un secol de dare la o parte. Miilor de complicaţii ale sistemului castelor, indienii le adăugaseră maniile şi nebuniile foştilor lor stăpâni, devenite parte integrantă a patrimoniului lor. Cu siguranţă, aşa cum spunea o butadă, dacă mai rămân gentlemani autentici în lume, aceştia se află în India: aşa încât întâlnirea între un *sahib*[44] brunet cu accent oxfordian şi un punk sau cockney londonez căpăta aproape caracterul ironic al unui conflict între generaţii.

Ne duceam, aşadar, să bem ceaiul la hotelul Taj, orientat spre marea Arabiei, cu terase rotunjite şi balcoane de piatră, stând ca un gardian colonial foarte victorian, în vreme ce chelnerii cu turban

păşeau uşor pe hectarele de mochetă, cufundaţi în aerul polar al unei climatizări dereglate. Alţii, în uniformă de pe timpul imperiului, ne deschideau uşa înclinându-se cu dovezi de respect exagerate; asemenea lux ne amuza cu condiţia să rămână provizoriu. Deveneam fiinţele unei duble supuneri. Eşafodam compromisuri lacome şi, o oră pe zi, făceam o străpungere spre ţara natală sub forma unei băuturi aromatice şi a unor prăjituri spongioase, înecate în zahăr şi alcool, şiroind de frişcă, ce părea chiar transpiraţia lor, şi ale căror rotunjimi şi umflături, semănând cu nişte centrale atomice şi cazemate în miniatură, îţi cădeau greu la stomac numai privindu-le.

Să bei o cafea în India mi se părea ceva de neconceput; această dinamită convine unor societăţi lipsite de timp, pentru care contează fiecare minut: numai oamenii grăbiţi înghit ceşti de exploziv a căror amăreală opacă enervează şi usucă. Ceaiul, dimpotrivă, este băutura popoarelor ceremonioase, se înrudeşte cu musonul, cu ploile călduţe. Liniştitor şi excitant în acelaşi timp, te îndeamnă la discuţie, la destindere, îndeosebi când îl stropeşti cu câteva delicate picături de lapte. În transparenţa lui fierbinte se infuzează încet ideile şi tradiţiile, în timp ce zaţul negru al cafelei îţi trimite în creier izbituri pe cât de puternice, pe atât de efemere.

La Paris, să bei un ceai cu lapte înseamnă să bei indolenţa tropicală; la Bombay, acelaşi ceai suprapunea cele două emisfere, deruta memoria. Retragerea aceasta în confort avea farmecul unei înstrăinări. Plăcerea era şi mai mare când, ieşind din saloanele hotelului, regăseam zăpuşeala şi dezordinea de pe străzi.

7
Indiile dezirabile

După o lună petrecută în oraş, încetasem să mă mai interesez de Europa. Din când în când, întreţineam o relaţie epistolară cu cei apropiaţi fără să le spun motivul şederii mele prelungite, pe care nici eu nu-l ştiam. Uneori, mi se întâmpla să deschid un ziar francez abandonat de vreun turist; după două minute, îl aruncam şi eu, insensibil la veştile care nu mă mai interesau.

Îmi pusesem ţara între paranteze şi nici măcar la Paris nu mă mai gândeam. Îmi trebuiau mai multe minute ca să-mi amintesc numărul de telefon de-acasă şi chiar şi numărul casei, pe stradă. Dar nici nu căutam să înţeleg această ţară asiatică care altora le provoacă o exaltare nesănătoasă sau un dezgust pronunţat. Cum India oferă o multitudine de chipuri, precum propriile-i divinităţi, fiecare îl poate alege pe cel pe care îl preferă. La fel ca Dominique, am adoptat două-trei obiceiuri care-mi conveneau şi pe celelalte le-am dat deoparte.

Instinctiv, ghiceam că peninsula indiană este o supă caldă pe care trebuie s-o înghiţi cu mici sorbituri. Şi ştiam că, pentru a o cuceri, trebuie mai întâi să te laşi cucerit de ea, să te laşi înglobat uşurel, aspirat de un supt matern care face din tine, repede, un copil al acestui pământ.

Optaserăm îndeosebi pentru miraculoasa lipsă de ocupaţie, fascinaţi de viaţa stagnantă pe care o duceam aici. Simţeam cum emanaţiile acestei ţări mă cuprindeau subtil, îmi insuflau nu forţă, ci slăbiciune. O invincibilă nonşalanţă ne împingea să nu rezistăm la nimic, să ne instalăm într-o permanentă siestă. Cuprinşi de pofta de lene, ne goleam ca să devenim permeabili la mediul înconjurător. Sub îndrumarea lui Dominique, expert în acest domeniu, învăţasem să nu-mi mai

pese de nimeni şi de nimic, să-mi văd interesul dezvoltându-se imediat.

Şi viaţa îşi fixa rădăcinile, cursul şi rutina printre decorurile şi personajele unui vis. Însuşi hotelul nostru era un stup de inactivitate. Portarul se certa cu recepţionerul care complota cu bucătarul împotriva proprietarei, o metisă din insula Réunion, care vorbea cinci limbi şi îşi petrecea vremea la intrare, fumând *cheerots,* trabucuri groase birmaneze care împuţeau aerul. Băieţii de serviciu de pe etaje râdeau tare, se îmbătau cu rachiu de palmier împreună cu *chowkidar*-ul şi se plecau până la pământ ca să ne salute cu o reverenţă insolentă.

De atâta lehamite, plantele de pe coridoare se ofileau, ventilatoarele, în care îşi făcuseră cuibul papagali, erau în pană în cele mai fierbinţi ore ale zilei, liftul nu mai mergea de luni de zile, dar liftierul nu-şi dădea jos chipiul niciodată, pereţii se crăpau. Un întreg batalion de zeităţi capricioase bivuaca în ţevi, robinete şi contoare şi le dirija funcţionarea: apa curgea când o închideai; una-două, lumina electrică ba se aprindea, ba se stingea şi toate celelalte la fel. Era o intruziune a magiei în universul tehnicii moderne.

Majoritatea clienţilor petreceau ore întregi meditând, digerând în fotolii jerpelite cărora generaţii întregi de trândavi le smulseseră pielea, câlţii şi chiar arcurile. La fiecare etaj, aproape o sută de orientali se frecventau tot timpul în aceeaşi apatie binevoitoare. Uneori se deschidea o uşă şi vedeai un şir de matroane, vopsite cu *hennè*[45], care se îndopau cu rahat ascultându-i pe Warda, Oum Kalsoum[46] sau Farid el Atrache.

Niciodată, nimeni nu ridica un deget. Camerele erau măturate doar o dată pe săptămână şi praful aruncat pe balcoanele de dedesubt pentru curăţarea cărora munca era dublă sau triplă. Ca să obţii un prosop pentru duş îţi trebuia cel puţin o dimineaţă. Paharul de apă cerut lunea sosea cel mai devreme

miercurea, iar micul dejun, comandat dimineaţa, îi sosea la ora cinei destinatarului care, între timp, adormise la loc.

De îndată ce ieşeam din hotel ne îmbulzeau solicitanţii. Dimineaţa şi seara, ţineau pentru noi o liturghie cu ritualul invariabil la care oficiau în ordine:

— schimbătorii de bani la negru;

— misiţii bijutierilor şi ai negustorilor de sari;

— destupătorii de urechi, maseurii, răzuitorii de limbi încărcate, epilatorii de sprâncene;

— orbii din tată în fiu care le crapă ochii copiilor lor şi-i trimit la uşa marilor hoteluri cu o cârpă pe pleoape;

— furnizorii luxurii plătite, proxeneţii, vânzătorii de fotografii erotice;

— falşii ghizi care îţi arată cerul spunând: *this is sky,* şi marea, *this is sea,* şi te fac să te îndoieşti de capacităţile tale intelectuale;

— fără a uita subcasta manglitorilor de buzunare, a cerşetorilor de tot felul, inutilii înţeleşi cu alţi inutili, şnapanii fără ocupaţie şi, bineînţeles, nelipsitul monstru cu mutra mâncată de sifilis, jumătate broască ţestoasă, jumătate broască râioasă, al cărui gât se deşurubează ca un periscop, plus o jumătate de duzină de adolescenţi, frumoşi ca nişte ministranţi, care-şi învăţau meseria şi ne strigau pe numele mic.

Escorta neîntreruptă a acestor paraziţi avea un lucru bun: că ne scutea de încercarea izolării; cu ei ne simţeam peste tot în familie, înconjuraţi de un fel de cerc binevoitor. Şi ca nişte fraţi îi salutam noi pe aceşti pisălogi ce te scot din sărite, pe aceşti borfaşi gata să ne ofere cu dărnicie timpul lor, în speranţa de a obţine câteva rupii, şi să se ţină după noi cât vom mai sta la Bombay.

Într-o societate în care fiecare aparţine tuturor, prin intermediul castei şi clanului, singurătatea este o aventură imposibilă, chiar şi în moarte, de care se ocupă imediat clasa harnică a vulturilor

hoitari. Astfel, bacşişul, ca şi furtul, dezvăluia o formă de deferentă, de candoare mai mult tuşantă decât comică. Uneori, un hoţ de buzunare reuşea să ne sustragă, fără să ne dăm seama, câteva monede. Când îl prindeam din urmă, izbucnea în râs, *„Sorry, Sir, sorry!”*[47]. Regula jocului voia să fie furaţi cei bogaţi; aceasta era îndatorirea lui de castă, destinul lui; percepea un impozit. Tot la fel ne-ar fi înfipt un pumnal în burtă cu un surâs de scuze şi cu manifestări de părere de rău.

Aici omul alb nu însemna nimic: o ţărână într-o tornadă, iar cei pe care îi zăream, speriaţi, austeri sau scormonitori, ni se păreau mostrele unei lumi mai îndepărtate decât planeta Marte. Nu ne plăceau ceilalţi turişti; ne furau privilegiul de a ne afla aici, ne trimiteau înapoi la natura noastră de europeni. Ce valoare mai avea ce făceam noi de vreme ce şi ei făceau la fel? Expatriaţi, păstram iluzia de a ne schimba personalitatea şi preferam să ne credem singuri, mică fraudă fără urmări.

Şi, de îndată ce ne întorceam la hotel, apreciam privilegiul de a locui în camere bine ventilate în compania păsărilor şi a câtorva maimuţe care se căţărau pe burlane şi ne şterpeleau un flacon de after-shave sau o sticluţă de mercurocrom pe care le beau până la fund. Mici şopârle se încălzeau după-amiaza la o rază de soare ce trecea printre stinghiile unui oblon, porumbeii veneau să ne ciugulească firimiturile şi uguiau tot timpul, mari gândaci negri ieşeau dimineaţa din chiuvetă cu un mers demn, lăsându-ne să ne folosim de baie după ce-şi făceau îndelung toaleta, papagali de un verde aprins şi cu rubiniu la gât se căţărau pe un scaun ca să ne recite câteva upanişade înainte de a-şi lua zborul în stoluri. Până şi microbii ne rodeau într-o limbă străină. În această parte a lumii, nu există teama de om şi speciile convieţuiesc în bună înţelegere. Marea, pe care se încrucişau nave comerciale, bastimente de război şi bărci de pescuit cu pânze, ne răsplătea cu o vastă răsuflare

armonică. Singura problemă ne venea de la burtă: când călătoreşti, cele mai leneşe sunt intestinele. Doar ca să ne uşurăm, sufeream ca de chinurile facerii şi, când unul dintre noi avea dureri, se întindea pe pat ca să lase să se facă lungul travaliu al parturiţiei. Eu vedeam aici semnul unei maternităţi derizorii acordate celor două sexe.

Nu mai aveam nevoie de distracţii, uitasem de plictiseală. Era de ajuns să luăm o carte în mână şi aţipeam imediat. Dormeam la orice oră din zi, un somn adânc, fără vise, extenuaţi de parcă aveam nevoie de comori de energie pentru a înfrunta continentul milenar. Învăţam lentoarea şi valoarea timpului pierdut pentru că este risipitor, oferindu-se din belşug. Nici cu totul în picioare, nici cu totul culcaţi, aveam slăbiciunea de a ne lua limfatismul drept semnul prevestitor al unei mutaţii. Ne simţeam liberi şi fără teamă, deasupra legilor şi moravurilor, fără niciun motiv de iritare sau anxietate. Nicio zi nu supravieţuia când venea întunericul, nicio noapte nu umbrea venirea zilei următoare. Peste fiecare moment plana o fericită incertitudine. Şi trăiam săptămâni de fericire închisă, punctate doar de bolboroselile unei narghilele sau de lipăitul picioarelor goale ale măturătorilor pe pardoseală.

III
Femeia absentă

1
Febra artei

După o lună de astfel de viaţă, banii au început să se împuţineze şi am părăsit hotelul Shelley's instalându-ne la Rex, situat pe o stradă alăturată. O simplă schimbare de o sută de metri şi intram deja într-o altă lume. Nu de mult cartier general al călătorilor cu bani puţini, Rex nu mai era acum decât un cimitir de destine naufragiate. Delicioasa anarhie din hotelul precedent ceda locul unei stări de totală părăsire: geamurile sparte de la ferestre erau înlocuite cu foi de ziar unsuroase lipite cu scotch, storurile rupte atârnau de nişte vergele îndoite şi ele; în faţa uşii se destrăma un fel de draperie semănând cu bucăţi de praf aglomerat puse cap la cap.

Totul era mâncat de carii, arcurile de la pat rupte, fotoliul desfundat, scaunul spart, duşul stricat, closetul astupat şi închis pe timp nelimitat, pereţii acoperiţi de pete negre ca de sânge împroşcat de seringi prost controlate. Clientela era alcătuită mai ales din *junkies*[48] şi dealerii indieni treceau de două ori pe zi, oferind morfină proaspătă din Benares. Un bec atârnând de un fir, departe de a lumina camera, îi îngroşa întunericul. În jurul acestui bulb ce sta să se stingă se concentra enorma apăsare a nopţii. Din fericire, curentul se tăia la orele 22 şi aprindeam lumânări care mai înfrumuseţau odaia sordidă; flacăra lor tremurătoare înăbuşea chiar şi ţipetele toxicomanilor lipsiţi de droguri sau ale cuplurilor care se certau pe etaj. Peste tot călcai pe ceva plat care pocnea; în afară de libărci şi aseli-de-ziduri care mişunau peste tot de cum se stingea lumina şi pe care Dominique îmi interzicea să-i omor, în fiecare seară ne treceau prin cameră şobolani. Nu erau şobolani obişnuiţi, ci demnitari gravi şi bine îmblăniţi, prelaţi cu părul lucitor care treceau, fără

să se grăbească sau să se teamă, într-un fel de procesiune, care ţineau masa mereu întinsă la fiecare etaj, fiind siguri că peste tot vor fi bine primiţi şi vor găsi ceva bun de mâncat. Avertizat de trecerea lor, administratorul a instalat o capcană în mijlocul camerei în care a pus o bucată de brânză împuţită; şobolanii veneau şi mai numeroşi ca să savureze brânza şi apoi plecau. Dacă unul dintre ei, prea sătul, adormea chiar la locul festinului, administratorul îl conducea politicos în pivniţă, iar rozătorul urca imediat înapoi cu el în lift. Atunci ni s-a dat o pisică slăbănoagă, cu blana murdară, având aerul că plânge. Încă din prima noapte, i-a fost aşa de frică de şobolani, că a făcut pipi pe patul nostru.

La Rex şi în prăvălioara lugubră din faţa lui, Dipti's, am întâlnit prima dată colonia, atât de deosebită în India, a drogaţilor albi şi arabi. Pe strada asta, o singură melodie, cântată de indieni într-o engleză proastă, urmărea trecătorul: *„Haschich, ganja, teharass, kashmiri, ofgani, smack, coke, brown sugar, white sugar, morphine, methadone, mexedrine, mandrax, opium, datura"*. Bombay, placă turnantă a tuturor traficurilor internaţionale, reprezenta pentru mulţi itineranţi occidentali începutul şi sfârşitul drumului. Oricine se instala aici mai mult de câteva săptămâni avea puţine şanse să mai scape. O seară la Dipti's constituia o adevărată legendă a secolului. Aici puteau fi văzuţi, în ordine, leprosul indigen cu nasul ros, ologul fără picioare, pe scândura lui cu rotile, care are mâinile băgate în pantofi, copilul fără braţe sau fără picioare, prostituata de treisprezece ani dependentă de morfină şi care transpiră când n-o are, şi, în mizeria greţoasă, omul alb care poartă cu sine falsa mizerie, pretinsul rău de viaţă. Căldura era intensă, vâscoasă, aerul nopţii căra mirosul trupurilor impregnate de o murdărie acră, al rigolelor negre, al apei stătute şi fetide din mocirle. Trupuri

torturate, slăbănoage, care nu vor depăşi niciodată înălţimea câtorva picioare, erau lungite pe o rogojină pusă direct pe pământ; doar la câţiva metri, un copil descărnat îşi făcea nevoile în plină stradă în vreme ce un câine râios, acoperit de peladă, aştepta să-i devoreze excrementele. Amestecaţi printre indieni, aşezaţi în cerc sau în linie, drumeţii europeni făceau să circule *shilom*-urile[49], cu ochii pe jumătate închişi, cu limba împleticindu-li-se, unele chipuri degajând deja o stare de năuceală avansată. Când leprosul cu degetele corodate încerca să apuce pipa fumegândă, era respins, solidaritatea beţiilor nemergând până la riscul de contagiere. Aproape în fiecare seară izbucnea câte o bătaie: un italian pălmuise un băieţel care îi trăgea de coadă maimuţa domesticită şi fratele copilului voise să omoare maimuţa, doi dealeri, un neamţ şi un sud-american, se înfruntau dându-şi pumni pentru un contract nerespectat, o brută bătea un infirm care nu-i adusese câştigul cuvenit. Asta era India povestită de Victor, dar întoarsă spre albi. Circulau tot felul de poveşti penibile: unui morfinoman englez, căruia mama sa, femeie de serviciu, îi trimisese douăzeci de lire într-o scrisoare, îi fuseseră subtilizaţi banii de către poştaşi care deschiseseră şi lipiseră la loc plicul (la GPO, Poşta Mare din Bombay, exista un serviciu special „de vapori" însărcinat cu dezlipirea scrisorilor turiştilor); unui instrumentist de rock din Goa, cel mai bun prieten, un basist italian, îi furase tot, nelăsându-i decât un pantalon şi picioarele goale; unui olandez, un şobolan îi devorase un umăr într-o seară când, prea drogat ca să reacţioneze, se prăbuşise în casa scării; în fiecare săptămână, cineva murea de supradoză sau de epuizare şi mulţi se instalau acum în *bidonville*-urile de pe centură, mai puţin scumpe şi mai bine aprovizionate cu droguri. Se cufundau aşadar în mod ciudat şi abject în vasta cloacă a Bombay-

ului, înnebuneau, erau închişi într-un spital de psihiatrie care le smulgea şi ultimele fâşii de raţiune. Mergeau până la ultimul cerc al Infernului, pe un drum lung, liniştit, implacabil.

Noi nu prea fraternizam cu mediul acesta. După o săptămână, Dominique a descoperit o foarte frumoasă *guest-house*[50] vopsită în alb, la cincizeci de metri de hotelul Taj, dând spre mare, Samson's. Aici, dispuneam de o cameră mare, luminoasă, fără insecte, cu pardoseala curată şi cearşafuri ale căror găuri nu erau destul de mari ca să răcim, dar destul de numeroase, totuşi, ca să ne aerisim. Din cameră emana o cordialitate calmă, iar peisajul şi marea îi dădeau un volum suplimentar. Majoritatea timpului stăteam, împreună cu ceilalţi locatari, pe terasă şi chiar, în nopţile prea calde, dormeam pe ea.

Într-o dimineaţă, la micul dejun, în timp ce Dominique şi cu mine strângeam firimiturile şi restul de dulceaţă pentru păsări, s-a ivit pe neaşteptate în spatele nostru un tânăr înalt, foarte slab, cu un teanc de cărţi şi ziare sub braţ. Ne auzise vorbind.

— Ia te uită, sunteţi francezi? Şi eu sunt.

Zicea că este scriitor, îl chema Julien Nyeges şi vorbea cu o febrilitate, cu un freamăt care li se transmitea şi celor care îl ascultau; îi zdruncina, îi surprindea mai ales când îl auzeau răspunzând la întrebări pe care nu le puseseră. Băiat cu o frumoasă prestanţă, cu ochii negri, părul negru, des şi trăsături regulate de tip italian, străbătea peninsula indiană de la nord la sud de mai bine de doi ani, fără a uita Nepalul şi Ceylonul, iar acum stătea la Bombay în căutarea unui bun subiect de carte. Spera că India va fi pentru el ce fusese Italia pentru Stendhal, un exotism în sensul cel bun al cuvântului, un loc unde să-şi hrănească imaginaţia.

— Există, ne-a spus el, patru grupuri de oameni care se interesează de această ţară: cei pe care îi însufleţeşte un ideal de caritate, cei mai numeroşi;

pelerini în căutarea Luminilor mai sunt încă; melancolicii roşi de o veşnică supărare şi care se instalează aici pentru că viaţa este ieftină; în sfârşit, toţi cei care, ca şi mine, vin în căutarea unor emoţii, a unor culori, a unui decor strălucitor pentru o creaţie artistică.

Era un tip ciudat care, în permanenţă, scria ceva într-un carnet şi îşi ţinea un pix în buzunarul de la spate. Zicea că este martir al frazelor şi, în numele acestei suferinţe, avea indelicateţea să ia notiţe când îi povesteai ceva, de parcă s-ar fi temut să nu lase să-i scape vreo perlă. Datorită acestei metode, pretindea el, vom trece, poate, în posteritate, prin intermediul lui. Consemna şi replicile lui cele mai fine, şi îl bănuiam că vorbeşte vrute şi nevrute doar ca să se antreneze, ca să-şi extragă din creier, în mod automat, pepitele pe care, după aceea, le va putea aşterne pe hârtie. Alesese, aşadar, mediul cosmopolit al unui mare oraş oriental ca să imagineze o frumoasă poveste.

— Ţara mirodeniilor culinare şi spirituale ar trebui să-mi ţină mintea permanent trează.

Dacă te luai după el, nici filosofia, nici documentul nu puteau rivaliza, ca forţă şi intensitate, cu un roman bine scris. Camera lui, înţesată de cărţi în engleză şi franceză, majoritatea îngrămădite la întâmplare pe pat, cu adnotări, cu coperta boţită, cu paginile îngălbenite, purtând urme de degete mânjite de grăsime, semăna cu un dulap şi mirosea a cerneală şi a tutun. Bagajele, deşi uzate şi pline de praf, erau ale unui băiat de familie bună.

Nu se putea să nu-i vezi pe masă magnifica maşină de scris, o Enfield din 1940, cumpărată chiar aici, la Chowr Bazar, sclipitoare şi la fel de bine lustruită ca instrumentele de suflat, monumentală prin greutate, volum şi arhaismul clapelor; chiar vechimea ei trebuia să garanteze, potrivit proprietarului, fraze de bună calitate. Alături de ea se afla un top de hârtie de scris

indiană, plină de rugozităţi, prost tăiată, care sugea cerneala, pe care peniţa o rupea, creioane, carioci noi şi totuşi uscate, clasoare acoperite cu un scris neciteţ, un întreg material ce vorbea despre seri agitate şi idei intermitente.

— Toate, până şi creioanele, sunt indiene, spunea Julien. Sper ca astfel să pot surprinde mai bine sufletul acestei ţări.

Se simţea fericit că are vecini de cameră nişte francezi, deoarece multă vreme disperase să „capteze o ureche" înclinată spre literatură. Încă din prima zi, ne-a supus unei conversaţii uneori scânteietoare, deseori istovitoare, atât de mult abuza de apropieri neaşteptate, sărea de la una la alta, în mijlocul unei fraze, pentru frumuseţea gestului. Nu evita nicio anumită pedanterie, ticuri de proaspăt absolvent, expresii rare care i se păreau culmea şicului, sau calambururi de licean de genul: Ce-mi pun astăzi, cravata de mătase sau cravata pentru sine?[51]

Credea că a găsit un mijloc infailibil de descriere a Indiei: să iubeşti o femeie care o întrupează şi o simbolizează, îi trebuia un obiect care să fie totodată un ocol şi o introducere în subcontinentul indian, prea vast pentru a fi abordat ca atare, numea această operaţie „catifeaua neagră", după numele dat de coloniştii britanici, în secolul al XVIII-lea, actului de a întreţine relaţii cu fetele indigene. La drept vorbind, căutarea cu pricina era aproape un pariu imposibil, într-o societate în care femeia este aproape inaccesibilă. Julien optase astfel în mod deliberat pentru cea mai inconfortabilă situaţie cu putinţă:

— India este, poate, un paradis pentru homosexuali, dar un purgatoriu pentru ceilalţi. A trăi aici înseamnă a te întoarce în secolul al XVIII-lea european, când interdicţiile privind dorinţa obligau oamenii să desfăşoare comori de ingeniozitate ca să-şi atingă scopurile. Islamul îşi zăvorăşte în casă femeile, India le arată şi, în

acelaşi timp, le sustrage. Libertatea lor este falsă; nu poartă un văl ca musulmanele, ci, şi mai rău, o plasă invizibilă, întinsă în jurul lor şi care le face de neatins. „La ce bun femeia exterioară, am în mine femeia interioară", spune Kundalini[52]. Hindusul se feminizează singur şi face din patria sa un pântec matern. În această lume închisă, fuzională, femeia încetează să mai fie angoasantă; a fost eliminată. Veşnică sacrificată, este, încă de cum se naşte, primită fără bucurie. Când fetele se succed, poţi vorbi despre un blestem, căci nunta lor le ruinează tatăl. Căsătorită, tânăra soţie trăieşte sub dominaţia soacrei şi riscă să fie arsă de vie de noua familie dacă dota i se dovedeşte insuficientă. Văduvă, societatea o respinge, o credinţă considerând-o răspunzătoare de moartea soţului, şi nu-i lasă altă ieşire decât cerşetoria, prostituţia sau moartea. Aici, prezenţa femeii este doar una dintre formele absenţei sale.

Gândiţi-vă la vremea, nu atât de îndepărtată, în care Orientul însemna voluptate şi licenţiozitate! Ca să întreţii un asemenea mit, trebuia întreaga orbire a colonizatorului. În India, libertatea moravurilor este o înşelătorie, iar iubirea un fel de purificare fără sfârşit. Erotismul, dacă citiţi *Kama-sutra,* nu este pentru bărbaţi decât obsesia integrităţii lor corporale. Textele explică în ce fel să-ţi recuperezi sămânţa, *bindu:* fie sugând femeia după ejaculare, fie înghiţindu-ţi lichidul seminal direct din propriu-ţi membru. Chiar aşa, nu vă sfătuiesc să încercaţi dacă vă temeţi să nu vă scrântiţi şalele.

— De unde frica de a-ţi pierde sămânţa?

— I se atribuie atâtea virtuţi, încât a o răspândi echivalează cu o sinucidere. În aceeaşi ordine de idei, se presupunea că prostituatele sacre, aflate odinioară în temple, deţineau puteri magice graţie bărbaţilor care se vărsaseră în ele.

Pe Julien tema îl inspira, îi dicta bruşte înflăcărări lirice. Dacă-l contraziceam, se abţinea

să se înfurie şi, pentru a ne convinge, folosea un adevărat talent pedagogic.

— Înţelegeţi din ce vă spun că acest Orient, acuzat că răneşte buna-cuviinţă, suferă de un ciudat anacronism, chiar şi faţă de vecinii din Asia de Sud-Est. Aici, alegerea soţului şi a soţiei este şi acum fixată de părinţi încă de la naştere, iar legăturile sunt împiedicate de supravegherea tuturor asupra fiecăruia. La nouă zecimi dintre tineri nu le mai rămâne decât debuşeul prostituţiei, profesie ereditară din mamă în fiică. Asta explică naivitatea indienilor pe plan sexual, ravagiile impotenţei la ei dublate de o obsesie ce se exprimă în fiecare clipă prin abundenţa revistelor semipornografice în care creaturi fardate din greu îşi desfac picioarele păstrându-şi slipul.

Ceea ce Julien ne-a ascuns la început a fost faptul că înregistra chiar el casete porno pentru clienţi indieni, casete pe care spunea că le importă de la Amsterdam, Paris, Londra dar pe care le meşterea în camera lui, jucând rolul bărbatului, al femeii, al celui de-al treilea şi al celui de-al patrulea seducător, profitând de registrul întins al glasului său ca să imite toţi partenerii. Imita la perfecţie exclamaţiile, gemetele, oftaturile şi pleoscăitul organelor în acţiune. Pocnind din limbă, putea chiar să sugereze suptul unui sân sau săruturi mai intime. Din acest comerţ clandestin obţinea beneficii confortabile. Profita de ignoranţa crasă a comanditarilor săi şi de faptul că filmul însuşi întreţinea un climat aluziv grosolan.

— Ştiaţi că, pe ecrane, primul sărut n-a fost arătat decât în 1978? Şi încă nu era decât un sărut cast, buză lângă buză: un sărut în care să îi mănânci gura celuilalt ar fi imediat cenzurat. Filmele sunt pline de scene de viol reprezentate întotdeauna de imaginea unei biele mişcând un piston. Şi există, se pare, câteva filme *hard* locale, în telugu sau în malayalam, care circulă clandestin. Mi-ar plăcea să le văd.

— Şi totuşi cunosc multe turiste care au fost inoportunate de bărbaţi.

— Bineînţeles, indianul, cel mai adesea, nu cunoaşte decât un singur gest: pipăitul pe furiş în autobuzele sau trenurile ticsite de călători, ceea ce el numeşte *Eve teasing* (tachinarea Evei). A te lipi de o fesă, a ciupi un sân constituie maxima destrăbălare pentru acest popor de onanişti.

— Fac totuşi dragoste ca toată lumea, de vreme ce populaţia nu încetează să crească?

— Indianul nu face dragoste cu nevasta lui, ci procreează, perpetuează ordinea cosmică. Plăcerea o va cunoaşte de la curtezane sau, dacă are noroc, de la străine, sinonimă cu destrăbălarea. Odinioară, a avea o europeană drept favorită constituia pentru maharajahi un semn de reuşită echivalent cu a poseda un Rolls Royce. Indienii îşi închipuie cu toţii Occidentul ca pe paradisul amorului liber. Cred că la vama din aeroporturile noastre stă scris pe mari panouri „Free-sex şi economie de piaţă". În europene văd nişte femele uşoare, nesăţioase şi periculoase. Chiar dacă o întreagă tradiţie din tantrism atribuie vieţii şi trupului un loc eminent, India nu cunoaşte nici epicurismul, nici senzualitatea, spre deosebire de Nepal sau de Birmania. Înghiţi cât e ziua de lungă prafuri care îi trezesc şi pe morţi şi pentru nimic, pentru o abstinenţă sporită, pentru o frustrare permanentă.

După Julien, frizele erotice ale marilor temple erau o enigmă şi o mistificare. Scenele de sodomie, zoofilie şi orgie de la Khajurao erau în totală discordanţă cu pudibonderia sinistră a vieţii cotidiene. Acuza imperialismele musulman şi englez că ar fi frânat elanul eliberator. Peste tot înfloreau vestigiile hidoase ale islamului: de pildă, obiceiul de a-ţi ascunde soţia. *Purdha ladies* trăiesc închise în casă şi nu se văd decât între ele. Între locul pe care religia hindusă îl acordă celui de-al doilea sex, simbol de activitate şi de dinamism, şi rolul efectiv al femeii, animal de

povară, fătătoare şi bătaie de joc a bărbatului, hiatusul părea de netrecut.

— Pentru a imuniza indivizii la ispitele dorinţei carnale, India n-a găsit altceva mai bun decât noncooperarea civică între sexe. Îţi vine să crezi că aici băieţii şi fetele au devenit fraţi şi surori potrivit dorinţei lui Gandhi, el însuşi atât de chinuit de problemă încât se înconjura de Lolite ca să reziste mai bine ispitei.

— Nu te înţeleg, i-am obiectat. Care mai este plăcerea să cauţi înlănţuirile sexuale într-o societate atât de puritană?

— O să-ţi explic. India este o lume fără femei în care bărbaţii domină, îşi umplu viaţa cu rituri şi se adună în frăţii complice. Ţara asta mă fascinează pentru că este descotorosită de ipotecile seducţiei. Faptul că dorinţa erotică este alungată sau înfrânată mă încurajează să o caut cu ardoare. Să fii libertin într-o societate castă sau cast într-o societate libertină, iată ce dă naştere unor contraste fecunde. Vreau să transform aceste handicapuri în avantaje, să ajung la claritatea expresiei străbătând noaptea interdicţiilor şi a piedicilor. Sunt sigur că numai adversitatea poate alimenta aventurile spiritului. Iar obligaţia de a recurge la mijloace indirecte mă va forţa să născocesc un limbaj nou.

Degeaba tot celebra frustrarea ca pe o virtute pentru stil şi idei, Julien nu-şi pierdea nădejdea de a se uni cu vreo Bovary tuciurie, visa la curţi princiare şi la altele romantice sau, şi mai bine, spera să seducă o vedetă a filmelor indiene, o locuitoare din Pali Hill, Hollywoodul local, destul de bogată şi emancipată ca să se poată instala la ea. Turnase deja ca figurant în câteva producţii indiene şi asemenea lucruri erau de domeniul posibilului. Cunoscuse o singură aventură cu o soţie uşuratică, noaptea, într-un tren, pe o banchetă de la clasa a doua, între Calcutta şi Puri, în vreme ce soţul îi vorbea despre avantajele căilor ferate indiene. Dar femeia era urâtă, grasă şi păroasă, iar

el nu era deloc mândru de acele zbânţuieli feroviare.

Era greu de ştiut dacă Julien căuta o legătură cu o indiancă pentru a o povesti sau dacă romanul la care lucra slujea drept pretext acestei căutări. În spatele actelor lui se profila umbra cărţii care le va răscumpăra, dar „romanul, această pasiune perimată", cum spunea el, părea mai întâi o excelentă scuză tocmai pentru pasiune. Şi Julien a devenit pentru noi un bărbat în căutarea unei femei străine şi un romancier în căutarea unui subiect, fără să putem desluşi cine avea prioritate asupra cui.

2
Romanul de negăsit

Când îi ceream precizări despre faimoasa lui carte, o descria ca pe un bildungsroman imposibil în care suma experienţelor, departe de a duce la dobândirea unei cunoaşteri, aţâţa doar capacitatea infantilă de uimire. Va fi confluenţa între apartamentul de trei camere cu bucătărie al ficţiunii franceze şi vijeliile romanului de aventuri. Va alege, potrivit recomandării lui Henry James, un număr impar de personaje, ca să se elibereze de apăsarea simetriei. Era greu să afli mai multe despre carte, într-atât teoria şi proiectul păreau să înlocuiască substanţa însăşi a textului. Deocamdată, se mângâia cu ideea scriiturii şi lăsa pentru mai târziu adevărata redactare.

— Dar de ce, îl întrebam, să duci la bun sfârşit această operă în India mai degrabă decât în China sau Africa?

— Pentru că numai India oferă oribilul şi sublimul, niciodată mediocrul, pentru că aici obişnuitul este destul de bogat pentru a fi trăit ca neobişnuit. India alcătuieşte continentul romanesc prin excelenţă, în care contradicţiile coexistă şi timpurile diferitelor caste se juxtapun fără sfâşieri. Singurul risc pe care şi-l ia scriitorul aici nu este mutilarea, ci înecarea, indigestia, incapacitatea de a alege din supraabundenţa materialelor.

— Ai putea spune acelaşi lucru despre Africa, despre Oceania.

— Spre deosebire de Africa administrată de părinţii noştri, Asia anglofonă constituie pentru un francez un continent nou, fără trecut şi fără memorie, unde totul ne este străin, chiar şi fizionomiile. Autohtonii nu au aerul unor muncitori imigranţi întorşi acasă.

— Ăsta e un motiv negativ.

Julien voia neapărat să se convingă şi să ne convingă că făcuse alegerea bună atunci când se instalase aici.

— De ce India? Pentru că în India eşti în acelaşi timp şi fericit, şi nefericit, alternezi admiraţia cu aversiunea. E adevărat că indienii sunt exasperanţi, că mereu dai peste escroci prăpădiţi care te calcă pe nervi, care te fac să te îndoieşti de toate; dar întâlneşti şi oameni atât de fermecători, de devotaţi, de fideli, de inteligenţi încât eşti luat prin surprindere şi-ţi uiţi de mânie, fiind obligat să admiţi că ţara asta are laturi miraculoase.

Nu ştiu dacă Julien chiar credea în utopia pe care o construise astfel, dar ea îl ajuta să scrie. Îşi folosea ideile mai mult decât adera la ele, gata să le abandoneze dacă apăreau altele, mai seducătoare. Singurul adevăr era că adora India şi că îl fascina, îl revolta, îl surprindea şi-l răscolea în acelaşi timp. Chiar el spunea: „Dimineaţa, am un cult pentru India, la prânz, o detest, după-amiaza, o iubesc din nou, la apusul soarelui, o dispreţuiesc şi seara, iarăşi o ador.” Atitudinea lui era a unui sceptic epicurian. Înainte de a fi indignat de această ţară sau de a se bucura de ea, voia să se refacă după şocul pe care i-l produsese. Nu era aici ca să dea lecţii, ci doar ca să culeagă ce este mai bun şi să închidă ochii la aspectele neplăcute sau monstruoase. După părerea lui, un romancier este interesat nu atât să-i judece pe cei vinovaţi cât să înţeleagă nişte itinerarii. Înainte de orice, plecase din Franţa aşteptându-se să fie bulversat.

— Greşeala majorităţii scriitorilor este de a crede că progresul vine numai din studiu şi lecturi îndelungate, când de fapt el survine în funcţie de rupturi şi scandaluri. Ca să devenim creativi, avem nevoie să fim scuturaţi. Acum câţiva ani, se vorbea mult despre o anumită categorie de vârstă numită „generaţia pierdută”, înşelată în idealul ei şi tulbure în materie de rezultate. Cred că acesta era un contrasens magistral. Dacă există o dramă a

generaţiilor de după război, ea rezidă într-un rău exact invers: confort excesiv, viaţă prea închisă în casă, imposibilitatea de a te pierde, un veşnic dialog cu tine însuţi. Ar trebui cu toţii să căutăm, într-un fel sau altul, să ne rătăcim, să ieşim din propriul nostru cocon. Confruntându-mă cu o lume diferită de a mea, mă oblig să exprim şi, poate, să eşuez când încerc să exprim, o gândire şi o sensibilitate aflată la antipodul a ceea ce gândesc şi simt eu. Încerc să păstrez o fereastră deschisă spre lume.

Paradoxal, Julien îşi petrecea trei sferturi din timp printre cărţi, îndeosebi la biblioteca lui Royal Asiatic Society, unde volumele, umflate de umezeală, putrezeau grămadă în vreme ce paznicii împletiseră coşuri de hârtie cu operele lui Tagore, în care îşi înfăşurau şi merindele.

— E adevărat, recunoştea, că sunt mai mult un şoarece de bibliotecă decât un aventurier. Dar e doar aparent o contradicţie. Timpul liber ce-mi rămâne este atât de plin încât, peste tot în altă parte, ar trece drept aventură. Până şi momentele profane au pentru mine caracterul a ceva nemaivăzut.

Julien poseda o calitate rară la un bărbat: graţia. Mereu impecabil îngrijit, se străduia să-şi păstreze o înfăţişare plăcută şi îşi spăla în fiecare zi părul bogat ca al unui adolescent. Uneori excesiv de delicat, petrecea ore întregi ca să-şi asorteze cămaşa cu ciorapii, ca să-şi aleagă pantalonii zilei. Îşi adusese din Franţa mai multe perechi de pantofi salvate cu grijă de musoni, călduri şi noroi printr-o văxuire şi lustruire zilnice. Într-o lume în care trei sferturi dintre oameni umblă pe jumătate goi sau în zdrenţe, ţinea să-şi păstreze respectul de sine şi vedea în şubrezirea fizică preludiul la cădere. Dacă ar fi putut, şi-ar fi călcat cu fierul încins cărţile, foile de hârtie şi revistele.

Suferise, de asemenea, influenţa superstiţiilor locale; în ambianţa indiană, îi era greu să reziste

supranaturalului. Considerând, ca şi Kipling, că la est de Suez, omul alb trece sub puterea geniilor şi a demonilor Asiei, se convinsese să scrie sub protecţie şi să implore ajutorul unui zeu indigen. Îl venera astfel pe Ganesh, zeul-elefant, fiul lui Shiva şi al lui Parvati, protectorul intelectualilor şi divinitate tutelară a Bombay-ului. Ganesh era o statuetă de fildeş îngălbenit, cu trompa obraznică, înaltă de vreo douăzeci de centimetri; o trata ca pe o persoană vie. Îi vorbea, o spăla, o hrănea, o lua cu el peste tot şi uneori îi citea manuscrisele.

— Să nu credeţi că mi-am pierdut minţile! Aici există spirite pentru orice, un zeu care este divergenţa în controversă şi altul care este acordul în conciliere. Sunt sigur că există chiar şi un zeu al scepticismului faţă de zei. Esenţial este să invoci divinitatea potrivită la momentul potrivit. L-am ales pe Ganesh pentru că răspândeşte în jurul lui bonomia, bunăvoinţa, este un Babar[53] indian, pântecele lui gras este o oază în care îţi vine să te cuibăreşti. Găsesc genială ideea de a-i fi dat unui pachiderm o postură omenească, de a-l fi reprezentat culcat, aşezat, în picioare, dansând. Este una dintre cele mai prodigioase încrucişări între regnul uman şi regnul animal.

Dacă era să-i dai crezare lui Julien, Ganesh trăia, apuca arahide cu trompa, venea să-i mănânce din palmă, îi plăcea să facă baie în chiuvetă, ba chiar câte un duş, dacă se ivea prilejul. Când Julien reflecta la ceva, îşi fixa atenţia asupra lui până ce animalul începea să mişte, se însufleţea şi-i dădea un sfat judicios. De cum se răcea vremea, îl înfăşură într-un fular de lână, când ieşeau în oraş îl machia şi-l revopsea cu grijă în fiecare lună. Dacă manuscrisul îi va fi publicat, jurase să-i cumpere elefantului său un altar şi mai ales să achiziţioneze un colţ lung de fildeş sculptat şi aurit, văzut la un anticar, în care idolul lui preferat se odihnea într-o barcă în compania lui Vishnu şi a unei mulţimi de personaje tinere. Dominique împărtăşea cu Julien

un astfel de capriciu pios şi, din ziua aceea, căuta şi el de zor o zeitate locală pe care s-o venereze.

În ciuda protecţiei liniştitoare a lui Ganesh, Julien păstra faţă de opera sa viitoare o atitudine contradictorie: vorbea fără încetare despre ea, lucra din greu la ea în fiecare zi şi totuşi se afirma dinainte indiferent la rezultate. Se slujea de *Bhagavad-Gita* ca să ridice în slăvi o libertate interioară faţă de succes şi pretindea că omul de acţiune trebuie să se sustragă consecinţelor participării sale în lume continuând, totuşi, să acţioneze. Nu ştiam precis dacă această comportare a lui Julien era expresia unei îndoieli radicale sau a unei detaşări senine.

De fapt, Julien ardea de nerăbdare să reuşească. Dar alunga un eventual eşec prin nişte maxime nobile despre renunţare. Prea des, acest dandy obsedat de mântuirea prin literatură poza şi vorbea ca un scriitor consacrat la sfârşit de carieră. Susţinea, de pildă, că nicio lucrare nu poate fi unanim apreciată, patima distrugătoare împingând întotdeauna un spirit răuvoitor să caute nod în papură cutărui sau cutărui pasaj, să demoleze edificiul proslăvit de toţi. Doar cu preţul acesta făceai o meserie din care o parte, mai mult sau mai puţin importantă, are drept răsplată admiraţia publică, admiraţie ce pune scriitorul în situaţia de a le fi îndatorat cititorilor săi. Aceştia rămân adevăraţii deţinători ai puterii şi o exercită fără milă, fiind în stare să-l lipsească, pe neaşteptate, de gratificaţiile prestigiului de care este atât de avid.

Dar, aşteptând ziua în care urma să reverse pe piaţă un noian de romane scandaloase sau controversate şi să devină prizonierul publicului său, Julien trebuia să redacteze, pentru a supravieţui, un anumit număr de articole cu vocaţie alimentară pe care le numea mercenariatul său literar. Ziarelor catolice le trimitea articole despre bidonville-uri şi misiunile ordinelor călugăreşti; ziarelor de stânga, despre greve, clasa

muncitoare şi mişcarea comunistă locală; revistelor pentru marele public, lungi cronici despre viaţa ultimilor maharajahi; revistelor politice, analize pertinente despre situaţia geostrategică a subcontinentului; în sfârşit, pentru câteva fiţuici literare, scria recenzii ale celor mai recente lucrări indiene apărute în limba engleză. Ca mulţi ziarişti, se mulţumea să reia articole locale pe care le încheia cu născociri de-ale lui.

— Despre Asia, zicea el, francezii ar înghiţi orice tâmpenie.

Nu ducea la bun sfârşit decât rareori o anchetă, dacă îl ajuta să-şi aprofundeze subiectul, să se infiltreze în toate păturile sociale şi să intre în contact cu diverse personalităţi. Articolele plătite la numărul de rânduri, pe care le semna cu pseudonim ca să nu-şi „strice" numele de autor, reprezentau numai o propedeutică pentru munca literară, dar îi permiteau să acumuleze o masă impresionantă de documente privind India. Erau un preludiu la edificiile maturităţii.

— Ascultă, îmi spunea adesea, o să mă crezi megaloman, dar de-aş putea face din acest afurisit de oraş echivalentul a ceea ce a fost Alexandria pentru Lawrence Durrell, New York pentru Miller, Mississippi pentru Faulkner…

— Nu ţinteşti cam prea sus pentru un debutant?

— Ştiu, ai dreptate, din nefericire. Închipuie-ţi că anagrama numelui meu, Nyeges, dă geniu!

— Fericită prevestire!

— Multă vreme şi eu am crezut asta şi mă agăţăm de acest fragil indiciu până în ziua în care am descoperit că anagrama lui Conrad dădea *Conard* (tâmpit) şi cea a lui Naipaul, *Pale Niais* (palid nătărău). De atunci, am încetat să mai sper.

3
Plimbări printre umbre

Zilele petrecute în tovărăşia lui Julien nu erau niciodată lipsite de neprevăzut. Dimineaţa, eram treziţi de zgomotul maşinii sale de scris, stridentă ca o lăcustă. Se scula la ora 6, se ducea să alerge pe malul mării, pe Apollo Bunder, îşi lua micul dejun într-un birt şi lucra până la ora unu, dând dovadă, faţă de lâncezeala noastră, de o activitate delirantă. La ora 11 ne bătea la uşă strigând un sonor:

— Mi se scoală!

Era parola lui preferată. Tot auzindu-l în fiecare dimineaţă repetând acelaşi lucru, hotelierii sfârşiseră prin a adopta această formulă ca să ne salute, confuzie care îl încânta pe Julien, mai ales atunci când turişti sosiţi de la Paris, apropiindu-se de recepţie, se auzeau gratificaţi cu un vesel „Mi se scoală”. Pe Julien, însă, realmente îl supăra o erecţie pe la jumătatea dimineţii, fenomen în care detecta adevărata prostie a bărbatului, mereu în contratimp, vârtos când nu i se cere nimic şi flasc în momentul crucial. În funcţie de zile, striga la noi din spatele uşii:

— Astăzi o am la fel de subţire şi curbată ca şira spinării unui câine!

Sau:

— Am instrumentul tare ca un sequoia, lemn infernal!

În timpul prânzului pe care îl luam, în general, împreună, într-un bistrou, ne povestea aventurile din ajun. Ba că, la un cocktail în aer liber, aproape de Turnurile Tăcerii, pe Malabar Hill, un deget, căruia îi dăduse drumul un vultur, căzuse în paharul unui diplomat. Ba că, la YMCA[54] a doamnei Cama Road, întâlnise o franţuzoaică ce semăna la cap cu Placide din revista *Pif* şi la surâs cu Clarabelle din *Mickey* şi petrecuse noaptea cu

ea vorbind despre plasele de pescuit din Concarneau şi despre clătitele şi cidrul de care îi era dor, fiind bretonă; ba că o americancă obeză, venită să se retragă în India, i se dăruise ca o ultimă concesie făcută plăcerilor pământeşti; ba că o prăpădită de elveţiancă, nemţoaică, italiancă, olandeză care „bătea drumul Indiilor" se culca cu primul venit ca să nu rămână singură. Europa îşi exporta urâţeniile, iar Julien le consola.

Departe de a se lăuda cu un noroc infailibil, îi plăcea să-şi sublinieze micile fiasco-uri care îi dădeau ocazia să intre în detalii şi să descrie mai amănunţit lucruri intime. Făcea un bilanţ ironic şi sentimental al acestor nopţi, chiar dacă, uneori, se lăsa cuprins de o anumită amărăciune:

— Cel care pretinde „Îmi plac femeile" ar putea imediat să citeze o sută ale căror chip, trup şi piele îl oripilează şi care, doar la ideea unei legături fizice, i-ar face scârbă. Ne plac doar câteva femei al căror farmec şi frumuseţe se confundă cu feminitatea.

Deseori pleca în raitele lui împreună cu un tânăr muzician indian pe care noi îl numeam „maharajahul alcoolic" şi pe care îl întâlnise la un concert dat de Shivkumar Sharma şi Zakir Hussein la Rangh Bhavan, în Bombay. Indar Jit Singh, un băiat înalt şi deşirat, era, de fapt, doar strănepotul fostului maharajah din Kapurchetra, prinţ excentric şi francofil care se lua drept reîncarnarea Regelui Soare şi care construise în statul său o replică exactă a palatului de la Versailles, plin de porţelanuri de Sèvres şi goblenuri aduse cu vaporul. Acest prinţ îşi obliga miniştrii să se exprime în limba lui Molière şi pretindea că este prietenul tuturor capetelor încoronate din vremea lui, de la Franz-Joseph la Nicolae al Rusiei. La curtea lui, perceptorii predau prozodia şi epigrama. Pe pereţi erau pictate proverbe latineşti. Indar îşi mai amintea că, pe când era copil, îl îmbrăcau în paj al lui Ludovic al XV-lea şi că trebuia să poarte

o perucă albă pe o căldură de 45° la umbră. Nutrea, de aceea, o ură neîmpăcată pentru monarhie şi pentru Franţa, plecase la Londra să-şi facă studiile, se apropiase mai întâi de câteva grupuri de opozanţi, învăţase rudimentele catehismului revoluţionar, apoi, printr-o surprinzătoare cotitură, contractase gustul dublu pentru whisky şi muzică.

Aristocraţiei sângelui, Indar pretindea să i-o substituie pe a artei şi talentului, optând pentru un domeniu în care datora totul muncii proprii şi nimic părinţilor. Drept instrument alesese *santoor*-ul, un fel de lăută cu corzile întinse pe care se cântă cu nişte ciocănele de alun şi care aminteşte de ţambalul maghiar. Întors în India, studiase sub îndrumarea unui maestru care îl alungase la puţin timp după aceea din cauza aplecării sale pentru băutură.

Hotărât să continue singur, a rupt-o cu familia, ea însăşi ruinată după integrarea statului în Uniunea indiană, şi supravieţuia într-o magherniţă din Bombay datorită unei mici alocaţii de la tatăl său. Timp de zece ani, lucrase asupra aceluiaşi sunet, ca să recâştige stima gurului său. Sunetul respectiv era pentru el o lume pe care o descompusese într-o mulţime de mici universuri melodice căpătând unduirea şi fluiditatea unui fluviu. Practicarea muzicii îi dezvoltase o ureche de o extraordinară fineţe: auzea nu numai sferturile şi optimile de ton, ci şi simfonii acolo unde noi nu auzeam decât tăcerea.

Când era destul de treaz pentru a se ţine pe picioare, Indar nu dispreţuia alergatul după fuste în tovărăşia lui „Jouliane”, *„the only nice frenchman I ever met”*[55]. Din originile sale rajpute păstrase anumite ciudăţenii obscurantiste, îndeosebi fantasma „femeii albe”. O singură dată îşi evocase în faţa noastră strămoşul, mic tiran umflat cu rupii şi chebab care aducea din Franţa şi Germania sărmane fete ademenite de promisiuni mirifice

care traversau Oceanul Indian închise în cabină, supravegheate de un gardian de închisoare, şi se trezeau prizoniere în *zenana,* haremul prinţului care le convoca o dată pe săptămână ca să le martirizeze şi, după un an, le trimitea acasă fără niciun ban, cu un bilet de clasa a doua. Depuneau plângere la autorităţile britanice care, cel mai adesea, înăbuşeau afacerea, rajahul fiind un prieten al Coroanei.

Deşi Indar declara că îl revoltă asemenea procedee, era chiar el fascinat şi scandalizat de libertatea amoroasă a europenelor. Ca un bun oriental ce era, obsedat de virginitate, îşi jura să nu se căsătorească niciodată cu fetele care i se dăruiau, uluite de talentul lui de muzician. Degeaba îi explica Julien că se ofereau ca nişte persoane independente, dispunând liber de trupul şi pulsiunile lor, Indar nu renunţa la părerea lui. Succesul îi întărea teama şi dezgustul. Spre deosebire de prietenul nostru care desfăşura comori de elocvenţă, n-avea nevoie să vorbească pentru a plăcea: cânta la santoor sau tăcea, fixându-şi prada cu ochii lui negri. Julien turba uneori din cauza acestei uşurinţe şi ne povestea cum „Înălţimea sa" îi suflase de sub nas o cucerire. Dar tot Indar era singurul care îl încuraja să caute o iubită indiană, şi-i lăuda farmecele şi caracterul plăcut al compatrioatelor lui.

După prânz, Julien ne citea de obicei una sau două nuvele redactate dimineaţa. Erau nişte poveşti bizare, nelipsite de un anumit farmec, dar care niciodată nu ar fi putut furniza materia unui roman. Mergeau de la schiţa burlescă pentru copii – o zebră plictisită că este dungată trecea pe la o vopsitorie şi devenea bălţată – la fabula filosofică: într-un regat imaginar, regele hotăra într-o bună zi să reformeze sistemul judiciar. Voia să facă din ţara sa o lume în care ideea de culpabilitate, fiind împărtăşită de toţi şi democratizată, nu va mai apăsa pe umerii nimănui. În loc să-i încarcereze pe

vinovaţi şi să-i lase pe nevinovaţi în libertate, regele găsea că este mai echitabil să închidă pe toată lumea la date fixe. Fiecare cetăţean era convocat în închisori pentru o perioadă determinată. Astfel nu mai existau erori judiciare şi nici oameni drepţi bănuiţi pe nedrept: se revărsau asupra ansamblului societăţii răutatea şi viciul câtorva. Poliţia nu mai ancheta omorurile, fiind sigură că asasinul, mai devreme sau mai târziu, îşi va ispăşi crima printr-o şedere la închisoare. În fiecare an, cetăţenii îşi urmau cursurile de temniţă şi niciun străin nu intra în regat fără să fi petrecut o lună la răcoare. Furturile, răpirile, actele de violenţă continuau ca înainte; dar acum justiţia se exercita cu seninătate într-o adevărată redistribuire a greşelii şi pedepsei.

Sau, în stilul mitologiilor orientale, depăna povestirea unui aventurier plătit de un suveran birmanez să găsească dintele lui Buda furat de soldaţii englezi din pagoda Schwedagon din Rangoon. Chinezi fără scrupule înmulţeau dinţii falşi ca să-l încurce, iar el se bătea până la sânge cu un tehnician dentar thailandez. Jurase să nu se mai spele pe dinţi până nu-şi va fi îndeplinit misiunea şi era aruncat în închisoare din cauza răsuflării împuţite. Aventurierul se bucura din nou de favorurile protectorului său datorită unei paste de dinţi magice, descoperea preţiosul canin în cuibul unui vultur şi totul se sfârşea cu bine. Nu prea vedeam ce legătură aveau aceste naraţiuni cu marele lui roman despre India, dar Julien ne implora să fim indulgenţi şi să aşteptăm.

Apoi, atunci când nu se ducea să se închidă într-o *public library*[56], sosea ora plimbărilor culturale. Întregul oraş devenea ilustrarea unor capitole de cărţi, care străbăteau secolele şi continentele şi se aprofundau unele pe altele. Locurile nu aveau valoare decât dacă scrisese despre ele un autor ilustru.

În cutare clădire din Colaba, Kipling îşi începuse cariera de ziarist; în 1931, Mircea Eliade părăsea India prin Bombay după trei ani de şedere la Calcutta datorită unei burse de la maharajahul din Kasimbazar. Pe Marine Drive, în 1927, primea primul şoc de la Asia Henri Michaux, pe atunci simplu marinar; într-un hotel de pe acelaşi bulevard, Mark Twain, la începutul secolului, venind din Australia, inventa celebra definiţie a anotimpului rece în India: „Acea expresie convenţională intrată în limbă pentru a permite să se facă deosebirea între anotimpul în care căldura reuşeşte să topească un mâner de uşă şi anotimpul în care se mulţumeşte doar să-l înmoaie". Pe străzile Bombay-ului, Alexandra David-Neel îşi plimba între cele două războaie privirea sceptică de europeană convertită la budism în vreme ce, în 1936, Jean Cocteau, care efectua un tur al lumii în 80 de zile pentru un ziar de seară, i-a descris pe oamenii din oraş drept „capodopere umane de huilă şi diamant".

Nu exista, bineînţeles, niciun mijloc de a verifica exactitatea spuselor lui Julien, dar, când îmi spunea: „La hotelul Taj Mahal, Pasolini credea că umblă prin pântecele unui contrabas, iar Louis Bromfield se credea într-un penitenciar de lux", plimbarea noastră căpăta aspect de epopee şi era înnobilată de fantomele ilustrelor personaje. Peste tot găsea ceva de amintit, de evocat: în 1950, Arthur Koestler, ieşind din cabina climatizată a avionului său, în aeroportul din Bombay, avusese impresia că respiră „scutece de sugar umede şi rău mirositoare"; în 1961, Moravia simţise prezenţa morţii prin intermediul simulacrelor de nisip ale lui Kali, făcute de copii în timpul refluxului din clisa grasă şi lipicioasă de pe Chowpatty Beach; la Victoria Stalion, VS. Naipaul se temuse să nu se înece în mulţime în vreme ce prietenul său Paul Theroux, care străbătea Asia cu trenul de la Londra la Tokio, regăsea la Bombay aspectul răvăşit al

cartierelor sărace din Chicago. În aceeaşi gară în care Phileas Fogg şi Passepartout se îmbarcaseră pentru Benares, Jack Thieuloy şi Babu, protejatul lui, trăiseră, dormiseră şi mâncaseră timp de mai multe săptămâni, iar Charles Duchaussois, cam tot pe atunci, viola Turnurile Tăcerii şi omora în luptă un proxenet din *slums* căruia îi sedusese nevasta. La Dipti's şi în barurile hotelurilor President şi Taj Mahal, genialul criminal Charles Sobhray îşi aborda viitoarele victime şi se oferea să le fie ghid declarându-se curtier de bijuterii. Pe mica insulă Elephanta, André Malraux meditase îndelung în faţa lui Shiva cu trei capete; la Bombay, Alien Ginsberg scrisese primele versuri din poemul *Howl Kaddish*[57], E.M. Forster pusese bazele celebrului său roman *Passage to India,* şi George Orwell făcuse escală în 1922 şi văzuse primii culi bătuţi de colonii albi. Julien încerca să-şi închipuie, de asemenea, parcursul în acest oraş al altor poeţi, prozatori sau desenatori pe care îi aprecia, Octavio Paz, Frédéric Prokosh, Claude Levi-Strauss, Vitold de Golish, Nicolás Bouvier, Ceppi, dar, în lipsa unor informaţii biografice despre ei, era nevoit să facă doar supoziţii.

Pe scurt, avea darul să trezească la viaţă peisaje anonime şi îşi transporta în colţurile cele mai retrase amoroasa federaţie de autori care îi luminau şi iluminau munca. Era destul de cultivat pentru a mă ţine mult timp cu sufletul la gură, iar eu, destul de politicos pentru a-l asculta. Exista în el o latură Gotha[58], voinţa de a nu dialoga decât cu cei Mari chiar dacă muriseră; îi convoca în mod imperativ, le vorbea peste ani şi secole, îşi compara observaţiile cu ale lor, verifica pasaje din textele lor, la nevoie pentru a le corecta, şi-i consulta în legătură cu orice.

În acele momente, se arăta delicios, pasionant, uita de el ca să vorbească de ceilalţi cu o toleranţă, o ardoare care te făceau să laşi totul baltă ca să-i citeşti. Îi admira sincer, arzând de nerăbdare să-şi

împărtăşească entuziasmele, citându-i din abundenţă, discutând diversitatea punctelor lor de vedere. Stima până şi scriitorii care urau India, susţinând că această aversiune constituie o legătură mai puternică decât iubirea, că ea cerea să fie dezminţită, conţinând o aşteptare benefică. În indignarea obsesivă a celor decepţionaţi de India descoperea urma slabă a unui ataşament. Toţi aceşti scriitori, departe de a-l intimida, alcătuiau stâlpii pe care se bizuia ca să-şi edifice propria-i operă.

Citea enorm despre subcontinent în engleză şi franceză; avea un prieten librar la Benares, pe numele lui Bujijan Mall, care venea o dată pe lună să-i propună cărţi rare, un bătrânel scund cu mustaţa ţeapănă, care iubea prea mult cărţile ca să le mai şi citească şi cunoştea numele autorilor după numărul lor de pagini. De fiecare dată când vindea una râdea, şi cu Julien râsese mult fiindcă îi plasase ansamblul volumelor în franceză din biblioteca personală a maharajahului Tagore din Calcutta, toate legate în piele. Erau mai ales lucrări de Alphonse Daudet sau Pierre Loti ale căror dedicaţii respectuoase: „Majestăţii Voastre, admirator şi cunoscător al literelor franceze, acest umil omagiu al prietenului său, A.D.” sau „Excelenţei Voastre, protector al artelor şi prieten al Luminilor, această culegere a fidelului său slujitor, P.L.”, îl făceau pe Julien să viseze. Se şi vedea, aşa cum fusese Pierre Loti la Travancore în Kerala, ataşat la curtea unui rajah, cu o pensie regală pe viaţă, continuând scrierea unei lucrări monumentale, cu o locuinţă somptuoasă, împărţind cu mecena lui favorurile câtorva curtezane, convertindu-se din politeţe la hinduism şi iniţiindu-se în arta cântatului la *sitar* cu concursul celor mai mari muzicieni ai ţării. Nu îndrăznea să-i mărturisească aceste copilării lui Indar, care repudia cu semeţie India feudală şi nu ne tolera nostalgia pentru acea epocă.

Dacă n-ar fi fost problema transportului – nu avea, ca Somerset Maugham, mai mulţi *boys* ca să-l ajute să care cu el peste tot o bibliotecă într-un enorm sac de pânză – Julien ar fi golit anticariatele din oraş. Căci cunoştea şi citea şi literatura indiană şi avusese ocazia să-i întâlnească mai mulţi reprezentanţi: Salman Rushdie, foarte british şi strălucitor, plin de morga pe care i-o conferea titlul mondial de Márquez al Asiei; Raja Rao, fragil şi fierbinte, fost prieten al lui Malraux, pentru care literatura venea din împlinirea interioară; Kushwant Singh, de religie sikh, monden şi vesel, amator de femei şi de mâncare bună, plin de umor şi de talent; în fine, V.S. Naipaul, marele renegat, spre care se îndreptau toate preferinţele lui, rând pe rând genial şi exasperant, prea occidental pentru poporul său şi prea hindus pentru un european, folosind de minune această confuzie ca să-şi păcălească interlocutorii.

4
O droaie de copii

Julien ne ducea deseori la concerte. Adora muzica indiană şi, ascultând-o, se simţea eliberat de legile gravitaţiei, împins într-un extaz făcut din lejeritate şi dezîncarnare. Putea sta nopţi întregi să se îmbete cu *ragas,* legat de lume doar prin auz, desfătându-se până ce ameţea cu sonorităţi care evocau neantul şi reuşeau să facă audibilă tăcerea. Într-o seară, la un recital al lui Shoba Gurtu, Julien ne-a prezentat-o pe Kiran, mică făptură neagră, neastâmpărată, creştină din Poona, fiica cea mai mare dintr-o familie cu unsprezece copii, care dormea pe un trotuar în faţă la Prince of Walles Museum. Puştoaica de unsprezece ani învăţase engleza de la turişti, sclipea de inteligenţă şi maliţiozitate. Avea ceva dintr-o mică servitoare şi o ţigăncuşă, era de-o subţirime şi o fragilitate surprinzătoare, dar atât de fin clădită încât părea cizelată. Pricepea totul înaintea noastră, înţelegea subînţelesurile, lansa remarci insolente care te izbeau prin justeţea lor, simţea tensiunile, ştia să le prevină şi gândea deja ca o femeie cerebrală. Nu mai întâlnisem niciodată o fetiţă ca ea.

Pusese la punct o metodă infailibilă de abordare a străinilor: în loc să-i sâcâie cu mizeria, le făcea complimente femeilor pentru frumuseţea lor, iar bărbaţilor pentru bunul lor gust; odată bine îmbrobodiţi, flataţi, se grăbeau să-i mulţumească oferindu-i câteva monede sau un cadou. Primea ofrandele cu un zâmbet nu lipsit de dispreţ, aşa încât donatorii aproape că i se simţeau îndatoraţi.

Practica, de asemenea, tot felul de meserii: la gară, sărea în trenurile în formare, ocupând două locuri pe care apoi le ceda călătorilor care îi ofereau mai mult pe ele. Vindea flori furate din temple, alcătuind din ele ghirlande multicolore pe care le atârna la gâtul turiştilor. Îşi detesta ţara şi,

mai ales, ura poliţiştii, pe brancardierii de ambulanţe şi vânzătorii ambulanţi care, în mai multe rânduri, încercaseră să o violeze. Era în stare să facă să i se piardă urma când era urmărită în nopţile cu lună plină pe ulicioarele cele mai rău famate. Îndrăgostită, cred, de Julien, visa să reînvie într-o altă viaţă în Franţa sau Anglia şi se întreba ce găseam noi în India când ea nu aspira decât să scape de acolo.

Avea răbdare. Durerea de a nu fi încă o europeană îi imprima pe chip un aer detaşat, un pic absent, de parcă viaţa de acum era numai un preambul cam dezagreabil la o lume mai bună. În clipele lui libere, Julien o învăţa franceza, iar ea făcea progrese surprinzătoare, neîmpiedicându-se nici măcar de accent, repetând fiecare cuvânt nou ca pe numele unui fruct exotic. Cât era ziua de lungă, ne povestea legenda şi cronicile străzii pe care le cunoştea pe degete şi-i slujea lui Julien drept informatoare. Poliţia, care, periodic, strângea copiii vagabonzi ca să-i împiedice să cerşească, o arestase şi o bătuse deseori. Unii copilandri erau ţinuţi în arest şi câte trei-patru ani dacă nu-i cerea nimeni. Făceau un duş rece ca gheaţa în fiecare dimineaţă şi primeau de două ori pe zi o raţie de orez cu apă fiert pe jumătate. Unii gardieni se dedau la acte de violenţă sexuală: violul, spunea Kiran cu umor, este un sport naţional în India, mai ales la forţele de ordine. Julien o scosese deja o dată din arest, cu ajutorul unui bacşiş zdravăn şi al unei colecţii de numere vechi din *Playboy* pe care o strecurase sub scaunul unui şef de brigadă de poliţie, cu picioarele noduroase ca beldia lui de bambus, obţinând promisiunea că oamenii lui n-o vor mai tracasa în viitor.

Kiran ne învăţa şi cum îşi plasează Orientul estropiaţii. Ne-a dus la directorul unei şcoli de cerşit, replică tropicală a unui roman de Dickens. Acesta le preda celor mici cum să-şi diversifice vorbăria, să-şi întreţină plăgile, să-şi îngrijească

pustulele şi le aloca o zonă potrivit capacităţilor fiecăruia, obligându-i să muncească până la închiderea cinematografelor, oră la care aveau dreptul să mănânce. Un camion îi lăsa la muncă în fiecare dimineaţă şi îi strângea în fiecare seară. Directorul ne-a propus să ne împrumute unul dintre elevii săi pentru câteva săptămâni, în schimbul unui anumit procentaj.

Kiran ne-a prezentat copii mutilaţi de părinţi: unul avea braţele tăiate de la umăr şi, legat cu un lanţ de o femeie oribilă, trebuia s-o facă pe maimuţa ca să stimuleze generozitatea trecătorilor; altuia îi fusese comprimat craniul într-o cutie, încă de la naştere; acum era microcefal, sfrijit, debil, aproape mut, şi ştia doar să întindă mâna; îşi umplea buzunarele cu bomboane, dulciuri, capete de sfoară, coji de fructe, pietricele şi petrecea ore întregi examinându-le; altuia, părinţii, tot lovindu-l, îi rupseseră spatele ca să-i plimbe acum cocoaşa, Quasimodo în miniatură; altul, cu braţele şi picioarele frânte în mai multe locuri, cu capul sprijinit doar de un picior răsucit în sus, se târa pe o bucată de pânză. Seara, tatăl lui îl înfăşura în pânza aceea şi-l ducea ca pe un pachet; o fetiţă, ale cărei picioare, legate de un cerc, se dezvoltaseră în formă de romb, mergea şchiopătând la dreapta şi la stânga, ca o goeletă hâţânată de furtună; alţii, mai norocoşi, nu-şi pierduseră decât un braţ, un picior sau câteva degete. Ca în toate marile oraşe, la Bombay existau şi profesionişti ai mutilării infantile. Părinţii le duceau odrasla cea mai leneşă sau cea mai puţin rentabilă ca s-o dreseze. Lucrau în grabă fără anesteziere şi fără cauterizare, cu material de măcelărie şi-i tăiau pe copii după cum le convenea. Kiran nu ştia unde oficiau şi, oricum, n-ar fi spus nimic despre ei. Era vorba de o industrie groaznică, întreţinută de cei săraci ca să supravieţuiască, şi care mi-a readus în minte furiile lui Victor.

Deşi era fată, Kiran se impusese, graţie inteligenţei şi cunoştinţelor, în faţa unei întregi trupe de curieri, cerşetori, lustragii, puştani care evoluau în jurul ei ca paji sau peşti-pilot, încontinuu gata să-i răspundă la chemări. Trebuia s-o auzi cum, cu faţa murdară şi mobilă, cu dinţii înroşiţi de betel, lansa ordine şi să-i vezi locotenenţii, recrutaţi printre rudele apropiate, cum le repercutau la o întreagă liotă care se grăbea să-i dea ascultare. Îşi conducea legiunea de neastâmpăraţi fără slăbiciune, făcea dreptate expeditiv şi le cerea mult, fără deosebire de origine, castă sau religie. Îi învăţa cum să stoarcă bani de la cei bogaţi şi, mai întâi, să-i claseze pe turişti după gradul lor de generozitate; primii erau italienii, urmaţi de francezi, nemţi, americani şi, departe de tot, de ruşi, cei mai zgârciţi şi totuşi cei mai graşi. Printre indieni, evreii, catolicii şi *parsi,* din nefericire minoritari, se arătau cei mai mărinimoşi cu ei.

Julien adora aceşti copii pentru partea precară din ei. În condiţii mai bune, ar fi putut deveni mari poeţi, savanţi, matematicieni de înalt nivel. Aici, erau talonaţi de moarte încă de la prima răsuflare; moartea domnea peste ei şi-i făcea să străbată în galop etapele vieţii. Un misterios flautist îi lua cu el la fel de brusc cum veniseră pe lume. Dar aceşti condamnaţi afabili nu-şi pierdeau zâmbetul şi spontaneitatea. Vivacitatea explozivă din ochii lor răspândea o nepăsare fericită. Regi şi regine în zdrenţe, aveau blândeţea unei iertări. Erau puterea existenţei în primul ei avânt, carnea fragedă a unui fruct înainte ca foamea şi mizeria s-o usuce.

De altfel, la Bombay, Julien se declara sensibil doar la clasele de jos, mai accesibile, după părerea lui, decât castele superioare, aflate mereu cu ochii în patru, temându-se la fiecare pas de pericolul poluării sociale. Cu cât coborai pe treptele societăţii, cu atât era mai mare libertatea moravurilor.

5
Welcome 92

Julien practica un lux deplasat în această ţară: punctualitatea. La toate întâlnirile sosea la timp, ceea ce îi amuza foarte tare pe indieni, pentru care douăzeci de minute sau chiar o oră de întârziere constituiau minimumul ce i se putea cere unui om bine educat. Prin urmare, înţepenea aşteptând şi, drept prevedere, îşi lua întotdeauna o carte sau o revistă sub braţ. N-avea ce să facă, aşa fusese crescut, sub tirania ceasului, şi perpetua nevroza familială chiar şi peste mări. Era singura trăsătură serioasă a acestui băiat extrem de fantezist şi boem.

În seara de 1 decembrie, după trei ore de chin la un „curry-western" la cinema, ne-a dus prima oară într-un local unde se fuma opiu, pe Sukalaji Road, aproape de cartierul bordelurilor, în spatele pieţei de hoţi.

Era o ulicioară nenorocită, desfundată, plină de gropi adânci ca nişte puţuri, mărginită de magherniţe dubioase cu un etaj şi de dughene cât un cub, pe unde dădeau târcoale bărbaţi muşchiuloşi, cu mutre patibulare, care păreau că ne evaluează starea averii dintr-o ochire.

Îmi imaginasem o suită de saloane bogat ornamentate, de lambriuri, un decor propice uitării şi ameţelii; totul se reducea la o cămăruţă păduchioasă, plină de arabi din Golf, iranieni şi câţiva australieni, cu rogojini întinse direct pe pământ şi pereţi din lemn constelaţi cu murdării de muşte. Într-un dulăpior de medicamente, încuiat cu cheia, erau destule prafuri, pilule, amfetamine şi sugative cu acid ca să distrugă un întreg oraş.

Cupa de opiu, de *chandoo,* costa trei rupii. Pe pereţii înnegriţi de fum tronau Sai Baba, regina Victoria şi J.F. Kennedy. Într-o încăpere

învecinată, câţiva boşi ai contrabandei locale sărbătoreau cu şampanie o afacere reuşită.

Era unul dintre cele mai populare localuri de fumat opiu din Bombay şi, în weekend, muncitorii de la filaturi şi culii se înghesuiau la intrare ca să-şi capete doza. Fiecare rogojină îşi purta încărcătura de chipuri emaciate plutind într-un fum des. Fiecare mergea pe câte un narcotic diferit, potrivit originilor naţionale: iranienii abonaţi la heroină stăteau cot la cot cu saudiţii amatori de canabis şi tolerau yemeniţii consumatori de cocaină şi albii mâncători de opiu. Toată lumea îşi vorbea cu voce joasă, prin interjecţii scurte şi rare.

Şi, în vreme ce un preparator, pe jumătate gol, ţinând în mână o pipă de tec cu muştiucul de fildeş, încălzea la o flacără un mic cocoloş negru ca abanosul, Julien, întotdeauna un pic prea spiritual, un pic prea paradoxal, ne evoca mitul fumătorului de opiu în literatură, de la Kipling la Max Olivier-Lacamp. După părerea lui, nici una dintre aceste scrieri nu atingea puterea de convingere a albumului *Lotusul albastru* de Hergé[59].

— Aceste benzi desenate mi-au stârnit pofta de a călători. Pentru mine, toate peisajele Indiei şi Orientului poartă marca lui Tintin şi a personajelor; cu el am învăţat să citesc lumea şi pe el îl regăsesc peste tot. Ce mai! Aparţin unei civilizaţii a cafelei cu frişcă şi a albumelor editate de Casterman! Ani de zile, pe când cei mai în vârstă decât noi luptau pentru reunificarea mişcării comuniste internaţionale, eu mă rugam pentru împăcarea Beatles-ilor.

S-a oprit o clipă, a scos un enorm nor de fum acru şi amar. Vaporii de opiu mă ardeau pe gât ca o înţepătură de viespe şi mă întrebam cum de mai poate Julien să vorbească.

— Ştii, Frédéric, cred că mergem în India ca să ne regăsim visele din adolescenţă. De frica acelui „o dată pentru totdeauna”, ca să ne protejăm vârsta

ingrată. Aici nimic nu e jucat dinainte, poarta spre necunoscut rămâne deschisă.

Am tuşit ca să-mi dreg glasul.

— Asta e adevărat pentru toate călătoriile, nu? De ce mereu India?

— Pentru că această ţară, veche şi mereu nouă, îţi dă sentimentul că tocmai iese din apele Creaţiunii. Nu reprezintă nici trecutul, nici viitorul omenirii, ci baia ei originară. Peste tot aici miroase a placentă, mirosul nou-născuţilor.

— Frumos eufemism pentru a spune că miroase a căcat la fiece colţ de stradă.

— Ascultă, cu toţii ne simţim copii în această civilizaţie maternă; casta, familia întreţin în jurul fiecăruia un fel de bulă şi, până-n pragul bătrâneţii, indivizii se scaldă într-o căldură matricială. De aici vine infantilismul fanfaron al majorităţii masculilor care se umflă în pene ca nişte puştani răsfăţaţi şi alintaţi. O civilizaţie care adoră vaca nu poate da naştere decât unor generaţii de sugari şi de copii de ţâţă. Chiar şi limba hindi cu *o*-urile şi *a*-urile ei, vocale infantile, rămâne limba unui popor băutor de lapte şi adorator al mamelelor. Aici, fiecare este fiul cuiva, iar imaturitatea nu este o anomalie, ci un fel de a fi social. Uită-te la Dominique, de pildă…

Dominique, care nu trăsese din pipă decât din vârful buzelor, tocmai cumpărase de la patron o porţie de orez pentru un şoarece care se strecura prin spatele stănoagelor de lemn. Această puerilitate, aproape necuviincioasă, nu mă mira. De când îl întâlniserăm pe Julien, Menviel se închisese în sine. Ciuda că nu mai este singurul meu prieten şi, mai ales, înclinaţiile deosebite ale scriitorului îl incitaseră la izolare. Spre deosebire de camaradul nostru, se bucura de puritanismul înconjurător; indiencelor cu sari mulat pe corp întâlnite pe stradă, rarelor chipuri descoperite, le prefera de departe siluetele voalate, cu ochii ascunşi ale musulmanelor. Femeia reprezenta

pentru el un ţinut îndepărtat de care, aici, era protejat sau, mai exact, o specie pe cale de dispariţie. Referinţele continue ale lui Julien la celălalt sex îl răneau în alegerile lui cele mai intime. Simţindu-se excomunicat de relaţia între mine şi Julien, devenea bănuitor în privinţa prieteniei care se dezvolta între noi şi aproape că nu mai vorbea cu mine.

Pe la miezul nopţii, a sosit un francez cu o faţă grasă de fetus şi a cărui piele de un alb nesănătos, parcă fiartă pentru un rasol, transpira tot timpul. I se spunea Angoasă, emana din el ceva respingător, toate chinurile unei vieţi consacrate alcoolului şi stupefiantelor, şi asta cu atât mai mult cu cât o buză de iepure, prost operată, îi dădea un rictus permanent. Era, totuşi, un băiat serviabil, devotat şi foarte fidel. De cinci ani tot hălăduia prin India, practicase toate meseriile şi acum lucra cu droguri. Lungindu-se ca să fumeze, şi-a scos din pantalon cinci paşapoarte franţuzeşti pe care le-a aruncat pe jos. Ajunsese la două grame de heroină pe zi şi se plângea că opiul nu mai are niciun efect. În cele câteva ceasuri petrecute împreună, a fumat două pachete de ţigări şi a băut patru litri de bere. Şi rămânea mereu lucid, avid de şi mai multe senzaţii. Şchiopăta de ţi se făcea milă de el: încercase de mai multe ori să lucreze singur, să-i tenteze pe marii mahări din mafia locală şi, ca să-l pedepsească, poliţia în cârdăşie cu aceştia îi rupsese un picior cu lovituri de ciocan. Se restabilise şi îşi promitea să-şi reînceapă micile traficuri de îndată ce-l vor fi uitat. Julien se lăuda şi se mândrea cu prietenia lui: canalia îl impresiona, Julien îi admira felul de-a-şi toca banii.

În seara aceea, Angoasă dispunea de fonduri – făcuse o vânzare profitabilă unui grup de americani – şi ne-a oferit un alt rând de opiu care mi-a întors stomacul pe dos. Apoi, mereu mare senior, ne-a propus o raită într-un bordel învecinat

ca „să ne desfundăm ştremeleagul”, cum spunea el. Expresia, care de obicei m-ar fi şocat, mi-a trecut pe la urechi ca o minunată găselniţă, un fragment de antologie. Prin intermediul ei auzeam Franţa vorbindu-mi şi materializându-se în faţa noastră de parcă cele câteva silabe posedau virtutea unei vrăji. Şi ni le repetam ca pe o parolă, sudaţi unii de alţii în aceeaşi uimire.

Angoasă era încântat de efectul produs de mica lui frază. Păstra în stoc şi repeta în fiecare zi un anumit număr de expresii argotice, ca un antrenament, chiar şi de faţă cu interlocutori străini. Era felul lui de a se simţi încă francez. Aceste bucăţi alese, învăţate pe de rost, constituiau adevăratul lui paşaport, mai real decât celălalt, deja de mii de ori traficat şi revândut.

În ciuda puternicelor reticenţe ale lui Dominique, care mă implora să mă întorc cu el la hotel, ne-am pomenit la Welcome 92, un bordel clandestin zugrăvit în verde la primul etaj, care oferea *white women*[60], adică puştoaice nepaleze cu faţa palidă, dintre care cea mai în vârstă trebuie că nu avea mai mult de şaisprezece ani. Când am sosit, jumătate dintre fete moţăiau, moarte de oboseală. Marinari ruşi şi români se cinsteau cu bere, silindu-şi partenerele să bea din sticlă. Într-un colţ zăcea madama, o burghezoaică în vârstă, enormă, înfăşurată în văluri, tuluri, mătăsuri şi împodobită până şi pe nări cu bijuterii indigene. Ne-a prezentat preţurile cu un aer plictisit:

— *Dirty hole, very cheap, clean hole, not expensive. Condoms, one roupie.*[61]

În Europa până şi cea mai prăpădită casă de toleranţă emană o misterioasă atmosferă de lenjerie intimă, de şoapte secrete, de cărnuri invincibile. Dar din acest bârlog se prelingea mizeria, nevoia rapidă, redusă la un reziduu, deşi era unul dintre cele mai cu moţ stabilimente din cartier. Prostituatele de pe străzi, care lucrau în nişte cuşti, aveau o viaţă mai grea. Prestaţiile lor

începeau cu trei rupii, trei franci. Alcătuiau drojdia profesiei şi erau dispreţuite de toate celelalte. De fapt, în prostituţia din Bombay, ierarhia, foarte simplă, respecta arhitectura: parterul era rezervat pentru paria, iar nobilimea urca la etaj.

În Welcome 92 plutea o atmosferă de scârbă, de epuizare: scunde şi cu un zâmbet fix pe buze, *girls*[62] îşi purtau pletele grase lipite de craniu şi căzându-le liber pe umeri. Albit sub un strat gros de fard – mereu atracţia tenurilor deschise – chipul li se detaşa de gât ca o mască de ghips. Machiate astfel, evocau travestiţi stângaci şi-ţi venea să te îndoieşti de sexul lor.

Aveau ochii vioi şi foarte negri, iar buzele lor vopsite cu roşu, mutrişoara lor impuberă, artificial îmbătrânită, le dădeau un aspect morbid. Erau ca nişte păpuşi tinere, mai potrivite pentru un rit funerar decât pentru trezirea simţurilor, cadavre sulemenite până la urechi şi care îl ciuguleau pe client cu o dulceaţă acidă.

Ar fi trebuit să fii orb ca să desluşeşti în aceste păpuşi nepaleze, numerotate pe fese, un îndemn la destrăbălare. Botul lor de dihor, corpul minuscul, alura istovită, totul se coaliza pentru a-ţi slei dorinţa şi aproape că-mi venea să o iau la sănătoasa.

— Gândeşte-te că au fofoloancă şi ţâţe şi o să ţi se scoale, mi-a şoptit Julien.

— Aici este piaţa cărnii. Îţi alegi bucata şi te vidanjezi, a supralicitat Angoasă.

Mâinile lui umflate, roşii, se urcau ca nişte limacşi pe trupurile subţirele. Cântărea în palme sânii mici şi, de data aceasta, nu se mai reţinea; încurajarea noastră de adineauri îi sucise capul şi-l incitase la nişte glume porcoase a căror obscenitate se evapora într-o clipă; îi ţineau loc de libido şi urma să aflu mai târziu că, în materie de sex, nu depăşea niciodată stadiul verbal: îl epuizaseră drogurile.

Cele douăzeci şi cinci de nenorocite, aşezate în jurul patroanei, îşi dădeau osteneala. Se târguiau – *What is your price, tell me your good price*[63] – cu energia obosită a celei care se ştie pângărită din naştere. Una dintre ele se cuibărea lângă mine, în timp ce alta, de partea cealaltă, îmi scotocea prin buzunare în căutare de bancnote. Majoritatea fuseseră vândute de părinţi, sate întregi, unor misiţi, sau răpite de pe câmp, şi veneau din zone tribale sau din caste de paria. Unele fete erau aduse cusute în saci şi vândute la greutate. Lucrau în astfel de bordeluri şi câteva văduve care nu se puteau obişnui cu o viaţă în doliu. Lor, cele mai de jos dintre toate, le erau rezervaţi clienţii africani, somalezi, djibutieni, sudanezi, zairezi, indienilor fiindu-le scârbă de pieile negre. Din camerele alăturate unde atârnau de sfori chiloţi şi sutiene s-au auzit urletele unui copil mic. A apărut o fetiţă în pielea goală, arătându-şi nişte picioruşe încântătoare, şi fiecare o lua în braţe ca s-o mângâie, s-o legene, s-o sărute. Se trăia în familie, angajatele îşi creşteau copii la locul de muncă.

Principala atracţie la Welcome 92 erau concertele date până-n zori. Acompaniată de o mică orchestră, o cântăreaţă scotea tot felul de triluri demne de un joagăr în plină activitate. Dacă i se înmuia glasul o clipă, reataca printr-un mare suspin ce devenea un tumult gata să te asurzească. Şi totuşi cârâielile nu erau lipsite de ţinută: venea un moment în care cântăreaţa, pe punctul de-a încheia, îi ţinea pe ascultători cu sufletul la gură, într-o nerăbdare admirabil întreţinută de revenirea temei muzicale. Iar coborârea cromatică a vocii, abia susţinută de ciupirea unei corzi, era un preludiu la o nouă variaţiune.

Spectatorii indieni aproape că plângeau de bucurie, legănându-şi capetele şi scoţând strigăte după fiecare performanţă. Pe acest horcăit blând şi patetic, dansau nişte ţigănci iuţi şi durdulii, zornăindu-şi lanţurile, colierele, brăţările. Şi cea

mai mică clipire din ochi producea la ele un clinchet de clopoţei. Sub ogiva satinată a pielii, vedeai cum le lucrează muşchii pântecelor goale, patinate de sudoare.

Din oră-n oră, pentru clienţii arabi, o grăsună executa numere de striptease pe bucăţi de muzică egipteană, îşi legăna şoldurile jenată, îşi împingea înainte sânii grei ca dovlecii şi lăsa să-i cadă, unul câte unul, vălurile până la slipul cu paiete pe care trebuia să-l tragă tare în jos, atât de groase şi strânse îi erau pulpele. Apoi, în semiîntuneric, îşi agita fesele, făcând să-i oscileze dosul spre spectatorii care-şi ţineau răsuflarea. Şi, în fumul de narghilele şi *hooka,* în larma viorilor şi a alămurilor, îşi ţinea muntele de carne ca pe un idol cu o nuditate planturoasă şi sălbatică.

Dominique plecase de mult înapoi la hotel şi l-aş fi urmat şi eu dacă nu m-ar fi înmuiat opiul, care mă făcuse tolerant. Julien şi Angoasă au insistat să iau o fată cam plată, cu o faţă mare, îmbufnată. Sub masca de cretă semăna cu un mic demon, din nefericire foarte puţin lubric. I-au negociat îndelung preţul cu mimici şi aluzii grosolane, apoi Muntaz, aceasta-i era numele, m-a dus într-un cotlon închis cu o draperie. Pereţii erau înveseliţi de mâini, falusuri şi vaginuri grosolan schiţate, pe o scândură dormea un sugar şi lângă pat trona un lighean cu apă tulbure.

Totul a fost rapid şi simplu, atât de simplu! Fata a aprins nişte grăunţe de tămâie, încăperea s-a umplut cu un fum greu, asfixiant; apoi, s-a dezbrăcat, s-a lungit, mi-a pus mâna între picioare, fără poftă, doar ca să verifice că eram gata şi m-a tras pe ea, aşa cum îţi tragi o plapumă sub bărbie. Corpul îmi reacţiona normal, desprins de mine. Muntaz era extraordinar de gravă, dar fără nicio emoţie şi se agita foarte slab, cu o răsuflare râncedă de betel şi curry. În jurul pletelor îi plutea un miros de santal şi nucă de cocos.

Să te culci cu cineva, iată, în general, ceva inseparabil de ideea de senzualitate. Aici nu, nici urmă de desfrâu. Partenera mea şi-a ţinut tot timpul ochii aţintiţi pe un punct din tavan. Deasupra buzelor i se strângea un pic de sudoare, umezindu-i o umbră de mustaţă. Julien îmi dăduse următorul consemn: să urinez după raportul sexual ca să alung eventualii bacili din uretră. Iar eu mi-am terminat rapid laboriosul exerciţiu, grăbit să evacuez germenii pe care i-aş fi putut strânge în timpul lui. Din camerele alăturate ieşeau ţipete ascuţite, glasuri înăbuşite de femei.

L-am auzit pe Angoasă scoţând nişte înjurături de o indecenţă monotonă şi apoi a ţâşnit în camera noastră, cu părul vâlvoi, gol, urlând că târâtura de alături nu era nici măcar în stare să-l excite. Cu capul în fierbere, cu ochii roşii, ar fi putut exemplifica nebunia, dar nu era nebun: doar în plin decalaj. Nu se resemna cu rolul lui de amant platonic. Mi-a mai oferit o bere şi o iarbă, iar la ora 5 a plecat să se culce.

M-am sculat şi am deschis fereastra. Oraşul era învăluit într-o noapte unsuroasă, deasă. Trotuarele semănau cu nişte morgi: oameni lungiţi pe *charpoy,* paturi de chingi, alcătuiau în penumbră mormane din care ieşeau braţe, picioare, ca nişte crăci tăiate. Printre ei circulau câini şi şobolani, scormonind în grămezile de gunoi, într-un spirit de bună vecinătate. Două umbre în pantaloni bufanţi târau o a treia, fără zgomot, dintr-o gaură de întuneric la o altă gaură de beznă.

Nu mă mai scârbea nimic. Însăşi partenera mea era o fermecătoare mumie, turtită pe culcuşul ei, încovrigată. Respiram cu deliciu aerul încărcat de o împuţiciune acră în care pluteau duhori de esenţă de trandafir şi de mosc. Erau tenebrele calde, tenebrele umede ale unui pântece primitor. În întuneric se auzea zgomotul înfundat făcut de fălcile bivolilor care zdrobeau mlădiţe de trestie de zahăr. Abisul era la o întindere de mână, împodobit

cu culorile vrăjii. Cădeam victimă unui loc comun: vocaţia narcotică a Orientului. Bombay se afunda sub pământ, mă înhăţa şi pe mine. Ca o melopee lentă, leneşă, India părea să-mi spună:

— Rămâi, rămâi odată, dormi şi uită.

A doua zi, Julien a venit să mă trezească, aducându-mi ceai cu lapte şi cu mirodenii, un *masala tchai.* Printre scândurile dezlipite, razele de soare străpungeau colţurile aflate în umbră, luminau escadroane de muşte dansatoare. Majoritatea fetelor, deja sculate, sporovăiau, spălându-se pe stradă la cişmeaua comună, înconjurate de ţâncii lor, sau scuturau aşternuturile, se despăducheau unele pe altele.

Vidanjorii treceau de la o casă la alta ca să cureţe latrinele, puşti veseli vindeau piepteni sau pene de păun şi peste toată agitaţia răsunau ordinele scurte ale unor enorme femei bărbătoase în capot, cu părul încâlcit şi gras, care dirijau operaţiunile ronţăind dulciuri.

Julien avea deja toată presa englezească în mână şi nu manifesta niciun semn de oboseală. Cea mai mare plăcere a lui, după o noapte petrecută într-un lupanar, era să deschidă o carte; trupul odată astâmpărat făcea mintea mai aptă pentru munca intelectuală. Aici, patronii îl numeau „doctorul" şi-l tratau cu deferenţa datorată celor cu ştiinţă de carte. Pentru ei, era mai ales un bun client care dădea bacşişuri generoase şi nu încerca să le seducă pe curtezane, să le distragă de la treaba lor. Şi pe urmă, a deschide o carte de filosofie într-un bordel, a încrucişa cea mai înaltă reflecţie cu carnea unei curve constituia pentru acest snob tot ce putea fi mai fin. Împingea viciul până la a scrie o oră sau două la cafeneaua Olympia, un mic local tapisat cu oglinzi de pe Falkland Road, locul de întâlnire al fetelor, proxeneţilor şi clienţilor, unde-i plăcea să ia poza unui romantic dus pe gânduri.

Visa deja să-şi încheie romanul cu un „Scris la Sukulaji Road, Welcome 92”.

Nu i-am ascuns părerea mea asupra acestui loc şi nici decepţia. A izbucnit în râs.

— Dacă vrei să cauţi aici un ecou, fie el vag, al frescelor de la Khajurao sau de la Puri, vei fi teribil de decepţionat. Ţi-am mai spus: asupra Indiei s-a abătut un cataclism numit islam care a frânat pofta de viaţă, fericirea trupească. Cu furia lui iconoclastă, cu zelul lui de prozelitism, nemulţumit de distrugerea a mii de temple, islamul a deviat în mod ireparabil marea civilizaţie hindusă. Bătrâne, la bordel nu te duci ca să faci dragoste, ci ca să te detaşezi de dragoste. India, care numără mai mulţi bărbaţi decât femei, fabrică impotenţi pe scară largă din cauza prostituţiei. Procedeul este remarcabil: distruge sexul prin sex şi reuşeşte să-l facă atât de hidos, încât castitatea, prin contrast, pare minunată.

— Poate, dar Welcome 92 este un loc prăpădit şi nu înţeleg ce plăcere ai să vii aici.

— Simplă curiozitate; chiar şi abjecţia are ceva atrăgător. Vin să fac turism în trupul femeilor. Învăţ unele locuri, respir ambianţa. Ca să-ţi spun adevărul, am cunoscut deja locuri şi mai rele.

— Nu se poate!

— S-a întâmplat acum doi ani, la Colombo. Într-o seară, strig un om cu o ricşă şi-i cer să-mi găsească nişte fete. Acceptă pe loc şi fără să se mai tocmească la preţ mă duce de-a lungul unor străzi negre şi pustii din capitală. Ne învârtim cam o oră: zdruncinăturile de pe drum, zgomotul asurzitor al ţevii de eşapament sparte îmi învinge dorinţa, puţin câte puţin, dar persist. Mă bătuse soarele toată ziua, voiam neapărat să răstorn una dintre singhalezele late în şolduri, cu pântecele bombat, despicat sus; trebuia să ating pielea unei femei, oricare ar fi fost ea. De mai multe ori şoferul mi-a propus *boys,* opiu, *ganja.* Îmi reînnoiesc cererea: vreau *girls, only girls.* Se opreşte în faţa unei porţi,

coboară, parlamentează cu paznicul şi se întoarce alergând: aruncă după el cu pietre, cu înjurături. Din jargon, înţeleg că este vorba de un fost bordel închis de poliţie. Ne reluăm cursa; în faţa hotelului Intercontinental, ghidul meu asaltează un codoş care, din nou, îmi propune droguri sau băieţi. Cererea mea îi uimeşte: Ceylonul este paradisul pedofililor, a căuta aici o persoană de sex feminin frizează impoliteţea. Sunt epuizat şi-i cer să ne întoarcem la hotelul meu. Cei doi însoţitori bolborosesc ceva între ei. Acum, ca să mă descurajeze, îmi oferă imposibilul: *english girls, russian girls, very young, very young*[64], şi, în faţa acestei alegeri astronomice, mă someză să mă pronunţ. Nu le mai răspund, mă doare spatele, mă simt sleit de puteri, vreau să dorm. Noi negocieri, noi discuţii. Şi o pornim iar, şi mai rapid, în nori de fum, luăm virajele foarte strâns. Eu moţăi. Când deschis ochii, suntem deja la ţară, în centrul unui *coumpound*: un lampadar strâmb împrăştie o lumină ştearsă; intermediarul coboară şi fluieră din degetele. Din întuneric, ies doi bărbaţi în *longhi* care se holbează la mine cu neîncredere. Discută între ei. Codoşul îmi spune o cifră. Sunt de acord, oricum sunt stors de oboseală. Mai apar şi nişte copii: curând, sunt şapte în jurul meu. E ora două noaptea. Dintr-o colibă din chirpici, cei doi bărbaţi o trag afară pe o fată care de-abia merge. Amândoi o susţin de câte un braţ. Eu mă trag îndărăt: nu numai că nu se poate ţine pe picioare, dar e oarbă. Mi-o aruncă în braţe ca pe un pachet. Pot să fac ce am de făcut unde vreau, nu spaţiul lipseşte şi-mi arată din bărbie pământul bătătorit. Refuz, le înapoiez oarba şi-i cer omului cu ricşa să ne întoarcem la hotel. Se sfătuiesc între ei, tonul urcă, desluşesc accentele unui litigiu. Atunci, pe neaşteptate, cel mai solid se apropie de mine şi-mi arde o palmă. Rămân năucit. La rândul lor, copiii mă încercuiesc şi încep să dea cu picioarele în mine. Omul cu ricşa şi codoşul rânjesc. Au la

mână un alb, or să-i dea o lecţie. O nouă palmă de la cel voinic care mă dezechilibrează şi mă trânteşte la pământ. Nu sunt în largul meu; izolat la mai mulţi kilometri de oraş, o să am ce merit. Mă ridic, sparg cercul agresorilor şi o iau la fugă la întâmplare, în natură. Sunt urmărit câteva clipe, aud vorbirea greoaie a omului cu ricşa, glasurile bărbaţilor. Mă ascund într-un şanţ în care petrec restul nopţii. În zori, ies la suprafaţă şi un camion mă aduce în oraş, plin de noroi, cu pantalonii rupţi, zgâriat pe faţă. Şi atunci, nu este Sukulaji Road un paradis?

— Nu mă convingi deloc; n-o să ridic în slăvi bordelul ăsta fiindcă tu ai găsit ceva şi mai nenorocit în altă parte. Între noi fie spus, meritaseşi din plin corecţia; o să te înveţe minte să mai cauţi fiori peste tot.

— Nu eşti bine dispus, în dimineaţa asta. Scuză-mă că nu te-am dus într-una dintre acele case de rendez-vous, aşa cum existau la Calcutta în anii ’30, unde bărbaţi în smoching şi femei în rochie de seară mâncau caviar în faţa unor jaduri chinezeşti. În loc să bei ceai fiert şi răsfiert într-o cană de tinichea, ai fi sorbit un delicios Darjeeling în ceşti de porţelan, ronţăind felii de pâine prăjită cu marmeladă, în cearşafuri de mătase, alături de o splendidă creatură.

— Bine, bine, nu cer atât de mult, ci doar un minimum de senzualitate.

Julien a deschis unul dintre carneţelele pe care le purta mereu la el şi a notat repede ceva. Era proaspăt şi bine dispus, scăpărător, roz la faţă şi cu ochii vioi.

— Stai aşa, am avut în noaptea asta o idee pe care aş vrea să ţi-o spun. Îmi dai voie?

Am ridicat din umeri. El a reluat:

— Uite, mi se pare că între vagabond, romancier şi libertin există o echivalenţă. Să mă explic: în zburatul din floare-n floare ca şi în creaţia romanescă sau în rătăcitul prin lume se manifestă

aceeaşi grijă de-a scăpa de limitele pe care ni le fixează cuplul, familia în care ne naştem, naţionalitatea; ne expatriem în alte trupuri, în alte personaje, în alte continente, de fiecare dată o luăm de la zero. Pe scurt, aceste trei fenomene au drept punct comun privilegierea începuturilor. Şi, vezi tu, mă întreb dacă nu cumva don Juan, mai curând decât bărbatul avid de femei, nu este nehotărâtul tipic, neştiind pe care s-o aleagă, găsindu-le pe toate la fel de demne de dragoste, folosindu-şi talentul ca să nu privilegieze vreuna. Ce părere ai?

— Nu ştiu.

— Cum aşa?

— Nu ştiu şi nu-mi pasă. Ascultă, Julien, sunt frânt, mi-e greaţă după porcăriile fumate ieri seară, camera asta mă deprimă, iar tu te lansezi în speculaţii filosofice. Tu nu eşti obosit? Nu te opreşti niciodată din gândit, nu eşti niciodată abătut?

A râs. Întotdeauna râdea când îl atacai. Nu-l putea vexa nimic. Părea imunizat. Alături, Angoasă sforăia, abrutizat de alcool şi droguri, iar răsuflarea lui scurtă, chinuită, era a unui bolnav care se sufocă.

Şi atunci am înţeles motivul vitalităţii lui Julien: nu-şi lua niciun risc, se juca şi cu sexul, şi cu stupefiantele, în timp ce Angoasă murea încet din cauza lor. Literatura îl proteja de toate pericolele: putea foarte bine să flirteze cu drojdia societăţii, să frecventeze delincvenţii şi curvele, să facă un mic exces de opiu, întotdeauna va fi răscumpărat de scris, un fel de etalon-aur capabil să reconvertească totul. Cu cât subiectul este mai abject, cu atât sfidarea este mai mare.

Orice ar fi făcut, rămânea inocent: puritatea lui rămânea un absolut, un atribut divin pe care nu îl putea păta nicio crimă, nicio acţiune rea. Julien frecventa cu dezinvoltură locuri tragice; la el drama era doar un obiect de spectacol, niciodată o

experienţă personală. Se freca de nefericiţi ca să inspire de la ei, dar el nu era nefericit. Emana formidabilul optimism al cuiva care se apropie de abisuri pentru a le descrie, nu pentru a le schimba. Ieşea din străfunduri imaculat, intact, şi nu cultiva decât pasiunile susceptibile să-i alimenteze opera. Din viaţa lui împărţită între mai multe universuri, nu pretindea să scoată reguli de acţiune sau un principiu moral, ci numai frumoase efecte literare.

6
Sanctificarea deşeurilor

Când, după prânz, ne-am întors la hotel, Dominique nu era acolo. Cearşafurile erau desfăcute: ca de obicei, nu-şi făcuse patul. Seara, încă nu se întorsese. Nici a doua zi. Se întâmpla ceva. Ştiam că întâlnirea lui Julien cu Dominique accelerase evoluţia acestuia, cam ca o reacţie chimică în stare să precipite proprietăţile unui corp. Nu se putea imagina două persoane mai diferite. La Menviel sexualitatea dormea, ascunsă în cutele conştiinţei atât de adânc, încât avea puţine şanse să iasă la suprafaţă. Lui Nyeges, dimpotrivă, nu-i plăceau decât munca lui şi femeile; restul îl plictisea; de îndată ce-l luai de la opera lui, obosea şi căsca, se cufunda într-o mică moarte. Totuşi, Dominique o lua pe o pantă care ar fi trebuit să ne alarmeze. Nu încetase să-l idolatrizeze pe Victor Habersham decât pentru a cădea din nou în proastele lui obiceiuri. Ceea ce luasem la început drept o minunată capacitate de adaptare la India era, de fapt, doar reizbucnirea unui vechi atavism: înclinaţia spre murdărie.

Cu vremea dobândise purtări nesănătoase de care nimic nu îl putea lecui şi care se agravaseră în Orient. Absorbea defectele mediului de aici ca un burete şi îşi cultiva jegul, nespălându-se şi nebărbierindu-se zile întregi. A puţi devenise scopul vieţii sale şi eram doar în anotimpul rece! Peste câteva luni, va fi uitat, fără îndoială, ce este un duş. Se scărpina tot timpul şi trebuie că, într-o viaţă anterioară, fusese maimuţă. Când plecam dimineaţa şi mă întorceam seara, toată camera mirosea a sudoare, patul era nefăcut, în chiuvetă rămăsese o apă neagră, iar fire de păr gras erau prinse între dinţii sparţi ai pieptenelui. Praful îl învăluia ca un paşaport, dovadă de autenticitate.

Bine ras, bine spălat, ar fi avut sentimentul că este un apatrid.

Începea să ne dezguste, îndeosebi pe Julien, mereu pus la patru ace. Negru de murdar, fiert în propria-i transpiraţie, aureolat de secreţii glandulare, uneori puţea atât de tare încât Julien şi cu mine îl băgăm cu forţa sub duş, verificând că, într-adevăr, se spăla cu săpun. În orice moment, ne obliga să ne purtăm ca nişte părinţi şi cu cât îl certam, cu atât mai mult se neglija, fericit că ne suscită reproşurile.

Nu mai ştia ce să născocească pentru a fi respingător; într-o zi, pe Oliver Street, l-am surprins despăduchind pe un adolescent; când m-a văzut, a tresărit şi m-a implorat să-l las să termine. De fapt, nu doar cu păduchii acelui băiat avea ce avea; de la păr a trecut la faţă şi s-a apucat să-i stoarcă punctele negre de pe bărbie şi nas şi i-a mai strecurat şi o rupie în mână când a terminat. Îi trecea prin minte să înceapă o afacere. În Fort Bombay şi Colaba s-a răspândit zvonul că un ţicnit de *firagi,* de străin, te plătea ca să-ţi omoare păduchii, să-ţi scoată buboane, coşuri şi comedoane şi curând Dominique a fost asaltat de o droaie de copii scrofuloşi şi puţin atrăgători, gata să-şi ofere epidermele infecte ca să culeagă câţiva *paisas.* I-am interzis să-i aducă la hotel şi oficia în plină stradă, sub una dintre arcadele de la Gate of India. Rezultatul nu s-a lăsat aşteptat; curând a fost şi el acoperit de păduchi şi lindini din vârful capului până în vârful degetelor. Am izbucnit: nu numai că-i suportasem împuţiciunea, îi spălam ciorapii – avusesem această slăbiciune – acum mai trebuia şi să accept să ne contamineze! Sau se rădea din cap până-n picioare şi se stropea cu antiseptic, sau pleca din hotel. Mi-a reproşat îngustimea de spirit: de fapt, eram incapabil să mă pun la acelaşi diapazon cu această ţară care respectă cele mai infime manifestări ale vieţii şi-mi transportam peste tot obsesiile puritane de

european. Apoi s-a lansat într-un elogiu ambiguu al păduchilor care aleg să-şi stabilească sediul în cea mai nobilă şi elevată parte a fiinţei umane, care se instalează în familii întregi şi care lucrează în tăcere, nu fără a ne gâdila în mod plăcut, şi ne curăţă sângele de grăsime şi colesterol. La poarta unui templu văzuse un călugăr cerşetor constelat de insecte pe care de zece ani le lăsa să prolifereze, din dragoste pentru infinitul mic. Nu se scărpina niciodată, de teamă să nu cadă de pe el vreun animal microscopic: nu acesta era adevăratul spirit religios? Personal, prefera acest aspect al Indiei porcăriilor lui Julien. Aceste argumente m-au lăsat mai întâi fără glas. În sfârşit, am explodat:

— Întâi şi-ntâi, toţi indienii se spală în fiecare zi cum pot mai bine, apoi n-ai niciun motiv să adopţi obiceiurile respingătoare şi ultramarginale chiar şi aici. Nu sunt supraveghetorul tău. De ce să nu te caci pe jos, dacă tot o iei aşa, şi să nu ungi pereţii cu rahat? Adevărul e că nu poţi trăi fără maică-ta şi că o înlocuieşti cu murdăriile tale. Adevărul e că eşti un copil scârbos.

Dominique ieşise din cameră fără să scoată un cuvânt, cu ochii plini de lacrimi, lăsând în urma lui un miros îndoielnic. Seara, ne însoţise fără tragere de inimă la Sukulaji Road, apoi ne lăsase acolo ca să se întoarcă la hotel. De atunci, dispăruse. L-am pus pe Julien la curent cu cearta dintre noi, i-am povestit ceva despre raporturile lui Dominique cu mama lui şi cu Victor. M-a ascultat numai cu o ureche, fără să-mi împărtăşească neliniştea: dacă Menviel voia să se izoleze câteva zile, de ce nu? Era chiar de preferat ca nătărăul care putea să ne lase puţin în pace! Am insistat. Fără nicio tragere de inimă, Julien a rugat-o pe Kiran să facă o anchetă. „Un *shoeshine boy*[65] l-a văzut pe Dominique urcându-se într-un autobuz ce mergea spre Hanging Gardens”, grădinile suspendate din cartierul rezidenţial Malabar Hill, o înălţime care domină oraşul. Nu ne mai rămânea decât să

refacem şi noi acelaşi traseu. Kiran ne-a însoţit şi ea şi a trimis câţiva emisari însărcinaţi să-i iscodească pe vânzătorii ambulanţi şi pe pierdevară. Două zile am petrecut tot umblând pe străzile dintre Malabar Point şi mormântul lui Haji Ali, întrebând poliţiştii, portarii şi cerşetorii. Fiecăruia trebuia să-i strecori în palmă un ban şi ancheta începea să ne coste scump. Mă simţeam descurajat, neliniştit, iar Julien tuna şi fulgera împotriva arheologului. În sfârşit, în dimineaţa celei de-a treia zi, unul dintre asociaţii lui Kiran a căpătat de la un schimbător de mărunţiş următoarea informaţie: un alb corespunzând semnalmentelor lui Dominique fusese văzut intrând în templul Jain de pe Ridge Road. Nu mai ieşise. Această indicaţie era slabă, dar merita osteneala să încercăm.

Am vizitat de sus până jos edificiul cu multe ornamente care semăna şi cu o casă de toleranţă, şi cu palatul Factorului Cheval[66], şi care cuprindea imense statui de animale vopsite cu miniu. Preoţii, cu o mască de tifon la gură ca să nu înghită vreo insectă, mergeau măturând înaintea lor de teamă să nu calce cumva în picioare vreo creatură. Mai întâi, paznicii au negat că au primit vizita unui turist. Julien le-a dat un pumn de rupii, ei au emis ceva îndoieli; eu am mărit bacşişul cu o bancnotă de cinci dolari şi, ca prin minune, le-a revenit memoria: într-adevăr, cu două zile înainte, venise un alb. Vorbea curent hindi, se declara gata să suporte încercarea şi, în acest scop, ceruse să fie închis în *pinjarapole*-ul alăturat. Ce voiau să spună? Ne-au făcut semn să-i urmăm.

În spatele sanctuarului, pe panta colinei, o cărare ducea la o serie de încăperi acoperite de o cupolă cu vârf ascuţit, în formă de cască selgiucidă. În faţa singurei uşi, încuiată cu un lacăt mare, se aflau nişte saci cu grăunţe şi cu orez pe jumătate plini. *„Jivat-Khan”*, repetau cei doi portari arătând clădirea şi Kiran a tradus într-o

engleză nesigură: *„insect-room”*. Ce putea face Dominique aici? A venit să ne deschidă un bătrân descărnat, pe jumătate gol, şi şchiopătând din cauza unui picior mai scurt; de îndată ce uşa s-a deschis, un aer fetid a ţâşnit din încăperea foarte joasă, supraîncălzită de lipsa de aerisire şi acoperită de un covor de firimituri, murdării, pluşuri şi lâni. Conţinutul unui aspirator mărit cât un apartament! În pereţi, nişte alveole mari de-o palmă conţineau câte un pumn de grăunţe. Ciudat era că tot praful trăia, ca să zic aşa, era străbătut de mişcările a mii de gândaci, purici, coleoptere, muşte, ţânţari, libărci şi alte fenomene cu labe, cleşti, colţi. Şi toţi atât de graşi şi opulenţi, încât pierduseră vioiciunea obişnuită speciilor lor. Muştele, umflate, abia de mai zburau, ţânţarii decolau pentru scurte distanţe şi cădeau obosiţi, cărăbuşii şi bondarii îşi târau burta mare pe pământ.

Kiran, albă la faţă şi tremurând toată, ne-a tradus cu un fir de glas explicaţiile paznicilor: comunitatea jain, o sectă austeră şi intratabilă a hinduismului, consideră că orice viaţă, chiar şi cea mai umilă, este sfântă, şi finanţează acest spital pentru insecte, unul dintre ultimele din India, alături de cel din Ahmedabad. În ierarhia jain a lumii, insectele şi mucegaiul aparţin celei de-a treia categorii a fiinţelor care nu pot nici vedea, nici auzi, dar dispun de simţurile gustului şi al pipăitului; de aceea merită o protecţie deosebită, iar să le zdrobeşti înseamnă să comiţi o crimă împotriva creaţiunii. În fiecare săptămână, cei mai pioşi dintre cei mai pioşi din această comunitate de negustori oferă templului praful din casele lor la care adaugă donaţii de grăunţe şi orez. O persoană strânge deşeurile sacre într-un sac mare. Acestor rezultate ale măturatului prin casă li se acordă o durată de existenţă de cinci ani, după care încăperea este golită de toate resturile ce sunt vândute drept fertilizanţi.

Aici, până şi cea mai mică mişcare a unei mături ar fi echivalat cu un holocaust. Bătrânul ne-a pus să ne scoatem pantofii apoi, măturând înaintea lui cu un respect infinit, a trasat o alee lată doar cât să ne lase să trecem în şir indian. O scară ducea la etaj într-o altă cameră, şi mai scundă şi înăbuşitoare decât parterul, unde populaţia minusculă atingea o densitate incredibilă, devenind o fojgăială de microbi lipicioşi. Unele colţuri erau constelate cu pânze de păianjen şi filamente albicioase ce alcătuiau o încărcătură impenetrabilă.

Într-un colţ întunecat zăcea Dominique, în întregime gol, cu excepţia coapselor, înfăşurate într-o bucată de pânză, şi culcat pe un pat de campanie. De fapt nu era gol, ci acoperit de o adevărată cămaşă de zale făcută din căpuşe, larve de muscă ce mişunau pe el din cap până-n picioare. De la păr şi sprâncene până la labele picioarelor umblau pe el, în sus şi în jos, şiruri de gângănii. Devenise ospiciul şi sălaşul acestor mici zei lacomi ce în fiecare clipă îi deschideau în epidermă zeci de leziuni supurante unde îşi depuneau ouăle, în mare viteză. Trupul lui înalt şi slab era o rană plină de viermi.

Când vreun păduche îi trecea din întâmplare pe la gură, se abţinea să mai respire de teamă să nu-l înghită şi să nu-şi calce jurământul. Ce merite aştepta el de la un asemenea sacrificiu, asta era imposibil de ştiut. Drept recompensă, primea puţină mâncare dimineaţa şi seara; cu o zi înainte, un *saddhu* foarte bătrân, cam înfometat, venise şi el să-şi ofere carcasa microbilor. Plecase chiar în dimineaţa aceea, luând cu el câteva zeci de asemenea crabi minusculi care urmau să fondeze în sistemul lui pilos o altă colonie şi să-l ajute să-şi obţină mântuirea.

Întâi, Dominique a refuzat să ne primească şi şi-a întors capul de la noi. Din patul lui ieşea o duhoare înspăimântătoare. Văzându-l aşa, aruncat ca un gunoi, pe Julien şi pe mine ne-a trecut un

fior de groază: reuşise să ne facă să ne fie ruşine, să ne simţim vinovaţi că l-am neglijat. M-am lăsat pe vine, având mereu grijă să nu strivesc nicio vietate minusculă şi i-am vorbit cu blândeţe, în numele prieteniei noastre, al zilelor petrecute împreună la Deori şi Bombay. Încercam să găsesc cele mai convingătoare accente, dar eram terorizat de legiunile mişcătoare cu carapace şi cuirase, plasate pe pielea lui. Era evident că suferă şi se goleşte de viaţă. Lipitorile îl epuizau, îl torturau, fără a mai pune la socoteală riscurile de infecţie. Oare câte mii de ploşniţe săturase şi îngrăşase? Mi-am jurat să-l smulg de acolo, fie şi cu forţa. I-am cerut iertare pentru duritatea mea, i-am jurat că Julien nu mi-l eliminase din minte şi că-mi rămânea prieten. Julien şi Kiran şi-au alăturat şi ei glasul. După două ore de explicaţii, rugăminţi şi scuze, două ore în care lighioanele ne asediau şi pe noi, Dominique a leşinat. Puţin după aceea şi-a revenit şi, cu o voce foarte slabă, a acceptat să vină cu noi. Era într-o stare de slăbiciune extremă, cu pielea sfâşiată şi abia de mai putea să meargă. Aveam un chef teribil să dau foc cuibului de orduri dar, în loc de un asemenea gest salutar, a trebuit din nou să mituiesc cei doi portari decepţionaţi că le răpeam candidatul emerit la sfinţenie. Gândacii şi muştele bâzâiau cu furie, iritaţi că îi lipseam de cămara lor de alimente, şi n-am fost liniştit până nu am ieşit la aer, scuturând cu mâna gunoaiele vii de pe mine.

Cu toată căldura de afară, a trebuit să-l înfăşurăm pe Dominique într-o pătură mare şi să-l ducem la hotel noaptea, cu un taxi, fără ştirea nimănui. Kiran a dat fuga la o farmacie să cumpere kilograme întregi de prafuri, dezinfectanţi, bandaje şi vată, foarfeci şi pensete. Am atacat sistematic pruritul rănitului; mai întâi, a trebuit să-l radem de sus şi până jos, apoi, încet, centimetru cu centimetru, să-i cauterizăm şi cele mai mici muşcături pline de ouă minuscule pe care le

smulgeam cu o pensetă. Lenjeria murdărită astfel era arsă. După patru zile de tratament (nici noi nu încetaserăm să ne tot scărpinam), Dominique, mânjit cu roşu şi albastru, mirosind de trăsnea a apă oxigenată şi tinctură de iod, era salvat.

Pacea şi armonia s-au întors printre noi. Julien a renunţat la subiectele lui preferate şi, chiar dacă s-a mai dus în cartierul fierbinte de la Foras Road, s-a abţinut să ne-o spună. Dominique câştigase, regăsise în noi o familie mai devotată decât un tată sau o mamă. Nu-l mai lăsam nicio clipă singur şi, mare minune, se şi spăla în fiecare dimineaţă. Preocupaţi să-i deviem pasiunea asupra unor obiecte mai inofensive, îi încurajam interesul pentru animale, îndeosebi pentru boii zebu faţă de care îşi manifestase deja un ataşament sigur.

Julien a făcut minuni. La drept vorbind, Dominique îl epatase căutând să se distrugă în felul acela. Nu bănuia în el asemenea resurse.

— Îmi lipseşte încă prea mult, mi-a mărturisit, facultatea de depersonalizare care îţi permite să încerci emoţiile altuia ca şi cum ar fi ale tale. Dominique mi-a oferit pe tavă ceea ce nu mi-aş fi putut închipui niciodată.

Într-o librărie de pe Fort Street, a descoperit trei sau patru lucrări în engleză despre venerarea vacii încă din vremurile vedice şi ni le-a oferit. În fiecare zi, ne citea cu voce tare *Cartea junglei,* câteva pagini de Colette despre pisica ei sau poveşti şi legende indiene. Şi discuta ore întregi cu Menviel despre respectul faţă de animal la budişti şi despre contribuţia religiilor orientale la o morală a viului.

Arheologul a învăţat pe de rost citate din Gandhi care vedea în vacă „un poem de milă”, „o punte de fraternitate între oameni şi animale”, „reprezentanta celor fără de apărare, a umiliţilor şi săracilor”. De fiecare dată când întâlnea o rumegătoare pe stradă, îi dădea o mână de fân.

Devenea însă evident că înclinaţia lui pentru animale nu se putea satisface într-o mare metropolă. Julien se simţea şi el din nou apucat de demonul călătoriei. De câteva săptămâni, suferea de un sentiment de sărăcire intelectuală şi avea nevoie de un loc liniştit ca să se concentreze şi să redea în cea mai adecvată formă impresiile strânse. Din viaţa citadină smulgea doar bucăţi incapabile să se transforme în opere de artă. Şi eu aspiram la o schimbare de aer. De altfel, în sala de aşteptare a consulatului francez văzusem un aviz de căutare a lui Dominique lansat de mama sa. Era de preferat să plecăm din Bombay înainte ca autorităţile să-şi bage coada. Am căzut toţi trei de acord să ne ducem la Goa.

7
Băi cu şampanie

Dar, înainte de plecare, Julien ne-a rezervat una dintre surprizele al căror secret numai el îl ştia, dându-ne încă o dovadă a talentului său de a înfrumuseţa viaţa. În dimineaţa de Crăciun, a intrat foarte solemn în camera noastră şi, mai păstrând încă o scânteie de veselie în ochi, ne-a anunţat:

— Domnilor, pregătiţi-vă! Astă-seară veţi dormi într-un mare hotel de lux. Puneţi-vă cele mai frumoase haine, bărbieriţi-vă, parfumaţi-vă, puneţi-vă şi aceste cravate pe care vi le-am cumpărat. Să nu-mi puneţi însă nicio întrebare.

Puţin după aceea, fiecare cu o valiză umplută cu cocoloaşe de hârtie, intram în hotelul Taj Mahal. Cu părul tuns scurt, elegant îmbrăcat într-un costum de in, Julien s-a îndreptat spre recepţioner şi, în engleza lui cea mai îngrijită, a cerut *the double room for three*[67], rezervată de la Paris, şi a aruncat pe birou trei paşapoarte noi pe care nu le mai văzuserăm niciodată. În vreme ce funcţionarul ne completa fişele, Julien ne-a explicat, în şoaptă, că actele proveneau de la Angoasă, care dispunea de ştampilele oficiale ale tuturor prefecturilor din Franţa şi ale vămii indiene. Eram reprezentanţii unei firme franceze de componente electronice. Acum, pe mine mă chema Ribouldingue, pe Dominique, Filochard şi pe el, Croquignol.[68]

Imediat, cu multe temenele, un portar ne-a condus până la un apartament imens, situat în vechea clădire, cu terasă spre grădina interioară şi balcoane spre mare. Ne afundam cu cel puţin cincisprezece centimetri într-o mochetă groasă şi albă ca un covor de zăpadă. Baia era înaltă ca nava unei catedrale, iar în cadă s-ar fi putut zbengui o pereche de hipopotami. Dulapurile fuseseră concepute pentru a adăposti garderoba unui teatru, paturile fabricate pentru supraoameni; noi trei

ocupam suprafaţa unui întreg sat. În ţara aceasta de mulţimi forfotitoare şi de suprapopulaţie, stăpânii aveau dreptul la un dezmăţ şi o risipă de spaţiu inutile: vastitatea rămânea apanajul bogăţiei. Încăperile erau aerisite de zecile de ventilatoare uriaşe ce duduiau ca escadrilele de avioane. Dacă le dădeai drumul la toate sufla un adevărat siroco: toate lucrurile îşi luau zborul, cearşafurile îşi umflau aripile, pernele plesneau ca pânzele de corabie, ciorapii pluteau ca penele, uşile se trânteau, pereţii se opinteau, părul ţi se zbârlea.

Camera era mobilată cu superbe fotolii stil Regency, încadrate de draperii grele de catifea cu ciucuri, şi cu o canapea din aceeaşi epocă, proaspăt reaurită. Pe pereţi erau atârnate gravuri din secolul trecut reprezentând scene de vânătoare, de *durbar,* şi de recepţii între ofiţeri britanici în uniforme strălucitoare cu fireturi şi decoraţii şi potentaţi locali în haine de ceremonie.

— Sper, ne-a spus Julien, că veţi şti să vă bucuraţi ca nişte artişti de contrastul dintre strâmtoarea din ultimele luni şi opulenţa actuală. Începând de acum, avem un singur obiectiv: să rezistăm cât mai mult fără să ne lăsăm prinşi. La prima alertă, trebuie s-o ştergem imediat. Atenţie la detectivii din hotel. Dacă apare vreun necaz, un singur consemn: negaţi, negaţi cu tărie şi ridicaţi tonul. Luaţi-l de sus, asta intimidează întotdeauna şi veţi câştiga timp.

Şi atunci, fericiţi că ne bucurăm gratuit de o asemenea bunăstare, ne-am aruncat într-o viaţă de plăceri neînfrânate, în două-trei zile, căpătaserăm toate ticurile societăţii cosmopolite care locuia în hotel. Cu excepţia unor plimbări pentru digestie, nu mai ieşeam din Taj Mahal, la prânz şi seara mâneam la „Tanjore” sau la „Rendez-vous” în compania lui Indar şi a câtorva dintre prietenii săi indieni care, cu această ocazie, se îmbrăcau în costum cu cravată şi făceau pe oamenii de afaceri. Julien găsise printre hârtiile lui un catalog vechi *La*

Redoute[69] care ne slujea drept document oficial. Participam la toate simpozioanele şi colocviile, nu ratam niciun cocktail, nicio recepţie, îndopându-ne cu fursecuri, prăjituri şi pateuri. Beam cele mai bune vinuri, soiuri nobile franţuzeşti, unele vechi de treizeci de ani, şi mâncam de ne crăpa burta cu graba condamnatului la moarte care se teme în orice clipă să nu fie alungat de la festin. Julien îşi juca rolul la perfecţie, avea ceva regal în maniere, dintre noi trei ştia cel mai bine să-i păcălească pe toţi şi se pătrunsese atât de bine de noul lui personaj, încât se împrietenise deja cu numeroşi clienţi; venise să-l salute chiar directorul hotelului în persoană.

Ne semnam notele de plată cu numărul camerei, potrivit uzanţelor din hotelurile de lux, şi distribuiam bacşişuri grase personalului care ne arăta o recunoştinţă plină de zel. Iar pivnicerii în alb, majordomii în negru, chelnerii cu turban ne făceau cu toţii plecăciuni atât de adânci, încât dădeau impresia că merg de-a-ndărătelea. Noi, care n-aveam nicio rupie cu care să ne plătim nopţile de hotel, treceam drept nababi.

În dulapurile şi şifonierele din camera noastră nu erau puse, ca garnitură, decât un minimum de costume, pantaloni şi cămăşi. Seara, pe ascuns, ne duceam să ne schimbăm în fosta *guest-house*[70], unde, cu acordul proprietarilor, ne lăsaserăm restul hainelor, precum şi adevăratele paşapoarte. Kiran, deghizată în mică prinţesă, venea la noi să facă baie şi să se bălăcească în piscină în compania stewarzilor şi stewardeselor, trecând de cealaltă parte a oglinzii, în lumea care îi era interzisă şi întrecea în fast şi nebunie tot ce-şi putuse ea închipui. Luxul uluitor al acestor locuri, *lakh*-urile, adică sutele de mii de rupii, *crore*-le, adică milioanele de rupii, care erau cheltuite aici în fiecare zi o lăsaseră mai întâi fără grai; apoi, presată de micuţii ei prieteni de pe stradă să povestească, le-a debitat în fiecare seară fabuloasa

cronică a celor puternici. Curând, n-a mai existat niciun puşti din confreria rătăcitorilor care să nu cunoască cu de-amănuntul meniurile, compoziţia cocktailurilor, preţul exorbitant al celei mai simple băuturi la Taj.

Aici, fiecare dintre noi era un suveran în vizită la fidelii săi supuşi. Servitori cu turban ne urmau peste tot ca nişte umbre, pândindu-ne cele mai mici dorinţe. Să deschizi gura, fie şi numai ca să caşti, însemna să dai deja un ordin. Principiul lor era să ne prevină dorinţele ca să ne scutească şi de urma vreunei lipse sau nerăbdări. În solicitudinea lor era ceva matern şi cu multă plăcere ne-ar fi şters la nas, la fund, ne-ar fi hrănit cu linguriţa. În faţa fiecărei uşi dormea un lacheu. Când ne întorceam noaptea, se ridicau toţi şi, cu simetria unei pajişti culcate la pământ de vânt, se frângeau în două ca să ne ureze somn uşor. *„Good evening, sir, good night, sir, good morning, sir”*[71], n-aveau destule cuvinte, destule atenţii ca să ne laude superioritatea şi să se umilească, să se micşoreze. Chiar servilismul lor era neliniştitor fiindcă implica dispreţul nostru, lipsa noastră de respect şi consideraţie. În orice împrejurare, trebuia să ne purtăm ca nişte stăpâni, altfel i-am fi tulburat până la descumpănire. A-i fi tratat drept egali cu noi îi îngrozea mai mult decât dacă i-am fi bătut. Nu exista serviciu, oricât de umilitor ar fi fost el, pe care să nu-l fi îndeplinit pe loc dacă li l-am fi cerut. Se născuseră sclavi şi nu vedeau altă soluţie decât să rămână aşa toată viaţa.

Hotelul Taj Mahal îmbina farmecul discret al vremurilor trecute cu atracţiile mai îndoielnice ale banilor. Mulţi dintre clienţii lui ruinaţi sau disperaţi se aruncaseră din înaltul scărilor, iar astăzi zgomotul uşor al ventilatoarelor adăpostesc multe intrigi venale între emiri arabi, industriaşi japonezi şi aventurieri din toate ţările. Numeroşi prostituaţi, bărbaţi, femei şi travestiţi, îşi racolau clienţii în holul de la intrare. Turişti cu nasul roşu,

lipiţi pe taburetele de la bar, se îmbibau cu whisky cu un aer tacticos, ţinuţi în lesă de colierele cu flori ce le fuseseră atârnate la gât în semn de bun venit.

Indienii bogaţi străbăteau culoarele cu un aer blajin şi afirmau cu toţii valoarea poetică a îngrăşării. Bărbaţii, buhăiţi, supraproteinizaţi, trebuiau să lupte cu pântecele care îi trăgea înainte, femeile, umflate, adevărate orgii de carne, trebuiau să lupte cu fesele care le trăgeau înapoi. Ansamblul se armoniza dacă mergeau în şir. Pe unele soţii, împodobite cu coliere de aur şi diamante, înconjurate de o droaie de copii graşi, burtoşi, străluceau pietre multicolore în mijlocul cărora un briliant cât un ou de porumbel te orbea cu fulgerările. Asemenea fluvii de lumină curgeau deasupra unor munţi de slănină ţinând loc de şezut şi în care ar fi putut înghesui un întreg frigider. Ai fi zis că se îngrăşaseră din trupul anemiat al culilor şi al *bearer*-ilor[72] lor, iar posteriorul proeminent atesta reuşita socială a familiei. Se legănau în mers ca nişte drajeuri de satin, în sariurile lor brodate cu aur.

Era înduioşător să-i auzi pe toţi aceşti *sahib* şi *memsahib*[73]*,* bine educaţi şi bine îmbrăcaţi, convingând-ne că ţara lor avea tradiţii asemănătoare cu ale Elveţiei sau Olandei, şi obiceiuri pitoreşti. Vorbeau despre poporul lor şi mizeria lui aşa cum un misionar din secolul trecut i-ar fi evocat pe papuaşi. Mai prejos decât ei, nu deosebeau decât subordonaţi sau *backwards,* arieraţi. Evoluau într-un univers care le evita orice fel de neplăcere. O armată de servitori şi gărzi de corp îi proteja de drojdia societăţii şi nu mai vedeau India vie şi urât mirositoare, ci numai India eternă, India marilor principii şi a Vedelor. Izolaţi de ţara lor, acuzându-i de rea-voinţă pe călătorii care le arătau noroiul din ea, deveniseră surzi şi orbi. Cu toate acestea, aveau o privire tristă şi ghiftuită. Ştiau că nici recepţiile, nici nunţile, nici banchetele, nici îmbuibarea şi nici măcar fortăreaţa

aceasta cu ziduri înalte nu-i va putea pune multă vreme la adăpost de pleava societăţii. De ani şi ani, se bazau pe disperarea fatalistă a locuitorilor din mahalale, dar presimţeau instinctiv că răgazul va fi scurt, că mizerabilii stăteau la pândă şi, într-o bună zi, urmau inevitabil să-i copleşească.

Eram acolo doar de o săptămână când, de Sf. Silvestru s-a dat un banchet de patru sute de locuri la care am fost invitaţi cu prioritate în calitatea noastră de clienţi ai hotelului. Feţele de masă şi cristalurile străluceau sub candelabre. Afară, se revărsau din belşug fascicule de lumină de la lustrele din saloane, aurind trotuarele pe care dormeau cerşetorii, acoperiţi ca de un mantou de iluminaţia celor avuţi.

Direcţia hotelului găsise de cuviinţă să-i grupeze pe străini între ei. Masa noastră rotundă cuprindea un cuplu de nemţi, mama şi fiul, cărora întreprinderea lor le oferise două săptămâni în Asia, un italian care venea să vândă în India o seringă de umplut cannelloni vegetarieni, un pastor britanic şi cu tânăra lui soţie din Trivandrum[74], un francez din Pigalle[75], André Malois zis „Sculăciosu”, şi un psihanalist francez cu soţia, sosiţi cu o seară înainte şi deja gata să plece a doua zi.

Psihanalistul conducea conversaţia; se declara indignat de mizeria unora şi de banii celorlalţi. Era în tabăra celor săraci, dar nu suporta contactul cu ei şi, în zori, lua avionul spre Maldive, unde preţurile ridicate îl puneau la adăpost de întâlnirile neplăcute. Îşi dorea din tot sufletul o revoluţie în Orient, o revoluţie „sângeroasă, nemiloasă şi îngrozitoare” şi voia să vadă cum „sunt spânzuraţi capitaliştii cu maţele ultimilor brahmani”[76]. Soţia sa, pe care ne-a prezentat-o cu mândrie, făcea parte dintre fetele bine crescute a căror traiectorie uluitoare, începută într-o vilă din arondismentul XVI[77], se termină într-un apartament din

arondismentul VII[78], după un scurt ocol prin cartierul Latin în anii studenţiei şi frecvente şederi la New York înainte de căsătorie. Şi ea dorea o epurare în stil chinezesc, ba mai mult, în stil cambodgian şi-i cita, cu multă distincţie, pe Lenin, Mao şi Ciu En Lai.

Psihanalistul abia dacă se atingea de felurile de mâncare, de teamă să nu se îmbolnăvească, şi-i trata cu duritate pe chelneri. Ne-a întrebat ce opinii politice avem. N-aveam aşa ceva. Prin urmare eram de partea exploatatorilor şi a denunţat complicitatea noastră obiectivă cu imperialismul mondial. Apoi şi-a invitat tânăra soţie la un foxtrot îndrăcit pe care îl dansa, de altfel, foarte bine.

Tot timpul dineului, Sculăciosu nu suflase o vorbă, dar apoi, ajutat de alcool, ne-a făcut mărturisiri. Adevărata lui meserie erau „fetele". Venise în India cu o burgundă şi o savoiardă – cele două *fondues*[79] ale mele, cum le spunea el – ca să lucreze la Taj cu arabii din Golf. Dar îşi vedea planurile împiedicate. Una dintre protejatele sale fusese molestată de un saudit care credea că are dreptul lui să o bată după ce o plătise. Rămas în spatele uşii, din precauţie, Sculăciosu putuse interveni la timp dar, în încăierare, gărzile de corp ale clientului său îi rupseseră un deget. Diferendul fusese rezolvat în mod amiabil şi arabul le oferise celor două fete o baie în Dom Perignon la două mii de rupii sticla. Dar, în marile hoteluri din oraş, fuseseră semnalate mai multe cazuri de torturare a prostituatelor, aruncate apoi pe fereastră, şi femeile pe care le adusese nu mai voiau să lucreze. Culmea ghinionului, făcuseră o pasiune pentru un *swami* care, încet-încet, le convertea la hinduism. Şi în seara aceea, preferaseră să sfârşească anul în meditaţie în loc să vină la petrecere. Sculăciosu era supărat foc, abia dacă-şi scotea cheltuiala.

Petrecerea, mai întâi băţoasă, începea să-şi dea drumul. Hainele de la smochinguri şi costume atârnau pe spătarele scaunelor şi îşi legănau

mânecile ca nişte spectre, personalităţi de împrumut deja repudiate. Flăcăi voinici cu cap de sfânt, cu faţa iluminată, beau whisky şi şampanie direct din sticlă şi ni le întindeau şi nouă să ciocnim cu ei. Eram cu toţii ameţiţi bine. Unii vorbeau tare şi ţineau morţiş să ne spună că posedă plantaţii de ceai în Assam sau în Bengalul de Nord. Era greu de spus cine dansa şi cine se ţinea pur şi simplu pe picioare. Convivii treceau uşor de la poziţia aşezat la cea ghemuită, unii alunecau de-a dreptul de pe scaun pe jos, de unde nu se mai ridicau. Vreo şase persoane zăceau fără cunoştinţă direct pe podea, în atitudini extrem de inconfortabile, îngropate sub serpentine şi confetti. Nişte *chaprassi,* lachei în livrea, veneau să-şi strângă stăpânii prăbuşiţi pe jos sau cu capul într-o farfurie de fructe. Cei mai graşi erau susţinuţi de şofer sau de gărzile de corp. Săracii priveau cum ies bogătaşii buimăciţi, bolnavi de excese diverse şi foarte conformi cu ideea pe care ţi-o faci despre un bogătaş. Perechile se clătinau pe picioare şi dansatorii beţi îşi punctau mişcările cu urlete, ţipete, râsete intempestive. Atât de scorţoşi de obicei, marii burghezi indieni îşi dădeau drumul, certându-se, râgâind, chefuind într-o beţie zgomotoasă şi primitivă de liceeni care-şi trag pileala anuală.

Julien, foarte elegant într-un costum negru de alpaca închiriat de la un croitor chinez, i-a făcut curte unei tinere eurasiatice cu gene lungi, mătăsoase ce-i umbreau ochii imenşi, strălucind sub efectul alcoolului. Dansau de ore întregi, uitând de ceilalţi, învârtindu-se cu o virtuozitate neobosită, alcătuind un singur trup. După privirile pe care şi le lansau, îi ghiceai foarte atraşi unul de celălalt. Când s-a oprit muzica, Julien mi-a şoptit la ureche:

— Cred că, în sfârşit, mi-am întâlnit indianca. Totul o să se joace în minutele următoare. O să-mi

încep anul printr-un foc de artificii! Bătrâne, dacă-mi iese trampa, mâine tragem un chef trăsnet!

Nici nu ştia câtă dreptate avea! Puţin după aceea, a şters-o împreună cu ea. Îmi dăduse ordin să mă ocup de Dominique până ce se întorc ei şi să nu-i deranjez sub niciun pretext. Era totuşi ora patru şi jumătate! Pe mese zăceau sticlele goale ale celor mai bune vinuri, şampanii şi coniacuri europene. Unii zbierau şi făceau scandal, iar hohotele de râs, ţipetele şi pocniturile dopurilor erau încă în toi. Psihanalistul şi fermecătoarea lui soţie plecaseră la culcare după o ultimă apologie a comunismului rostită cu o voce cleioasă. Dar nu după mult timp, Julien s-a întors palid şi agitat.

— Trebuie să plecăm imediat: ne-au fost deschise valizele umplute cu hârtie. O cameristă prea curioasă. În clipa asta, trebuie că a prevenit deja recepţia. Păcat pentru fata mea, dar riscul e prea mare!

Începeau să plece acasă primii invitaţi; mulţimea, prea rară acum, nu ne mai putea ascunde. Riscând totul pe o carte, i-am spus lui Sculăciosu secretul şmecheriei noastre, ceea ce ne-a atras stima lui imediată. A luat lucrurile în mâinile lui, ne-a pus pe cap un coif ascuţit, o mască de bal la ochi şi ne-a distribuit serpentine şi confetti.

La ora aceea, toate ieşirile erau închise, în afara celei de la holul de intrare îndeaproape supravegheată de *gurkha* în uniformă. L-am plasat pe Dominique între noi, prefăcându-ne că îl susţinem de braţe, şi am ajuns astfel la parter. Din fericire, tocmai izbucnise o bătaie între ultimii petrecăreţi surescitaţi de alcool. Un sikh şi un hindus se înjurau în dialect şi se ameninţau cu gâturi de sticle sparte. Membrii personalului încercau să-i despartă iar unicul portar, stând în prag, nici măcar nu ne-a remarcat când am trecut, cu atât mai mult cu cât Sculăciosu, rămas cu faţa

descoperită, i-a sărit de gât urându-i un *„Happy New Year”*[80], cu accent parizian.

Afară, frigul din zori ne-a pătruns prin smochingurile închiriate. Am aruncat o ultimă privire la Taj, răsunând încă de râsete şi muzică. În lumina revărsatului de zi hibernal, parcă era o navă spaţială sclipitoare gata să decoleze cu cele o sută de mii de elitre ale ventilatoarelor sale.

La ora 7, ne întorceam la hotelul Samson’s ca să ne recuperăm bagajele.

La ora 8, ne înapoiam costumele închiriate şi o trezeam pe Kiran culcată pe trotuar.

Iar la ora 10, urcam la bordul lui *City of Panjim,* unul dintre vapoarele care fac cursa zilnică între Bombay şi Goa.

Contrastul era brutal; nu obţinusem decât nişte locuri în aer liber, pe puntea superioară, şi ne vom petrece noaptea în sacurile de dormit, pe scândurile de lemn. Julien tuna şi fulgera. N-o să-şi mai regăsească cucerirea din noaptea de Anul Nou. O chema Randy, un nume american, urma cursurile unei şcoli de turism şi aparţinea unei familii de hotelieri din Ahmedabad. O asemenea relaţie nu putea fi începută decât în cadrul strălucitor al unui hotel de lux. Niciodată o anglo-indiană de rang înalt nu va accepta un european fără serviciu, pe deasupra şi sărac, şi care o minţise.

— Când mă gândesc că eram la un pas de-a termina, la un pas!

Se consola gândindu-se la nota de plată de patru sute de mii de rupii lăsată la hotel, echivalentul a mai mulţi ani de salariu ai unui ministru. În schimb, Dominique şi Kiran se declarau uşuraţi că au părăsit caravanseraiul pretenţios; de-abia aşteptau să înceapă iar să mănânce cu degetele şi să nu se mai aşeze pe scaun. Cea mică nu-şi mai încăpea în piele de fericire: pentru prima oară în viaţa ei plutea pe mare! Am sporovăit toată ziua, cu coatele pe pasarelă, enervaţi de recentele

evenimente, până ce oboseala şi emoţia ne-a împins la culcare, lungiţi pe punte cu ochii la stele, cu gândurile fixate deja asupra altor ţinuturi, altor destine.

— Mă întreb, mi-a spus Julien, ce-ar fi făcut în locul nostru marii aventurieri.

— Şi-ar fi luat tălpăşiţa, la fel ca noi!

— Ai dreptate. Adesea, am crezut că sunt un simplu imitator, apucând-o pe cărări bătute, ciugulind firimiturile lăsate de alţii. Dar acum, puţin îmi mai pasă dacă sunt original sau nu; oricât de puţin ar fi, ce-am trăit noi nu-i chiar atât de rău. Iubesc India pentru ce le inspiră celor care o iubesc: aici, nimic nu are gustul searbăd al repetării, simţi cum îţi cresc aripi, cum eşti obligat să dai ce-i mai bun din tine. Cunoşti maxima aceea: Să devii ce eşti! Dar am obosit să fiu ce sunt, mă cunosc prea bine; călătoresc pentru a deveni altcineva, pentru a uita de mine. A trăi în India înseamnă a trăi momentul măreţ în care totul este încă posibil, în care n-o să fii niciodată precum altul.

IV
Paradisurile exilului

1
Edenul ambiguu

Când era unul dintre cele mai celebre locuri din Asia, una dintre marile etape ale pelerinajului mondial, Goa avea de toate: şi New York, şi San Francisco, şi Lisabona, şi Roma şi Hamburg, iar India oferea decorul de palmieri şi plaje. Aceste culturi în tranzit se încrucişau într-o ciocnire fecundă înainte de a se întoarce în Europa purtând pecetea orientală. Cu timpul, s-au neutralizat şi India şi-a recăpătat drepturile, fără zgomot, fără vociferări, la fel cum înghiţise ultimele vestigii ale Imperiului lusitan.

În pofida secolelor de ocupaţie şi de schimburi comerciale cu barbarii veniţi din vest, Goa mai putea trece drept o sucursală a raiului pe pământ. Grădină încântătoare, plină de flori şi cocotieri, Coastă de Azur neexploatată, lungă de o sută de kilometri, oferea din belşug nisip alb şi golfuleţe singuratice, mărginite de palmieri ce se opreau la câţiva metri de mare, ca nişte fete speriate de valuri.

De-a lungul drumurilor, bisericile albe îmbinau barocul iezuit cu rococo-ul hindus în mijlocul unor căsuţe ascunse de *bougainville* şi trandafiri, în care încă mai erau şoptite nume portugheze. Goa rămânea un vis din secolul al XVIII-lea, ieşit direct dintr-o pagină de Rousseau sau de Bernardin de Saint-Pierre. Aici gustai un nu ştiu ce inefabil de exotic, paradisiac şi pueril.

Dar această factorie liliputană, pierdută între pământ şi apă, care se uneau în oglinda orezăriilor, avea nenorocul să atragă marginalii planetei, cuceritori ai unei lumi mai bune, supravieţuitori ai vreunui infern, anarhişti de tot felul, care se întâlneau aici într-o preafericită indiferenţă, fără să le pese de rasă, crez sau antecedente. Toleranţa absolută părea să cheme bizareria, nebuniile dulci-

amare, blestemele, revoltele eşuate. Sub bolta cocotierilor, mureau la nesfârşit utopiile anilor ’60, întreţinute cu pioşenie de hippies ofiliţi, *baba cool*[81] fanaţi care se improvizaseră paznici ai Muzeului Căii. Specimenele întârziate ale valului de idealism ce cultivase părul lung, murdăria şi rânjetul transformau uneori pieţele din sat în Curţi ale Miracolelor[82]. O majoritate de indivizi trişti, obscuri şi prăpădiţi coexista cu câţiva dandy cosmopoliţi şi bronzaţi care evoluau între India, Bali şi Ibiza.

Epavele descompuse ale bătrânului Occident se lăsaseră prinse în Goa ca nişte muşte într-o pânză de păianjen. Nu erau doar fistichii, străduindu-se să-i halească pe burghezi, ci conchistadori posomorâţi care o porneau să se distrugă sistematic până mureau. Toţi iubeau India, orice faptă rea ar fi putut comite. O iubeau şi pentru că avea să-i omoare.

În această colonie stratificată, *junkies* erau oameni în afara castelor, damnaţi printre damnaţi. Fiind urâţi de indigeni şi dispreţuiţi de compatrioţi, alcătuiau în satul Chapora şi în jurul lacului Arrambol aceeaşi comunitate de asociali definitivi deja întrezăriţi la Bombay. Hoinari uzaţi de tot, trăiau în triburi, pe jumătate goi, în colibe făcute din crăci, subzistau din expediente şi îşi făceau socotelile cu lovituri de cuţit sau de secure. Frica de a rămâne fără droguri le întărea hotărârea de-a merge până la capăt şi, o dată cu căderea nopţii, localităţile nu mai erau sigure. Printre infra-umanitatea care vegeta între mare şi câmpuri, majoritari erau latinii, care cumulau o aptitudine pentru jaf cu un dar nemăsurat de autodistrugere.

Săraci şi bogaţi, zdrenţăroşi şi eleganţi aveau drept elemente comune drogurile şi lenea. Primii, umflaţi de canabis sau de opiu încă de dimineaţă, trăiau pleoştiţi într-o baie de vapori. Cu faţa abrutizată, pleoapele grele, bărbia căzută şi spatele încovoiat care se îndrepta doar ca să pregătească

shilom-urile şi să cadă la loc, nu erau niciodată cu sânge rece. Cât despre cei distinşi, care aleseseră cocaina drept singura demnă de rangul lor – în vilele lor nu intra niciun grăunte de haşiş – aceştia îşi păstrau ochii mai vii, dar sucombau şi ei, deşi cu infinită eleganţă: influenţa debilitantă a climei adăugată ponderii prea multor tentaţii diverse topea şi puţina energie a călătorilor şi-i aducea într-o stare de pasivitate febrilă, fără rezistenţă. Goa, ţinut al fiinţelor obosite, era singurul loc din India în care cocoşii, din politeţe, cântau sfârşitul siestei la ora 16 şi 30. Fericirea lua aici forma unei veşnice relaxări a minţii şi a trupului.

Toţi albii, chiar şi cei mai distruşi, purtau semnul învingătorului impasibil: paloarea pielii le conferea impunitate. Se considerau brahmanii întregii lumi, alcătuiau o castă închisă, foarte atentă la prerogativele ei, şi practicau o segregaţie tacită faţă de străini şi de localnici. Nu se aflau aici ca să se cufunde în India, ci ca să capete, în faţa celorlalţi albi, aureola expatriatului.

Vechimea, bronzatul, reşedinţa determinau o ordine a afilierii de netrecut. Snobii, cu morga lor întipărită pe faţă ca o pată din naştere, nu vorbeau niciodată cu necunoscuţi sau turişti; plătiseră destul de scump privilegiul de a se afla departe de casă şi refuzau să-l întineze cu oricine.

Îmbrăcaţi cu pareo-uri, cămăşi tahitiene, sarong-uri, tunici, *dhoti, longhi,* pijamale turceşti, iar fetele cu şorturi sau fuste ultrascurte lăsând să se ghicească generoase plăceri, exhibau un bronz de bună calitate, îndelung pregătit şi care va rezista la săptămâni întregi de ploaie.

Se umflau în pene, fiind siguri că se află în avangarda civilizaţiei şi sperând că exemplul lor se va extinde la tot restul Indiei. Se grozăveau deja cu faptul că goanezii nu se mai duceau dimineaţa să se uşureze pe plajă, ci pe câmp, nemaimurdărind astfel nisipul alb. Educau: ei erau preoţii, gânditorii, războinicii, comercianţii. Rolul

indienilor, al oamenilor ciocolatii, era acela de a-i sluji pe ei, de a-i transporta şi de a-i găzdui.

Goa era totuşi cu mult mai mult decât această minoritate de parveniţi lipsiţi de grandoare; era un mit cultivat de întreaga Indie: colportorii duceau din oraş în oraş fotografii cu femei albe goale, lungite pe plaje. Printr-un curios paradox, hippies deveniseră în ochii indienilor noii indigeni ai fostei factorii. Duminica, venea lume de peste tot să adulmece, să contemple şi să fotografieze eşantioanele puţin îmbrăcate ale emisferei nordice. Căci, bineînţeles, europenii se scăldau goi; sfrijiţi şi blegi din Amsterdam şi Liverpool îşi arătau jalnica goliciune, afirmându-şi în faţa maselor înapoiate ale Asiei libertatea corporală. Cu fesele în bătaia vântului, făceau pe grozavii spre educarea raselor inferioare. Fiecare organ dezvăluit le proclama cu orgoliu apartenenţa la poporul ales şi spunea: uitaţi-vă ce liber sunt, îmi acord privilegiul de-a mă dezgoli căci, chiar şi gol, rămân învelit în propria-mi superioritate.

Autohtonii, îmbrăcaţi cu pantaloni strâmţi şi trişti, cu cămăşi prea mici, pândeau cu o atitudine şovăitoare piepturile palide, mădularele şi dosurile înroşite. Nu-şi mai recunoşteau foştii stăpâni în acea *gentry*[83] dezinvoltă care nu juca golf, ci *backgammon*[84], care îşi înlocuise casca şi şortul coloniale cu *string*-ul şi *monokini*-ul şi îşi adăuga la cocktailuri atât whisky, cât şi cocaină.

Indiencele făceau baie în mare în sari, îmbrăcate, ca bunicile noastre la Deauville şi Brighton la 1900. Această societate asimilase atât de mult valorile colonizatorului englez şi portughez încât, la treizeci de ani după independenţă, le opunea destrăbălării occidentale drept tipic indiene. Astfel, Goa indigen nu reprezenta atât Orientul, cât Anglia victoriană sau Portugalia lui Salazar, păstrătoare a celor mai învechite tradiţii europene.

Împrăştiaţi în mici grupuri şi plasaţi în anumite posturi de observaţie, indienii îşi pândeau prada, europeana goală şi durdulie. De îndată ce sosea una, fluierau, îşi înmulţeau strâmbăturile şi gesturile necuviincioase, cu o lubricitate infantilă. Apoi, lăsând o santinelă pe crenelul de nisip, se repezeau spre ea, dar fără grosolănie, şi o cercetau în amănunt, cu ochii larg deschişi, dându-şi coate ca nişte copii care asistă la prima lor lecţie de anatomie. Pentru ei, nuditatea părea apanajul sau privilegiul femeii albe.

Percepuţi ca intruşi, ca primitivi, indienii erau măcar chemaţi să ocupe băncile din fund la spectacolul ce se dădea acolo în permanenţă. În Goa, indolentă şi insolită reîntrupare a unui Raj multinaţional, se încrucişau dulceaţa vieţii indiene, cultul britanic pentru distanţă şi înclinaţia italiană pentru mască. Omul alb se bucura aici de propria-i diversitate. Sosiile lui Mick Jagger, John Lennon, Joan Baez, Iisus Hristos, Che Guevara se amestecau printre pastişorii tuturor costumelor şi podoabelor de la Istambul la Lhassa.

Un simţ ascuţit al splendorii, al punerii în scenă dădea străzilor, cafenelelor, plajelor din enclavă dimensiunea unui teatru permanent. De unde caraghioslâcul anumitor personaje îmbrăcate în piraţi, *saddhu*[85], şeici arabi, sultani, învârtindu-şi ochii ameninţător şi, tot la fel, un baston sau o spadă.

De unde şi ridicolul *sikh*-ilor cu accent texan, al fachirilor din Perigord sau Lombardia, al profeţilor Vechiului Testament în kilt şi cântând la cimpoi, al zvânturaţilor de douăzeci şi cinci de ani machiaţi în înţelepţi, al aventurierilor unduind din şolduri, al proxeneţilor zbierând iodlere la umbra cocotierilor.

Atunci, pe parcursul unei seri, Goa devenea un formidabil creuzet; ieşea tot sucul din acest amestec uman. Grija de a poza nu strica bucuria de a fi împreună şi se simţea geniul multiplelor

colectivităţi coalizate pentru a produce ce este mai bun.

Pentru vagabonzii bronzaţi, încântarea de a se deghiza nu mai cunoştea margini, iar bărbaţii, mai ales, petreceau ore întregi cu făcutul şi desfăcutul turbanelor semănând cu spirale de zahăr candel. Travestit în asiatic de farsă, occidentalul le dădea congenerilor săi spectacolul propriei extravaganţe. Sub tropicele idilice, era un târg al omului alb în care Apusul defila prin faţa Levantului.

Într-un cuvânt, Goa se putea rezuma la natura tartelor cu mere servite aici. Prăjitura aceasta, născută în Viena imperială, exportată în SUA la începutul secolului, ajunsă în India cu bagajele tinerilor californieni prin anii ’60, era pregătită acum de bucătari din Kerala sau Karnataka. Întreaga lume contribuise la alcătuirea ei. Patiserie corcită ce reunea reţetele culinare ale Lumii Vechi şi Noi, mixtură de ştrudel, *apple pie*[86] şi rahat, adesea cu mirodenii care îţi pişcau limba, alcătuia un obiect compozit în care fiecare îşi putea citi propria traiectorie de exilat, oglinda propriei dezrădăcinări. Şi în funcţie de zi, după mâna mai mult sau mai puţin dibace a cofetarului, tartele erau delicioase sau infecte, imaginea însăşi a ceea ce se petrecea aici.

În fine, Goa, mai mult decât oricare stat din India, nu cunoştea rigorile legii. Poliţia nu controla şi nu supraveghea pe nimeni, mulţumindu-se să testeze răcoarea apei şi să regleze valurile de pe plajă. Pegra albă, ascunsă sub arbuştii cu parfum de migdale, prospera în deplină impuritate, liberă să facă orice, chiar şi să se arate cinstită, în cea mai frumoasă confuzie de genuri, locuri şi timpuri.

2
Insulele Fericite

Nici nu ne-a vărsat bine vaporul din burta lui confortabilă pe cheiul din Panjim, că ne-am îndreptat spre Calangute în căutarea unei case de închiriat. Norocul ne-a surâs: la mai puţin de patruzeci şi opt de ore de la debarcare, rezervaserăm pentru trei luni vila Bonfim, lângă plaja de la Baga, o vastă locuinţă portugheză cu şapte camere, paturi cu baldachin, *azulejos* pe pereţi, tavane înalte şi verande mari pe care florile urcau şi străluceau ca nişte focuri. Camerele, văruite în alb şi cu podelele acoperite de rogojini, dădeau spre o grădină prost îngrijită dar cu o anarhie simpatică, în care creşteau de-a valma arbuşti mirositori, ferigi arborescente, litchi şi manghieri.

Toate aveau frumuseţea unui ambalaj cu sclipici. Prin parcul în miniatură trecea un curent de simpatie şi bunătate. Chiar sub ferestrele noastre, frunzele late de ficus cu suprafaţa lăcuită ne întindeau palmele, ne invitau să ne scăldăm în verdeaţa lor strălucitoare şi deasă. Minijungla era populată de două pisici, o maimuţă şi o pereche de veveriţe lăsate moştenire de proprietari. Maimuţa, un rhesus, unul dintre macacii indieni cu coadă scurtă, purtător de calozităţi fesiere roşii, a fost poreclit de Dominique, după grupa lui sanguină, „B negativ”. O cobră cu ochelari, un cerc în jurul ochilor, venea în fiecare zi să se încălzească la soare pe zidul scund care mărginea *coumpound*-ul. Ne gândeam s-o îndepărtăm, s-o speriem cu nişte beţe: Kiran, sprijinită de Dominique, ne-a implorat să nu facem aşa ceva. Aceste animale au reputaţia de a nu uita niciodată o injurie şi şarpele s-ar răzbuna dacă l-am alunga. Trebuia aşadar să trăim în bună înţelegere cu o întreagă menajerie, să cădem la învoială cu credinţele fiecăruia.

Până atunci nu ştiusem niciodată ce sunt păsările. Aici, încă din zori, din copaci se auzea zarva ciripiturilor şi văzduhul fremăta timp de un ceas de piuituri, triluri, uguituri, fluierări într-un strident crescendo accentuat de bătutul a mii de aripi zbârlite. Chiar şi groaznicul croncănit al corbilor avea ceva melodios. Alcătuiau başii unei orchestre în care intrau toate felurile de cintezoi, silvii şi vrăbii din Orient, fără să le pese de somnul celorlalţi. Lumea se trezea şi păsările ţineau să anunţe acest lucru, să-l trâmbiţeze sus şi tare. Fiecare păsărică compensa o vocaţie contrariată de bariton, tenor şi divă. Şi corul zburătoarelor cânta cu asiduitate până ce prima rază de soare aurea vârful copacilor. Atunci, candidaţii de la operă îşi puneau surdină la vocalize şi, în vreme ce pe masă scotea aburi ceaiul fierbinte, lângă brioşe, chifle fragede şi miere de albine cu reflexe aurii, mii de vietăţi minuscule începeau să zumzăie, roţile puţurilor scârţâiau şi porumbei cu pieptul palpitând îşi luau zborul ca o săgeată, desfăcându-şi aripile splendide.

Oriunde ne îndreptam privirile, deasupra lucrurilor plutea o splendoare, o linişte extraordinară. Pe acest pământ binecuvântat de zei erau posibile toate minunile. În faţa noastră, o masă de frunziş luxuriant ridica un zid verde, pe care saturarea luminii îl făcea negru. Plaja se afla la două minute de casă, ascunsă privirilor de un val de nisip, iar nu departe, spre interior, dincolo de un drumeag de ţară, curgea, într-o mică deltă, un râu alimentat de toate apele munţilor Ghât, făcând să înverzească cât vedeai cu ochii reţeaua orezăriilor. Maimuţa şi pisicile, sculate devreme, adormiseră deja la loc, iar veveriţele îşi plimbau cozile cenuşii de la un copac la altul prin sărituri nervoase. Mirosul pământului şi al mării apropiate crea o stare sufletească specifică pe care o întăreau parfumul fructelor de papaia, înghiţite de noi în lungi felii zemoase, şi efluviile bananelor prea

coapte asaltate cu sârguinţă de batalioane de furnici.

De cum se înteţea căldura, intram înapoi în casă. Să umbli desculţ pe podelele din dale de piatră, ce nu făceau zgomot, era la fel de răcoritor ca a intra în apă rece. Uşile stăteau deschise în permanenţă, neavând, după obiceiul locului, nici broaşte, nici chei. Un ventilator mare, cu paletele ştirbite, vântura aerul cu un zgomot ca de insecte şi, seara, plasa contra ţânţarilor se acoperea de o catifea fremătătoare de paraziţi căreia îi corespundea norul de fluturi din jurul lămpilor. Până şi ţânţarii deveneau îngeraşi cu dulci săgeţi de dragoste şi nu ne supăram pe ei pentru inevitabilele înţepături.

Kiran, care niciodată nu dormise singură şi cu atât mai puţin într-o cameră, mi-a cerut voie să împartă o cameră cu mine. În ciuda cromolitografiilor decolorate cu Fecioara şi Ioan-Paul al II-lea, se temea de prezenţa unui *hoodoo,* a unui spirit. Creştinismul nu era la ea mai mult decât o spoială. Uneori, noaptea, între două orăcăituri ale broaştelor, eram treziţi de un fel de plânsete care urcau din mare. Eu le atribuiam şobolanilor care alergau pe grinzile din pod, dar pentru Kiran erau suflete care gemeau şi pluteau prin aer, aşteptând naşterea unui trup viu ca să se încarneze în el, să-şi împlinească în el karma. Când lumina lunii pline pătrundea printre persiene, Kiran se făcea ghem sub cearşaf de parcă raza chiar pe ea o căuta. Revenea la suprafaţă când fasciculul de lumină argintie cobora pe covor ca o pânză incandescentă şi se retrăgea încet, lăsând încăperea în întuneric.

Atunci mă apuca de mână şi, cu ochii larg deschişi, scrutând tenebrele ce fremătau de genii rele, aştepta zorile care să împrăştie umbrele. Iar când soarele străbătea prin perdeaua albă de bumbac şi potopea cu lumină şi slavă camera, consimţea să adoarmă la loc, profund liniştită.

Ne trăgeam fericirea dintr-un izvor de bucurii minuscule, dar frecvente şi bunăstarea materială favoriza beatitudinea tuturor. Julien lucra mult, dispunând în sfârşit de spaţiu şi echilibru. Se declara convins că-şi va putea atinge curând scopul fixat. Încerca diverse experienţe menite, după el, să-i hrănească inspiraţia. Seara, după somptuoase cine în cursul cărora ne desfătam cu peşte umplut, crabi cu mirodenii şi languste lungi cât braţul, fuma cu scrupulozitate două-trei ţigări de canabis, apoi cerea o foaie de hârtie ca să-şi noteze impresiile.

Deseori, adormea înainte de-a fi notat ceva şi îşi găsea foaia acoperită cu beţişoare sau mâzgălituri. Sau se scula în toiul nopţii şi se ducea să mediteze pe plajă, aşteptând din bolta înstelată dictarea unui glas misterios.

Cerea multe lucruri de la emoţiile lui şi credea în influenţa mediului natural asupra formării ideilor. Voia să se îmbibe cu minunile şi savorile Indiei aşa cum, la Bombay, încercase să absoarbă în proza lui milioanele de destine diverse ale unui mare oraş.

Povestirile lui, pe care mi le citea întotdeauna seara – Kiran îl asculta cu respect fără să înţeleagă – câştigau în forţă şi precizie; dar, construite în jurul unui paradox sau al unei idei, se evaporau de îndată ce era dezvăluită ideea. Paragrafele strălucite de la început duceau spre o piruetă. Pe această canava subţire, nu putea broda decât variaţiuni delicioase dar nicio intrigă. În loc de o carte, totul semăna cu o colecţie de păpuşi ruseşti care intrau una într-alta la nesfârşit. Julien nu se supăra, însă, la remarcile mele. Mă ruga doar să aştept şi să-mi las urechile la dispoziţia lui. Înainte de a-şi începe marele roman, căuta să inventeze o formă de scriere cât mai apropiată de mitul indian al metempsihozei:

— Uitaţi-vă la păsări, la insecte, nu sunt ca la noi, ci oameni reîncarnaţi. Papagalul ăsta domnea

odinioară ca suveran hindus, cioara asta a fost o călugăriţă englezoaică răpusă de holeră, ţăranul ăsta a fost o capră sau un filodendron. Poate că aici în grădină ne aflăm în preajma sufletului împăratului Aurangzeb[87], al lui Curzon[88] sau lui Dupleix[89] care transmigrează mereu prin trupuri de pisici sau veverițe. Aici, ocultul şi farmecele înfloresc la orice pas pentru că fiecare trăieşte în consonanţă cu lungul şir al propriilor reîncarnări. Pentru un hindus, n-are niciun sens să spună „eu”: eu înseamnă întotdeauna mai mulţi, eu este noi. O căutare indiană a timpului pierdut s-ar extinde pe mai multe milenii. Trăirea mai multor vieţi este condiţia naturală a indianului. De aceea, fără îndoială, manifestă o asemenea înclinaţie pentru romanesc: este deja un obiect literar şi poartă mai multe destine condensate, stivuite.

După-amiezile ni le petreceam pe plajă. Marea semăna cu un abis orbitor prin luminozitate, obligându-ne să clipim des din ochi. În toiul căldurii, trebuia să ne refugiem sub adăposturi făcute din frunze de palmier uscate, observându-i pe pescari cum îşi trag plasele, oameni mărunţei, negri şi goi, ascunşi sub enorme turbane ce aveau ceva dintr-o umbrelă de soare, o tiară şi un dovleac. Faţa le ieşea din turban ca şi când acesta ar fi existat înaintea ei şi ar fi aşteptat ani de zile să poată încadra un chip.

Unii străini cântau la trompetă în faţa imensităţii, alţii aduceau cu ei cărţi şi nu citeau decât o jumătate de pagină pe zi, neputându-şi desprinde ochii de la spectacolul valurilor, iar alţii îşi lustruiau, lubrifiau, ceruiau la nesfârşit pipele pentru haşiş şi canabis ca nişte buni lucrători ai cânepii indiene, pasionaţi şi meticuloşi. Cei mai drogaţi petreceau după-amiezi întregi citind *Stern, Newsweek* sau *Life,* găsindu-le fotografiilor şi textelor un farmec inepuizabil care îi cufunda în crize de ilaritate interminabile.

Apa constituia un adevărat lichid amniotic ce pansa rănile, iar urâţenia venea numai din interiorul uscatului. În amurg, familii de zece sau de cincisprezece persoane şi perechi pudice se plimbau pe malul oceanului, printre vânzători de îngheţată, care treceau pe bicicletă, şi de fructe, care decapitau ananaşii cu macetele. O briză răcoroasă potolea arşiţa zilei în vreme ce mulţimea admirativă şi reţinută se uita cum dispare discul soarelui la orizont, într-o vâlvătaie fastuoasă.

Kiran învăţa să înoate sub îndrumarea lui Julien care o ducea în larg, pe spatele lui, şi încerca să o obişnuiască cu acest nou element. Devenea o micuţă creatură neagră şi zburdalnică, un concentrat de energie. Îi sclipeau ochii de bucurie maliţioasă când, în joacă, se ducea să cerşească pe plajă; spre uimirea ei, aduna un câştig consistent pe care îl păstra drept bani de buzunar ca să-şi cumpere bomboane. Căci se îngrăşase, mânca mereu: ciocolată încă de dimineaţă, prăjituri, chewing-gum pe care îl înghiţea de-a dreptul, neputându-se hotărî să-l scuipe, dulciuri cu care-şi umplea buzunarele; înfuleca *chutney*[90] cu lingura şi cu pumnul murături în oţet amestecate cu condimente, cumpăra câte două-trei îngheţate deodată şi le înghiţea fără să le dea timp să se topească; fără să mai vorbim de minusculele şopârle nesperioase, reperate de ea pe ziduri şi pe care, cu mânuţa ei frumoasă, pictată şi decorată, le apuca repede şi le ronţăia cu multă candoare, ca pe biscuiţi. Recupera zece ani de foame îndopându-se încontinuu. Şi când îşi umplea bine burta, ne lua trabucul din gură şi se punea pe fumat, cu bărbia pe genunchi, învăluindu-se în nori de fum acru.

Stăpânea acum un dialect anglo-hindi-francez care îi permitea să folosească un mare număr de cuvinte, să se exprime rapid. Îşi petrecea zilele ascultând casete cu Earth, Wind and Fire pentru care făcuse o adevărată pasiune şi bătea măsura din picioare răsfoind reviste vechi.

Trăiam cu ea într-o stare de dulce neliniște. Îi plăcea să se agațe de brațul nostru, când mergeam, să se lase purtată; sau ne lua mâna acoperind-o cu sărutări și ne făcea lungi declarații în marathi, într-un ciripit melodios. Toanele ei erau lege: ca să vadă un film cu Amitabh Bachchan, idolul ei, play-boy-ul național indian, făceam uneori patruzeci de kilometri pe drumuri întortocheate. Nu o răsfățam niciodată îndeajuns. În fiecare zi unul dintre noi îi oferea un obiect de îmbrăcăminte; îi încurajam gustul înnăscut de a se împodobi, de a potrivi culorile. Totul îi venea bine, totul îi punea în valoare pielea de un negru mat, magnific. Croitorii din Calangute veneau acasă să-i ia măsură și îi făceau fuste scurte, *jodhpur, kurtha,* tunici, *salwar,* pantaloni strâmți sau ansambluri pe care le desena Julien. Foșnetul mătăsii și al satinului o încânta, și în fiecare dimineață își făcea o mândrie din a se drapa într-o nouă pijama al cărei șiret îl înnoda cu măiestrie.

Învăța să gătească și ne otrăvea cu *curries* acide, incendiare, care ne vlăguiau, ne prăvăleau în paturi câte o după-amiază întreagă, sufocați de durere. Adormea oriunde, în orice poziție, ca și cum întorceai butonul. Pentru fiecare dintre noi, pașii catifelați ai lui Kiran, ochii glumeți, delicioasele greșeli de franceză anunțau un potop de glume, de hohote și de alintări.

În fiecare zi ne încrucișam pe drum cu un anumit număr de fantaști și de originali. Acești excentrici delirau blând, fără răutate, parcă purtați spre înclinația lor naturală de indulgența subcontinentului. O elvețiană, adeptă a lui Lanza del Vasto[91], combătea orice reformă agrară care risca să le dea celor săraci pofta de bogăție și de speculație:

— Un lucru bun, spunea ea, este deposedarea, mai curând decât creșterea proprietății.

Un domn bătrân, ursuz, care călătorise mult, propovăduia sinuciderea rasei albe, jefuitoare şi blestemată, şi le cerea tinerilor turişti să nu mai aibă copii. Un belgian, venit de la Bruxelles în India cu bicicleta, şi-o repara în fiecare zi şi nu se hotăra să plece. Un etnolog din Berlin, care trăia într-o colibă pe malul mării, considera indienii simple duplicate ale albilor, corupţi şi contaminaţi de civilizaţia capitalistă. Adevăratul primitiv, singurul aborigen autentic de la contraforţii Himalayei până la capul Comorin, el era învingător prin K.O. în supralicitarea puriştilor pentru însuşirea unei culturi străine. Grupuri de belgieni, francezi, italieni îşi învârteau în cazane supa de consumatori de haşiş sugându-şi leneş *shilom*-urile şi se epuizau în „extaze" mai mult sau mai puţin ratate încheiate cu o pilulă de Tranxen sau de Temesta. Alţii îşi învecheau artistic zdrenţele, îşi neglijau pletele şi unghiile, crezând că resping astfel lumea veche şi legile ei. Vegetarieni englezi vindeau din uşă-n uşă operele Barbarei Cartland, binecuvântată pentru că a introdus în Anglia folosirea vitaminelor şi a lintei. Fără a mai pune la socoteală cohorta adoratorilor Mamei, *aurovillieni*[92] de tot felul, *harekrishna, rajneshi* şi alţi amatori de sincretisme simplificate care defilau în procesiuni de ectoplasme ambulante, fără vârstă, fără sex şi fără savoare, călugări palizi care veneau să se odihnească aici după excesele vieţii lor interioare, roiuri neobosite de fete bătrâne râncede şi de *hippies* bătrâni înfăşuraţi în pânză albă, toţi uniţi în cultul habotniciei cu chip exotic. Nu vorbeau, predicau, nu ascultau, propovăduiau, şi se uitau la agitaţia noastră de pământeni cu dispreţul celui mântuit faţă de rătăciţi. Toţi imitau India şi India nu imita pe nimeni: îi primea şi-i digera.

Încă nu ştiam la ce clan să ne raliem. Snobii ne făceau mutre şi ne puneau la încercare. Cei ce păşteau droguri şi rumegau marihuana erau

suspicioşi cu noi, ne găseau prea curaţi, prea avuţi. Rămânea fluxul turiştilor şi al celor din Orientul Mijlociu, păsări în trecere ca şi noi şi, la urma urmelor, mai curioşi, mai deschişi la neprevăzut decât minorităţile sentenţioase. Raporturile sociale cu necunoscuţii erau uşor de stabilit: nu ne întrebam nimic unii pe alţii, faptul că ne aflam acolo făcea din noi membrii unei frăţii instinctive.

Julien, căruia păgânismul liniştit al fetelor frumoase în monokini îi sucea capul, se încurcase din nou în nişte imbroglio-uri feminine. Avusese câteva împerecheri seara, pe şest, pe plajă, dar majoritatea fetelor erau prea drogate ca să simtă ceva şi nici măcar nu-l mai recunoşteau a doua zi. Nu renunţa la marea lui iubire asiatică pe care o căuta cu răbdare prin releele mai mediocre ale altor corpuri, complăcându-se cu aceste diversiuni care trebuiau să întărească prin contrast splendoarea femeii lui ideale.

Într-o zi, pe la sfârşitul după-amiezii, eram amândoi lungiţi pe nisip, soarele îşi pierdea deja căldura şi strălucirea, devenind o masă de un roşu portocaliu pe care ochiul o putea fixa fără să fie orbit. Departe de noi, un uriaş bărbos cu o figură de apostol scotea dintr-un saxofon nişte acorduri discordante. Julien mă asigura că un bărbat are întotdeauna mai multe şanse la o femeie frumoasă decât la una urâtă, oamenii frumoşi, ca şi cei bogaţi, cheltuindu-se fără să ţină socoteala şi arătându-se mereu preocupaţi să-şi verifice frumuseţea, să-şi testeze comoara. Dintr-o dată, un *genni*[93], poznaş, sub forma unei mici tornade, i-a zburat foile manuscrisului care s-au împrăştiat în jurul nostru. A alergat după ele să le strângă, dar vântul le împingea tot mai departe. Două dintre ele zburaseră până la prosopul unei fete lungite la câteva sute de metri şi la care se holbau nişte indieni, aşezaţi pe jos cu picioarele îndoite. Julien s-a scuzat că o deranjează şi a angajat o

conversaţie cu ea. După o jumătate de oră, mi-a făcut semn să nu-l mai aştept.

Nu s-a mai întors acasă până a doua zi dimineaţă, la ora micului dejun, însoţit de aceea necunoscută, o brunetă frumoasă, plină la trup, cu pielea arămie, şi care părea ieşită dintr-o poveste orientală. Cu un tată saudit şi o mamă austriacă, o chema Farida şi vorbea englezeşte şi nemţeşte. Rotunjimile ei exuberante, mulate în ţesături de calitate, atrăgeau şi cele mai blazate priviri şi când îi şiroia pe umeri, apa o sculpta într-o singură bucată de metal. Avea şi picioare frumoase, albe, pe care, când vorbea, le tot mângâia.

Se uita la noi cu un zâmbet blând, juvenil; accentul nostru în engleză o făcea să râdă în hohote, iar de fiecare dată când unul dintre noi începea o frază, îi sclipeau ochii, plini de o bucurie copilărească. Din capul locului, Kiran a plăcut-o; tocmai îşi terminase studiile de antropologie la Viena şi se odihnea la Goa înainte de-a pleca în nordul Thailandei să facă cercetări asupra moravurilor unei populaţii de la munte. Totul o intriga, grupul nostru, povestea fiecăruia dintre noi, prezenţa lui Kiran, şi ne observa cu un aer avid, lacom.

Era într-adevăr o bucată regească şi Julien a fost uimit că a avut-o atât de repede. Încă din primele zile, i-a arătat dovezi de ataşament fără ambiguitate, încântat că, în sfârşit, a întâlnit la aceeaşi persoană şi ştiinţă, şi senzualitate. Fără să fie indiancă, era totuşi pe jumătate arăboaică şi metisajul acesta reprezenta deja un progres. Şi ea se arăta impresionată de cunoştinţele noului său amant, de capacitatea lui de a combina seriozitatea cu trivialitatea. Era nerăbdătoare să-i citească romanul despre care îi vorbise atât de mult şi Julien nu mai avea acum altă scăpare decât să-l scrie, dacă nu voia să-şi piardă obrazul. Prin Farida, care îi frecventa pe toţi, am făcut cunoştinţă şi noi cu reţeaua internaţională a acelui

esperanto şic care popula înălţimile de la Anjuna. Faptul că aveam o casă frumoasă ne-a făcut să creştem în ochii acestor mondeni în bermude şi, când Indar, sosit între timp de la Bombay, a dat la noi un concert de *santoor,* am fost adoptaţi ca egali, ca intimi.

3
Maiestatea Sa cu cocoaşă

Fericirea nu ne-ar fi fost deplină fără a lui Dominique. La Bombay îi promiseserăm o vacă. Era cea mai arzătoare dorinţă a lui: vacile, creaturi cam flasce, aflate la antipozii fineţei rasate a tigrului, îl tulburau nespus de mult. Le evoca fără încetare cu un talent şi o convingere ce au sfârşit prin a ne mişca. Şi Kiran insista să cumpărăm una: aveam grădină, iarbă, destul loc şi bani. De ce să mai ezităm?

Julien s-a lăsat înduplecat. Am închiriat o camionetă şi, într-o dimineaţă, foarte devreme, am plecat spre Bicholim, la vreo patruzeci de kilometri. În împrejurimile orăşelului, un fost templu shivait adăpostea o instituţie tipic indiană: o *goshala,* cămin pentru vaci de vârsta a treia, tauri impotenţi, boi istoviţi, care scăpaseră de ororile abatorului şi petreceau aici zile fericite.

Majoritatea erau doar carcase costelive şi rugoase ce se stingeau pe picioare. Incapabile să se mai mişte, bandajate la ochi, abia dacă mai aveau putere să mestece iarba adusă la botul lor şi să rumege. Nişte servitoare le spălau, le masau şi le ţesălau.

Personalul, şaptezeci de persoane pentru aproape două sute de bovine, locuia într-o clădire lungă, prelungită pe trei laturi de grajdurile animalelor. În centrul unei pajişti cu iarbă grasă, o hulubărie, în vârful unui stâlp înalt, adăpostea corbi şi vulturi bătrâni, pescăruşi scoşi din funcţie, pajure încărcate de ani şi de crime, care îşi sfârşeau viaţa în acest paradis, deveniţi, o dată cu vârsta înaintată, pacifişti. Bovinele, însoţite de un măgar sau un catâr, păşteau sub frunzişul unor arbori centenari, într-o tihnă virgiliană.

Chiar când am sosit noi, *goshala* era în fierbere. Bărbaţii alergau în toate părţile şi urlau. Un taur

uriaş, încrucişare de zebu cu Jersey, se trezise în stare de erecţie, fenomen ce i se întâmpla o dată pe trimestru. Era un animal gigantic, înfăşurat în mantoul lui de piele suplă, cu un cap de divinitate barbară crăpând cerul şi o frunte încoronată de coarne în care ar fi putut lua o întreagă familie.

Şchiopăta, cu picioarele de dinainte arcuite, şi ameninţa să se răstoarne la fiece pas, dezechilibrat de propria greutate. Cocoaşa de pe greabăn părea un testicul ridicat acolo, înfiorându-se la fiecare pufăit al nărilor, căruia îi răspundea membrul puternic, masiv, violaceu, care îi ieşea sub burtă, asemenea unui burlan smuls. Pe suprafaţa lui se întindeau vene enorme, umflate să se spargă, aproape la fel de negre ca părul taurului, până la meat. Lunga măciucă dintre picioare îi sporea cazna şi bietul de el mugea de fiecare dată când glandul umflat ca o sfeclă i se atingea de pământ şi se acoperea de ţărână. Îndrumaţi de un veterinar, îngrijitorii se învârteau în jurul lui, îi lansau îndemnuri, încercau să-l imobilizeze, iar doi copii i-au strecurat sub burtă o găleată cu lapte în vreme ce al treilea, apucându-i tumescenţa cu amândouă mâinile, i-a plasat-o cu greu în găleată ca s-o ţină la cald. Trebuia acţionat rapid, trebuia găsită o femelă fecundă şi dispusă să accepte uriaşul. Căci *goshala,* finanţat de negustori *gujerati*[94], nu era doar o operă de binefacere, ci încerca de câţiva ani să menţină animalele inutile cu ajutorul veniturilor obţinute din zootehnie şi din vânzarea laptelui.

Trezirea taurului reprezenta o ocazie nesperată, dar delicată: nu exista încă materialul necesar pentru însămânţările artificiale. Majoritatea vacilor, bunici blânde care deja procreaseră, nu cereau altceva decât să se bucure în pace de ultimele lor zile şi refuzau împerecherea cu masculul senil. Acesta mugea de ţi se rupea inima, grăbit parcă să-şi uşureze tensiunea, şi părea că spune: repede, repede, n-o să ţină mult! Mugetele lui răspândiseră panica în turmă. Chiar şi boii,

neliniştiţi, îşi ciuleau urechile şi trăgeau de pripon. În sfârşit, a fost adusă cu forţa o juncă tremurând toată, de culoare bej, albă pe piept. Doar un metru despărţea cele două animale. Dar vederea sau mai degrabă mirosul tinerei vaci i-a venit de hac răbdării bătrânului taur. Spectralul Cezar cu cap de Minotaur a scos un muget groaznic care ne-a înfiorat pe toţi, un adevărat sunet de sirenă înainte de bombardament, dar, victimă a unei jinduiri precoce, a ejaculat în găleata cu lapte care a început să bolborosească, să facă spume, să se îngroaşe. Apoi, sperma aglutinată a urcat la suprafaţă, alcătuind ochi de grăsime pe lichidul alb.

Imediat, asupra ei s-au năpustit grăjdarii şi au îndesat-o cu pumnul în sexul juncii care, de groază, s-a bălegat. Scăldat în sudoare, cu încreţiturile de la gât legănându-se într-o parte şi într-alta, cu membrul deja chircit cât un praz, taurul a fost împins fără menajamente spre grajd, cu lovituri de picior şi de băţ. Capul creţ i s-a afundat în iesle până la gât, de parcă ar fi vrut să dispară cu totul în ea.

Un bărbat cărunt dar încă vioi, o morsă bătrână, tristă şi ridată, cu nările şi găurile urechilor garnisite de smocuri de păr, drapat în toga lui ca un senator roman, a consimţit atunci să ne asculte cererea. Fost *mali,* grădinar al maharajahului din Benares, se numea Ram Das şi era din casta *sudra,* cea mai de jos, ultima înainte de paria. Timp de patru ani, munca lui a constat în a hrăni salatele suveranului cu un tifon îmbibat cu lapte, iar, noaptea, în a le înfăşură în ceva ca să nu răcească.

Se lăuda că a fost primul în India care a aclimatizat soiurile de salată batavia şi romană, după războiul din 1914, contrar părerii agronomului britanic care considera o asemenea experienţă imposibilă. În parte datorită lui, stăpânul său câştigase în 1930 o mare competiţie gastronomică ce opusese, sub preşedinţia regelui

Angliei, toate statele din India, *All India Gourmet Contest.* Personalităţilor din juriu le propusese mieji copţi de lăptucă cu un fir de cimbru, salată romană cu ouă moi şi arpagic, o salată de cicoare, păpădie şi lăptuci condimentată cu suc de lămâie şi maioneză la care a adăugat bucăţele de grep şi creveţi. Pentru această compoziţie de primăvară, stăpânul lui primise cea mai înaltă distincţie a Rajului, VC *(Victoria Cross),* şi fusese înălţat la rangul de MBE *(Member of British Empire).* Ram Das primise şi el de la Eduard al VIII-lea o decoraţie din aur şi argint şi o invitaţie la Palatul Buckingham, dar nu s-a hotărât niciodată să traverseze „apele negre", oceanele, potrivit mitologiei hinduse.

Impurul, nearătosul care umbla cu mâinile în pământ a fost răsplătit de suveranul său cu o pensie pe viaţă drept răsplată pentru serviciile aduse. Dar suprimarea statelor princiare, după 1947, de către puterea centrală, apoi reducerea progresivă a alocaţiilor acordate foştilor regi şi *nizam*-i[95] l-au lipsit de orice sursă de venit. Cu strângere de inimă, maharajahul a trebuit să se lipsească de Ram Das care a emigrat în Goa ca să-şi găsească de lucru. Vechile lui funcţii, prestigiul dat de decoraţie, cunoaşterea limbii engleze i-au permis, în ciuda proastei extracţii, să fie capul şi sufletul acestui *goshala.*

Cererea noastră l-a neliniştit. Era prima oară în viaţa lui că le vindea o vacă unor europeni. De altfel, era convins că suntem englezi: albii nu puteau fi decât englezi, iar englezii mâncau carne de vacă. Dominique a protestat: el era vegetarian, vegetarian pur, iar noi ceilalţi nu mâneam niciodată carne de vacă, ci numai de oaie şi de pui. Dacă nu eram englezi, eram poate musulmani, musla, cărora, infami şi carnivori plini de cruzime, le era interzis accesul în *goshala.* Am exclamat în cor: eram creştini, chiar şi Kiran, catolici puri, şi Julien a reamintit cu discernământ că, în noaptea

Naşterii, la Bethleem, pe Pruncul Iisus l-a încălzit un bou.

Acest argument, pe care Ram Das nu-l cunoştea, i-a spulberat reticenţele şi atunci ne-a invitat să bem un ceai. Nu ne putea vinde nimic fără să ne explice, în prealabil, de ce vaca este cea mai de preţ posesiune a indienilor. S-a aşezat pe ghizdul unei adăpători de marmură şi încet, într-o engleză întretăiată de cuvinte hinduse, ne-a depănat episoadele mitului:

— Trebuie să înţelegeţi că, pentru noi, hinduşii, vaca este de esenţă divină, asemenea brahmanilor, aşa încât a o mânca ar fi un sacrilegiu mai rău decât canibalismul. Vaca este mama noastră a tuturor. În ea venerăm maternitatea prin excelenţă: masticaţia ei incită oamenii să rumege adevărurile veşnice, blândeţea din ochii ei îndeamnă la compasiune şi ne invită să-i protejăm pe cei săraci, fără apărare, umiliţi; albul laptelui ei ne învaţă puritatea, iar bogăţia acestuia simbolizează sănătatea. Calmul ei îi slujeşte drept model ascetului şi-i dă aerul că meditează mereu cu intensitate asupra condiţiei umane. Cu capul ei de căprioară şi privirea umezită de lacrimi, ea îmbină bunăvoinţa cu ponderaţia.

Uciderea unei vaci ar aduce după sine catastrofe şi secete precum şi confuzia castelor, începutul decadenţei. În *Mahabharata* se spune că acela care omoară o vacă va trăi în infern atâţia ani câte fire de păr sunt pe trupul animalului.

Toate sunt sfinte la vacă: balega şi urina ei sunt utilizate în medicina ayurvedică şi brahmanii fac din ele plăcinte, *panchagaya,* pe care le mănâncă pentru a se feri de impuritate. Femeile lipesc cu balegă de vacă podeaua de pământ din bucătărie ca semn de prosperitate pentru familia lor şi pentru a alunga gândacii şi furnicile albe. O upanişadă spune că „arama, frecată cu un pic de balegă de vacă diluată cu urină de vacă, se transformă în aur”.

Trecuse bine de prânz când Ram Das a ajuns la lucrurile practice. Pe Dominique şi pe Kiran, la care se uitau toţi copiii din *goshala,* i-a învăţat arta mulsului: cum să tragă de ţâţele vacii, cum să şuiere laptele în găleată şi cum să facă spumă precum crema de ras. Ne-a învăţat, de asemenea, să frământăm excrementele sfintei creaturi, să le împărţim în formă de plăcinte, de pizza sau de tort şi să le lipim cu un gest rapid pe o suprafaţă verticală. În India, balegile constituie blazoanele săracilor; aceste preţioase deşeuri, malaxate şi uscate, slujesc drept combustibil şi înlocuiesc lemnul la incinerarea morţilor. Când s-a înnoptat, căpătaserăm îndemânarea necesară, lecţia era terminată şi eram admişi. Ram Das ne-a dat întâlnire pe a doua zi şi ne-a autorizat să dormim sub cerul liber, în incinta dezafectată a templului alăturat.

Când am aflat că inocenta manie a lui Dominique era astfel amplificată de un sistem de credinţe atât de complexe, am rămas toţi cu gura căscată. Fandoselile lui ni s-au părut sublime, din moment ce erau împărtăşite de şase sute de milioane de indivizi. Farida o punea pe Karin să-i repete într-o engleză corectă învăţăturile lui Ram Das şi exclama la fiecare frază. Lui Julien aproape că-i era ciudă că n-a dat niciodată atenţie acestui aspect al Indiei.

— Pentru mine toate astea erau o rămăşiţă, ceva folcloric. N-aş fi crezut niciodată ca o ţară care posedă sateliţi şi o bombă atomică să mai poată venera fripturi cu patru picioare!

Cât despre Dominique, rămânea sub influenţa unui farmec, ca un somnambul în extaz. Pluteam cu toţii în plină atmosferă de legendă. Şi, în seara aceea, nimic nu ne-a putut distrage atenţia de la turma de burdufuri cu lapte care mugeau în boxele lor la câţiva metri de noi şi a căror duhoare puternică, asemănătoare cu emanaţia unei lumi originare, o inhalam.

Dis-de-dimineaţă, Ram Das, socotindu-ne pregătiţi, ne-a arătat diferitele animale destinate vânzării. Fiecăruia îi lăuda calităţile şi-i detalia slăbiciunile. Junei blânde cu ochi nostalgici, paşnice hoaşce cu nările umede ne aruncau priviri rugătoare ca nişte copii căutând să fie adoptaţi. În sfârşit, după tot felul de tergiversări şi sfaturi, Dominique şi Kiran s-au hotărât pentru o văcuţă nebunatică de trei ani cu pielea arămie şi strălucitoare, şi cu pete albe pe coaste şi pe burtă.

Coarnele, cam scurte, îi erau îndreptate în sus ca nişte toarte de coş, picioarele o sprijineau bine şi simţeai că nu va fi nevoie să-i mai adaugi unul când, o dată cu vârsta, greutatea i se va fi dublat. O bună distanţă le despărţea pe cele din faţă de cele din spate. Spinarea părea suplă şi solidă. Deşi încrucişată cu o Holstein, îşi păstrase cocoaşa obişnuită pentru un zebu, dar redusă la o moviliţă moale şi elastică la pipăit.

Preţul i-a fost fixat în funcţie de randamentul său anual de lapte, şi, după o întreagă târguiala, după socoteli şi taxe, ne-a fost vândută pentru suma de 1.500 de rupii. În plus am cumpărat mai multe kilograme de fân şi un drob de sare.

Un bătrân brahman a venit să ne salute şi a insistat să-i cumpărăm apa cu care se spălase pe picioare; sfântă, ca şi el, putea sluji drept leac contra migrenelor, dizenteriei, dispepsiei, durerilor de dinţi şi paludismului. Virtuţile ei tonice şi curative nu mai trebuiau demonstrate. Avea grijă să se spele în public, fără săpun, de cel puţin trei ori pe zi şi şi-a scos din *dhoti*[96] un teanc de certificate, pătate şi unsuroase, în engleză, germană, hindi, urdu, hindustană, pali şi parsiv, primite de la clienţi, toţi vindecaţi după absorbirea acelui lichid lustral. Din deferenţă şi în euforia generală, i-am cumpărat doi litri din apa aceea. Bătrânul preot făcea puţine afaceri şi n-avea alte mijloace de subzistenţă.

Dar când, în plus, ne-a oferit un pahar de urină de-a lui, excelentă contra durerilor de gât, problemelor digestive şi afecţiunilor pulmonare, de două ori sfinţită deoarece bea numai apă din Gange asupra căreia operase minunea luminii lui personale, l-am refuzat politicos. A părut întristat de obscurantismul nostru, dar a recitat la urechea animalului o formulă, una din acele *mantra* care conferă nemurirea. Apoi, cu o carte groasă în faţa lui, a mormăit nişte litanii fastidioase timp de o oră.

Ram Das nu se mai hotăra să ne dea drumul. Avea mereu ba o recomandare de făcut, ba un sfat de dat. Ca să încheie, a decis să ne edifice prin câteva anecdote exemplare despre pietatea foştilor lui stăpâni.

Ştiam noi că *nawab*-ul[97] din Junagadh, văr cu stăpânul lui, adora atât de mult câinii, încât îi împodobea cu coliere, bijuterii, aur şi mătase, le construia spitale şi cămine, îi căsătorea oficial şi decreta drept sărbătoare naţională aniversarea fiecăruia? Când trupele indiene i-au ocupat oraşul, în octombrie 1947, acest prinţ, care fugea în străinătate, şi-a îmbarcat la bordul avionului personal aproape o sută dintre căţeii preferaţi, în detrimentul numeroaselor sale soţii care au rămas părăsite, în picioare, pe aerodrom.

Ştiam noi că propriul lui stăpân, răposatul maharajah din Benares, avea obiceiul să fie trezit în fiecare dimineaţă de mugetul unei vaci special aduse în dormitor? În urechile Maiestăţii Sale, acest muget evoca sunetul sunetelor, silaba primordială din care derivă lumea şi omenirea: *Om*.

Într-o zi, s-a dus să-i facă o vizită vecinului şi vărului său, maharajahul din Rampur, însoţit de cele mai frumoase animale din turma lui proprie. I s-a rezervat, ca tuturor vizitatorilor de marcă, etajul al doilea al palatului. Era, prin urmare, imposibil să se procedeze aici la ceremonia

sculării de dimineaţă! Ei bine, stăpânul său prefera să doarmă afară decât să renunţe la obiceiul lui.

Maharajahul din Rampur l-a implorat să nu facă una ca asta, se temea să nu-şi piardă obrazul. Găsise o soluţie. A închiriat de la o întreprindere de lucrări publice o macara care, încă din zori, ridica până la etajul doi o vacă terorizată ale cărei mugete ar fi trezit până şi un mort, şi vărul lui a fost mulţumit.

Fie ca acestea să ne slujească drept învăţătură! Ram Das ne-a mai rugat să nu uităm niciodată această frază a lui Gandhi: „Năzuiesc ca în lumea întreagă să se adopte principiul protejării vacii care înseamnă protejarea tuturor făpturilor mute create de Dumnezeu.” Şi când am demarat, toată lumea din *goshala* a alergat în jurul maşinii noastre strigând: *„Ahimsa paramo dharma”* (nonviolenţa este cea mai mare religie) şi *„Gai hamari mata hai”* (vaca este mama noastră).

4
Moravuri pastorale

Am botezat-o Radha, în amintirea fiicei regelui-păstor iubite de Krishna dintre toate ciobăniţele, eroina din *Gîtâ-Govinda*[98] şi din poemele lui Chandidas[99].

Semăna întru totul cu o fată care tocmai s-a reîncarnat şi cu greu se obişnuieşte cu noua ei condiţie; din fosta viaţă păstra blândeţea ochilor, vivacitatea, un fel de surâs şi mai ales picioarele lungi şi fine, albe, cu care te aşteptai s-o vezi schiţând un pas de menuet sau de gavotă.

Trebuie să fi fost o fetiţă model, căci să renaşti într-o vacă nu este rezervat decât celor mai buni oameni. Chiar şi cocoaşa părea rămăşiţa unui sân, un sân deja ascuns de un sutien de piele.

De la adolescentă păstra lipsa de jenă şi de ruşine, felul de a intra în camere, de-a se lungi pe culoar, de a se balega peste tot, de a mânca fructele din fructieră, de a sta îmbufnată când o certai, de a se imobiliza într-o atitudine încăpăţânată şi rebelă, cu copitele întoarse înăuntru şi capul aplecat.

Nu mânca numai fân, ca o bovină obişnuită, ci şi creme, tarte, prăjituri, orez cu lapte, salată neasezonată şi, aşa cum spunea Julien, parafrazându-l pe unul dintre autorii lui preferaţi: „dacă am fi de păscut, fără îndoială că ne-ar paşte şi pe noi”.

Se ţinea după Kiran peste tot, ca o soră, şi mugea de furie când aceasta, căţărată într-un copac sau pe acoperişul unei magazii, îi făcea semn să se urce şi ea. Plăcerea cea mare a lui Kiran era să se ungă pe braţ cu unt şi zahăr şi să se lase linsă de Radha: limba ei aspră şi caldă o gâdila plăcut.

În fiecare zi, bineînţeles, devenea un pic mai mult vacă şi un pic mai puţin fată. Îi rămâneau însă urme din existenţa anterioară, accese de veselie, de nebunie, care o deosebeau de celelalte animale. Nu

călca apăsat şi regulat ca boii, ci uşor, cu graţie, şi aş fi putut jura că încă-şi lua copitele drept tocuri înalte. Adora să se aşeze pe marginea şoselei: curentul de aer creat de trecerea maşinilor alunga de pe ea muştele care-şi luau zborul cu un bâzâit de dezaprobare.

Se amuza să-l lingă pe cel care o uşura de lapte, dar aceste linsături rămâneau un succedaneu de săruturi, o încercare de a se apropia de gura celorlalţi.

Când o scărpinai între coarne, pe o mică creastă de păr, îşi lipea capul de tine şi din botul roz mereu umed ţi se scurgeau pe burtă lungi firişoare de mulţumire.

Mai presus de orice, îi plăcea când Dominique şi Kiran o machiau, o vopseau cu roşu, îi împodobeau coarnele cu frunze, îi făceau pe frunte semne cu santal şi apoi îi întindeau oglinda. Şi, aşa cum pe un copil îl urmăreşti după jucăriile răspândite în urma lui, balegile ei lăsau prin grădină urme de bucurie. Poseda un dar unic, acela de a face din abrutizare o virtute, iar golul din ochii ei avea o adâncime ce-ţi dădea ameţeli. Uneori, apusul soarelui îi aurea profilul, o acoperea cu o splendoare în acelaşi timp stupidă şi sfântă. În acest promontoriu de corn şi piele convergeau inocenţa şi simplitatea.

În plus, era tolerantă. Nu se supăra pe noi că suntem străini impuri şi că ne lipeam obrazul de distinsa ei persoană. Era conştientă de rangul ei: la urma urmei, era de esenţă divină şi, pe deasupra, şi bine crescută! Dormea într-o boxă spaţioasă, curăţată în fiecare zi. Dominique a autorizat o pereche de corbi bătrâni să vină să-i ciugulească paraziţii protejatei lui şi i-a dresat să alunge cu aripile muştele care îi bâzâiau ca nişte nori negri în jurul ochilor şi gurii. Celelalte păsări aveau dreptul să dea recitaluri, căţărate pe gâtul ei, şi să ciripească cu duioşie ca să-i încânte urechile.

Dominique o săruta pe Radha aşa cum se sărută o femeie.

Dimineaţa devreme, o ducea să se scalde în mare, o masa, o ţesăla bine cu o perie, îi răzuia plăcile lipite de pulpe, făcea cu ea o mică alergare pe plajă, îi aduna cu grijă balega într-un coş. Copiii pescarilor, tinerii cerşetori îl aclamau şi se înghesuiau să atingă animalul aducător de noroc. Numai europenii, ocupaţi cu meditaţia în faţa oceanului, erau agasaţi de tot acest tapaj şi se băteau cu mâna pe frunte pentru a arăta ce credeau despre prietenul nostru. În universul lor de şmecheri cinici şi de Narcişi pompoşi, adularea unei lăptărese reprezenta obscenitatea majoră.

Menviel celebra în vaca lui vulnerabilitatea şi slăbiciunea, în mâinile lui, Radha era un bebeluş fragil. Maiestatea sa cărnoasă şi cocoşată reprezenta triumful Indiei religioase şi domestice asupra Indiei aristocratice şi războinice; vaca supravieţuise mai bine decât tigrul şi elefantul aproape dispăruţi. Evidenta veselie a zebului contrasta cu posomoreala pachidermului care se ştie în şomaj sau cu neliniştea maimuţei grăbite să devină om şi incapabile să afle calea cea bună.

Încă de atunci, am început să-l recunoaştem pe Dominique după mirosul de unt pe care îl lăsa în urmă. Pentru el, Radha nu era doar o bălegăcioasă bălţată: era India nemuritoare şi ţărănească, cu mulţimile, credinţele şi templele ei. Îi plăcea să aibă India lângă el noaptea (dormea deseori în grajd), îi plăcea să-i vorbească, s-o atingă prin metresa taciturnă căreia îi curgeau bale lungi, translucide. Lipit chiar de ugerul ei, sugea chiar din India, mama tăcută, indiferentă, care îl lăsa în pace, îi dădea căldura şi răsuflarea ei.

Era o relaţie idilică, întemeiată pe repetarea fericită. Uneori îl găseam adormit lângă Radha, care rumega liniştită, scoţând un sunet de coasă, pe aşternutul cald de paie, amorţită de vaporii de

bălegar şi de mormanele de puding cafeniu care se strângeau în jurul ei.

Sub bucolica autoritate a Radhei, ne răscumpăram păcatele, iar coarnele ei, care se strângeau în sus, ca două mâini lipite pentru o rugăciune, ne incitau la fapte bune. A devenit mascota noastră. Ne disputam onoarea de-a o mulge, de a-i pipăi ţâţele cărnoase, elastice, acoperite de peri mătăsoşi şi din care ţâşnea un lapte cald şi parfumat. Nu dădea mult lapte, doar ceva mai mult de doi litri pe zi, iar Dominique se ducea uneori să vândă surplusul la *Milky Way,* un fel de cooperativă de produse lactate care ne dădea în schimb zece iaurturi delicioase.

Numai Indar, cel puţin la început, găsea maimuţărelile din jurul Radhei dezonorante şi puerile, dar o respecta şi nu doar o dată l-am surprins atingându-i fruntea cu veneraţie. Kiran se întreba dacă pot exista vaci cu ochi albaştri şi Julien popularizase o glumă în legătură cu ea:

— Dacă Radha ar câştiga premiul întâi pentru cea mai bună vacă de lapte şi ar fi întrebată: „Ce proiecte de viitor aveţi?", ştiţi ce-ar răspunde: „Data viitoare sper să pot mugi!"

Nu mai îndrăzneam să mâncăm un biftec, chiar şi de bivol, decât pe ascuns şi cerându-i dinainte iertare. Radha răspândea în jurul ei o seninătate pastorală, languroasă, care avea asupra noastră un efect calmant. Exercita, de asemenea, o influenţă binefăcătoare asupra celorlalte animale din grădină: maimuţa i se urca pe spate, decojea bananele stând pe ea şi-i dădea cojile. Maimuţa o distra, o amuza, iar ea, în schimb, o liniştea pe maimuţă. Veveriţele i se jucau printre picioare, pe care le luau drept trunchiuri de copaci şi alergatul lor neastâmpărat pe piele părea că o încântă. Cât despre cele două pisici, uneori se duceau să doarmă lipite de ea când nopţile erau mai puţin calde, şi se bucurau că au la domiciliu această uzină de lapte.

Prin ea ne simţeam legaţi de anotimpuri, de copaci, de animale. Julien ne-a citat o frază a lui Nehru[100] care în închisoare a „trăit cu sute de viespi într-o atmosferă de stimă reciprocă”, iar noi încercam să aplicăm acest ideal în cele mai mărunte raporturi ale noastre cu neamul animal şi vegetal. Consideram plantele şi florile drept făpturi respectabile pe care nu le culegi fără un motiv legitim, fără să le potoleşti spiritul prin ofrande de apă sau de îngrăşăminte.

Kiran se apucase de grădinărit şi cultiva un minuscul răsad de bananier spre care un şănţuleţ drena apele uzate de la bucătărie. Într-un mic eleşteu alăturat aclimatiza peşti şi curăţa cu regularitate pojghiţa care se forma la suprafaţă şi risca să le împiedice respiraţia.

Aproape că restabiliserăm contactul cu Paradisul. Pentru mine, armonia Indiei va avea întotdeauna forma unui trup masiv, negru, cu rotunjimi moi, care răsuflă şi rumegă la umbra unei case coloniale. În ţara castelor şi a omului devalorizat, numai vitele, gânditoare şi indiferente, întrupează liniştea şi pacea.

Dar, în vreme ce noi ne scăldam în euforia unei prime dimineţi a lumii, viaţa a luat culorile unuia dintre acele filme indiene în care melodramele se strâng grămadă peste melodrame. Evenimente, mai întâi ridicole, mai târziu dureroase, au venit să corupă acel Pământ al făgăduinţei, asemenea unor mari păsări negre ce pândesc paşii greşiţi ai unui rănit înainte de a se năpusti asupra lui.

5
Cu piciorul într-un cuib de şerpi

Februarie era pe sfârşite. În fiecare zi, căldura creştea cu o jumătate de grad şi India bascula în vara toridă dinaintea musonului. Când scria, Julien trebuia să-şi pună o sugativă sub încheietura mâinii ca să-i absoarbă transpiraţia.

Într-o miercuri după-amiază, ne aflam la Anjuna, într-un talcioc ce se ţinea acolo în fiecare săptămână, frecventat asiduu de indienii bogaţi care cumpărau orice numai să fie recomandat de străini. Pierde-vară taciturni îşi făceau bani de cheltuială în câteva ore vânzându-şi materialul, şi bijutieri abili prezentau broşe graţioase, inele şi pandantive din sidef sau scoici. Găseai de toate la preţuri exorbitante, de la walkman-uri şi aparate video, la maşini de fabricat spaghete pe care turiştii bogaţi din Bombay sau Bengalore le luau cu ei sub braţ, cu senzaţia că au făcut o afacere bună.

Plecat de dimineaţă cu vaca pe plajă, Dominique ni s-a alăturat şi el şi, ca de obicei, a trebuit să plătim prăjiturile înfulecate de aceasta în mare grabă, tarabele răsturnate de trupul ei masiv.

În mulţimea europenilor în tunică fără mâneci, Julien mi-a arătat o păpuşă indiană magnifică, cu un rubin pe nară ca o picătură de sânge. O însoţea un bărbat cu pieptul puternic, cu un fizic de luptător, rar în India. Îmbrăcat în muselină albă din cap până-n picioare, strâns la mijloc cu o cingătoare de mătase stacojie, purtând pe cap un turban albastru ca cerul, era prea maiestuos, aproape teatral. Printre brazilienii subţirei şi prolicşi, javanezii efeminaţi şi neliniştitori, arabii familiari şi încordaţi, francezii indiscreţi şi vorbăreţi, nemţii melancolici şi încinşi, englezii semeţi şi epuizaţi, elveţienii glumeţi şi ponderaţi, olandezii gânditori şi înceţi, ţinuta şi nobleţea

afişate ale acestui cuplu de indieni nu se potriveau deloc cu delăsarea generală. Înaintau impasibili printre cei care se târguiau în gura mare, indiferenţi la produsele expuse, suverani vizitându-şi supuşii.

Din când în când, câte un blond înalt cu pielea clorotică, o urâţenie de ţigancă cu faţa palidă şi fruntea mânjită de cenuşă se închinau în faţa lor după obiceiul indian, cu mâinile împreunate, şoptindu-le câteva cuvinte. O prietenă a lui Farida i-a desemnat drept doi adepţi ai lui Swami Vijay.

— Swami Vijay?

— De fapt este un american care a petrecut zece ani în munţii Himalaya şi a întemeiat acum câteva luni, în Goa, un mic ashram. Bărbatul şi fata sunt asistenţii lui indieni.

În Goa, distracţiile erau rare şi cea mai mică noutate intriga pe toată lumea. Încă de a doua zi, împinşi de una dintre acele curiozităţi fatale care îi apucă pe cei lipsiţi de treabă, Dominique, Julien şi cu mine ne duceam lângă satul Chapora, pe malul lacului Arrambol, un fel de mic golf cu apă sărată alcătuit dintr-un braţ de mare şi un râuleţ. Pe malul lui, lângă cătunul Badem, la capătul lungilor curbe ale unui drum prăfuit, se afla ashramul lui Swami Vijayananda.

În loc de vechea căsuţă la care ne aşteptam noi, era o clădire mare într-o plantaţie de palmieri, împrejmuită de pâlcuri de *filao*[101]. Pe ghizdul unei fântâni, aflate la umbră, dormea o femeie bătrână, înconjurată de o turmă de porci. Totul degaja un aer de bunăstare şi curăţenie. În casa larg deschisă, o cameră vastă, mobilată cu două covoare şi o estradă pe care aştepta un fotoliu gol, era ocupată de câţiva europeni şleampeţi. Într-un mic vas ardeau beţişoare de tămâie scoţând fire de fum cenuşiu. Buchete de trandafiri şi de iasomie cu petale albăstrii păzeau tronul acoperit de o pânză de preţ. Pe pereţi, nici un portret, nici o gravură nu-ţi putea distrage atenţia. Un mulatru voinic, cu

o înfăţişare de pirat nord-american, legat la cap cu batiste răsucite în formă de turban, ne-a plasat lângă persoanele deja prezente. Niciuna nu părea a fi în formă; pe unele le ştiam fiindcă le văzusem deja în nişte coteţe de lemn putrezit, în colibe făcute din scânduri recuperate ori în grote umede. Cu aspectul lor mizerabil, aceşti vechi pelerini contrastau cu luxul decorului şi nu prevesteau ceva bun despre tipul de învăţătură împărţită aici.

Vorbeau în şoaptă, scoteau mârâituri inspirate, dădeau des din cap şi nu ne-au aruncat nicio privire.

Trecuse o oră. Era cald şi aproape că adormisem, legănat de atmosfera liniştită a locului. În sfârşit, s-au auzit paşi.

Şi a apărut înţeleptul.

Am tresărit.

Albastrul extraordinar de deschis al ochilor lui!

M-am întors spre Dominique.

Stătea cu gura căscată şi m-a apucat de braţ strângându-l de era să mi-l rupă.

M-am aplecat spre el şi i-am şoptit:

— Dar ăsta-i…

— Taci din gură, nu spune nimic!

Gurul şi-a ridicat capul, şi-a încrucişat privirea cu noi, a bătut o clipă din pleoape. În afară de această mişcare, nimic nu i-a trădat uimirea de-a ne vedea. Imediat, i-a revenit pe chip un zâmbet potolit, blajin, îmblânzit de o barbă lungă, roşcată şi căruntă. S-a înclinat, cu mâinile lipite, a aşteptat ca asistenţa să-i răspundă la salut, s-a aşezat pe tron, ajutat de mulatru, a lăsat să treacă un scurt moment, absorbit parcă de un rapid calcul făcut din minte, apoi, cu un glas stăpânit, un glas pe care l-aş fi recunoscut dintr-o mie, a spus încet în engleză:

— Bine aţi venit cu toţii, copiii mei întru Domnul!

Înţeleptul îşi înfăşurase părul într-un coc, ca un *saddhu.* Bronzat, cu cercei mari la urechi, cu

degetele pline de inele cu pietre strălucitoare, cu mâinile foarte îngrijite, dădea şi acum aceeaşi impresie de vigoare. Şi, deasupra costumului exotic, împopoţonat, îşi pusese chipul lui cel frumos, meditativ.

Mai întâi, n-am găsit nimic magic la el. Însăşi forţa lui îl deservea, era prea atletic ca să rivalizeze cu colegii săi locali, cărora nudul şi drapajul le conferă o demnitate naturală. Era o mare flacără destinată unui podium de stadion, nu calmului unui schit, un campion de lupte greco-romane în halat mai curând decât un ascet rugându-se. În India e dificil să născoceşti ceva nou; tuturor istoria le furnizează precedente; dar este întotdeauna posibil să copiezi, să imiţi un trecut prestigios la contagiunea căruia cu greu rezişti. Şi el, la rândul lui, căzuse pradă mimetismului! Să-l văd aici mi se părea atât de absurd, încât abia mă mai stăpâneam, nu înţelegeam de ce oamenii din sală nu ţipau în faţa imposturii. Dar nu, zdrenţăroşii ăia îl sorbeau din priviri, se lăsau pătrunşi de prezenţa lui de parcă ar fi cules inspiraţia unui zeu, mierea Olimpului. Şi zeul rămânea perfect în rol: trebuie că ştia că în India fachirii şi yoghinii sunt bărbaţi frumoşi, cu pielea tuciurie, cu chipul grav, cu trupul perfect armonios, cu fesele delicat modelate. Dacă nu înţelegi nimic din ce spun, poţi totuşi să te uiţi la ei, să iei lecţii de ţinută şi să te înalţi doar contemplându-le *darşana*[102]. Mi s-a strecurat în minte ideea ireverenţioasă că numai farmecul îi aducea afluenţa de public. Îşi oferea trupul puternic şi bine legat jinduirii acelor *hippies* bolnavi drept dovadă a valorii sale morale.

— Cine-i farsorul ăsta? m-a întrebat Julien la ureche.

— Cred că îl cunosc, o să-ţi explic eu.

Dar „farsorul” îşi cunoştea admirabil de bine cântarea şi şi-a început predica cu o siguranţă de sine care m-a uluit.

— Într-o viaţă anterioară, eram hindus. Apoi mi-a fost dat de zei să renasc în pielea unui yankeu. Mi-au trebuit ani de zile ca să redescopăr conştiinţa trecutului meu şi sunt foarte hotărât să nu mai las să i se piardă firul.

Ce a spus după aceea nu prea avea niciun înţeles; era amestecătura obişnuită a tuturor yoghinilor, veşnicele discursuri despre reîncarnare, despre nevoia omului de a merge până-n străfundurile lui ca să ajungă la Dumnezeu, obligaţia de-a evada din lumea care este iluzie. Dacă era să crezi ce spune, chiar el renunţase la toată averea şi cerşise ceva de mâncare de-a lungul drumurilor timp de zece ani. Pretindea că se apropiase de înţelepţii pe care nu-i putea cunoaşte niciun european, marii *rishi* din Himalaya, Upasani Maharaj din Rishikesh, Sri Premanandaji Saraswati din Gantori şi, mai ales, cel mai mare dintre toţi, Sri Swami Nad Brahmanandaji Maharaj care trăia gol la trei mii de metri altitudine pe drumul spre Amarnath. Postise şi meditase împreună cu ei. Iar iluminarea lui a avut loc la rădăcina unui banian, în ziua echinocţiului de primăvară, la 21 martie 1973, când ziua şi noaptea au aceeaşi durată şi universul se află într-un echilibru perfect. După toate aparenţele, viaţa ascetică nu-i afectase liniile ferme şi musculoase ale trupului, iar ostentaţia unei simplităţi factice nu-i putea înşela decât pe orbi. Din predica lui nu lipsea nimic, nici măcar micul cuplet antioccidental:

— America şi Europa posedă din abundenţă tot ce e necesar, plus tot ce e superfluu şi dăunător. Singurul lucru care le lipseşte este esenţialul. Iată de ce Orientul rămâne focarul spiritului şi călăuza morală a tuturor naţiunilor. Spre India trebuie să continue să se întoarcă popoarele avide de lumină. Copii ai oraşelor zgomotoase şi poluate din Occident, renegaţi-vă cultura, trecutul, familiile şi lăsaţi-vă în voia mea! M-am amestecat în

mulţimile din marile noastre oraşe, am participat la truda lor, le-am gustat plăcerile şi m-am lăsat ispitit de ambiţiile lor. Am fost bogat, am fost fericit. Şi nimic din toate astea nu m-a împlinit. Astăzi sunt sărac, solitar, dar cunosc bucuria.

În mod curios le propovăduia sărăcia unor oameni deja lipsiţi de orice. Nu ataca nicio religie existentă şi se mulţumea să insinueze că-i putea aduce fiecăruia mântuirea aşa cum o cunoscuse chiar el:

— Divinitatea este o scânteie prezentă în noi. Fiecare dintre noi este un zeu care se ignoră.

Dădea dovadă de un ecumenism placid, îşi cunoştea clasicii, avea o vorbă plăcută pentru Iisus, îl saluta pe Mahomed, cita *Gîtâ* şi pe Gandhi, îl dădea drept exemplu pe Buda şi nu-l uita nici măcar pe Guru Nanak. Predica un tip de credinţă universală pentru toate popoarele, susţinea că toate credinţele nu sunt decât drumuri diferite spre acelaşi scop. Îl evoca şi pe Freud, amintea de tantrism, de strigătul primal, de şamanism, într-o vastă mixtură care reconcilia Orientul şi Occidentul. Nu voia să critice nimic, ci numai să-şi stimuleze auditorii, să-i aducă în starea necesară pentru obţinerea Trezirii.

Ne minţise din nou! Nu se putuse hotărî să plece. Eu care îl luasem drept un asasin, apoi drept un văduv îndurerat, aveam acum în faţa mea a treia parte a repertoriului său: călugărul oriental, antreprenorul divin. Cabotinul ăsta deschidea în mine o paranteză de perplexitate. Eram, totuşi, liniştit. În vreme ce se juca de-a gurul, nu nutrea idei negre, nu medita la revanşe tenebroase. Totuşi, mă mira contrastul dintre înalta calitate a idealului său şi letargia auditoriului. De ce toţi păduchioşii ăştia?

Socotind că-şi împărtăşise destul cuvântul cel bun, a tăcut. A început apoi o lecţie de yoga. Şi-a scos roba şi, încet, inspirând foarte adânc, şi-a contractat muşchii abdominali până ce a format o

cavitate lată, o neverosimilă grotă săpată în stomac, coastele ieşindu-i ca în ecorşeele planşelor de anatomie. Exerciţiul lui era de-o simplitate copilărească. A durat câteva minute. Apoi a expirat aerul şi s-a îmbrăcat la loc. Magia i se reducea la acest unic truc. Era rizibil, dar nimeni nu protesta sau nu izbucnea în râs. Dimpotrivă: discipolii îl fixau ca nişte halucinaţi. La un semn făcut de el cu mâna, s-au culcat pe burtă în faţa lui, cu fruntea pe pământ, apoi unul câte unul s-au dus să-i sărute picioarele, omagiu pe care l-a primit cu o grandoare regală. După aceea, mulatrul cu faţă de corsar a distribuit fiecăruia un tricou pe care era imprimat, foarte stilizat, capul lui Victor înconjurat de raze. Toţi îl sărutau cu respect şi-l puneau imediat pe ei. Când au plecat, ne-am apropiat de maestru.

— *You wish to talk to me?*[103]

Această frază în engleză ne-a surprins. Cum aşa! Niciun cuvânt de bun venit sau cel puţin de explicaţie? Dominique, nervos, i-a vorbit în franceză.

— De ce aţi rămas în India?

— *Excuse me, speak in english!*[104]

— Dar nu vorbiţi franţuzeşte?

— *What?*[105]

Dominique, din ce în ce mai tulburat, şi-a repetat prima întrebare în engleză. Pupilele americanului s-au strâns ca diafragma unui obiectiv fotografic. I-a crescut intensitatea privirii printre pleoapele pe trei sferturi închise.

— Nu înţeleg ce mă întrebaţi.

Dominique şi-a pus a treia oară întrebarea. *Swami*[106] şi-a întors capul şi a privit fix o depărtare inaccesibilă. În sfârşit, cu o blândeţe delicată, a rostit:

— De zece ani n-am plecat din India.

— Dar chiar dumneavoastră ne-aţi spus acum doi ani…

— Nu-mi amintesc să vă fi întâlnit.

— Nu mă recunoaşteţi? Eu sunt Dominique Menviel, iar el este Frédéric Coste. Delhi, nu vă amintiţi de Delhi?

— Nu, feţele voastre nu-mi spun, într-adevăr, nimic. Poate într-o viaţă anterioară… Da, asta trebuie să fie. Eram prieteni într-una din numeroasele mele vieţi anterioare.

— Dar… a obiectat Dominique.

Era roşu la faţă. Înţeleptul se prefăcea acum că nu ne mai recunoaşte. Degeaba aruncam năvoade în trecut, nu pescuiam nimic. Sfârşeam prin a ne îndoi de noi înşine. Bineînţeles, a refuzat să plaseze aceste legături pe planul vechii noastre familiarităţi. Nu că s-ar fi arătat nepoliticos, dar i se părea imposibil să se ocupe de futilităţi atât de insignifiante precum existenţa noastră. Pretindeam că îl cunoaştem? Vedea în asta dovada puterii psihismului uman: visasem atât de mult la această întâlnire, încât o trăisem cu anticipaţie.

— Deci nu sunteţi Victor Habersham?

— Sunt Swami Vijayananda, odată pentru totdeauna. Numele meu american de altădată nu mai are nicio importanţă.

— Nu negaţi, aşadar, că în trecut aţi fost american?

— Încetaţi cu acest interogatoriu! La ce bun să mă repet? Un înţelept n-are nevoie să-şi deschidă buzele ca să fie elocvent.

— Vă place să fiţi tratat ca un zeu? a întrebat Julien.

— Fiecare vede în mine ce vrea. Discipolii mei sunt bucuroşi să mă slujească. Le fac o mare favoare acceptându-le darurile şi devotamentul. Aşa cum spunea Dalai Lama: „Le pot oare interzice să-mi adune firele de păr şi urina? Cu ele sunt mai fericiţi.”

— Dar măcar recunoaşteţi că aţi fost agronom?

— Răspund la interviu? V-am spus tot. Lăsaţi-mă, vă rog, şedinţa asta m-a obosit!

Se uita la noi cu un zâmbet plăcut, fără nici cea mai mică urmă de agasare. Îşi bătea joc de noi pe faţă. S-a ridicat în picioare şi s-a înclinat cu mâinile împreunate.

— Patanjali[107] a spus: „Ignoranţa constă în a considera efemerul şi impurul drept veşnicie şi pură beatitudine.” Pentru indieni, mizeria umană nu se datorează unei pedepse divine sau păcatului originar, ci ignorării spiritului, ignorare de ordin metafizic.

Acesta era mesajul lui de adio. Un fel de a ne pofti să plecăm cu o enigmă. Afară, ne-am încrucişat cu asistentul însoţit de frumoasa şi recea indiancă. Ne-au salutat discret cu un semn din cap. Doi băieţi şi o fată săpau o mică grădină de lângă casă. Julien a insistat:

— Ei, îl cunoaşteţi pe bulangiul ăsta sau nu?

— Zău că e el! L-aş putea deosebi dintr-o mie.

— Atunci de ce refuză să vă recunoască?

— Nu ştiu, poate că vrea să se ascundă sau îi este ruşine.

— Are şi de ce! Niciodată n-am văzut ceva mai ridicol! Şi totuşi am frecventat ashramul lui Rajnesh din Poona, al lui Mahesh Yogi din Rishikesh, al lui Muktananda din Ganeshpuri. Şi ăştia trei erau deja nişte straşnici farsori, corupţi de Occident şi foarte departe de tradiţia hindusă. Promiteau mântuirea în trei săptămâni făcând douăzeci de minute de exerciţii pe zi. Dar ăsta bate toate recordurile! Şi nici măcar nu e indian!

Julien a făcut lista tuturor erorilor doctrinale care îl izbiseră în atitudinea lui Swami Vijayananda. Diagnosticul lui semăna cu al meu.

— Şi pe urmă să se instaleze în Goa! Într-un pustiu sau pe un munte, peisajul este emblematic şi sugerează un element sacru, prezenţa invizibilului. Dar aici, pe malul mării! Mântuirea în costum de baie! Şi i-aţi văzut adepţii? Nişte epave!

— Poate că, abrutizat de *ganja* şi opiu, i-ai găsi şi tu discursul genial!

Dominique nu ne asculta, pradă unei anxietăţi pe care nici măcar nu încerca s-o ascundă.

— Incredibil, era acolo în faţa noastră, şi s-a prefăcut că nu ne-a văzut niciodată!

Dinadins, am minimalizat situaţia:

— Poate că după moartea soţiei a vrut să se îndrepte spre religie ca să se consoleze şi se va fi prins în acest joc, va fi voit să-şi încerce puterile asupra celorlalţi.

— Şi dacă nu e el, ci doar o sosie?

— Ziceţi că pe prietenul vostru american îl cheamă Victor, i-a retezat-o Julien. Ştiţi ce-nseamnă *vijayananda* în hindi? Victorie, ca Victor.

— Ei şi?

— Ei bine… Victor cel învingător… Dominique cel dominat!

Menviel s-a încordat dintr-odată şi faţa i s-a alungit. Julien a izbucnit în râs:

— Nu te supăra: era doar un joc de cuvinte absurd şi inexact. Dominique vine de la latinescul *dominus,* care înseamnă stăpân.

Dar arheologul nu-l mai asculta, mergea cu faţa descompusă de parcă tocmai fusese izbit de o evidenţă pe care şi-o ascunsese mereu.

6
Apostolul şi golanii

La vila Bonfim, viaţa şi-a reluat cursul ca înainte. Zilele care au urmat n-au fost aşa cum mă temeam, dar nici cu mult mai bune. Totul păstra o aparenţă liniştită. Dar deja Dominique vorbea mai puţin cu noi şi mă temeam să nu i se trezească vechi nostalgii. Încă o dată am fost cât pe ce să-i povestesc lui Julien noaptea mea din Delhi; dar o putere mai presus de mine mi-a înăbuşit în chip capricios nevoia de-a mărturisi.

Ca să-mi potolesc angoasa, m-am hotărât să fac singur o anchetă asupra adevăratei identităţi a lui Swami Vijayananda. Miercurea următoare, la Anjuna, am dat peste nişte participanţi la lecţia lui Victor întâlniţi în ashram. Erau fete şi băieţi hirsuţi, zdrenţăroşi, întinşi direct în praf. Tăifăsuiau, buimăciţi, printre resturile unui prânz pe care îl luaseră la jumătatea după-amiezii, cu bărbia şi buzele încă înroşite de curry. Mulţi sufereau de abcese la braţ, unii îşi pierduseră dinţii, alţii exhibau pe gât plăci de eczemă de un roşu aprins, mergând până pe pielea capului. Câţiva purtau tricoul portocaliu cu capul lui Swamiji imprimat pe el.

M-am apropiat de ei şi, cu prudenţă, le-am pus întrebări. Am aflat că distincţia cu tricoul imprimat era acordată numai celor mai merituoşi. Dar ce avea Maestrul în plus faţă de alţi guru? Întrebarea mea a avut efectul unui duş rece. Cu o strâmbătură de dispreţ, a consimţit să-mi răspundă un neamţ.

— Ce are în plus faţă de alţii? E pur şi simplu cel mai mare guru al timpurilor moderne.

Tot grupul a fost pe deplin de acord cu aceste cuvinte. Şi, parcă încurajaţi de ele, *freak*-ii[108] au luat cuvântul ca să-mi explice meritele Marelui Binefăcător.

— Vezi tu, mi-a spus primul, prin yoga Swamiji lucrează într-o sferă diferită. Emite fără încetare vibraţii astrale şi mentale mai folositoare restului omenirii decât lucrările pământeşti.

— Datorită concentrării, a spus altul, capătă un instrument de o putere enormă. Vezi, asta se cheamă tantrism. O dată ce e concentrat, poate intra în contact cu orice obiect din univers şi exercită o acţiune la distanţă, ca zeii. Niciun obstacol nu rezistă multă vreme voinţei lui.

— E-adevărat, a continuat o fată care se tot scărpina pe cap. Într-o zi l-am văzut cum stăpânea din ochi un şarpe. În holul ashramului se strecurase o cobră mică, cu gura căscată, cu colţii pregătiţi, în timpul unei conferinţe. Era gata să-l muşte pe Swamiji când acesta a ţintuit-o din priviri; cobra a plecat ondulându-se şi fără să muşte pe cineva. Swamiji ne-a interzis s-o omorâm. Numai fiindcă din inima lui se revarsă iubirea faţă de toate creaturile a putut Swamiji să-i poruncească şarpelui să se retragă.

Unui alt *freak* ai cărui dinţi se măcinau din cauza demineralizării, Swamiji îi promisese o a treia dentiţie, iar acesta şi-o aştepta cu încredere. Şi pe urmă Swamiji ar fi stat îngropat de viu timp de o săptămână. Îl văzuseră ei? Da, îi văzuseră mâna ieşită din pământ. Sau mersese pe apa lacului Arrambol într-o noapte cu lună plină. Adevărat? Da, adevărat, dar mărturiile ei se combinau fără nicio grijă pentru logică.

— Credeţi că este realmente un zeu?

— Nu asta-i problema, gagiule, m-a întrerupt un parizian care-mi recunoscuse accentul francez. Swamiji a depăşit opoziţia dintre Dumnezeu şi oameni. Petru el, zeii sunt creaţii artificiale ale oamenilor. Chestia importantă, gagiule, e să realizezi zeul din tine.

Am dat din cap incredul.

— Fiindcă, vezi tu, a continuat el, toţi suntem zei, dar nu o ştim. Când ai ajuns la nivelul zeilor,

nu mai ai nevoie de Iisus sau de Allah. Discuţi cu ei pe picior de egalitate, ca amici, ce mai! Eşti atât de umplut de înţelepciune, că nu mai ai nevoie de droguri, nu te mai zbaţi, te lipseşti până şi de femei. Eu, vezi tu, nu sunt încă gata să port roba portocalie. Prefer să fac o mică bişniţă cu droguri şi să mă droghez şi eu, dar în fond Swamiji are dreptate. Mi-a spus că acum e karma[109] mea, că-mi va veni şi mie ceasul. Într-o zi, ştiu bine, voi renunţa la drog şi voi fi realizat.

Mă scârbea pologhia lor. Nu mai aveam nevoie să pun şi alte întrebări. Voiam doar să descopăr ce fel de om se ascundea sub haina fanfaronului şi, dacă era vorba într-adevăr de Victor, de ce vizase atât de jos, de ce trupa asta de cretini slăbiţi de droguri, boli şi nemâncare? Influenţa exercitată asupra lor avea ceva neliniştitor; ca să-i subjuge, îi intoxica folosind expresii găunoase, nu dădea înapoi din faţa nici unui obscurantism.

Spre sfârşitul după-amiezii, a sosit marţialul locotenent, escortat de încântătoarea indiancă. Sri Tatuva Popadar Swami – acesta era numele lui – a salutat grupul de discipoli şi m-a scrutat cu priviri severe, pătrunzătoare. Mişcările sale, limitate, degajau o uimitoare energie. Avea aproape aceeaşi statură ca Victor; sub oncţiunea lui de mag, mocnea o vigoare puţin obişnuită. De n-ar fi fost turbanul care îi îndulcea trăsăturile chipului, l-ai fi luat uşor drept un războinic. Pe faţa ascuţită, cu nasul drept, ochii negri aminteau un focos.

Pe neaşteptate, m-a întrebat în engleză dacă mă interesez de învăţătura lui Swamiji. La răspunsul meu afirmativ, m-a rugat să vin să vorbim la un ceai şi i-a îndepărtat cu gesturi bruşte pe zeloţii care ne înconjurau.

Stăpânea admirabil de bine engleza, fără nicio urmă de alt accent decât al colegiilor din Oxford. Încă o dată, m-a frapat contrastul dintre distincţia lui şi vulgaritatea celor care îl urmau.

Aşadar, ce doream să ştiu despre Swamiji? M-am hotărât să o iau pe ocolite. De ce nu era el guru, mai degrabă decât americanul? A zâmbit: Lumina nu-l atinsese la fel ca pe Swamiji. Că acesta era alb avea puţină importanţă. La acest grad de înălţare spirituală, diferenţele de castă, rasă şi culoare se estompează. Sri Auribindo îşi lăsase foarte bine moştenire ashramul unei franţuzoaice, Maria Alfissa, zisă Mama! Nu se îndoia nici clipă că Swami Vijay este avatarul unui zeu coborât din nou pe pământ ca să asigure permanenţa Adevărului. Dar atunci de ce toţi drogaţii ăştia în jurul lui?

— Pentru că sunt nefericiţi şi neliniştiţi. Vor pace. Şi pace le şi oferă Swamiji, pacea sufletească, atât de rară în zilele noastre. Fără un guru, nimeni nu-şi poate înfăptui mântuirea.

— Înţeleg prea bine, dar sunt cu toţii atât de murdari, atât de inculţi!

— Nu aşa îi vede Swamiji, şi nici eu. Aparenţa lor este doar o iluzie, sufletul le este la fel de curat şi frumos ca al dumitale. În fiecare spirit, oricât de învăluit de întuneric ar fi, trăieşte presentimentul Luminii.

— Nu văd indieni printre discipolii voştri. De ce?

— Swamiji socoteşte pe bună dreptate că, fiind viciaţi de o civilizaţie materialistă, compatrioţii dumitale au mai multă nevoie de înţelepciunile Orientului decât indienii care, încă din copilărie, sunt scăldaţi de o atmosferă de intensă religiozitate.

Avea răspuns la toate şi niciodată nu se pierdea cu firea.

— De câtă vreme îl cunoaşteţi pe Swamiji Vijay?

— De ani de zile.

— Imposibil, acum doi ani era încă agronom la New Delhi.

Sri Tatuva a zâmbit ca şi cum se aştepta la o asemenea obiecţie.

— Swamiji n-a fost niciodată agronom. În Statele Unite, acum zece ani, conducea o întreprindere de construcţii.

Şi el îndrăznea să nege? La ce bun să mai insist? Punându-i la nesfârşit întrebări, aveam să-l întărât. I-am pus în şoaptă ultima întrebare: Cum l-a întâlnit pe Swamiji? A oftat uşor, a înghiţit o gură de ceai şi şi-a recăpătat răsuflarea normală. În loc să-mi răspundă direct, prefera să-mi povestească pe scurt viaţa lui. Nu ştiu de ce meritam o asemenea favoare, fapt este, însă, că a creat între noi o intimitate.

Aşadar, se născuse brahman, în statul Haryana, în nord-vestul Indiei, într-o familie de avocaţi înstăriţi. Trimis la internatul colegiului de iezuiţi din Poona, îmbrăţişase credinţa creştină, spre consternarea părinţilor. După zece ani de studii şi stagii, dintre care doi în Italia, fusese hirotonisit. Superiorii lui l-au trimis la misiunea catolică de la Ashagadh, în Maharashtra, să convertească animiştii. Acolo a devenit conştient pentru prima oară de groaznica mizerie a aborigenilor sau *adivasi,* şi mai săraci decât paria. Această situaţie l-a silit să-şi reexamineze credinţele.

— Până atunci, prestigiul Companiei lui Iisus îmi răspunsese tuturor angoaselor. Dar cazuistica iezuiţilor, ale căror principii, totuşi admirabile, se dizolvă în cazuri prea particulare, nu mă mai satisfăcea. M-am destăinuit prefectului iezuit al regiunii mele care mi-a spus doar o singură vorbă: „Poţi repune totul în cauză, inclusiv existenţa lui Dumnezeu, cu condiţia să păstrezi totul pentru dumneata.” Dacă puteam păstra pentru mine îndoielile privind existenţa Creatorului, nu-mi puteam trece sub tăcere indignarea în faţa sărăciei celor mai săraci.

A primit mai multe avertismente, blamuri, în fine a fost expulzat şi s-a răspopit. Şi-a început

viaţa civilă organizând o revoltă a *adivasi*-lor împotriva unui proiect guvernamental de lăptărie model care ar fi strămutat mai multe zeci de familii de pe pământurile lor ancestrale. Greva a eşuat.

Atunci, a citit părinţii fondatori ai marxismului şi a găsit un al doilea suflu al spiritului evanghelic. În marxism, rădăcinile opresiunii erau nu numai denunţate, ci şi explicate. A plecat în est, în statul Orissa, să li se alăture naxaliţilor, rebelii prochinezi, într-un district de jungle impenetrabile. Extremiştii ştiuseră să le câştige încrederea tribalilor demonstrându-le prin ce alcătuia imperialismul mondial, al cărui lacheu era New Delhi, izvorul tuturor nenorocirilor lor.

Se salutau ridicând pumnul şi organizau cursuri de educaţie politică; din fidelitate faţă de trecutul său de preot şi de brahman, refuzase întotdeauna să poarte arme. Fusese repartizat la recoltarea frunzelor de eucalipt şi îi părea rău de inocenţa populaţiei manipulate de marii proprietari şi de oficialităţile Ministerului Apelor şi Pădurilor. În clipele de răgaz, învăţa chineza şi visa să se ducă la Pekin să-şi desăvârşească pregătirea.

Dar naxaliţii erau divizaţi în douăsprezece facţiuni rivale, toate revendicându-se din Mao sau Enver Hodja; se omorau între ele. Recalcitranţii, acuzaţi de fracţionism, de hitero-troţkism, de prosovietism, erau lichidaţi cu un glonţ în cap după o parodie de proces popular.

Fiecare reviriment al partidului comunist chinez ducea la revizuiri sfâşietoare din care rezultau şi mai multe sciziuni şi grupuscule. Aceste dezacorduri n-au rezistat atacurilor lansate de Central Reserve Police Force care, de cum a început anotimpul uscat, a lansat o vastă ofensivă. Indira Gandhi decretase starea de urgenţă şi din partea autorităţilor nu era aşteptată nicio clemenţă.

Glorioasa Armată populară de eliberare a Indiei a fost spulberată, după câteva schimburi de focuri,

de două secţiuni de *gurkha* care ucideau răniţii pe loc. El a scăpat cu viaţă doar datorită faptului că se îndepărtase în junglă ca să se roage fără să fie văzut de tovarăşii lui.

— Dumnezeu nu mă uitase. Drept mulţumire, mi-am schimbat identitatea şi mi-am luat numele actual, acela pe care şi-l luase Roberto de Nobili, iezuit italian, stabilindu-se la Madras, în secolul al XVII-lea.

După aceea, a rătăcit multă vreme, înfometat, dezorientat, participând, ca să supravieţuiască, ca muncitor agricol la recoltarea orezului sau angajându-se, timp de câteva luni, la nişte uzine de iută. De multe ori a încercat să reia activitatea politică, dar trecutul lui de preot şi gherilero îl făcea suspect în ochii tuturor. A fost chiar denunţat la poliţie.

La capătul puterilor, a ajuns la Bombay, a trăit timp de un an din munci mărunte, mergând până la a se înrola în serviciul de ordine al partidelor politice şi chiar până la a vinde droguri pe stradă.

— Asta a fost pentru mine ruşinea absolută, ajunsesem la fund de tot.

Într-o zi de disperare, când proiectase să-şi pună capăt zilelor, l-a abordat Swamiji.

— Imediat a ghicit în mine un mare suflet dezorientat, nefolosit. Eram murdar, hirsut, în zdrenţe, şi totuşi Swamiji a ştiut să-mi citească inima. Vorbele lui m-au sedus pe loc şi i-am îmbrăţişat doctrina care îmi reamintea hinduismul din copilărie, însă lepădat de dogmatismul castelor. Ţi-am spus această lungă poveste – şi iartă-mă dacă te-a plictisit – doar ca să-ţi dovedesc puterea lui Swamiji, darul lui de convingere. Mi-a salvat viaţa aşa cum îi salvează pe compatrioţii dumitale, chiar dacă îi socoteşti murdari şi răufăcători. Mulţi, sub influenţa lui, au renunţat deja la drogurile tari.

De câteva minute, în vreme ce Sri Tatuva îmi vorbea, aveam senzaţia că sunt observat de cineva,

că sunt ţinta unei prezenţe, apropiată şi totuşi ascunsă, care mă examina. Mi-am ridicat capul şi am întâlnit privirea tinerei indience aţintită asupra noastră cu o expresie intensă şi ambiguă. Cerceii lungi îi străluceau. Am avut o strângere de inimă. De îndată ce mă uitam la ea, îşi lăsa ochii în jos, dar şi-i ridica imediat după aceea.

Pierdută ca un pion negru într-o mare de feţe albe, îşi netezea părul pe tâmple. Dacă un pictor sau un fotograf ar fi vrut să ilustreze urâţenia rasei albe, n-ar fi găsit un tablou mai bun decât această frumuseţe brună, cu nările ţintuite de diamante, în mijlocul unor prăpădiţi palizi şi al unor desfrânate în zdrenţe. Cu ovalul catifelat al chipului, capul drept, pleoapele plecate, părea o regină tuciurie în mijlocul sclavilor ei albi. Sari-ul o modela ca pe o statuie de o incredibilă graţie, lăsându-i în dreptul şoldurilor o fâşie de piele brună pe care se deslușea elipsa ştrengară a buricului.

— O admiri, nu-i aşa? Ba da, ba da, văd eu, şi ai dreptate! Şi pe ea a salvat-o Swamiji.

Parcă ghicea că vorbeam despre ea şi îşi întorcea des spre noi ochii măriţi cu *khol*[110], asemănători cu două pepite vii al căror sipet era format de sprâncene.

— O cheamă Devika Bose, este bengaleză din Calcutta şi, ca şi mine, din familie de brahmani. La şaisprezece ani, a fugit din şcoala Sainte-Marie unde o plasaseră părinţii. După aceea, au trimis-o la o şcoală religioasă din Darjeeling unde a stat doar şase luni, alăturându-li-se naxaliţilor, la graniţa dintre statele Bihar şi Bengal. Fratele ei, doar cu doi ani mai mare, conducea aici un grup, foarte activ pe atunci. Doi ani a trăit în junglă, trăgând şi cu arma la nevoie, îngrijindu-i pe răniţi, trezind conştiinţa ţăranilor cu piese de teatru militante în care juca, alfabetizându-le femeile şi copiii. Într-o zi de iarnă, tabăra lor a căzut într-o ambuscadă a armatei; fratele ei a fost ucis, iar ea a fost condamnată la zece ani de închisoare în

temniţele de la Dum Dum, în Calcutta. Victimă a holerei, din care a scăpat foarte slăbită, a putut, cu ajutorul unui excelent avocat, să iasă după trei ani în libertate condiţionată. Avea douăzeci şi unu de ani. Familia a sechestrat-o. Singura grijă a tatălui său, un hindus pios şi tradiţionalist, era s-o mărite cu un bărbat destul de complezent ca să închidă ochii la trecutul pe care îl acumulase. Trebuia să-i mărească dota. Potrivit canoanelor hinduismului, comisese destule greşeli pentru a fi decăzută din casta sa şi pentru a deveni improprie unei căsătorii. A refuzat acest târg şi a fugit din nou cu ajutorul unei servitoare. Câtva timp a lucrat într-o misiune din Ramakrisha la spălatul bolnavilor, apoi, ca şi mine, l-a întâlnit pe Swamiji şi a abandonat totul pentru a-l urma.

Dacă-mi puteam permite să-i mai pun o întrebare, care era rolul ei în ashram? De asistentă a lui Swamiji. Se ocupa de aspectele materiale şi, mai ales, tinereţea şi spontaneitatea îi permiteau să însămânţeze terenul, fertilizat apoi de Swamiji. Pregătea cuvântul cel bun.

— Dar nu e cam tânără?

— Dacă ai cunoaşte-o! Nimeni nu ştie ca ea să ghicească prin ce încercări au trecut discipolii, cât de mult se respectă sau se urăsc între ei. Vrei să ştii adevărul? Ananda[111] Devika era deja mama lui Swamiji într-o viaţă anterioară. Noi toţi am fost discipolii lui, acum şapte sute de ani, când Swamiji era indian.

— Ah, şi dumneavoastră?

— Cum adică şi eu?

— Swamiji a pretins că noi l-am întâlnit deja într-o viaţă anterioară şi că din cauza asta îl confundam cu un agronom american.

— Tot ce se poate.

— Credeţi? Răspunsul acesta nu vi se pare foarte fantezist, ca să nu zic mai mult?

Dintr-odată i-a dispărut amabilitatea; până atunci replicile lui erau demne de Compania pe

care o slujise atâta vreme, dar îşi epuizase rezervele de diplomaţie. A apărut cealaltă faţetă a personajului său, ascunsă sub reculegere şi austeritate; un ghem de pasiuni, de frenezii înăbuşite care m-a înspăimântat. Buzele i s-au strâns, privirea i-a devenit dură, imperioasă, iar el s-a ridicat în picioare.

— E inutil, cred, să mai continuăm. Am încercat să te conving, dar scepticismul dumitale te opreşte din drumul spre progresul spiritual. Cunoşti aceste vorbe: fericiţi cei săraci cu duhul, căci a lor este împărăţia cerurilor.

S-a înclinat şi aplecat, fără nicio vorbă în plus. Nu încetase să vorbească, dar aveam impresia neplăcută că eu eram cel care se dezvăluise fără să vrea. Încă o dată, ochii lui Devika s-au oprit asupra mea şi m-a trecut un fior.

Am uitat pe loc de ancheta mea, de convorbirea dulce-amară cu Sri Tatuva şi, în vreme ce mă întorceam pe jos peste dealuri, prin iarba uscată, până la plaja de la Baga, mi-am pus într-una întrebări despre sensul acelei priviri. Era curiozitate, ostilitate sau coincidenţă? Îi deşteptasem un început de interes? Nu exista niciun motiv să mă remarce mai mult decât pe altul. Din după-amiaza petrecută în întrebări şi îndoieli nu reţineam decât acele priviri arzătoare.

După douăzeci de luni petrecute în India, era primul meu şoc emoţional; obişnuit până atunci cu contactele venale şi aventurile ocazionale, nu bănuisem niciodată că voi putea cunoaşte aici iubirea. Parcă un minuscul declic trezise un impuls afundat sub amorţeala de la tropice. De altfel, nu iubeam, visam, de ce dintre toţi să mă fi remarcat tocmai pe mine?

Dar îndată revedeam ochii negri şi enigmatici şi îmi închipuiam tot felul de nebunii care nu vor exista niciodată decât în mintea mea încinsă.

Ca să fiu cu cugetul împăcat, i-am pomenit lui Julien rezultatul investigaţiilor mele.

— Curios! a comentat el după câteva clipe. Totul se petrece de parcă Marele vostru Saşem ar atrage numai renegaţi, dezaxaţi care şi-au abjurat de mai multe ori credinţa. S-ar zice că e în căutare de vieţi fragile: ca India, ghiceşte slăbiciunile şi le aţâţă.

Seara, la masă, Farida a confirmat această părere. În primele săptămâni, toţi prietenii ei din Anjuna, Baga şi Vagator, fericiţi că au un sfânt în vecinătate, s-au înghesuit la predicile lui. Îi descurajase cu politeţe, în vreme ce-i reţinea pe cei mai lefteri, pe cei slabi la trup şi la minte. Spre deosebire de alţi guru locali, se arăta perfect nepăsător la bani şi la renume. La urma urmelor, de ce nu?

Discuţiile astea îl exasperau pe Indar. De fapt, viaţa internaţională din Goa îi inspira numai sarcasme.

— Europa, spunea el, se reproduce în India sub formă de caricatură.

Totuşi se simţea fericit cu noi. De când sosise, avea un surâs insolent şi îşi atrăgea favorurile a numeroase blonde şi roşcate, scandinave, olandeze, nemţoaice care defilau la vila Bonfim, magnetizate de Zeul cel viu: a-i trece prin pat însemna a te culca cu Istoria, şi nimic mai puţin, a reuni Rajul, India contemporană şi cele O mie şi una de nopţi. Ele care, în general, îi evitau pe indieni, simţeau o adevărată fascinaţie pentru acest vlăstar feudal şi nu-i mai dădeau drumul. Indar devenise ostaticul propriei sale legende. Degeaba îşi renega originile, fetele astea sănătoase şi înalte, cu pulpe lungi şi aurii, îi luau dezavuarea drept modestie şi-l doreau şi mai mult. Îl înconjura o aură artistică şi regală; orice făcea, orice spunea, Greta, Bea, Ingrid, Angelika îl consacraseră fiu de prinţ pentru eternitate.

— Încetează să te mai culpabilizezi cu strămoşii tăi, îi spunea Julien. Eşti nedrept cu ei, cu atât mai mult cu cât le datorezi totul. Recunoaşte cel puţin că India monarhilor avea o alură. Te-ai născut într-un leagăn de aur, profită de el! De-aş fi eu în locul tău, bătrâne…

La capitolul amor, Indar se arăta mai abil decât Julien; nu vorbea, dar făcea des. Detesta să se evoce subiectul, chiar şi indirect, spre marele necaz al parizianului pentru care cuvintele împărtăşeau, prelungeau şi uneori înlocuiau actul însuşi.

— Te rog, Julien, îi spunea Indar, păstrează-ţi observaţiile pentru tine!

Muţenia lui Indar avea totuşi o altă origine: se dispreţuia că era iubit pentru ceea ce nu era şi nu voia să fie. Succesul lui la femei se datora doar unui quiproquo: dacă ar fi fost fiul unui culi sau al unui pescar, nu le-ar fi stârnit nici urmă de emoţie frumoaselor turiste. Totuşi nu le putea rezista, deşi afecta faţă de ele o perfectă răceală; cum nu putea renunţa nici la părerile lui personale, se vedea prizonierul unui dublu joc şi îşi trăia contradicţia în ranchiună şi misoginie. Ca s-o suporte se îmbăta tare de tot după fiecare nouă aventură amoroasă.

— Încă una care vine să guste din fructul exotic, suspina de fiecare dată când una dintre nordicele drăguţe urca scara verandei noastre trâmbiţându-ne un vesel „Hello!”

Dar era primul care le deschidea uşa de la camera lui şi le împingea înăuntru. Şi-l auzeam pe Julien bombănind în balansoar:

— Încă una! Dumnezeule mare, dar ce are el mai mult decât mine, puiul acesta de moghul?

Pe la jumătatea lui februarie, acompaniat de un flautist şi de un percuţionist cu *tabla,* Indar a dat un concert de *santoor* în cinstea Radhei, împodobită cu flori, vopsită şi purtând un colier greu de mărgele şi cercei. Vaca murea de plăcere în faţa muzicienilor şi uneori puncta recitalul cu un

muget pătimaş, intempestiv. Dominique era flatat că-i celebram blânda doică. Indar, înconjurat de haremul lui blond, a improvizat o muzică duioasă, transparentă până la vertij; a scos din corzile lui o ploaie de sunete care ţâşneau ca nişte picături magice, imateriale. Concertul a avut un răsunet nesperat, a durat toată noaptea şi a strâns în grădina noastră mai mult de o sută de persoane. Despre el a scris chiar şi presa regională şi s-a vorbit săptămâni de zile până în colţurile cele mai îndepărtate ale micii provincii.

Dar zeii, care aşteptau, pregăteau încet în umbră catastrofele. Noi am încercat să menţinem o mică flacără vie, în vreme ce în jur marele elan murise. Lungul armistiţiu cu realitatea lua sfârşit. Deocamdată, descoperirea lui Swami Vijay avea să fie eclipsată de sosirea unei doamne asupra căreia ni s-a îndreptat atenţia. Tragedia se introducea la noi sub uniforma farsei.

V
Prăpădul

1
Sosirea comandorului

La Calangute era zi de târg: tot felul de fleacuri, de haine, de ustensile casnice, de tarabe cu legume şi fructe se coceau la soare într-un miros amestecat de plastic încins, de uleiuri şi de mango borşite. Dominique, Kiran şi cu mine veniserăm să facem cumpărături.

Tocmai le terminaserăm şi sorbeam nişte milk-shakes la o masă dintr-o cârciumioară când a sosit autobuzul de prânz de la Panjim, o rablă atât de paradită, încât credeai că e gata să se desfacă în bucăţi. Din el au coborât mai mulţi turişti cu rucsacuri grele în spate. Printre ei, o femeie mărunţică, nu chiar tânără, purtând pe cap o pălărie de paie ce semăna cu o farfurie răsturnată, care se certa cu şoferul, ridicând braţele la cer într-un fel de gesticulaţie comică.

Discorda aici prin vârstă, îmbrăcăminte, m-am distrat văzându-i evidenta descumpănire; mi-am închipuit că e o văduvă plecată să-şi petreacă viaţa, deturnată spre continentul indian deşi îşi plătise o şedere în Bahamas. Acum stătea în picioare în piaţeta năpădită de soare, cu mâna drept cozoroc deasupra ochilor şi se uita în jurul ei; la picioare avea o valiză mare cu armături de fier ce sclipeau.

Valiza aceea veche, enormă ar fi putut s-o înghită şi pe ea. Se apropia de noi încet, nesigură, trăgând după ea monstruosul cufăr cu rotile. Reverberaţia mă împiedica s-o văd bine; se lichefia şi se realcătuia într-o pâclă de pete colorate.

Când a trecut pe la umbra banianilor de pe marginea drumului, a ascuns-o câteva clipe un camion. O altă maşină a trecut în sens invers şi nu i s-a mai văzut decât partea de sus a capului şi pălăria.

Dominique se sculase ca ars.

— Oare visez?

— E imposibil, nu-i ea, nu-i ea!

Trăsăturile feţei i se descompuseseră.

Eu nu vedeam nimic deosebit, doar pe femeia cu valiza traversând strada în fugă, agitându-şi pălăria în cealaltă mână, ca un cercetaş. Totul s-a petrecut repede, prea repede. A năvălit în cârciumioara noastră şi i s-a aruncat de gât lui Dominique.

— Oh scumpul mamei, scumpul mamei!

Menviel s-a făcut roşu la faţă, deşi era bronzat. Puteam vedea cum i se încordează chipul cuprins de panică, neajutorare, turbare şi consternare. Presimţeam o dramă care îmi scăpa. Se uita la noua venită aşa cum te uiţi la un spectru. Îl strângea în braţe gata să-l înăbuşe, iar el le lăsa pe ale lui să-i atârne inerte. Ca un plonjor care iese din apă, şi-a recăpătat răsuflarea. În cele din urmă, a rostit:

Vorbea cu glasul sugrumat.

— Ce spui?

— Dar ce-i cu tine aici? De ce, de ce?

Am crezut că avea să plângă. Nu înţelegeam nimic.

— Ce caut aici? Am venit după tine. Nu-mi mai dădeai nicio veste!

După aceste cuvinte, i-a dat drumul, s-a aşezat pe valiză, şi-a scos o batistă foarte albă şi a izbucnit în plâns, într-un hohot, a mai şoptit:

— Nu mă prezinţi prietenului tău?

— Ba da, ba da! Frédéric, ţi-o prezint – nu mai avea decât un firicel de voce – ţi-o prezint pe mama.

— Mama ta? Glumeşti!

— Da, domnule, sunt mama lui, sunt aici!

Cuvintele astea mi-au căzut ca o piatră pe conştiinţă.

Acel „sunt aici” cântărea tone întregi. Recunoşteam acum glasul deja auzit la telefon, un glas răsunător ce-ţi zgâria urechile şi îşi sporea volumul la cea mai mică obiecţie. Kiran îşi căsca

ochii atât cât îi îngăduia slaba cunoaştere a francezei.

— Aşadar, dumneata eşti Frédéric? Nu mi te închipuiam aşa. Ca să spun drept, te credeam mai de soi. Dumneata, nu-i aşa, i-ai băgat în cap ideile astea? Îl cunosc eu pe Dominique al meu, n-ar fi luat niciodată o asemenea hotărâre singur.

— Frédéric n-are niciun amestec în povestea asta, de ce-ai venit, de ce?

În taiorul ei gri şi cu pălăria cu boruri mari, stătea în faţa lui ca flagelul casnic în persoană, întruchiparea cordonului ombilical ce venea să-l recupereze. S-a lăsat o lungă tăcere.

— Dacă vrei, iau avionul înapoi imediat.

De transpiraţie, pielea palidă, atinsă de cuperoză, îi lucea.

— Nu există avion în după-amiaza asta.

— Am înţeles, voi aştepta până mâine.

— Termină, mămico, nu mai face atâta teatru!

Doar ce-a rostit „mămico” şi s-a şi trezit în pantaloni scurţi. Era clar că acest cuvânt atârna greu în gura lui; spera să nu mai trebuiască să-l spună niciodată. Deodată, ca şi când ar fi suferit de o căldură insuportabilă, şi-a desfăcut nasturii de la cămaşă. Mama lui păstra o falsă atitudine de crizantemă în ghiveci şi îşi trăgea nasul. Stratul de pudră de pe obraji i se desprindea la fiecare cuvânt. Ochii neliniştiţi, la pândă în orbitele adâncite, îi treceau repede de la fiul ei la mine.

— Vezi, domnule, cum îşi tratează mama. Am făcut zece mii de kilometri cu avionul, am luat trenuri şi autobuze, am fost îmbrâncită de golani, asaltată de cerşetori dezgustători şi iată-mă acum primită ca o hoaţă.

I se făcuse mare milă de ea şi îi făcea bine să se plângă.

— Eşti ultima persoană pe care o aşteptam.

— Dar de ce, scumpul mamei, de ce? Ce ţi-am făcut? Era gata să plângă din nou. Văzând-o atât de firavă, prost îmbrăcată, transpirată, lângă

bagajele ei, te întrebai ce forţă o împinsese să înfrunte căldura, praful şi mulţimile ca să se afle în faţa unui copil insuportabil care o blestema. Şi nu puteai să te superi pe ea.

Mai târziu, la masă – n-am putut face altceva decât s-o invităm la vilă – am aflat amănuntele acestei neverosimile escapade. Charles Orsoni o prevenise printr-o scrisoare de plecarea fiului ei din tabăra de la Deori şi de dificultăţile acestuia cu ceilalţi arheologi din echipă. Rămasă fără veşti de la el, bombardase ambasadele şi consulatele cu telegrame şi rugăminţi. Fusese rugată să aibă răbdare. Câteva luni mai târziu, sătulă să mai aştepte, luase hotărârea eroică de a pleca singură să-l caute.

Şi atunci, femeia aceasta care nu fusese niciodată mai departe de Arcachon, la sud, şi de Geneva, la est, şi-a scos toţi banii din contul de economii, a obţinut un concediu fără plată de la banca la care lucra şi s-a suit în primul avion Air France spre Delhi. De aici, a fost îndreptată spre consulatul de la Bombay unde a aflat că din noiembrie până în martie străinii din India se găsesc la Goa. Era gata, de asemenea, să coboare până la Trivandrum, pe plaja de la Kovalam. Nu-i venea să creadă ce noroc o aruncase, ca să zic aşa, în braţele noastre încă de la coborârea din autobuz.

— Spuneţi-mi, a întrebat-o Julien, aţi venit atât de departe ca să-l culegeţi pe Dominique ca pe un muţunache pe care îl tragi de urechi?

— E băiatul meu, sunt datoare să-l protejez.

— Doamnă, nu credeţi că la vârsta de douăzeci şi şapte de ani un băiat are dreptul să facă ce-i place şi să se descurce singur?

— Bineînţeles, dacă este rezonabil. Dar Dominique nu este rezonabil şi nici destul de matur ca să se conducă singur. Domnul Orsoni era supărat foc pe el. Şi de ce să nu-mi trimită nicio

veste despre el? Este o dovadă de independenţă sau, dimpotrivă, de slăbiciune?

Asta nu prevestea nimic bun despre relaţiile viitoare, cu atât mai mult cu cât Dominique stătea tăcut, cu ochii plecaţi asupra farfuriei, copleşit. Ea stătea foarte calmă, foarte dreaptă, roşie la faţă de căldură, abia atingându-se de mâncare, iar impresia lăsată era irezistibilă, se răspândea ca un curent de aer, un miros de ceară de parchet. Ne cerceta din privire pe fiecare cu neîncredere, în special pe Farida, a cărei ţinută lejeră o şoca, şi pe Kiran, pe care o luase drept servitoarea noastră. O simţeam foarte decisă să nu plece înapoi decât cu copilul ei sub braţ; că se descurcase fără ea o rănea. Sufletul lui Dominique era împărăţia ei. Nu va tolera ca un uzurpator s-o detroneze sau ca împărăţia ei să se elibereze. La desert, din ce în ce mai rigidă, a întrebat cu o voce seacă:

— Hai, Frédéric, mărturiseşte-mi! Pun pariu că nătăfleţul ăsta a lăsat-o borţoasă pe una dintre negricioase – le arăta din bărbie pe Farida şi Kiran – şi-o să ne scoată de sub masă un plod cafea cu lapte.

Iată ce o tracasa pe ea! În sistemul ei, duşmanul era femeia; trăia într-o lume imaginară de bărbaţi păcăliţi, de creaturi lacome care puneau mâna pe bieţii băieţi fără apărare. Soţul ei o părăsise pentru o dactilografă din Ministerul Cooperării, cu zece ani mai tânără decât ea. Mutase traumatismul asupra fiului ei, a cărui purtare o supraveghea cu străşnicie. Îl credea frumos, irezistibil, prada unei haite de femele rapace. Pentru ea, orice fată care se înhăita cu el nu putea viza altceva decât căsătoria, „osânza”, curios fel de a gândi la o persoană fără bunuri sau avere de lăsat moştenire.

A trebuit să-i arăt că se înşală: Farida era prietena lui Julien, Kiron era prea tânără. La Dominique, în locul femeii, învinsă de multă vreme, se afla o vacă. I-am arătat-o cu degetul pe Radha care trecea nu departe de noi. Cum!

Neruşinata care îi furase puişorul şi pe care o urmărea deja cu o ură implacabilă, seducătoarea, vampira era o vacă! Îşi închipuise secrete murdare, mângâieri care te înjosesc, reputaţia familiei Menviel compromisă pe veci de un metisaj ruşinos. Şi iată că acum zbuciumul bietului ei suflet se potolea în faţa unui patruped. A scos un oftat de uşurare. Radha a escaladat treptele verandei şi, cu un muget fericit, a venit să ceară câteva foi de salată. S-a apropiat de mama lui Dominique ca s-o adulmece, şi-a pus o copită lângă piciorul scaunului ei şi a mugit, cu botul plin de cute ca o fustă.

— Vă place, i-a spus Julien, aţi cucerit-o!

— Vasăzică băiatul meu este îndrăgostit de un zebu, a exclamat ea şi şi-a dat drumul la un mare hohot de râs.

Inima îi era cuprinsă de o bucurie profundă, de nemărturisit, o bucurie perfidă pe care voia s-o ascundă, dar care ieşea la lumină. După luni şi luni de griji, îşi obţinea revanşa, rivala se afla aici, rumega şi îşi ridicase coada ca să lase să-i scape un şuvoi de pişat galben. Imediat a ştiut: câştigase, Dominique încă îi aparţinea. Ca să dreagă proasta impresie produsă de hohotele ei de râs, a exclamat, cu ochii încă plini de lacrimi:

— Aici îl recunosc pe Doudou al meu, întotdeauna a adorat animalele. Dacă aţi şti ce drăguţ era cu pisicile!

Încă mai râdea, îşi regăsise buna dispoziţie şi ne-a distrat povestindu-ne un incident petrecut în gara din Delhi: în timp ce aştepta expresul de Bombay, aşezată pe o bancă, o maimuţă i-a şterpelit pălăria pe la spate şi a sărit pe acoperişul unui vagon. Făcuse scandal, ţipase, ameninţase. Foarte politicoşi, indienii i-au explicat motivele acelui furt. De fapt, era vorba de un târg, fiecare obiect şterpelit se plătea cu o *chapatti* sau o banană. Maimuţele exercitau asupra călătorilor o formă de şantaj subtil. Mai întâi refuzase, dar

timpul trecea şi maimuţa se uita la ceasul gării de parcă voia să-i amintească de trenul ce urma să plece în curând. În disperare de cauză, a trebuit să cumpere de la *khanawala,* vânzătorul de mâncare, două *chapatti.* Pentru tine, ca străină, patru, îi făcu semn cu degetele maimuţa, după care a schiţat înspre ea gestul lui Onan. S-a hotărât să plătească alte două *chapatti,* şi toate astea ca să se pomenească cu un turban de pânză roz, maimuţa confundând-o cu altcineva. Nu şi-a mai recuperat pălăria şi a trebuit să-şi cumpere alta.

Până atunci, Dominique se simţise beat de libertate, ca un balon căruia i s-ar fi tăiat firul şi s-ar fi lăsat purtat de vânt. Dar mama lui îi reamintea de existenţa ei, prin steagul sângelui şi al reproşului: sosirea ei a răscolit trecutul ca un nor de praf care nu mai cade niciodată. Nu a fost suflul distrugător al unei bombe, ci mai degrabă ruperea unei piese într-un mecanism fragil, introducerea unui bacii într-un corp sănătos. Luni întregi de autonomie elaborate cu răbdare s-au dezagregat în câteva ore.

Doar o jumătate de zi a trebuit pentru ca vechile relaţii să-şi recapete drepturile. Prins, copilul fugar se topea din nou pe picioare. De a doua zi dimineaţă, nu mai era Dominique, ci fiul mamei lui. Când strigai „Dominique”, se întorceau amândoi, căci aveau acelaşi prenume. Mama sa ştia totuşi că aici nimeni nu-i va spune altfel decât „doamnă”, dar se manifesta totuşi de parcă ţinea să-i inculce fiului ei că ei doi nu se deosebesc unul de celălalt, că alcătuiesc o singură persoană. În faţa ei, el nu era schimbat, nici absent, ci confiscat.

La început, Julien, Kiran şi cu mine eram cuprinşi, pe de o parte, de impresia că ne-am băgat pe dracu în casă şi, pe de altă parte, de stima pe care ne-o inspira curajul acestei femei. Numai Indar se bucura: ca toţi indienii, adora poveştile de familie şi mereu cerea altele.

— The old woman is crazy but I love her.[112]

Redeştepta în el vechi intrigi de palat, comploturi obscure, dizgraţii bruşte cu care fusese obişnuită dinastia unchiului său. Cerea noi detalii în fiecare zi şi traducerea integrală a dialogurilor dintre mamă şi fiu. Dar, după o săptămână, a primit de la Bombay o scrisoare de la fostul său profesor de muzică care îi dădea o nouă şansă şi-l chema la el. S-a îmbrăcat imediat, lăsând în urmă cohorte de turiste neconsolate.

Doamna Menviel se descurca mai bine decât ne aşteptam. Sosită în India înarmată cu două certitudini – o naţiune de barbari şi un loc nepotrivit pentru o femeie albă – în câteva săptămâni se oţelise, învăţase repede să-i măture pe cerşetori cu un revers al mâinii. Mai presus de orice, o răscolise respectul indienelor faţă de ea. Se pricepea de minune să-şi povestească viaţa cui voia s-o asculte, într-o ţară în care loialitatea familială primează asupra oricărui ataşament, şi era privită cu compasiune. Cunoscuse aici un devotament de neconceput în Franţa: nişte „indigene" îi săriseră în ajutor într-o ceartă cu un şofer de taxi care voia s-o escrocheze. La piaţă, un suflet caritabil se târguia pentru ea, la restaurant îi recomanda mâncărurile cele mai puţin condimentate, în caz de dificultate îi întindea o mână de ajutor. La început, îi luase pe indieni drept un fel de negri emigranţi în Orient şi care îşi roteau ochii peste cap. Acum, vorbea cu înflăcărare despre nobleţea, farmecul bărbaţilor maturi şi nu înceta cu laudele la adresa Indirei Gandhi.

Înarmată cu Ghidul albastru[113], se mira uneori de toate cu naivitatea unei fetiţe şi ai fi putut-o pune într-o vitrină cu eticheta: „Turistă franceză, 1983. Nu atingeţi!"

Când un bărbat scuipa lângă ea jetul roşu de betel mestecat, făcea remarca tristă că indienilor le sângerează gingiile. Pe brahmani, cu semnele

castei pe frunte, cu cordonul sacru peste piept, îi lua drept instructori de înot fără ocupaţie. Nu înţelegea de ce, la sud de Bombay, bărbaţii poartă fustă şi se ţin de mână. Fiind mioapă, în indivizii stând pe vine, dimineaţa devreme, pe câmp pentru a defeca, vedea umili ţărani care se roagă şi nu mai contenea lăudându-le profunda spiritualitate. Dar se întreba şi cum de unor persoane civilizate le putea plăcea această ţară. Trecea fără nicio tranziţie de la denigrare la entuziasm şi viceversa.

Erau lucruri fără importanţă; cu atât mai mult cu cât, după câteva zile, simpatizase cu Kiran şi îi vorbea franţuzeşte ore întregi, fericită că o vede pe cea mică făcând progrese rapide în limba noastră. O învăţa şi alfabetul: Kiran cunoştea deja literele J, D, F şi I, iniţialele prenumelor noastre. Pronunţa vocalele deschise *e* şi *a* de parcă i-ai fi dat cu o bucăţică de unt pe limbă. Doamna Menviel o cucerise pe Radha: păstrase obişnuinţa cu animalele din copilăria ei normandă, iar arta mulsului nu avea secrete pentru ea. Pe scurt, învăţa repede, făcea totul ca să ne seducă, să ne câştige pentru cauza ei şi să închidă capcana în jurul fiului său. Până şi Julien s-a lăsat prins în ea şi i-a spus într-o zi lui Dominique:

— O găsesc pe maică-ta fermecătoare; bineînţeles, cu ea ne-au sporit dificultăţile, dar nici nu-ţi dai seama ce noroc ai. O asemenea femeie este un izvor nesecat de subiecte. Părinţii mei erau atât de îngăduitori, încât niciodată nu m-au certat, nu m-au mustrat. Iar acum, mă dau de ceasul morţii ca să născocesc o intrigă!

2
Recea îmbrăţişare maternă

Dominique nu-şi putea da seama de norocul pe care îl avea: şi-a ispăşit imediat veleităţile de independenţă! Doamna Menviel avea de gând să-l facă să plătească pentru cele şase luni de revoltă şi de tăcere, şi asta prin toate mijloacele, chiar cele mai josnice.

Dacă dorea o informaţie, ni se adresa nouă, deşi el ar fi fost în stare să-i răspundă. Se hotărâse să-l considere o cantitate neglijabilă şi ne dădea pe noi drept exemplu ca să-l facă să se ruşineze. Ba chiar simţea o plăcere şmecherească să-l umilească în faţa noastră, îi diminua mereu prestigiul, se îndoia în gura mare de cunoştinţele lui de hindi, îi critica fizicul, ţinuta, felul de-a vorbi. Pe scurt, India dezvoltase în caracterul fiului ei nişte ciudăţenii pe care le condamna. Nu-l regăsea pe cel pe care îl ocrotise cu atâta dragoste.

Orice făcea, Dominique nu avea niciodată dreptate; îi spunea că nu are experienţă, că viziunea lui asupra lucrurilor este îngustă şi argumentele lui sunt sterile. Doamna Menviel ne evidenţia calităţile, opunea, de pildă, libertatea de ton a lui Julien stângăciei lui Dominique, scormonea cu o rea-credinţă nemaipomenită intimităţile noastre, ironizându-şi fiul că nici măcar nu are o amantă şi că se cantonează în contemplarea unei vaci. De altfel, era scârbita de coabitarea lui cu acest animal: cu orice ocazie o maltrata pe Radha, care a devenit bănuitoare şi temătoare, iar când noi protestam, ne acuza de complicitate faţă de Dominique ca să-l menţinem şi mai bine în aceea stare de inferioritate.

— Dacă aş avea fii ca voi, n-aş mai fi aici, v-aş acorda toată încrederea.

Astfel, a reuşit să se impună drept călăuzitor pe terenul Indiei, pe care n-o cunoştea deloc bine. Pe

pământul de pe care fiul ei voia s-o expulzeze, acum bivuaca precum o regină, sigura de drepturile sale, stăpână a ei şi a celorlalţi.

Ne silea să ne amestecăm în certurile lor. Alcătuiam o adevărată democraţie în miniatură: toate litigiile private erau aduse în piaţa publică. Marea ei plăcere era să-i întindă fiului ei o batistă când îşi trăgea nasul sau să-i aranjeze părul când stătea la masă cu ceilalţi. Dacă el se împotrivea, insista, se încrunta şi apoi izbucnea:

— Şi când mă gândesc că te-ai înscris la UNESCO să te duci să lucrezi la Angkor de îndată ce se va sfârşi războiul! Dar ai aruncat la coş toate hârtiile pe care ţi le trimisesem şi ai lăsat să treacă data-limită de înscriere. Acum dosarele sunt încheiate şi sunt mai mult de şase mii de candidaţi care concurează.

Se umfla în pene cu meseria fiului ei pe care, probabil, i-o impusese. Ştia mai multe decât el în domeniul arheologiei şi cu Julien vorbea cu plăcere despre arta indiană sau budistă. Dar invariabil discuţia derapa în diatribe:

— Crezi, dragă Julien, că un bărbat care va avea curând treizeci de ani se împlineşte ţesălând o vacă? Oare de asta mi-am luat de la gură şi m-am spetit, ca să fac din Dominique un grăjdar? Astăzi toţi colegii lui de şcoală au deja o situaţie, sunt însuraţi, au un copil!

Dominique se încorda şi, excedat, scotea oftaturi adânci. Pentru maică-sa, acest mic tertip, acest protest amestecat cu laşitate era prea de tot. Urca la bară şi îşi începea rechizitoriul. Nu mai tolera nici cel mai mic capriciu şi ca să-l zdrobească definitiv pe acuzat reamintea anecdote rizibile, fapte condamnabile de care mai suferea şi acum: într-o zi, hotărâse să nu-i mai dea ei lenjeria murdară, să o ducă la o spălătorie automată. Când a numărat lucrurile, a văzut că i se pierduse o şosetă. Doamna Menviel se dusese personal s-o ceară de la spălătorie, făcând tărăboi şi strângând

în jurul ei şi clienţii şi personalul. Ştia şoseta mai bine decât orice fiindcă o cârpise chiar ea. Niciodată n-a mai îndrăznit Dominique să-şi încredinţeze lenjeria intimă unor străini şi mămica urmase să-i supravegheze chiloţii.

Chiar şi aici îşi reluase acest obicei. Nu avusese niciodată servitoare şi nu simţea nevoia să aibă; în vreme ce noi duceam totul la *dhobi,* ea ţinea morţiş să-şi spele singură lucrurile ei şi ale fiului ei. Acesta cedase imediat şi-l auzeam întrebând-o:

— Mămico, unde mi-ai pus cămaşa, slipul?

Când sosea la masă, îi lansa:

— Te-ai spălat pe mâini?

Şi se plângea:

— Of, iar puţi a vacă, du-te şi mai fă un duş! Nu simţiţi şi voi că pute?

Se războia mereu cu el ca să-şi taie părul, să se bărbierească, să nu-şi târască picioarele. Dacă Dominique emitea vreun reproş, i-o reteza cu un „Nu mai tot imita glasul lui taică-tu!”

Dominique le încasa pe toate, dădea dovadă de o pasivitate incredibilă şi pe urmă, la un mic detaliu, o mică bruftuială, izbucnea, opunea vorbe fără şir, începea să vorbească tare, cu un ton tăios. El, care nu reacţionase când ar fi trebuit, urla acum în contratimp. Înfurierile lui îi subliniau şi mai mult slăbiciunea. Răspundea la critici din ziua precedentă, viaţa lui era doar un lung şir de replici ratate. Rumega în el răspunsuri răzbunătoare pe care nu ştiuse să le găsească la momentul potrivit fiind mereu în urmă cu reacţiile. Redevenea bătrânul adolescent afurisit şi dezarmat care, acum trei ani, mă indispusese atât de mult. Toate mă agasau la el: rictusul, ticul care îi strâmba faţa, laşitatea. Chiar şi Julien era siderat de această etalare de agresivitate infantilă. După ce-şi împroşca veninul cu prostia zgomotoasă a unui papagal, arheologul se tasa pe scaun şi aştepta, temător, reacţia inversă, aproape speriat deja de

propria-i îndrăzneală, gata să ceară iertare după insultă.

Ciondănelile lor groteşti au sfârşit prin a ne indispune, iar atunci când împărăteasa – porecla ei – şi-a pus în cap să ne înveţe bunele maniere, atmosfera din vilă a devenit repede apăsătoare, aproape insuportabilă. Mumificată mereu în rochia ei albă de bumbac, avea pretenţia acum să ne dirijeze şi ne cerea fiecăruia să ne îmbrăcăm decent. Nici vorbă ca Farida să se plimbe cu sânii goi prin vilă şi Kiran să mai stea în slip.

Mustrările şi sporovăiala ei de robinet ce curge tot timpul ne constrângeau să ne încuiem în camerele noastre, iar grădina, unde până atunci era atât de plăcut să lenevim, a devenit pustie.

Avea într-adevăr pasiunea de a curăţa nu numai locurile, ci şi trupurile şi mai ales sufletele. Freca sufletele până ce străluceau şi puteai vedea prin ele.

Pe nesimţite, ne aţâţa pe unii împotriva celorlalţi, arăta un dar nemaipomenit de a simţi tensiunile dintre noi, de a le extrage una câte una până ce, din minime cum erau, deveneau insuportabile. Cu răbdarea unui confesor, dibuia infime rivalităţi şi le umfla cât un simptom. În această bătălie, a dat dovadă de o deosebită şiretenie.

O încuraja pe Kiran să ne pârască fără ruşine, încerca să o tragă de limbă, o făcea să vorbească despre toate cele şi despre noi toţi, profitând de naivitatea copilei ca să ştie cât mai multe, să afle dedesubturile din viaţa noastră. În ciuda ordinelor noastre, cu greu îşi ţinea Kiran gura şi nu numai o dată a fost cât pe ce să-i povestească episodul puţin glorios cu templul jain din Bombay.

Până şi modul nostru de viaţă o contraria. Se culca devreme, se scula devreme, lua prânzul la ora la care noi ne sculam, se trezea când noi ne băgăm în pat. Încerca s-o obişnuiască şi pe Kiran cu orele ei de program, dar fata strâmba din nas.

Deseori considera carnea infectă, ouăle vechi, sosurile prea condimentate. Voia să ne facă să mâncăm supă pe o căldură de 40 de grade la umbră şi ne gătea tocăniţe, mâncăruri cu sos indigeste în clima aceea.

O grămadă de detalii ale vieţii cotidiene care, înainte de sosirea ei, treceau neobservate au devenit dintr-o dată problematice. Dacă o contraziceam şi-i ceream politicos să nu se mai amestece în viaţa noastră, începea să plângă. Ridica un mic zid al plângerii portativ: pentru ea, a trăi aici însemna a trăi epuizată. Căldura o incomoda, îi ruina sănătatea şi energia. Îşi etala cu zgomot oboseala, se aşeza pe treptele scării ca să-şi tragă sufletul, făcea grevă, se plângea de ameţeli, încerca să ne stârnească mila.

În faţa lipsei noastre de reacţie, se apropia de fiul ei, nu-şi mai reprima pofta de a-l strânge la piept, îi aducea aminte de clipele fermecătoare petrecute împreună în copilăria lui, de poemele pe care i le dedicase Dominique, de redactările lui pe care o lăsa să le citească. Dar nu era familiaritatea a două persoane care sunt de acord asupra esenţialului şi nu asupra amănuntelor, ci contrariul ei. Complicitatea lor nu apărea decât asupra unor puncte minore, absurde.

Dar încetarea ostilităţilor era prea scurtă ca să poată prevesti o reconciliere durabilă. Între ei existase o intimitate foarte puternică şi ar fi fost de-ajuns puţin ca să renască. Dar acest puţin nu apărea; nici mama nu era gata să şteargă cu buretele şi nici fiul să accepte din nou disciplina ei.

Când, în unele dimineţi, plecau amândoi să facă piaţa, el se străduia din răsputeri ca lumea să creadă că nu sunt împreună, iar ea, fermă şi băţoasă lângă el, cu mâna trecută cu forţa sub braţul lui, dovedea întregii lumi că iubirea maternă, prin indestructibilul său egoism, poate să triumfe asupra Indiei milenare. Degeaba evolua în Orientul musonilor, iar fiul ei îi explica mereu că

are treizeci de ani, ea tot nu ceda. Îmbrăţişarea ei rece se strângea asupra lui ca o gheară.

În definitiv, alcătuiau o pereche tristă ce nu-şi folosea forţele decât ca să se distrugă. Cearta era modul lor firesc de a discuta. Sub cerul mereu albastru al tropicelor, nu-ţi puteai închipui nimic mai negativ decât combinaţia între o mamă cicălitoare şi un copil bătrân apatic. Ea, cum îi stă bine unei mame, avea lacrimi în ochi, iar el se micşora, slăbea, nu mai avea somn şi nici poftă de mâncare.

3
Două eleştee întunecate

Nu îndrăzneam să o dăm afară din casă, sperând că va pleca singură. Dar nu pleca, se instala cu o lipsă de jenă care ne-a luat prin surprindere. Conta pe oboseală şi pe obişnuinţă şi a avut dreptate. Indulgenţa chiţibuşară cu care ne înconjura ne-a tocit voinţa.

Acum Julien dormea aproape în fiecare seară la Farida. Doamna Menviel se plânsese de ţipetele lui de dragoste „care îi dădeau un foarte prost exemplu celei mici". Eu plecam dimineaţă şi mă întorceam seara târziu. Mai rămâneau doar Kiran şi Dominique. Fără să vreau, mă îndrăgostisem de Devika şi o urmăream prin toate colţurile teritoriului Goa. La puţin timp după întâlnirea noastră în piaţa din Anjuna, o revăzusem la Mapusa, un orăşel comercial în interiorul regiunii. De îndată ce am zărit-o de departe, singură, m-a trecut un fior pe la rădăcina părului. Nu mă mai gândeam la altceva decât să vorbesc cu ea şi, în acelaşi timp, să fug de ea. Incapabil să-mi adun puterile ca s-o abordez, urma să fac cale întoarsă, dar a venit ea spre mine. M-a scrutat cu splendizii ei ochi umbriţi de gene, ca două eleştee întunecate, de parcă se hotărâse să mă facă să-mi pierd minţile o dată pentru totdeauna. I-am adresat un zâmbet uşor pe care cu greu l-am schiţat. Mi-a răspuns şi ea cu un surâs şi mi-a vorbit fără să înţeleg ce-mi spune. Mai întâi am crezut că-mi cere o informaţie.

Dar nu, nu-mi cerea nicio informaţie şi atunci, prosteşte, am lansat o remarcă despre vreme. Spre surprinderea mea, a prins-o iute din zbor şi mi-a făcut cinstea să o dezvolte. Vorbea într-o engleză cântată şi nici măcar nu-i ascultam răspunsul, căutând deja un alt subiect de conversaţie. Nu aveam ce să-i spun şi totuşi doream cu înfocare să continui convorbirea. Umbra lui Swami Vijay se

interpunea între noi, iar faptul că, pe deasupra, mai era şi indiancă, şi încărcată de un trecut zbuciumat, mă paraliza şi mai mult. Nu mă vedeam spunându-i, cu un ton detaşat: „În vreme ce tu trăgeai cu arma într-o gherilă maoistă, eu mă pregăteam pentru Institutul de Studii Politice din strada Saint-Guillaume”. Mă simţeam atât de neînsemnat pe lângă ea!

Trebuie că-mi remarcase stânjeneala şi stângăcia şi totuşi nu-i displăceau. Mi-a propus să ne revedem a doua zi şi mi-a spus la revedere cu un clipit din ochi inimitabil.

N-am dormit toată noaptea. N-a venit la întâlnire. Am mai petrecut o noapte albă. A făcut însă în aşa fel încât ne-am încrucişat pe stradă a treia zi şi am fixat un nou loc în care să ne vedem. De data aceasta a fost punctuală. Alesese un loc discret şi retras, departe de ashramul din Chapora. Eram sigur că e vorba de o neînţelegere; n-aveam nimic care să poată interesa o fată atât de frumoasă. Dar, de vreme ce accepta, eram hotărât să profit de întâmplare. Nu îndrăzneam să mă gândesc la contacte trupeşti, îmi era de ajuns să petrec o oră sau două în compania ei, să mă îmbăt cu farmecul ei, să o mănânc din ochi. Pentru mine avea preţ şi cel mai mic freamăt al genelor sale. Regăseam în ea modelul, fineţea, desăvârşirea celor mai frumoase opere de artă indiene. Vorbele ei n-aveau nimic surprinzător, dar, spuse de ea, căpătau o densitate nemaipomenită, iar eu le analizam, le repetam îndelung: un profet să-mi fi dezvăluit adevărurile ultime, nu i-aş fi dat mai multă atenţie.

Ne-am mai revăzut, tot în locuri secrete, la adăpostul unor colibe părăsite, în spatele unor capele văruite în alb; nu venea cel puţin o dată din două, reţinută de treburi la ashram şi, de fiecare dată când era lipsă la apel, mă temeam că n-o voi mai vedea. Plimbările noastre în doi dezvăluiau ceea ce eu nu îndrăzneam să desemnez cu numele

de sentiment. Dacă ne plimbam împreună, însemna fără îndoială că-i plăceam.

Dar lungile plimbări pline de fericire erau şi pline de încordare. De când mă hotărâsem s-o seduc, mă teroriza tăcerea dintre noi. Îmi storceam creierii ca să găsesc subiecte de conversaţie. Presupuneam că ar fi fost oripilată dacă aş fi făcut glume, i-aş fi făcut avansuri şi i-aş fi şoptit aluziile deocheate proprii latinilor. Mă cantonam aşadar în generalităţi şi mă slujeam de mărunţişul ideilor comune ca să menţin un zgomot de fond. Mă exaspera placiditatea frazei englezeşti: folosirea constantă a persoanei a doua plural împiedica intimitatea. Eram din pornire la acelaşi nivel, dar nu treceam niciodată la cel superior.

Odată, tentaţia unui brio desuet, dorinţa de a o impresiona m-au împins prosteşte să-i vorbesc despre viaţa noastră la Bombay. Am evocat raitele noastre prin cartierele populare, prin localurile opiomanilor. S-a uitat ţintă la mine şi şi-a trădat furia printr-o vibraţie a elegantelor sale nări.

— Vă place din ţara mea tot ceea ce noi detestăm. Ne maimuţăriţi mizeria cu un bilet de întoarcere în buzunar.

— Ba nu, glumeam.

— Ciudată glumă! Vă rog să mă conduceţi acasă!

Nu-mi găseam cuvintele, nu ştiam ce să răspund, fiind sigur că am stricat totul. Cu atât mai mult cu cât această punere la punct urma după un elan de încredere crescândă. Am încercat din nou să mă disculp, dar pledoaria mea era lipsită de convingere. Am obţinut totuşi un rendez-vous pentru a doua zi şi, prin multe vorbe mieroase şi banalităţi neutre, am reuşit să o fac să uite că povestirile mele precedente erau de prost gust. Dar am rămas cu ochii în patru, supraveghindu-mi fiecare cuvânt. Dialogul nu era doar rar, ci şi minat; trebuia să-l canalizez spre subiecte de bonton, să previn orice divagaţie. Eram cuprins de

o frică sacră, ca şi cum trebuia să mă prezint în faţa unui juriu şi mă temeam că nu o să mă arăt la înălţime. Când eram cu ea nu vorbeam, ci umpleam golurile.

Şi totuşi, îndemnuri contrare, curiozitatea şi vanitatea, gustul pentru necunoscut, ideea că poate aveam să-l bat pe Julien pe terenul visurilor sale mă împingeau să perseverez. Devika era dintre femeile a căror frumuseţe este alcătuită din ostilitate şi răceală; sub masca ei imposibilă mocnea, după câte mi se părea mie, un fel de aşteptare cam puerilă şi derutantă, un secret taciturn pe care îl atribuiam durităţii vieţii ei dinainte. Nu-i vorbeam niciodată despre acea perioadă, iar ea nu mi-o evocase niciodată: era o rană periculoasă şi evitam să fac aluzie la ea. De aceea am acceptat la ea ceea ce n-aş fi acceptat de la o europeană: o lungă, o foarte lungă aşteptare. Nu îndrăzneam să o ating, de teamă să nu distrug, din nerăbdare, fragila intimitate ce se instaurase între noi. Julien, convins că mă culcam cu ea, mă trata de secretos.

Se înşela amarnic. După o lună de întâlniri clandestine, închiriasem o motocicletă ca să mă duc la ele. Tot ce-mi acordase Devika era să-i ţin mâinile în mâinile mele. Era delicios de ridicol şi totuşi aveam impresia că răsturnasem un munte. Oare o iubeam? Nu cred! Iubeam sfidarea pe care mi-o lansa. Ca să o iubesc ar fi trebuit să existe între noi o proporţie, dar veneam din lumi atât de îndepărtate, încât pentru mine conta numai să păstrez contactul, să ne făurim o memorie comună. Diferenţele dintre noi excludeau deocamdată posibilitatea unei pasiuni.

Într-o zi, a vrut să-mi spună ceva. Pentru prima oară de când ne cunoşteam, l-a evocat pe Swamiji. Cum îl descoperisem? Ce credeam despre el? I-am povestit episodul cu ashramul şi i-am mărturisit că-i cunoşteam gurul de cel puţin trei ani. Cu o

grabă ce ar fi trebuit să-mi pară suspectă, mi-a confirmat spusele maestrului său:

— Trebuie să-l crezi pe Swamiji. L-ai văzut, dar într-o viaţă anterioară. De aici vine confuzia ta.

Insistenţa ei m-a uimit, dar n-am stăruit asupra ei; îşi recita lecţia ca Sri Tatuva rândul trecut. La urma urmei, era normal să împărtăşească orbeşte tezele lui Swamiji; îl slujea.

Primul nostru sărut s-a petrecut într-o după-amiază, la sfârşitul lui februarie. Rulaserăm vreo douăzeci de kilometri în interiorul regiunii, străbătând sătuleţe întinse sub palmieri ca nişte pisici somnolente, încrucişându-ne pe drum cu coloane de călugăriţe goaneze, îmbrăcate în alb, şi ne-am oprit la poalele unui mic lanţ de dealuri de pe care orezăriile coborau unele după altele ca nişte trepte făcute din oglinzi. Razele soarelui străpungeau frunzele copacilor care îi refractau lumina într-o pulbere de aur. Stăteam lungiţi la umbra unui pipal[114] ale cărui trunchiuri multiple, legate între ele prin încălecări, punţi, arcuri butante conturau înlănţuiri înfocate de trupuri, îmbrăţişări indestructibile. În faţa noastră vibra ca un obiect incandescent un curs de apă invadat de plante; la suprafaţă, între lujeri, dansau paiete orbitoare ce ne ardeau ochii.

Devika se schimbase, nu mai purta austerul sari al unei *sannyasin* – cea care renunţă, acesta era titlul său oficial – ci o tunică peste un pantalon de borangic. Două cozi lungi împletite cuminte îi încadrau pometii ridicaţi şi ochii uşor migdalaţi. Părul, atât de strălucitor încât ai fi zis că e un capişon de satin, i se termina pe ceafă cu nişte cârlionţi fini, negri. Mestecase betel. Braţele acoperite de brăţări de argint, gleznele zornăind şi ele de brăţări, colierele grele, ornamentul nazal, totul îmi dădea senzaţia că ţin lângă mine un idol. Nu vorbeam. O priveam când a venit să i se pună pe buze o rază de soare.

A întors spre mine nişte ochi plini de foc. M-am aplecat, am sărutat-o cu tandreţe pe frunte, apoi pe obraz şi în sfârşit, impulsiv, pe gură. Limba mea încerca să străpungă bariera dinţilor săi închişi dar a ei se trăsese înapoi, şi refuza să se arate.

Cu mâna liberă îi mângâiam sânii; nu mi-a respins-o; am lunecat cu ea spre pântece. M-a oprit imediat şi s-a desprins din strânsoarea mea. N-am insistat.

În faţa noastră, stoluri de păsări, cormorani, egrete, piciorongi, mainaţi[115] cântau sfârşitul zilei, vocalizând care mai de care. Soarele avea să apună dintr-un minut în altul cu promptitudinea de la tropice. În sinea mea, mă felicitam pentru minusculele progrese făcute în dragoste, fiind sigur că, de la o partidă la alta, voi sfârşi prin a cuceri şi ultima bucată din puzzle.

Dar din nou, în vreme ce-mi puneam iarăşi buzele pe sprâncenele ei, Devika mi-a cerut precizări asupra amintirilor mele despre Swamiji.

— În viaţa ta anterioară, Swamiji a spus ceva care te-a frapat?

Interogatoriul mă agasa, denota o insensibilitate vexată la mângâierile mele.

— De ce vrei să ştii?

— Mă interesează tot ce te priveşte pe tine.

— Asta-i ceva nou! Niciodată nu mi-ai pus nici cea mai mică întrebare despre viaţa mea în Franţa.

— Aceasta, într-adevăr, nu mă interesează. Aş vrea să reconstitui existenţa în care eram toţi trei împreună, Swamiji, Sri Tatuva şi cu mine.

— Crezi în asta?

În loc să-mi răspundă, şi-a întins mâinile spre mine de parcă-mi oferea bijuteriile, m-a atras spre ea şi m-a sărutat încă o dată pe gură. Pielea ei, de un brun închis, îi fremăta sub degetele mele ca guşa unei păsări şi părea că se umpluse de toată căldura apusului.

Întorcându-mă cu motocicleta, după căderea nopţii, cu inima bătându-mi tare în piept, exaltat de

succesul meu, mă întrebam cum voi mai putea iubi vreodată o femeie din rasa mea, a cărei epidermă, de un alb smântânos, aproape maladiv, se împurpurează la cel mai mic şoc, lasă să i se străvadă venele şi roşeţele. Pielea lui Devika, atât de frumos aurită, atât de fin satinată, alcătuia în sine o lume fermă şi călduţă care înfăşură carnea, dar n-o exhiba.

4
Reflux

Devika îmi dăduse întâlnire la marea sărbătoare a lunii pline care avea să dureze trei zile şi trei nopţi pe plaja de la Vagator. Îmi dăduse şi de înţeles că în momentul acela va putea fi parcursă o etapă decisivă a relaţiei noastre. La Goa, viaţa socială culmina în aceste petreceri bisăptămânale, private sau publice, care ocazionau un exces de sunete, costume şi beţii.

Nu mai puteam sta locului, am încetat să mai mănânc şi m-am dezinteresat de viaţa din casă. Lamentaţiile doamnei Menviel mă lăsau rece şi degeaba încerca Dominique să mă alerteze asupra suferinţelor lui. Retrospectiv, nu-mi iert această nepăsare dar, pe moment, nu mai eram stăpân pe mine. Julien, cu înclinaţia lui pentru intrigă, m-a tulburat de tot citindu-mi mai multe pasaje din *Kama-sutra.* Toate vorbeau de partenere ideale, de trupuri suple şi înalte, de ochi asemănători cu cei ai gazelelor, de braţe ca tulpinile de manghier, terminate cu mâini delicate, de burice adânci şi de cute graţioase la talie. Una dintre aceste metafore m-a impresionat în mod deosebit: „Iar roua ei de dragoste miroase a susan.”

Nimeni din casă nu mi-a putut descrie exact mirosul de susan. Dar îmi tot repetam fraza frumoasă, fiind sigur că noaptea aveam să realizez o combinaţie unică între o poezie, o tradiţie şi o femeie, să ating însăşi inima Indiei şi, astfel, să mă bucur de un privilegiu pe care puţini europeni se pot lăuda că îl obţin. Aveam să depăşesc minuscula scurtătură a voluptăţii şi să o extind la cosmos. Nu vom fi două fiinţe grăbite să-şi potolească o poftă vulgară, ci două continente dialogând şi adoptându-se în înlănţuirea trupească. Vestul avea să întâlnească Estul şi să dezmintă vechea vorbă a lui Kipling.

Locul unde se desfăşura sărbătoarea era splendid: pe vreo doi kilometri în jurul unei vaste esplanade rezervate dansului, zeci de negustori indieni îşi instalaseră în aer liber tarabele cu fructe, prăjituri, sandviciuri, tarte, băuturi, luminate de lămpi cu acetilenă care împrăştiau o lumină aproape albă. Erau prezente unele lângă altele toate triburile într-o magnifică varietate vestimentară, cu stindardele şi flamurile lor pe care erau desenaţi zei, animale, capete de piraţi sau de prinţi. Se aflau aici şnapani goi până la brâu, cu pielea lucind de ulei, vrăjitoare bronzate cu braţele pudrate cu alb sau roşu, încinse cu brăţări, la unele dintre ele până la umăr, ca nişte solzi de şarpe, madone rase în cap, acoperite de cenuşă sau de praf de aur, vikingi burleşti, în frac şi cămaşă de dantelă, gladiatori bălţaţi, cu tridente de care atârnau flori, barbari arhaici purtând piei de animale şi mutanţi futurişti cu scurtă de piele, coif cu vizieră şi ciorapi de plasă. Fiecare se întrecuse pe sine ca să-şi uimească şi stupefieze apropiaţii. Chiar şi cei mai săraci îşi goliseră buzunarele ca să se arate la petrecere, iar spectacolul era grandios.

Pentru animaţie erau angajate două orchestre, iar light-show-urile îşi încrucişau razele pe podium unde se zbânţuiau şi urlau patru muzicieni în salopete fluorescente, cu părul vopsit în verde şi oranj. Două-trei sute de persoane dansau deja într-un amestec de tropăituri, ţipete şi decibeli. Sub cerul strălucitor al Asiei de Sud, aceste corpuri sclipitoare, vopsite, dezarticulate sugerau o ceremonie de incantaţii către stele.

Nişte participanţi distribuiau felii de chec cu haşiş şi cu opiu, iar durata călătoriei depindea de grosimea feliei şi concentraţia substanţei. Alţii împărţeau ceai de laur, cocoloaşe de opiu înfăşurate în cazeină pe care le înghiţeai cu puţin lapte sau zahăr. Lumea se mulţumea cu drogurile euforizante sau exaltante. Unul care închiria seringi îşi curăţa materialul la o mică flacără şi îşi

oferea acul pentru cinci rupii unor lungani emancipaţi care stăteau cu răbdare în şir indian, în căutarea micii stimulări emoţionale.

Devika a ţâşnit din întuneric şi şi-a pus mâna pe umărul meu; purta pantaloni penjabi foarte largi, din mătase, prinşi la glezne, o tunică roz şi o eşarfă de crep înfăşurată la gât. Sub această îmbrăcăminte, trupul îşi arăta formele de o dărnicie regească. În acelaşi timp greoaie şi uşoară, îndemna la adoraţie şi respect. Pe braţele-i goale zornăiau numeroase brăţări şi păru-i strâns într-un coc pe ceafă avea reflexe de metal preţios. Toţi ceilalţi erau deghizaţi, numai ea personifica tânăra Indie, un amestec de moliciune senzuală şi de ceremonie.

— Vino, mi-a şoptit ea, trebuie să-ţi spun ceva!

Am urmat-o pe o movilă ce domina plaja şi din care, printre cocotieri firavi, ieşeau stânci sfârtecate. Urca repede, cu o supleţe de felină, iar eu gâfâiam ca să ţin pasul. Înaintam într-o catedrală de întuneric şi linişte ale cărei coloane erau trunchiurile copacilor. Treceam pe lângă forme imobile, cupluri înlănţuite. Ne mângâiau tenebrele nopţii, vestitoare de delicii, şi mă strecuram cu ardoare în întunecimea plină de îndemnuri, în spatele călăuzei mele. În acest misterios cotlon mai aşteptau dulcile şi intimele consolări ale dragostei. Mi-a făcut semn să mă aşez între doi copaci, la adăpostul unei scobituri din stâncă, s-a lăsat pe vine şi mi-a spus fără menajamente:

— Trebuie să pleci!

— Să plec? Unde şi de ce?

— Trebuie să pleci din Goa. Nu-mi cere explicaţii!

— Dar mă simt foarte bine aici. Şi pe urmă mai eşti şi tu.

— Ştiu, dar nu ne mai putem revedea. Crede-mă, pleacă chiar în seara asta, dacă poţi!

Eram furios, înciudat.

— Dar îmi promiseseşi, îmi spuseseşi că…

— Nu ţi-am promis nimic.

— Dar gesturile tale erau grăitoare!

— Nu, gesturile mele n-aveau nicio semnificaţie.

— Minţi, Devika, minţi!

— Nu te enerva, asta nu slujeşte la nimic! Uite, îţi propun un târg şi promite-mi că pe urmă pleci fără să pui întrebări, că n-o să cauţi să mă mai găseşti!

— Devika, niciodată n-o să pot…

— Nu mai discuta! Dacă nu, plec!

Neavând de ales, am acceptat.

— Mai întâi, o să-ţi arăt ce fac eu în ashramul lui Swamiji, măcar asta să ştii. Dar jură-mi că n-o să spui la nimeni!

— Nu mai înţeleg nimic.

— Taci din gură! Mai întâi, uită-te!

Foarte încet, asemenea unei crisalide ce iese din cocon, şi-a desfăcut eşarfa, şi-a scos tunica şi, cu bustul gol, aşezată pe călcâie, a început să se învârtă ca un derviş.

— Celor mai buni discipoli, Swamiji le rezervă şedinţe speciale în care le explică în ce fel să alunge concupiscenţa. Dansez în faţa lor şi Swamiji le controlează reacţiile.

— Te dezbraci în faţa lor?

— Da, puţin câte puţin. Le testez sfinţenia, puterea de rezistenţă la ispită. Cei care nu-şi pot ascunde emoţia sunt eliminaţi. Celorlalţi patronul le cere să-şi fixeze atenţia asupra pielii mele şi să-şi închipuie reţeaua de vene şi carnea, iar sub cutele pântecelui, maţele, vezica şi ficatul, în spatele feţei, craniul şi creierul gelatinos.

— Şi la ce slujeşte asta?

— Combate dorinţa, o ucide în fiecare dintre părţile ei.

Stăteam cu gura căscată, candidat picat dinainte, prea ameţit, prea răscolit de cei doi sâni umflaţi, foarte mari şi perfect rotunzi ce se întindeau spre

mine. Nu doream să ştiu mai mult, fiind convins, în vanitatea mea, că Devika elabora o stratagemă, o şiretenie nemaipomenită pentru a se dărui fără să-şi piardă obrazul. Ondula din şoldurile-i mari subliniindu-şi curbele şi volumele trupului. Nu credeam niciun cuvânt din ce-mi spunea şi eram sigur deja că mă voi înfrupta din susan.

Nenumărate luciole îi alcătuiau în jurul pieptului un fel de covor de lumină mişcătoare. Am înaintat spre ea şi curioasele insecte s-au stins cu toatele. Îndrăzneala ei, după pudibonderia din ultimele săptămâni, mă răvăşea. Se legăna uşor, impasibilă, îşi clătina de la dreapta la stânga pletele şerpuitoare, răsuflându-mi sacadat la ureche de parcă auzeam o râzătoare. Trebuie că băuse, căci gura ei îmi trimitea un miros delicios de amestecat în care deosebeam până şi aciditatea lămâii.

Mă frecam de ea, străduindu-mă să-i prind gura, şoptindu-i vorbe dulci în franceză. Deodată, cu un gest neaşteptat, şi-a ridicat un braţ şi şi-a băgat subsuoara sub nasul meu.

— Gustă, gustă din sudoarea mea!

Eram gata să-i urmez toate capriciile, şi i-am lins îndelung smocul de păr acrişor, ud din cauza efortului. Mi-am pus din nou degetele pe pântecele ei, avid să-i ating *yoni*-ul, potirul plin de nectarul dragostei.

Dar s-a ghemuit cu mâinile strânse la piept. Îmi plăcea acea timiditate în purtare ce trebuie că ascundea văpaia pasiunii reprimate. Nu mai încăpea nicio îndoială asupra felului cum aveau să se sfârşească toate. În loc să mi se dăruiască, mă zgândărea, mă excita, născocea subterfugii ca să mă ţină cu sufletul la gură.

Brusc, pierzându-mi orice răbdare, m-am aruncat pe ea. Cu o mişcare din şolduri, s-a tras într-o parte, aşa cum scapă un peşte dintr-un năvod întredeschis.

Pielea de pe faţă îi era întinsă ca a unui fruct gata să crape. Se uita cu groază la un punct din

spatele meu. M-am întors. La câţiva metri, cocoţat pe o piatră, stătea Swamiji. Nu scotea o vorbă, nu mişca deloc, înţepenit sub razele lunii ce-i scăldau umerii. Ochii, atât de adânciţi în orbite, păreau că-i ies din fundul craniului şi-i accentuau expresia rătăcită. Ai fi zis că e un călău care se reculege înainte de a da lovitura de graţie. Devika a sărit în sus, şi-a pus la loc tunica şi s-a aruncat la picioarele stăpânului său. Au schimbat câteva cuvinte în hindi, punctate de lacrimile ei, iar el a alungat-o cu o mişcare a mâinii.

N-am făcut nimic ca s-o reţin. Îngheţasem pe loc şi pe piele mi se scurgeau şiroaie de sudoare, picături grele mi se strângeau sub braţe. Gura mi se uscase. Am închis ochii, i-am deschis iar. Nu dormeam. De pe plajă, urcau până la noi ecourile unui cântec de Stevie Wonder.

Cât a durat n-aş putea să spun. În cele din urmă, Swamiji şi-a scos din buzunar o pânză lungă pe care a desfăşurat-o în zig-zag pe mai mulţi metri, ca pe un fir de sânge negru şi, încet, după obiceiul locului, şi-a înfăşurat-o pe cap, făcându-şi un turban. În mod stupid, mă uitam la el cum îşi aranjează turbanul şi cum capătă, în câteva clipe, înfăţişarea unui fachir. Încerca toate personajele.

M-a privit, a părut că ezită între duritate şi clemenţă, apoi, cu un surâs ce cu greu ascundea sugestia unei ameninţări, mi-a spus:

— Ai greşit drumul, nu trebuie să mergi prea departe!

Vorbise în franceză! Glasul lui voia să fie afabil, dar tăia liniştea ca un cuţit. Mi-am ridicat faţa spre el sperând să nu las să mi se vadă frica.

— Iubeşti India, nu-i aşa? Toţi suntem victimele acestei iubiri. Dacă am ales *Mother India,* ne credem alesul ei; aici este pericolul.

Afişa un zâmbet subţire şi glacial. Mă domina cu statura lui înaltă, cu formidabila carură ce mă înspăimântase deja cu doi ani înainte. Ca întotdeauna, răspândea în jurul lui, prin descărcări,

o energie greu de suportat, o energie implacabilă. S-a lăsat pe vine, şi-a apropiat chipul de al meu, mai că l-a atins, şi, uşor, mi-a suflat pe nas aşa cum ai face-o ca să alungi o insectă sâcâitoare. Răsuflarea lui mirosea a nucă de cocos. De tulburat ce eram, inima îmi bătea tare în piept. Am închis din nou ochii. Aş fi vrut ca suflarea să mă arunce departe de el ca să pot să evadez.

Când răsuflarea a încetat şi a dispărut mirosul, am deschis ochii. Movila era pustie, Swamiji se topise în aer şi, imediat, am avut sentimentul că sunt în doliu.

Pe Devika o pierdusem; ba chiar renunţasem să o mai caut. Avertizarea era clară şi riscul mult prea mare pentru un rezultat foarte nesigur. Trebuia să uit această aventură. M-a apucat un spasm de regret sfâşietor: îmi dorisem atât de mult căldura acelor braţe! Tocmai îmi scăpase ceva după care tânjisem atâta vreme!

Am coborât înapoi la petrecere. Orchestra distrugea un succes al grupului Rolling Stones dând sonorizarea la maxim, muzica urlătoare te asurzea şi înăbuşea melodia. Aerul era saturat de vapori de canabis şi îţi luai doza doar respirând. Participanţii îşi ronţăiau ca pe ciocolată tabletele de haşiş negru şi de *black Bombay.*

Am dat peste o grămadă de nuci de cocos goale sau sparte, ca tot atâtea cranii de om. Nişte indivizi famelici, cu poalele cămăşilor fluturându-le pe picioarele slăbănoage, se zbânţuiau penibil. Câteva femei, cu bluza smulsă, îşi exhibau sânii plaţi şi căzuţi ce se clătinau în ritmul pieptului. Am remarcat un grup de şase sperietori, trei bărbaţi şi trei adolescente care-şi legănau şoldurile în mod grotesc, în centrul ringului de dans. De-abia se mai ţineau pe picioare. O fată cu o maimuţă pe umăr a început să se îndoaie încet din mijloc precum un briceag ce se închide. Era în acest fel de a se îndoi o flexibilitate, o încetineală înspăimântătoare. S-a încovoiat până ce capul i-a atins genunchii.

Maimuţa i se refugiase în vârful capului şi urmărea cu detaşare oscilaţiile stăpânei. Apoi fata s-a prăbuşit la pământ, iar maimuţa agăţată de părul ei a început s-o despăducheze bătând ritmul din picioare.

Asta a fost prima cădere din seara aceea. Au mai fost şi altele de care nimănui nu i-a păsat. Lumea se dădea pur şi simplu la o parte ca să nu-i calce în picioare pe cei care zăceau pe jos. Parcă ar fi fost nişte fructe prea coapte căzute pe pământ. Şi pe fiecare dintre cei ce mai rămâneau în picioare credeam că văd o maimuţă, căţărată pe un umăr, vestitoare a ameţelii, aşteptând cu răbdare ca fiinţa pe care încălecase să se răstoarne pe nisipul bătut cu picioarele.

Destul de repede, peste litoral a trecut o rafală de vânt şi nişte nori negri, iviţi brusc din ocean, au acoperit luna. Apa s-a ridicat, brăzdată de o spumă uşoară, albă în noaptea întunecată. Vântul s-a înteţit atât de tare, încât a răsturnat microfonul şi mesele, a stins lămpile, a scuturat cocotierii, aruncând la pământ o avalanşă de frunze şi nuci coapte.

În acelaşi timp, ne-au împroşcat primele picături de ploaie, cerul a fost brăzdat de un fulger şi dintr-odată s-au stins toate luminile. O aversă torenţială s-a revărsat în valuri, astupând orizontul, tăindu-ne respiraţia ca un duş rece.

Ţipând de groază, armata petrecăreţilor s-a împrăştiat în căutarea unui adăpost, călcând în picioare tarabele negustorilor, răsturnând totul în cale, abandonându-i pe cei mai slabi în propria lor prostraţie. Cocotierii, adineauri atât de calmi şi tacticoşi, se agitau nebuneşte, se aplecau în toate sensurile cu supleţea unui fir de iarbă; era rândul lor acum să danseze, pe o altă muzică. Noaptea a fost luminată de un al doilea fulger şi, în învălmăşeala elementelor dezlănţuite, mi s-a părut că o zăresc pe Devika; îl trăgea după ea, spre nişte tufişuri, pe unul dintre iloţii bolnavi care se

zbânţuiau mai înainte. Atitudinea lor o evoca pe aceea a doi amanţi fugind de mulţime şi de publicitate.

I-am urlat numele, dar tunetul mi-a acoperit vocea. Am continuat să-i urmăresc, dar picăturile de ploaie, bătând orizontal din cauza vântului puternic, mă izbeau pe faţă ca nişte alice de plumb. A trebuit să dau înapoi. Scena a fost iluminată de un alt fulger: nu mai era nimeni acolo şi am alergat să mă refugiez, tremurând, sub un pâlc de bambuşi. Mă luptam cu încă o enigmă.

5
Intoxicaţii de pe Pământul făgăduinţei

Peste două zile, marea a adus pe plaja de la Baga cadavrul unui tânăr austriac pe nume Peter Schneider, înecat ca urmare a unei supradoze. Când a fost descoperit, muştele îi ieşeau deja bâzâind din gură, de parcă ar fi sforăit. Purta la gât un medalion cu cordon din lână; portretul lui Swamiji era gravat pe ambele feţe. Apoi, în fiecare zi, în momentul fluxului, marea a depus ici şi colo cadavrul unui alb. Festonau plaja cu o oroare funestă; malul mării a fost părăsit de turişti.

Lumea aceea păgână, care până atunci se consacra plăcerilor sale, a fost cuprinsă de un val de nelinişte. Fuseseră mereu morţi, dar niciodată într-un asemenea ritm, niciodată în aşa de mare număr. Au început să circule cele mai ciudate zvonuri: lumea credea în manevrele perfide ale unei puteri tenebroase, îi acuza pe goanezi că îi atacă noaptea pe cei izolaţi şi-i aruncă în puţuri. Practic, comercianţii au încetat să-i mai servească pe pletoşi. Au ieşit la suprafaţă ranchiune înăbuşite, deja vechi, care opuneau o populaţie profund credincioasă tinerilor fără căpătâi şi fără niciun Dumnezeu. Membrii *sahiblog*-ului, ai rasei stăpânilor care îi tratau pe indieni de „babuini unsuroşi", se vedeau trataţi, la rândul lor, ca intruşi, ca aducători de dezordine. Între autohtoni şi străini au izbucnit, ici şi colo, bătăi, deseori sângeroase. Drept ecou la aceste zvonuri, *Goa Herald,* cotidianul teritoriului, titra: *„Heavy vibs between Enropeans and locals"*[116].

Ostilitatea izbucnea oriunde, brusc, fără motiv, pe drumurile de ţară, în cârciumioare şi chiar pe plajă. Fiecare lăsa după el o dâră de insulte şi resentimente. Cuţitele, pietrele, *lathi* ţâşneau şi loviturile se dădeau oricui, pentru orice. Persoane anonime erau bătute măr fără niciun motiv, jefuite

şi lăsate pline de sânge. Violenţa îi contamina până şi pe indieni. O încăierare, duminica, la ieşirea din bazilica Bom Jesus, între creştini din caste diferite care se înfruntau ca să aibă locuri mai aproape de altar, a făcut un mort şi mai multe zeci de răniţi.

Atunci, toată adunătura de prăpădiţi, de foşti puşcăriaşi care duceau în satul Arrambol o existenţă de oameni ai pădurii, a început să refuleze în dezordine spre zonele mai liniştite şi mai civilizate din Anjuna, Baga şi Calangute. Lăsau în urmă doar bolnavii, infirmii sau agonicii lipsiţi de droguri. Europa lumpemproletarilor venea să ceară azil Europei elegante. Aceasta le-a trântit uşa în nas: nu voia scursurile bronzate ale societăţii, chiar dacă îi vorbeau limba. Un fel de solidaritate între bogaţi i-a împins pe rezidenţii înstăriţi să se înţeleagă cu goanezii ca să interzică accesul la vile. Miliţii mixte în care indianul pirpiriu stătea alături de coloşii scandinavi şi americani patrulau noaptea, înarmate cu beţe, arcuri, săgeţi şi pistoale de alarmă. Vagabonzii, care nu aveau nimic, se refugiau în colibele din frunze de palmier şi sub bărci. Fiecare cocotier adăpostea un cuplu de epave agăţat de puţinele sale bunuri.

Astfel, ca o pungă de puroi prea multă vreme camuflată, a izbucnit cealaltă faţă a teritoriului Goa. Fiecare se simţea arţăgos şi mizerabil. Natura însăşi secreta mânie şi ostilitate. Iar descendenţii din *pukkha sahib,* adevăraţii stăpâni, cu chipurile palide şi degenerate, au cunoscut reversul ocupaţiei lor paşnice. O tânără franţuzoaică ce, din bravadă, băuse o ceaşcă întreagă de fiertură de laur şi a început să rătăcească pe străzi, goală şi buimacă, înainte de a-şi zdrobi capul de stânci. Un italian, planând sub influenţa LSD-ului, a murit de ocluzie intestinală după ce a înghiţit nisip cu pumnul. Copii de opt ani, intoxicaţi de părinţi care voiau să facă un *trip*[117] în familie, au trebuit spitalizaţi mai multe săptămâni. Sărbătorile au fost

anulate şi, de cum se lăsa seara, fiecare se încuia în casă. Din Bombay au sosit două feluri de oameni: *goonda,* bande de golani indieni cu bocanci de piele neagră şi părul dat cu gel, oameni plătiţi de partide, veniţi să-i facă chiseliţă pe *hippies* şi să violeze femei albe; şi vânzători de încuietori şi lacăte ce-şi lichidau stocurile în douăzeci şi patru de ore şi deseori vindeau aceleaşi chei care descuiau aceleaşi uşi. Numai europenii cei mai săraci, dormind sub cerul liber, continuau să servească drept hrană peştilor. Dispăruţii erau nenumăraţi şi poliţia rămânea foarte discretă asupra subiectului. Niciodată n-a fost mai limpede neputinţa legii ca în acele săptămâni.

Totul se putea întâmpla. Şi s-a întâmplat totul. Datorită verii premature, căldura era apăsătoare în timpul zilei, silind lumea să se refugieze în locuinţele înăbuşitoare. Printre copaci, nisipul moale, pământiu, te ardea. Câinii stăteau întinşi, gâfâind în praf. Pământul se întărea ca betonul. Ventilatoarele şi climatizatoarele erau branşate în permanenţă, vânturând caloriile; dar centralele electrice, prea solicitate, întrerupeau curentul încă de dimineaţă şi acesta rămânea deseori tăiat la orele când era cel mai cald. Nopţile erau cuptoare sub presiune şi te sufocai de parcă stătea să-ţi plesnească capul. Ţânţarii bâzâiau, halucinaţi; de cum se aprindeau lămpile, fluturii de noapte veneau să se prăjească cu frenezie pe sticla becurilor.

Depăşite, forţele de ordine au publicat în toate ziarele un aviz implorându-i pe străini:

1) să nu se sinucidă în Goa;

2) să nu înoate după ce au consumat droguri;

3) să nu mai ia LSD.

Furia oamenilor, mârşăviile reunite ale Asiei şi Europei îşi dădeau întâlnire ca să-şi bată joc de idila a cărei himeră era întreţinută de decor şi natură. Sub impulsul unei fatalităţi irezistibile, încet-încet, fiecare îşi pierdea capul. Până şi diliii

blânzi, haioşii simpatici se lăsau cuprinşi de atmosfera generală. I se dăduse drumul răului care invada chiar şi colţurile cele mai liniştite, oamenii cei mai potoliţi. Fiecare zi aducea noi mărturii de autodistrugere. Doi israelieni, roşcaţi şi buclaţi, se uitaseră ţintă la soare din proprie voinţă şi din altercaţia cu astrul zilei, pe jumătate rugăciune, pe jumătate urlet, ieşiseră orbiţi, cu ochii arşi până la fund. În loc de ochi, acum aveau doar două oribile cicatrice umflate. Un francez de vreo treizeci de ani, fost zarzavagiu breton, se plimba mereu cu fetiţa lui de trei ani în braţe. Pe deplin devotaţi unul altuia, alcătuiau o pereche înduioşătoare, foarte unită. Tatăl o hrănea singur, o lua cu el la „petreceri", îi făcea vânt cu evantaiul când îi era cald. Se scălda cu ea în mare, înota foarte departe, cu păpuşica pe umerii lui scoţând ţipete de bucurie. Multe femei se învârteau în jurul perechii, dar nu s-a putut afla niciodată cine era mama, atât de evident era că tatăl îi ţinea locul. Această dragoste părintească, cam demonstrativă, avea ceva mişcător, ţinând cont de atmosfera insensibilă din Goa. Până-n ziua în care tatăl, bine îndopat cu *bhang* şi opiu, s-a prăbuşit ţeapăn pe spate şi, incapabil să se ridice de jos, şi-a înăbuşit fiica sub el.

Un alt necaz i s-a întâmplat cam tot pe atunci unui algerian numit „filantropul porcilor". Fostul garajist din Annaba, care lucrase mai mulţi ani într-o uzină de automobile de lângă Paris, îşi pusese în cap să protejeze rasa porcină, pe nedrept calomniată de Coran, după părerea lui. Cumpărase de la ţăranii din partea locului vreo zece purceluşi pe care îi mângâia, îi alinta, îi lăsa să doarmă în cameră cu el, ba chiar îi lua pe cei mai mici în pat.

Încerca să se poarte cu ei cu omenie şi de cele mai multe ori îl vizitase pe Dominique ca să-l convingă să se lanseze şi el în creşterea porcilor. Dacă-l ascultai, godacii nu erau reîncarnarea unor paria, ci, precum vaca, a unor auguşti brahmani

sau a unor viteji războinici. Explica teama din ochii lor drept rezultatul mai multor secole de comportare rea şi îşi făgăduia să-i redea speciei demnitatea ce i se cuvenea. Voia mai ales să spulbere legenda privind murdăria lor şi îi spăla în fiecare zi ca să-i obişnuiască să fie curaţi. În voinţa lui de reabilitare, trimitea lungi pledoarii în engleză şi arabă demnitarilor musulmani importanţi din India şi din Magreb şi încercase de mai multe ori, fără succes, să intre cu o scroafă în braţe în mica moschee din Panjim.

Dorea să extindă la porci prohibirea tăierii, în vigoare la vaci şi deplora faptul că niciodată nu s-a văzut în decursul istoriei un porc murind de bătrâneţe. Jamboanele ambulante dispăreau tinere, victime ale lăcomiei oamenilor. Îşi botezase „puişorii" cu nume biblice şi se vedea ca un patriarh al lor, călăuza lor spirituală, mântuitorul lor. Nu-şi pierdea speranţa să-i înveţe limbile străine şi se asigura că în vremurile de demult, înainte de blestemul profetului aruncat asupra lor, porcii aveau darul vorbirii; plecând de la grohăiturile lor, stabilise un fel de alfabet şi avea intenţia să prezinte presei o comunicare pe această temă. În fiecare dimineaţă, se aştepta ca unul dintre protejaţii lui să i se adreseze în engleză, în hindi sau în konkani, dialectul goanez.

Niciodată nu se deplasa fără turmă, iar animalele făceau în spatele lui un zgomot înfundat, o tropăială de armată în campanie. În ciuda omeniei delicate a paznicului lor, nu atinseseră încă un stadiu de delicateţe care să fi justificat ca lumea să se uite la ele cu alţi ochi.

Erau la fel de respingătoare şi avide ca şi celelalte porcine şi umblau tot în coloane negre, gâfâiau, grohăiau, răsuflau, se aruncau cu brutalitate asupra celor mai mici resturi, se muşcau cu ferocitate pentru o coajă de fruct, scormoneau în nucile de cocos cu înverşunare, fără nimic din nobila placiditate care o caracteriza pe Radha.

Din pielea lor neagră ce le înrudea mai degrabă cu puii de mistreţ, printre perii ţepoşi, ieşea un miros acru de nămol. Într-o dimineaţă, stăpânul lor s-a întors de la o petrecere beat mort, a trântit uşa după el şi a adormit într-o stare semicomatoasă, lăsând să treacă ora mesei purceluşilor care, închişi cu el în încăpere, se nelinişteau. Ziua s-a scurs fără ca el să se trezească. Seara, înnebuniţi de căldură, morţi de foame şi de sete, drăguţii de godaci s-au urcat pe pat, l-au adulmecat şi au recunoscut sub hainele beţivului o fiinţă făcută din carne şi sânge. Şi-au strecurat râtul sub cămaşa şi şortul lui şi cu toţii şi-au împins botul neobosit până în burtă pe care i-au sfârtecat-o, inclusiv intestinele.

O stranie simultaneitate dădea tuturor incidentelor înfăţişarea unui hazard concentrat. Exodul Robinsonilor livizi şi zdrenţăroşi continua în direcţia unor plaje mai sigure. Spontan, am primit la noi câţiva nenorociţi. Doamna Menviel, care mai întâi s-a temut pentru lucrurile sale şi a sugerat să-i aruncăm pe vagabonzi în mare, s-a arătat foarte repede cea mai devotată şi mai atentă cu ei. Campau în grădină, iar bolnavii dormeau pe coridoarele din casă. În majoritate erau europeni, cu un slab procentaj de levantini care îşi vindeau paşaportul şi bulendrele ca să-şi cumpere un bilet de vapor şi să fugă din Goa. Toţi se simţeau condamnaţi, însemnaţi cu o cruce care îi destina unei misterioase răzbunări. Stăteau aici, cu orbirea lor, cu lipsa de vitamine, cu ulcerele la stomac, cu hepatita, cu rănile ce supurau şi cu o ceaţă opacă între raţionament şi idei.

După o săptămână, grădina era presărată cu batiste de hârtie, tampoane de vată mânjite de sânge, linguri oxidate de flacăra brichetelor şi de jumătăţi de lămâie stoarse care slujiseră la dezinfectarea acelor de seringă şi la decantarea amestecurilor de droguri. Printre ei se aflau doi nemţi din Stuttgart, doi arieni complet distruşi, ale căror plete unsuroase lăsau să li se întrevadă

chipurile acoperite de furuncule pe care şi le storceau cu cuţitul; informaticieni, făcuseră o escală de 48 de ore la Bombay, după un stagiu în Japonia, nu mai plecaseră de şase luni şi pierduseră treizeci de kilograme fiecare. Singurele lor bunuri constau în două seringi ruginite, o cârpă pe care şi-o treceau printre picioare şi o rogojină ruptă pe care dormeau. Slăbănogii nu păreau în stare să reziste la o rafală de vânt. Chiar şi o strângere de mână îi făcea să se strâmbe de durere şi cel mai pirpiriu indian i-ar fi putut doborî cu un bobârnac. Mai era şi un sicilian din Catania cu o ureche sfâşiată de un ciob de sticlă în cursul unei încăierări. Prost cusută de un medic din partea locului, îi atârna peste faţă ca o bucată de brânză prea fermentată. Mergând desculţ, căpătase anchilostomi şi acum îşi înfăşură picioarele cu bandaje jegoase.

Dintre toţi amărâţii, numai o pereche, alcătuită dintr-un italian şi o franţuzoaică, ne-a reţinut atenţia. Pe el îl chema Marcello: mai degrabă bizar, cu un aer de mag viclean şi bănuitor, îşi mângâia barba cât era ziua de lungă fără să scoată o vorbă. Ea răspundea la numele de Beatrice[118], vorbea o franceză profesorală, deseori pretenţioasă, lăsând să se presupună că tocmai îşi rupsese toate legăturile şi se declasase. Vorbeau de o călătorie cu vaporul până la Istanbul, de o tentativă de omor la bordul acestuia, de un prieten în închisoare. Versiunea lor despre ce se întâmplase se schimba de la o zi la alta şi de altfel nu avea nicio importanţă. Amândoi erau dependenţi de heroină.

M-am împrietenit mai ales cu fata. O durere amară o usca pe picioare. Părea la capătul puterilor. Bărbia, cu osul proeminent, i se detaşa în mod ciudat de restul feţei, stricându-i frumuseţea fragilă, încă vizibilă, dar care cedase sub apăsarea atâtor grele încercări. Doamna Menviel, pentru care Beatrice reprezenta supusa ideală, o fată

pierdută având nevoie de afecţiune, o luase sub aripa ei. Trebuie spus că mama lui Dominique se specializase în recuperarea cazurilor disperate. Acum că era sigură de fiul ei şi de apropiata lor întoarcere în Franţa, putea lăsa să i se vadă bunătatea, inima prea mare pentru un singur copil. Şi aici ne-a surprins. Încă de dimineaţă, pregătea oale întregi de cafea, prăjea felii de pâine şi, seara, gătea câteva cratiţe de orez cu şofran sau de *chicken biriani;* distribuia raţii tinerilor nu fără a-i obliga, în prealabil, să se spele. Cu o lăcomie de şacali, aceştia se îndopau şi apoi, sătui, trăgeau din *shilom,* stăteau culcaţi, gemând, urlând, beţi şi muribunzi totodată, până la următoarea distribuire. Ea se uita la aceşti viermi fără animozitate, ca la nişte orfani având nevoie de tandreţe. Ar fi putut să fie mama tuturor şi uita astfel să-l mai supravegheze pe Dominique care lipsea tot mai mult din vilă. Nu avea altă aspiraţie decât să smulgă aceşti tineri din ghearele Orientului şi ale drogurilor, îi cerea sfatul preotului din Calangute şi îşi dădea seama cam târziu că-şi ratase vocaţia de infirmieră.

Într-o zi, Marcello a părăsit casa luând cu el toate lucrurile, biletul de avion şi mica sumă de bani pe care reuşise s-o salveze Beatrice. Ea s-a prăbuşit psihic şi, fiind deja foarte slăbită, a refuzat să se mai alimenteze; a trebuit s-o hrănim cu forţa. Îi băgam orez în gură şi restul din lingură se scurgea pe la colţurile gurii; scuipa tot şi ne trebuiau ore întregi ca s-o facem să înghită câteva îmbucături. A slăbit îngrozitor; burta îi căzuse şi pielea de pe şolduri îi era plină de riduri. Obrajii descărnaţi i se apropiau unul de altul parcă prinşi cu un cleşte de rufe pe dinăuntru. Tuşea mereu, lua toate bolile care umblau prin jur. Venele ei păreau nişte sfori negre şi trebuia să o ajutăm să-şi injecteze heroina, să-i legăm braţul cu un garou şi să înfigem acul în rarele zone încă sănătoase. În starea în care se afla, un sevraj brusc era exclus. La

fiecare injecţie pierdea mult sânge ce-i curgea pe piele şi îi dădea înfăţişarea unei accidentate. Se retrăsese în lumea sa interioară şi aproape că nu mai vorbea. Când îngăima ceva, repeta aceeaşi dorinţă: să fie prefăcută în cenuşă pe care s-o împrăştie vântul. Se plimba complet goală. Pielea albă îi atârna pe oase ca o cârpă şi la cea mai mică lovitură îi ieşea o roşeaţă, vinişoare stacojii ce nu se mai resorbeau. Îşi ducea mâna la sex, derizorie cavitate sub pântece, şi apoi ne-o arunca în faţă cu un gest de o amară obscenitate. Vecinii noştri cei mai apropiaţi, o familie de pensionari catolici care deja vedeau cu ochi răi transformarea vilei noastre într-un ospiciu, au anunţat poliţia. Când bărbaţii în uniformă au pătruns în grădină, Beatrice s-a năpustit asupra lor şi a început să-i înjure. Din gura ei fără dinţi, atât de delicată de obicei, au ţâşnit ţipete pline de măscări care le-ar fi dat fiori şi celor mai înrăite mahalagioaice. Ţipetele nebuneşti au crescut până ce, înecat în sânge, i-a pierit glasul în mijlocul unor anateme, ameninţări obscure, profeţii, imprecaţii în franceză, engleză şi italiană. Au venit apoi lacrimile, lacrimi izbucnite din fundul pieptului, scânceli de nou-născut amestecate cu văicăreli de babă, şi mai insuportabile decât restul. La sfârşit, lacrimilor le-a urmat un horcăit astenic şi Beatrice a leşinat. A trebuit să negociem îndelung pentru ca poliţia să n-o salte. În ciuda ameninţărilor, a continuat să refuze să se îmbrace.

Într-o bună zi, şi-a pus pe ea o rochie-sac ruptă, s-a machiat cu neîndemânare şi, desculţă, cu un băţ în mână, cu pletele blonde lipite pe cap de praf, a ieşit pe stradă. A doua zi a fost arestată pentru dezordine cauzată pe calea publică, ultragiu la bunele moravuri şi a fost internată la spitalul de psihiatrie din Panjim. Toate cererile de a o vizita ne-au fost refuzate. Bacşişurile n-au avut niciun efect. Ar fi trebuit angajată o acţiune în justiţie,

mituiţi nişte avocaţi veroşi, aşteptat luni de zile, proceduri cu mult peste posibilităţile noastre.

6
Odiseea infamiei

Vila Bonfim devenise un azil de paria. Aproape că ne părea rău de generozitatea noastră. Vagabonzi abjecţi, îmbrăcaţi în zdrenţe respingătoare, mâncători de deşeuri şi de stârvuri, se opreau la noi să tragă un somn, să ia masa sau să-şi facă o injecţie cu narcotic, se întâlneau cu alţi indivizi de aceeaşi teapă şi toată lumea asta bună petrecea, se droga, dormea la uşa noastră bătându-şi joc de ospitalitate. Casa noastră era poreclită „troaca".

Pe unii mişunau păduchii şi se scărpinau cu patimă. Le dispăruse şi cea mai mică urmă de ruşine. Defecări în grădină, făcuseră să fugă cobra şi veveriţele şi o maltratau pe Radha. Erau nişte animale şi nimic altceva, o haită sinistră de câini fugăriţi care trăiau în teroare. Din masa lor, în permanentă stare de ebrietate, emana un pericol nedesluşit precum căldura dinaintea unei furtuni. Unii aduceau femei şi se petreceau nişte lungi nopţi de drogare şi promiscuitate sălbatică fără nicio senzualitate. Fiecare dintre ei era în doliu după un tovarăş de viaţă şi se vedea deja ca un viitor cadavru.

Aceşti dezertori din lupta vieţii se culcaseră prin anii '60 în patul renaşterii orientale ca să se trezească acum în pragul unui coşmar. Făcuseră din India pubela utopiilor ratate. Otrava secretată în Europa picurase pe Goa până ce formase o pungă de puroi. Tipii semiinterlopi, mârlanii ne transformaseră falansterul într-o tabără de refugiaţi. Un du-te-vino neîncetat, camaraderii efemere, certuri, furtuni stârneau o teamă surdă, latentă, care otrăvea toate relaţiile.

Noaptea, ne baricadam în camerele noastre. Kiran mă striga, venea să se cuibărească lângă mine tremurând. Îi era frică. Nu mai înţelegea

nimic. Toţi *mleşa,* străinii, contraziceau ideea pe care şi-o făcea despre Europa. Aşadar, aveam şi noi cerşetori, hoţi, lichele, dementi?

Încercam s-o liniştesc, dar îmi era la fel de frică precum ei şi nu vedeam nicio ieşire din poziţia în care ne aflam. O prindeam de mână şi stăteam aşa fără să vorbim, contemplând întunericul, în vreme ce afară, în spatele jaluzelelor trase, în înăbuşitoarea umezeală a verii, vagabonzii se zbânţuiau printre urlete şi înjurături. Dezordinea din ultimele săptămâni făcuse să treacă pe ultimul plan propria noastră stare. Aceasta, înrăutăţită la rândul ei de ambianţa generală, s-a degradat.

Mă gândeam mereu la Devika şi la avertismentul dat de maestrul ei; disperarea de a fi atins-o fără a o poseda mă înfăşură ca un linţoliu. Îşi lăsase amprenta şi parfumul asupra mea, în special pe poala cămăşii pe care îşi culcase capul. Şi o adulmecam din această mică bucată de pânză, o chemam la mine, încercând să reţin esenţa volatilă care emana şi care aproape că se evaporase.

Cu luciditatea febrilă a celui respins, analizam eşecul cât era ziua de lungă. Ajungeam mereu la aceeaşi concluzie: nu puteam face nimic. Dădusem tot ce era mai bun în mine, dar o influenţă superioară mă constrânsese să bat în retragere. Asta nu mă consola, dimpotrivă: Devika pierdută însemna pentru mine că întreaga Indie îmi întorcea spatele, îmi făcea cunoscută expulzarea. Nebunească mea încercare de a o adopta din interior se solda cu un faliment total.

Nu sufeream doar eu. Julien şi Farida nu se mai înţelegeau; raporturile dintre ei se deterioraseră şi, într-o zi, el a aflat de la Dominique, care se ducea des la ashram, că tânăra saudită cădea şi ea pradă farmecelor lui Swamiji. De pe o zi pe alta, n-a mai venit la rendez-vous-urile lor, fără să-şi dea osteneala să furnizeze o explicaţie.

Avuseseră un schimb de cuvinte foarte dur despre proiectul de roman al lui Julien care, acum, nu mai reuşea să scrie: franceza, comoara lui maternă, pe care o apăra atât de tare încât refuza contaminarea ei cu o limbă străină, franceza îl trăda. Visase să construiască o operă precum un altar înălţat în amintirea Indiei şi nu dădea naştere decât la povestioare minuscule, fără nicio legătură între ele. Toate se petreceau în Normandia sau la Paris, de parcă nu venise aici, atât de departe, decât ca să scrie despre crângurile normande sau despre Sena.

— Întoarce-te în Franţa, şi acolo o să poţi scrie despre Asia!

Dar nu! Se simţea urmărit de fantoma Hexagonului şi nu reuşea să-şi determine inspiraţia să traverseze mările. Trecuseră deja şaisprezece luni de când se afla pe subcontinetul indian şi, în ciuda a tot ce putuse descoperi şi observa, era clar că nu va scoate din toate o carte.

Dădea vina pe soare, pe o anumită frumuseţe, pe viaţa prea uşoară, pe lipsa obstacolelor care obligă gândirea să se depăşească. Îşi reproşa că citise prea mult, că cercetase şi strânsese prea multe documente: lucrările unor autori precum Bromfield, Mulk Raj Anand, Burton, Paul Scott, Jhabwalla, Tagore îi apăsau mintea ca nişte pietre de mormânt şi îi interziceau accesul la această ţară.

— Şi mă gândesc, spunea el, că Frederick Prokosch[119] a scris un roman despre China fără să se ducă acolo şi un altul despre Imperiul mogul fără să-l cunoască!

Sub efectul căldurii şi umezelii, volumele din biblioteca lui putrezeau, filele li se lipiseră, cuvintele de pe pagini se suprapuneau, se încălecau. Din in-foliouri picura apa ca din bureţi şi foile, roase de viermi, răspândeau un iz de stătut, de hârtie macerată.

Într-o zi îşi lăsase manuscrisele pe o masă, în grădină, şi Radha, frumoasa juncă, a devorat cu

conştiinciozitate teancul enorm până la ultima filă. Mai întâi, Julien a comentat acest lucru cu filosofie:

— Radha o să-mi rumege proza şi mâine o să bem lapte cu cerneală, provenit din literatura mea!

Dar chiar în seara aceea, s-a îmbătat zdravăn cu *fenny,* alcool din nucă de cocos, şi s-a prăbuşit pe jos. A trebuit să-l ducem pe braţe în pat. A doua zi, s-a sculat bolnav, consternat. I-am găsit în pubelă Ganesh-ul de fildeş spart în bucăţi. A stat mut, îmbufnat până la ora siestei când a bătut timid la uşa mea. Avea chef de vorbă şi pentru prima oară nu-şi găsea cuvintele.

— Să ştii că nu pierderea manuscriselor m-a abătut, nu era mare lucru de salvat din ele; şi nici măcar plecarea Faridei. Legătura noastră se baza pe un foc de paie. În clima asta, toate se degradează cu o rapiditate alarmantă, sentimentele, ideile şi chiar convingerile. Nu, e altceva!

— Cum aşa?

— E o ambianţă. Am încercat să-mi leg soarta de India şi acum măsor adâncimea prăpastiei ce mă desparte de ea.

— Julien, nu eşti aici ca să adopţi India, ci ca să scrii o carte. Întotdeauna mi-ai spus, aminteşte-ţi…

— …că o parte din afecţiunea care ne leagă de India vine din imposibilitatea noastră de a deveni indieni. Da, ştiu. Era un paradox şi nimic mai mult. În secret, visam la exact contrariul: o adevărată integrare, o patrie de schimb.

— Dar ne-ai ascuns mereu asta!

— Bineînţeles, era atât de ridicol! Îmi amintesc de un dineu la care am fost invitat la Delhi, acum un an. Eram la masă cu crema orientaliştilor francezi şi europeni. Printre convivi, trei indieni, un sikh, un musulman şi un hindus de stirpe aleasă, rosteau cuvinte foarte critice despre ţara lor. Nu mică mi-a fost surpriza să aud eminenţii specialişti străini luând apărarea sistemului castelor, a inegalităţii între oameni şi a protejării

vacii! Asta a durat toată masa: de fiecare dată când sikhul, hindusul sau musulmanul denunţau o nedreptate, se găsea un francez sau un american care s-o justifice. Pe scurt, erudiţii, inteligenţii şi competenţii manifestau un zel fără limite pentru a legitima în India ceea ce în ţara lor ar fi denunţat. Puneau o îndârjire conştiincioasă în a sustrage India de la categoriile morale universale.

— Dar nu văd legătura cu tine.

— E clar: oamenii aceia voiau să fie mai catolici decât papa. De ce? N-am înţeles decât mult mai târziu! Îşi oblojeau astfel o rană secretă: aceea de a rămâne pentru totdeauna străini de ţara căreia îşi consacraseră cariera. Nu vor deveni indieni nici dacă s-ar converti la hinduism, şi erau disperaţi că sunt lăsaţi pe margine. Jucând rolul de curtezani, se amăgeau cu speranţe naive: să fie şi ei adoptaţi, de vreme ce adoptau India în bloc, fără discriminare. La modestul meu nivel, am comis aceeaşi greşeală.

Începea să mă apuce panica; Julien era ultima mea pavăză împotriva dezordinii, ultima mea raţiune de a crede în ceva aici. Dacă şi el se rătăcea în marea zonă a îndoielii, eram pierdut.

— Uită-te la tipii ăştia prăpădiţi pe care îi găzduim: toţi sunt victimele aceleiaşi iluzii. De ce pe atâţia albi îi apucă nebunia în India? Ea le deschide larg braţele, nicio altă ţară nu este atât de primitoare: se cred integraţi, îşi uită tradiţiile, asimilează altele doar pe jumătate, îşi pierd identitatea fără să găsească alta. Văd Europa cu ochii Indiei şi India cu ochii Europei. Drept urmare, plutesc între două societăţi şi nu mai aparţin nici uneia. Lipsită de repere, mintea li se întunecă. Iată seducţia diabolică a acestui continent: să te ademenească cu o fuziune şi imediat să ţi-o răpească: te poţi deghiza în hindus, dar niciodată n-ai să atingi fondul, sufletul Indiei. În el se ascunde un element inaccesibil care face derizorie orice naturalizare.

— Totuşi, tu n-ai fost niciodată păcălit; erai atât de ironic, atât de detaşat faţă de toţi cretinii care umblă pe drumul Indiei.

— La suprafaţă da, dar în fond simpatizam cu ei: pelerinajul la izvoare, regenerarea, toate inepţiile de care-mi băteam joc, în sinea mea le credeam. Voiam să mă instalez aici atât cât va dura o gestaţie. India este o femeie curtată de mulţi bărbaţi, dar care nu se poate dărui decât ei însăşi. Timp de doi ani, am refuzat această evidenţă.

— Cred că dramatizezi fără să ai dreptate; nu India îi omoară pe *hippies* ăştia, ci drogurile.

— Ba nu, drogurile termină ce începuse deja această ţară, care seamănă cu arsenicul: un stimulent în doze mici, un toxic pe termen lung. Iar eu am depăşit cu mult doza. Acum vreau să plec, înţelegi, Frédéric? Vreau să plec, să mă car de aici, altfel o să-mi pierd şi eu capul!

Mă apucase de guler şi mă zgâlţâia, cu faţa strâmbată, cu ochii măriţi de frică.

Oricum, era prea târziu; evenimentele se succedau fără ca noi să putem schimba ceva. Pentru început, Dominique şi Farida se sprijineau reciproc în cultul lor pentru înţeleptul american. Devenea evident că tânărul Menviel căzuse din nou în viciile lui: mergea pe faţă la ashram, lipsea după-amiezi întregi, lăsându-şi vaca uitată de ţăruş, uitând nu numai o dată s-o mulgă. Pe măsură ce i se întăreau legăturile cu maestrul ashramului, îşi regăsea curajul de a-şi sfida mama. Prin intransigenţa ei, îl împinsese în braţele lui Swamiji. Acesta îi aţâţase în secret resturile de stimă pe care Dominique i-o purta cu doi ani înainte, până la a face din ea un ataşament fără rezerve. Faptul că eroul lui îşi schimbase numele îi permitea francezului să dea curs liber vechii lui predilecţii păstrând totuşi impresia că evoluase. Menţinea ficţiunea potrivit căreia Swamiji Vijay n-ar fi Victor Habersham şi la adăpostul acestei minciuni purta acum tricoul strălucitor al

discipolilor. Seara, mă lua deoparte şi-mi vorbea cu exaltare despre sensul convertirii lui, mă bătea la cap cu o harababură metafizică.

— Trăiesc momente stranii în care am foarte clar conştiinţa unei puteri ce mă pătrunde şi îmi călăuzeşte paşii nesiguri, spre frontiere misterioase. Swamiji o să mă înveţe esenţialul, pentru mine a sosit clipa să beneficiez de revelaţia divinului. Mă simt foarte aproape de o experienţă decisivă şi Swamiji mă călăuzeşte în această dificilă trecere. Curând o să-mi dea un nume indian, semn al unei noi naşteri. Sri Tatuva mi-a confirmat cât respect are Swamiji pentru mine. Nu mă satur să mă uit la el: din trupul lui curge o energie care trece prin mine. Uneori, e de-ajuns să-l privesc ca să simt în mine un fel de explozie.

În fond, totdeauna căutase o fiinţă care să-l subjuge şi noi ne lăsaserăm păcăliţi de comediile lui cu animalele şi vacile. Mi-l închipuiam foarte bine pe acest nătăfleţ în faţa profetului ambiguu, o mutră care cere palme în faţa unei mutre de bandit. În pofida afirmaţiilor de la Deori, Dominique nu-şi revenise niciodată din şocul primei lor întâlniri şi rămânea hipnotizat de insultele şi sofismele fostului agronom.

Greşisem fără îndoială că nu-i ascunsesem zeflemelele mele. Julien supralicita cu atât mai multă ardoare cu cât Menviel o încuraja pe Farida să-l venereze pe Swamiji mai presus de orice ataşament uman. Dominique îşi apăra fieful cu dinţii, apoi, când ne băteam joc de el, tăcea şi pleca. A început să se poarte cu noi cu răceală: trecuserăm de cealaltă parte, în tabăra duşmanilor, de partea mamei lui. Poate că mai era posibil să reparăm, dar haosul instalat în colonie, resentimentul nostru faţă de Victor, atitudinea incoerentă, periculoasă în toate privinţele a doamnei Menviel nu ne mai permiteau să fim clarvăzători. Niciunul dintre noi n-a avut atunci auzul destul de fin ca să audă cum creşte dezastrul.

Am făcut totuşi o ultimă tentativă ca să-l recuperăm pe Dominique. Într-o dimineaţă, foarte devreme, mama lui şi cu mine ne-am dus cu motocicleta la ashramul din Chapora, fără să-i spunem nimic celui interesat. Datorită unui canal îngust prin care laguna era legată cu marea, micul golf, bine adăpostit, răspândea o răcoare delicioasă. Apa verde-albăstruie în care se reverbera lumina dădea malurilor de nămol un lustru de metal.

Grădina ashramului părea o tabără de tranzit, un spital de campanie: zeci de păduchioşi, de lepădături, saturaţi de LSD şi de religie campau aici într-un fel de neglijenţă bleagă, accentuată de ochii lor rătăciţi. Toţi veniseră să caute un refugiu lângă Mântuitorul lor ca să scape de moarte.

Sri Tatuva, ocupat cu distribuirea cafelei, ne-a primit cu ostilitate, mai ales când i-am cerut să-l vedem pe Swamiji Vijay. Swamiji, mi-a spus el, începuse un post care va dura atâta vreme cât propriii lui discipoli vor fi omorâţi sau distruşi. Prin urmare, orice vizită nu putea face altceva decât să-l slăbească sau să-l obosească. Totuşi, ne-a permis să intrăm şi ne-a dat un pahar cu ceai pe rogojinile pe care ne aşezaserăm.

Sala de audienţe era pustie şi tăiată în două de o cortină ce-i ascundea partea din fund. A trecut o oarecare vreme. Sri Tatuva s-a întors şi ne-a prevenit că, în mod excepţional, Swamiji accepta să ne acorde o convorbire cu condiţia să-i scriem întrebările dinainte, pe o foaie de hârtie. M-am executat, sub dictarea doamnei Menviel. A mai trecut un lung moment. Căldura creştea şi doamna Menviel, deja roşie la faţă, îşi făcea vânt cu pălăria de pai. Pe spate i se lăţea o pată de transpiraţie. Perspectiva de a întâlni omul care voia să-i răpească fiul o făcea nervoasă. Brusc o cuprindeau vechi nelinişti; îi rămânea încă de purtat bătălia pe care o crezuse câştigată. Apoi, am auzit că cineva îşi făcea toaleta într-o baie alăturată: robinetele

deschise şi închise, apa de la WC trasă de mai multe ori, răpăitul unui duş. Apoi a trebuit să mai auzim cum cineva îşi clătea gura, iar individul ce-şi făcea abluţiunile s-a gargarisit energic şi a scuipat cu putere. Nu-ţi puteai închipui pe cineva mai străin de mistica orientală decât doamna Menviel, dar de data asta am fost la fel de uluit ca ea. Ce însemnau toate zgomotele intime? Peste câteva minute, Sri Tatuva a ieşit din nou de după cortină şi am aflat de la el că tocmai avusesem deosebitul privilegiu de a auzi ecourile toaletei lui Swamiji. Prin aceste zgomote, Swamiji încercase să ne răspundă cât mai clar cu putinţă la întrebări. Doamna Menviel a izbucnit:

— Îşi bate joc de noi, e ridicol! Frédéric, spune-i că vrem să-l vedem pe el în persoană în această convorbire.

Am transmis această cerere în engleză: Sri Tatuva s-a înclinat şi ne-a rugat să aşteptăm.

— Dacă e american, e o persoană civilizată, argumenta mama lui Dominique, şi o să accepte cel puţin să discute.

Era o linişte totală. Gata de întrevedere, doamna Menviel îşi aranja coafura. Locul acela, ceremonialul complicat, absurda intrare în temă mai întâi o descumpăniseră, dar redevenise repede stăpână pe sine. A luat o atitudine mândră de femeie cu mintea la cap care ştie ce vrea. S-a auzit atunci un uşor lipăit de sandale; apoi, sub cortină au apărut două picioare goale foarte curate, foarte albe, cu unghiile frumos tăiate, ale căror degete, mobile şi expresive, parcă dotate cu o viaţă proprie se desfăceau şi se închideau. Drept dovadă făţişă de servilism, Sri Tatuva s-a prosternat cu burta la pământ în faţa lor, presupunând, fără îndoială, că aşa vom face şi noi. Mi-au trebuit câteva clipe de reflecţie ca să înţeleg că Swamiji îşi oferea degetele de la picioare spre a fi adorate de noi.

— Ce mai e şi asta? a izbucnit doamna Menviel în franceză.

Sri Tatuva s-a încruntat la ea şi i-a făcut semn să tacă. Îmi părea rău pentru ea. Era mai mult decât evident că sfântul ne ducea cu preşul. Ea venise aici, gata să se lupte, sigură de îndreptăţirea ei, dispusă să dezbată asupra unor eventuale concesii şi nu găsea altceva decât muta elocvenţă a zece degete de la picioare care o sfidau cu insolenţă. A urmat un masaj, cu gesturi grave, al călcâielor şi gleznelor.

— Ah nu, asta n-are nicio noimă!

Sri Tatuva, mânios, s-a târât până la noi şi, cu un ton recules dar imperios, ne-a şoptit:

— Astăzi, Swamiji ţine şi postul tăcerii. Nu-şi poate rupe acest legământ fără să se expună la grave dezordini psihice.

— Dar vreau să vorbesc cu el.

— Dar vorbeşte cu dumneavoastră. Uitaţi-vă la picioarele lui. Citiţi mesajul adresat de ele. E foarte clar.

— Îşi bate joc de noi. Şi acum, gata. *I have enough of you*[120].

— Doamnă, suntem în Orient. Aflaţi că tăcerea unui ascet este mai elocventă decât vorbele sale. Adevărurile esenţiale se pot comunica fără un intermediar verbal, doar prin contemplaţie. Întrebaţi picioarele lui Swamiji şi ele vă vor răspunde.

— E nebun, Frédéric, nebun de legat, e imposibil ca Dominique al meu să fi putut face o pasiune pentru un asemenea zurliu!

O clipă, a avut tentaţia să se ridice, să se ducă să smulgă vălul şi să vorbească direct cu cel care o ridiculiza, dar căutătura lui Sri Tatuva a descurajat-o. A încercat din nou să o ia pe ocolite.

— Atunci voi aştepta ca înţeleptul dumitale să-şi întrerupă postul.

— Doamnă, nu vă pot promite nimic. Swamiji poate sta fără să vorbească douăzeci şi patru de ore, trei zile sau o săptămână.

Mama şi-a plecat capul. Era învinsă şi nu va obţine niciodată o întrevedere personală cu guru. Marionetistul diabolic era prea puternic pentru ea. Cu o fermecătoare răceală, Sri Tatuva ne-a însoţit până la poarta grădinii. Un tânăr livid se tăvălea pe pământ gemând. Din gură îi ieşeau bale roşietice şi spumoase care îi picurau pe piept. Era ras în cap, cu excepţia unui smoc de păr legat în coc, la spate. Îşi zgâria pielea cu unghiile lungi şi negre. În jurul lui alte larve clănţăneau din dinţi, îndurau aceleaşi mâncărimi ale pielii.

— Suferă, ne-a spus Sri Tatuva, dar astfel se vindecă. Le interzicem să-şi consume drogurile aici: pot ieşi să le cumpere, dar atunci nu le mai garantăm securitatea.

Când îşi trecea veşmântul pe lângă ei, discipolii i-l atingeau cu devoţiune.

O căutam din ochi febril pe Devika, sperând să-i culeg măcar un zâmbet, indiciu al unei conivenţe. În locul ei, peste tot am văzut numai priviri sfârşite, pline de o ură înverşunată şi temătoare.

Pe drumul de întoarcere, doamna Menviel a izbucnit în plâns. Plângea fără sfârşit, ca ţărăncile, şi îşi sufla mereu nasul. Puşti cu ochii cât cepele se lipeau de ea ca s-o vadă mai bine, vorbeau făcând gesturi mari şi ne escortau ca un roi de viespi. Am ţipat la ei ca să-i alung, dar ne asaltau din nou.

— Lasă-i, Frédéric, nu-i nimic! Şi-a suflat nasul cu zgomot.

— Nu voi permite nimănui să-mi ia fiul. N-am venit atât de departe ca să-mi fie furat de sub nas. Voi asmuţi toată lumea, poliţia, ziarele, dacă trebuie.

Ar fi fost mai înţelept să-l trateze pe Dominique cu diplomaţie, cu blândeţe. Dar chiar în seara aceea, drept ecou la hotărârile luate dimineaţa, l-a atacat cu violenţă încă de la sfârşitul cinei. S-a refugiat în camera lui, dar s-a dus după el. Am auzit-o cum i-a tras o palmă. Încă o dată, îşi

pierdea sângele rece! Vocea ei ascuţită o acoperea pe cea de bas, tremurătoare, a fiului său. El ţipa:

— Vreau să trăiesc cu Swamiji, să-i dau întru totul ascultare!

Ea răspundea:

— Îţi interzic aşa ceva, o să stai aici! Ai auzit?

A răsunat o altă palmă, apoi zgomote de luptă, de sertare trase, de mobile răsturnate şi un urlet:

— Tricoul meu, tricoul meu cu capul lui Swamiji, ai îndrăznit să-l rupi în bucăţi!

— Exact, o să-l arunc pe foc chiar acum!

Atunci Dominique s-a pus să vocifereze. Nu-l mai auzisem niciodată înjurând aşa şi am rămas înmărmuriţi de grosolănia lui. Manifesta răutatea unuia care nu mai are nimic de pierdut şi îşi aruncă în bătălie ultimele bombe: ieşeau la suprafaţă treizeci de ani de supunere, de spate încovoiat. Şi-a epuizat toate injuriile, toate cruzimile. Nu mai voia s-o vadă şi nici s-o mai asculte: pentru el, murise. Afară, în grădină, această scenă era dublată de strâmbăturile şi obscenităţile cu care hippies mimau cearta, de chicotelile şi pantomimele lor absurde. Noi ascultam, auditori involuntari, cât de groaznic îşi dădeau drumul la gură. Apoi s-a lăsat tăcerea, tulburată doar de smiorcăieli neregulate. S-a auzit o uşă trântită. Dominique a ţâşnit în prag, alb la faţă, turbat. L-a întâmpinat un ropot de aplauze venit din grădină: era aclamat ca un toreador care iese din arenă. În lumina slabă a becurilor supuse mereu scăderilor de tensiune, faţa lui vicleană lucea. Golănaşul marcase un punct contra mămicii şi fremăta.

— M-am săturat până-n gât. Femeia asta nu mă lasă să trăiesc!

Îi tremura glasul; i se uscase gura şi exasperarea îi deforma faţa. Era aşa de cald, că atârnaserăm hamacuri pe verandă şi ne petreceam nopţile zăcând pe ele, pe jumătate treji. Veşnicele certuri dintre mamă şi fiu nu ne mai emoţionau. Cuplul Menviel simboliza întreaga ironie a odiseei

noastre: plecaţi ca să respirăm aerul marilor spaţii, târâm după noi un lamentabil litigiu de familie. Dominique stătea jos, ca un sac de hârtie mototolit, cu ochii arzându-i de febră, căutându-ne fără să spună acordul sau cel puţin neutralitatea.

Dar noi n-am spus nimic. Ştiam, în mod confuz, că era deja pierdut, aspirat de o putere căreia nu-i vom putea rezista niciodată.

7
Haosul şi distrugerea

Toate s-au dat peste cap în noaptea aceea, puţin după scena dintre cei doi Menviel. Pe la ora 11, pe când moţăiam afară şi un vânt marin presăra peste noi nisip fin, noaptea a fost sfâşiată de un ţipăt brutal, o descărcare electrică, un urlet de groază. Provenea din spatele casei. Era al lui Kiran, în principiu culcată deja la ora aceea. Ne-am repezit în camera ei.

Un *freak* olandez, o brută blondă adipoasă, o încolţise pe fată în pat şi încerca să-i smulgă ce avea pe ea. Kiran ţipa cu o voce foarte ascuţită de spaimă. El îşi lăsase deja pantalonii în jos şi sexul congestionat îi atârna între picioare.

Julien i-a dat în cap cu un ciocan de crichet şi Kiran, trasă la faţă, cu părul vâlvoi, a făcut o criză de tetanie pe pat. Când agresorul şi-a venit în fire, a pretins, cu o voce cleioasă, că „mica negresă" îl provocase şi că el venise doar să-şi ceară drepturile. Şi-a adunat puterile şi, jumătate *groggy,* s-a năpustit din nou asupra ei. Ne-am unit toţi trei forţele ca să-l smulgem de pe ea şi, în vreme ce doi îl ţineam, iar el urla şi îi curgeau balele, Julien i-a dat una în boaşe şi l-a lovit pe faţă, pe piept, pe spate până ce s-a prăbuşit la pământ, cu părul de culoarea untului, înroşit de sânge.

Scena a lăsat o impresie îngrozitoare. În toată casa, nu auzeai decât gemete şi plânsete. Dominique dispăruse cu puţin înainte. Eu stăteam cu Kiran căreia îi administraserăm un sedativ şi Julien o reconforta pe doamna Menviel.

N-am închis ochii toată noaptea, cu atât mai mult cu cât, la ora 3, ne-a parvenit o altă veste şi mai rea. Un dezertor rus din Afganistan, un fel de halucinat cu figură de călugăr bizantin căruia i se zicea Rasputin, luase o secure şi decapitase trei tipi care dormeau pe plaja de la Baga, la câteva zeci de

metri de vila noastră. În zori, a sosit poliţia, l-a umflat pe olandez şi ne-a supus unui interogatoriu până la ora 8.

Julien şi cu mine ne-am dus iar la ashram, unde, după toate aparenţele, emigrase Dominique, ca să-l aducem acasă.

— Spuneţi-i că îi iert tot, ne-a cerut doamna Menviel, că deja am uitat tot.

Dar am găsit locul cuprins de o ciudată agitaţie. În faţă, staţiona o camionetă a poliţiei: discipolii se apucau cu mâinile de cap, unii plângeau, alţii se lamentau, îşi sfâşiau tricourile, îşi smulgeau părul, se tăvăleau în praf. Swamiji o ştersese cu maşina, în toiul nopţii, fără să prevină pe nimeni, împreună cu Sri Tatuva, Devika şi mulatrul. Lipsită de păstor, turma celor rătăciţi implora cerul şi deja dealerii indieni, în englezeasca lor de fachir, le distribuiau pulberea consolatoare sub privirile complezente ale poliţiei.

Sub un frangipanier[121] zăcea Farida, descompusă la faţă. Ne-a confirmat ceea ce nu îndrăzneam să credem: Dominique fugise cu Swamiji. Îi implorase şi ea să o ia cu ei. În zadar. Ba chiar Sri Tatuva o pălmuise ca să-i lase în pace. Purta încă pe obraz urma unei mâini late. Refuzul acesta brutal o rănea mai mult decât orice: Julien a încercat să o îmbrăţişeze, dar ea l-a respins cu violenţă. Nu voia o asemenea ultimă soluţie umilitoare. Între ei se terminase tot, orice s-ar întâmpla.

Când a aflat de plecarea fiului ei, doamna Menviel, cum era de prevăzut, s-a prăbuşit: ne epuizaserăm stocul de consolări, de pansamente verbale şi nu puteam face altceva decât s-o legănam în braţe ca pe o fetiţă. Oh, de ce nu ne-am arătat noi mai buni cu Dominique? Înţepăturile remuşcării ne dictau gânduri amare: fiecare se simţea vinovat de fuga lui şi nu mai îndrăzneam să ne privim.

După tentativa de viol asupra lui Kiran şi oribilul asasinat de pe plajă, pensionarii noştri din grădină şi-au luat tălpăşiţa, lăsând în urma lor mormane de resturi şi dâre împuţite al îngrozitorului lor comerţ. Poliţia îl urmărea peste tot pe călugărul nebun şi goanezii fuseseră cuprinşi de o psihoză a bărbosului. Nu ne mai rămânea decât să ne organizăm propria plecare.

A trebuit să reziliem închirierea vilei şi să plătim pentru stricăciunile comise în grădină. Apoi să închiriem o camionetă, s-o ducem înapoi pe Radha la Goshala şi să povestim o minciună gogonată despre o pretinsă îmbolnăvire a lui Dominique care îl obliga să se întoarcă în Europa. Rom Das s-a arătat furios: îi confirmam proasta părere pe care o păstrase despre europeni. Discret, i-am sugerat s-o ia pe Kiran în aşezământul lui, dar a refuzat tăios: nici nu putea fi vorba ca o paria convertită la creştinism să se ocupe de animale sacre în compania unor hinduşi din caste. Radha ne-a părăsit fără mare tristeţe. Este adevărat că în cursul ultimelor săptămâni fusese mai degrabă prost tratată.

Ultimele zile la Baga s-au desfăşurat într-o atmosferă de înmormântare. Căldura devenise atât de consistentă, încât ai fi putut s-o tai cu cuţitul, s-o rupi cu mâinile ca pe un aluat. Aerul îţi frigea degetele şi hainele erau calde când le atingeai. Simplul contact al unui deget cu pielea parcă te muşca. Soarele însuşi nu se mai ridica pe cer: ucidea ziua cu lumina lui albă, distrugea culorile şi trecea, fără nicio tranziţie, de la zori interminabili la noapte. Strălucirea luminii, eterul îţi transmiteau o oboseală până-n străfundul craniului.

Cerul era un metal prea încins şi marea, căpătând densitatea melasei, părea că fierbe şi că scoate aburi. Iarba uscată fremăta de insecte avide de sânge. Chiar şi corbii răguşiseră, iar pâlcuri de vulturi, veniţi din interiorul uscatului, se strângeau

pe vârfurile banianilor, în aşteptarea apropiatelor festinuri.

Durerea şi întristarea ne lăsau epuizaţi. Abandonându-l pe Dominique, abandonam un muribund. Drumul nostru spre Indii era presărat cu naufragiaţi care ne întindeau mâna fără ca noi să-i mai putem salva.

Ca să fim cu conştiinţa împăcată, am anunţat poliţia care a dragat câteva bălţi, a sondat puţuri, a trimis telegrame cam peste tot. Răspunsurile au fost negative. Dominique plecase şi subcontinentul îl înghiţise. Am aflat din presă că, în ajunul plecării sale, Swamiji fusese interogat de poliţie, dar nu fusese reţinută nicio acuzaţie împotriva lui. Toate bănuielile s-au îndreptat asupra dezertorului rus pe care ziarele de stânga şi ale Partidului Congresului l-au denunţat ca agent al CIA.

Şi, ca şi când blândul şi naivul teritoriu Goa voia să ne descurajeze pentru totdeauna de a ne mai întoarce, în ziua plecării, am mai trăit momente penibile. La ora 6 dimineaţa ne urcaserăm în autobuzul care mergea la Panjim, de unde, pe la ora 10, pleca vaporul spre Bombay. Bineînţeles, autobuzul era înţesat de ţărănoi lipiţi unii de alţii ca nişte cărămizi compacte. Devenea imposibil chiar şi să mişti din nări sau din degetele de la picioare, în sandale. În ciuda orei matinale, transpiram cu toţii. La doi-trei kilometri, autobuzul lacom se îndopa cu noi călători. Reuşisem să obţinem, la capătul unui rând de scaune, un sfert de loc pentru doamna Menviel. Mulţi călători, simţindu-se rău, vomau pe fereastră. De mult nu mai existau geamuri şi vărsătura cădea pe persoanele aşezate la trei-patru rânduri mai în spate. Toţi erau bucuroşi că-şi luaseră o batistă cu ei. La sosirea în oraş, autobuzul era aproape gol, dar la capăt, cu ţipete şi gemete feroce, o hoardă de turişti indieni a luat vehiculul cu asalt. Am muncit din greu ca să ieşim din masa compactă. Julien şi cu mine, în picioare lângă uşă cu Kiran prinsă în

sandvici între noi, am profitat de talia noastră înaltă ca să ieşim dând pumni în stânga şi dreapta şi respingându-i pe invadatori. Dar aceştia se căţărau şi pe acoperiş, pe ferestre, iar doamna Menviel nici nu se ridicase bine în picioare că a şi fost trântită pe jos cu o mână zdrobită şi geanta desfăcută. Am încercat să urc iar ca să-i vin în ajutor, dar zidul de furnici cu glasuri stridente era de nepătruns. Călătorii ocupau şi cel mai mic spaţiu liber, fără menajamente unii faţă de alţii, şi bărbaţi robuşti şi graşi dădeau la o parte cu umărul bunici venerabile sau tinere fragile. Ca să-i împrăştii ar fi trebuit să tragi în ei la grămadă. Doamna Menviel, care reuşise să se ridice în picioare, striga după ajutor, văzându-se deja plecând în sens invers. Era inutil să-i cerem şoferului s-o scoată, fiind şi el debordat de propriii săi călători. Nu ne mai rămânea decât o singură soluţie: s-o extragem pe împărătească pe fereastră. Mai întâi, a refuzat: demnitatea, vârsta, calitatea sa de europeană. Dar nu avea de ales. În silă, s-a pretat la această manevră, mai delicată decât orice. Julien şi cu mine o trăgeam de mâini şi, din spate, alţii o împingeau râzând. Fusta i s-a suflecat până la mijloc şi i-a căzut pe faţă. Îi era frică, guiţa ca o scroafă dusă la tăiat. Se agăţa de rama ferestrei, deja ieşită pe jumătate, ca o şopârlă mare, nehotărâtă, apoi mi-a cedat un braţ, al doilea şi mi-a înfipt degetele în carne, ca nişte cleşti, lăsându-mi urme adânci. În timpul acestei operaţii, pantofii, pudriera, oglinda de buzunar, pieptenele i-au căzut pe asfalt şi nişte gură-cască mureau de râs strângându-le. Chiar şi nouă ne venea greu să rămânem serioşi.

Era mai grea decât părea şi a fost cât pe ce să ne pierdem echilibrul primind-o în braţe.

Cu nervii distruşi, s-a aşezat pe trotuar plângând:

— Dar ăştia n-au respect pentru nimeni, fir-ar ei blestemaţi! Îi urăsc pe toţi, oh, cât de mult urăsc

ţara asta!

Pe vapor, am plătit două cabine. Ventilatoare minuscule băteau aerul deja foarte apăsător. Marea era aici, sub hublouri, şi vederea ei ne răcorea. Cele două punţi, inferioară şi superioară, erau ocupate în majoritate de turişti care fugeau din Goa, prăpădiţi tatuaţi de la occiput până-n talpă, singuri sau cu familia, înconjuraţi de plozii lor deja atinşi de boală şi îngrijindu-şi plăgile pe pături improvizate. De pe pasarelele acoperite de diverse murdării se ridica un strat de aburi. Prăpădul acestei faune interlope avea ceva patetic. Lua sfârşit nu numai o călătorie, ci un vis de fuzionare, de comuniune; ceva mai mare, mai întins, mai generos decât un simplu vis individual.

Aceste rebuturi, drapate în cârpele lor, se aflau într-o stare de stupefacţie somnambulică. Totul în ei insulta frumuseţea zilei, dulceaţa locurilor; micul teritoriu Goa nu mai sfârşea cu vomitatul, cu eliminarea omenirii de proscrişi.

Îmbarcarea tocmai se termina când un tip cu o înfăţişare de neînchipuit, purtând o vestă afgană ruptă, turban pe cap, şi având un picior umflat de un pansament pătat şi gălbui, s-a suit pe punte înjurând în italiană.

Avea alura unei hiene incredibil de sordide, de certăreţe, se deplasa şchiopătând, sprijinindu-se de un baston cu mâner de fildeş. Îi îmbrâncea pe angajaţii vasului, pe pasageri, cu nişte ochi răi, febrili. Specia umană era duşmana lui.

Doi poliţişti cu pantaloni scurţi şi cu picioarele goale în bocanci l-au interpelat şi i-au cerut un certificat medical pentru piciorul cangrenat. Compania maritimă nu voia să-şi ia riscul unui pasager bolnav. Nu avea niciun act asupra lui, nici măcar un paşaport. Poliţiştii au insistat. El a început să-i înjure într-o engleză guturală, să-i facă feciori de curve, negrotei împuţiţi, ciori împuţite,

porci. Păreau atât de fragili pe lângă el încât i-ar fi putut trânti la pământ cu o palmă.

Dar au venit nişte marinari, bărbaţi scunzi dar voinici, să le dea o mână de ajutor şi italianul a fost dat înapoi pe chei cu brutalitate. Au încercat să se interpună alţi călători. Au ţâşnit strigăte de solidaritate în engleză, italiană, germană şi franceză, strigătele unor fantome ce se credeau încă stăpâni. Poliţiştii l-au bătut măr pe rănit până ce s-a prăbuşit la pământ, cu bandajul smuls. Prin el, poliţiştii aplicau o corecţie întregii harababuri a albilor, cloşarzilor veninoşi, aroganţi, care încă încercau să le dea ordine. Italianul a continuat să-i insulte, apoi, cu un ton implorator a strigat în ajutor. Vocea răguşită i s-a frânt sub huruiturile ancorei care se ridica. Un marinar i-a aruncat cu piciorul bulendrele în mare, i-a smuls bastonul şi l-a rupt în două. Din mulţimea albilor s-au auzit strigăte de indignare repede înăbuşite de sirena vaporului.

Parâmele au fost trase şi greoiul bastiment s-a îndepărtat de dig. Acolo, ultimul supravieţuitor al unei utopii ce începuse printr-o declaraţie de dragoste şi se sfârşea în ruşine rămăsese în nemişcare. Jandarmii îşi puseseră la loc bastoanele de cauciuc şi se uitau la ocean. Din nou, micul port, aţipit la poalele colinei, îşi etala savuroasa dezordine a arhitecturii coloniale şi a florilor.

Doamna Menviel a petrecut toată traversarea în cabina ei împreună cu Kiran; plângeau supărate amândouă de le sălta pieptul. La bordul vasului, spanioli şi sud-americani musulmani, cu veşmânt lung verde, turban verde şi barbă lungă, convertiţi în Goa de un molah din Kerala, încercau să le aducă pasagerilor cuvântul cel bun. Spre seară, instalaţi la proră, au căutat un loc pentru rugăciunea comună. Dar nava, ajunsă în dreptul unui mic port, tocmai făcea manevre: direcţia spre Mecca se tot schimba. Li se alăturaseră stewarzi pe jumătate goi, cabinişti şi maşinişti, înnegriţi de

unsoare. Un argentinian, robust şi uriaş, a încercat să ia conducerea ceremoniei, dar araba lui era de neînţeles şi musulmanii indieni, bănuitori, i-au părăsit pe convertiţi şi s-au dus să se roage în sala maşinilor. Hinduşii şi creştinii observau scena cu ironie. Nici chiar religia Profetului nu putea uni popoarele pe timpul unei rugăciuni.

La Bombay, doamna Menviel a asaltat consulatul Franţei. În sala de aşteptare, plină de paradiţi în zdrenţe care îi insultau pe funcţionari şi îşi cereau sus şi tare repatrierea, i s-a făcut rău. S-a lungit, roşie la faţă şi transpirată, sub un ventilator şi consulul a consimţit în silă să ne primească. Mirosea a coniac vechi şi a trabuc, iar ochii lui înroşiţi îi arătau lipsa de somn, surmenajul administrativ. Când a aflat ce ne aducea la el s-a albit la faţă: să-l deranjăm pentru o simplă fugă a cuiva când avea atâţia detracaţi pe cap! Chiar ieri, un cuplu de marsiliezi venise la el şi-i pusese un pachet pe birou. Înăuntrul hârtiei de ziar legată cu o sfoară se afla un sugar, copilul lor mort de deshidratare. Îi cereau trei sute de rupii ca să-l îngroape decent, preţul unei cremaţiuni. Cedase; dar în dimineaţa asta, în faţa uşii biroului, regăsise sugarul împachetat cu un bileţel prins cu un bold: „Mulţumiri că îl îngropaţi chiar dumneavoastră”. Era debordat, s-a scuzat pentru nervozitate şi în cele din urmă a ştiut să găsească cuvinte simple ca s-o liniştească pe doamna Menviel. Dacă fiul ei nu se droga, era deja un punct câştigat, iar pasiunea lui pentru un guru n-o să dureze. Va încerca să facă tot ce poate şi va alerta autorităţile locale. Doamna Menviel, rămasă fără bani, să se întoarcă în Franţa şi, dacă va fi cazul, dacă Dominique nu se va fi manifestat între timp, să revină peste câteva luni.

Când am ieşit în stradă, am dat nas în nas cu Sculăciosu, îmbrăcat tot în alb şi cu un trabuc în gură. Îşi făcea cumpărăturile şi părea încântat: afacerile îi mergeau trăsnet. Războiul din Liban, abătându-i spre Bombay pe burghezii bogaţi din

Orientul Mijlociu, îi aducea câştiguri bune. Nu înceta cu laudele despre kuwaitieni, clienţi mişto care lăsau bacşişuri grase şi nu le brutalizau pe fete. Turma i se mărise cu o luxemburgheză cu sâni copioşi, perfectă pentru arabi şi cu două singhaleze care lucrau ca nişte adevărate profesioniste. Visa să monteze un spectacol de revistă şi să deschidă un restaurant unde va lucra un şeptel de thailandeze *topless*[122], dar vama şi administraţia îl omorau cu tracasările. Mituise deja ministere întregi şi aştepta mult de la viitoarele alegeri. A luat-o pe doamna Menviel drept maică-mea. Nu m-am îndurat să-i spun că se înşală şi nici să-i povestesc necazurile noastre şi i-am promis să-i fac o vizită în apartamentul de pe Marine Drive, închiriat pe şase luni.

A mai trebuit şi să ne luăm rămas-bun de la Kiran căreia, ca să ne răscumpărăm laşitatea, i-am lăsat aproape toate lucrurile şi ultimele noastre economii. Julien i-a promis să facă totul ca s-o adopte, odată întors în Franţa, şi am lăsat-o plângând pe un trotuar din Colaba, în mijlocul lustragiilor, ucenicilor, infirmilor cu pantaloni scurţi, debililor precoce care priveau cu apatie scena, stând pe vine, prea năuciţi ca să aibă energia să alunge muştele ce le roiau în jurul ochilor.

Din nou realitatea indiană se cristaliza în inacceptabil. Bombay era murdar, împuţit, sufocant. Mi se părea că în loc de păr am fire de sârmă, de metal încins. Toţi ne grăbeam să fugim şi Julien şi-a abandonat mai mult de trei sferturi din cărţi.

La aeroport se afla lotul obişnuit de indieni. Costumele pitoreşti nu le ascundeau opulenţa. În majoritatea lor, aparţineau claselor avute, burgheziei mici şi mijlocii, cu care poţi dialoga în schimbul inefabilelor neînţelegeri culturale. Neînţelegerea rămânea un lux pe care şi-l puteau oferi numai oameni de un bun nivel social. Dar cu restul indienilor zarurile erau trucate, nu se putea

stabili un contact. Mizeria îi scotea în afara umanităţii. Nu erau nici fraţii, nici duşmanii mei, ci o varietate tropicală de insecte, un amestec de noroi şi praf. Praf de oameni.

Bineînţeles, avionul avea întârziere. M-a cuprins din nou frica să nu dispar. În India mă temeam nu atât de cerşetori şi de sărăcie, cât de o insidioasă absorbire, o dizolvare ce te năclăieşte, te năpădeşte încetul cu încetul. Şi, când uşa Boeingului Air France a lunecat de-a lungul fuselajului, iar stewardesa în bleumarin, mirosind frumos a Chanel, ne-a urat bun venit, ni s-a deschis chiar poarta Paradisului ca să ne lase să intrăm. Numai doamna Menviel, cu nasul lipit de hublou, mormăia cu voce tare: „O să mă-ntorc să te caut, puiul mamei, o să mă-ntorc!”

Deasupra Emiratelor Arabe, scotocind în buzunarele jachetei, am găsit, puse într-o cutiuţă de catifea, minusculele tăieturi de la o unghie oferite de Swamiji lui Dominique la puţin timp după ce se regăsiseră. Acesta le uitase într-un sertar din camera lui.

Îmi dădeam seama acum de greşeala pe care o făcusem: nu-i spusesem nimic lui Julien despre noaptea petrecută de mine la Delhi împreună cu americanul. Au fost atunci nişte mărturisiri care – deşi retractate după aceea – ar putea lămuri evenimentele recente. Pe urmă m-am răzgândit. La ce bun? Era prea târziu. Scăpaserăm din Abis. Numai asta conta.

VI
„Apele negre”

1
Frumuseţea Europei

Gata, totul se sfârşise! La minister am fost reangajat fără entuziasm şi retrogradat într-un post subaltern. Nimeni nu s-a lăsat păcălit de certificatele mele medicale ilizibile şi mototolite; eram bronzat, plesneam de sănătate ca un puturos care se întoarce dintr-o croazieră. Şeful meu de serviciu m-a sfătuit să fiu atent; la prima abatere îmi voi pierde slujba. Şi sindicatele n-or să mă apere.

În acest sfârşit de primăvară, Parisul îşi etala splendoarea faţadelor restaurate, a castanilor înfloriţi, a femeilor superbe. Numai văzându-le, cochete, vioaie, maiestuoase, îmi măsuram greşeala de a fi rămas acolo, în India. Puteam să le adulmec parfumul, să le ating în treacăt şoldurile, să-mi închipui delicata armătură a pântecelui lor, jugul delicios al braţelor lor pe gâtul amanţilor. Ochii lor verzi, negri sau albaştri vorbeau despre tandreţe, poftă de plăceri, gust al seducţiei. La Paris, străzile miroseau a dragoste, monumentele evocau dragostea, Sena era un fluviu consacrat iubirii şi secretelor ei. Gândindu-mă la tot ce neglijasem ca un zăpăcit, m-a cuprins o profundă disperare.

Era unul din momentele unice în care capitala basculează dintr-odată în feerie: fiecare stradă cânta, jubila. În aer, stătea în suspensie o rară puritate. Lumina îşi etala splendoarea insolentă şi totuşi discretă. Formele se detaşau foarte clar, omul se armoniza cu peisajul.

Departe de patrie, mă exilasem din fericire. Uitasem că poţi bea un pahar cu apă fără să te temi că te îmbolnăveşti; că poţi merge pe stradă fără să te împiedici pe întuneric de vreun corp prostrat. Pe scurt, locul, inima, sângele îmi erau aici, în metropolele pline de viaţă ale Occidentului şi nu

pe planeta străină care mă deposedase de mine însumi. Şi eram mulţumit că văzusem India, fiindcă mă făcuse să fiu conştient de pământul meu natal.

Raporturile cu Julien s-au întrerupt repede. Trei luni de intimitate ne îmbogăţiseră cu amintiri comune. Nu avuseserăm nici certuri, nici ciocniri, nici vorbe care dor, nu ne minţiserăm unul pe celălalt şi fiecare dăruise din el mai mult decât promisese la început. Vibraserăm pentru aceleaşi lucruri. Acum francmasoneria noastră prietenească nu mai exista. Eram ca doi hoţi ce încercaseră să facă o spargere şi o rataseră, fiind siguri că tovărăşia lor le poartă ghinion şi detestând la celălalt imaginea eşecului lor. Nu-i telefonam şi nici el nu mă suna; deseori, mă gândeam la el; atât de des, la drept vorbind, încât mi se părea inutil să vorbesc cu el. Ca şi cum firul nevăzut care ne lega se rupsese; pierduserăm inspiraţia care ne lega unul de celălalt.

Cu doamna Menviel, relaţiile rămâneau mai complicate. În primele luni, mă sunase în fiecare zi. La telefon, lupta să se facă înţeleasă, având o voce angoasată, bâlbâită şi sacadată. Strângea cu febrilitate banii necesari ca să plece din nou în India. Făcuse un împrumut la comitetul de întreprindere, îşi pusese bijuteriile la Muntele-de-Pietate, îşi golise contul de la Casa de economii, sunase la uşa rudelor care contribuiseră cu sume modeste. I-a scris fostului său soţ care i-a trimis o mie de franci şi a rugat-o să nu-l mai deranjeze. Presa naţională relatase pe larg dispariţiile din Goa, multe victime fiind franceze. Se crease o asociaţie a părinţilor celor dispăruţi care a trimis anchetatori la faţa locului. Sezonul ploilor îi alungase, însă, pe toţi itineranţii spre Nepal, iar mărturiile localnicilor nu au permis rezolvarea enigmei.

Afacerea s-a potolit. Doamna Menviel a contactat responsabilii asociaţiei lor, dar, după a

doua întâlnire, s-a supărat pe ei: refuza ca fiul ei să fie asimilat drogaţilor de care se ocupau acele familii.

De două sau trei ori, m-a invitat la ceai şi m-a îndopat cu prăjituri şi bune sentimente în compania unei trupe limbute de doamne în vârstă, prietenele ei, care o compătimeau pentru nenorocire, cu gurile pline de tartă cu mere şi chou à la crème. Rolul meu consta în a-i face un panegiric lui Dominique, omiţând aspectele şocante sau îndoielnice ale personalităţii sale. Doamna Menviel nu dorea adevărul, ci legenda, aceea a unui mic sfânt după pofta inimii ei. Umflam o epopee înşelătoare, ridicam o statuie unui înger şi unui geniu, expert în săpături arheologice, fin cunoscător al moravurilor şi obiceiurilor din Orient, fiu model şi iubitor.

— Vorbea adeseori despre mine, nu-i aşa?

Mă supuneam la tot: trebuia spus că Dominique fusese răpit şi nu că plecase absolut de bună voie.

— Ce drăguţ eşti, scumpul meu Frédéric, ce drăguţ eşti!

Nu mai înceta cu elogiile la adresa mea. Bănuiam în ele cea mai urâtă linguşeală, cu atât mai mult cu cât nici măcar o dată nu simţise nici cea mai mică urmă de remuşcare pentru purtarea ei în Goa. În plecarea lui Dominique nu avea nicio vină: acuza fatalitatea, Asia. Pe la ora 8 seara îmi luam valea, în vreme ce îmi încălzea deja resturile de la prânz.

Într-o după-amiază, epuizat de ipocrizia noastră comună, i-am trântit-o pe nepusă masă:

— Fără Dominique, fără el care încasa toate loviturile pentru alţii, poate că şi eu aş fi căzut pradă magului, lui Swamiji Vijay.

— Oh, eşti ca şi el, Frédéric, ştii, dublul lui, fratele lui!

M-a strâns în braţe. Imediat, mi-a fost ciudă pe mine că am proferat această mărturisire şi de-atunci i-am declinat toate invitaţiile. În septembrie,

după ce bombardase oficiile poştale din India cu mii de scrisori rămase fără răspuns, doamna Menviel a plecat iar la Delhi.

De când mă întorsesem, avusesem deseori acelaşi vis. Eram pe stradă, într-un oraş asiatic, noaptea. La trecerea mea, trupuri culcate pe pământ se ridicau, mă strigau. Apoi, într-o revărsare nemaipomenită de murdărie, fiinţe descărnate ieşeau din cloacele lor, din cotloanele lor întunecate, din beciuri, din canale şi mă înşfăcau, mă zgâriau. Şi toate se holbau la mine cu ochi negri, îmi smulgeau hainele, mă târau în bârlogurile lor şi le auzeam tropotul înfundat al paşilor însoţindu-i pe ai mei.

Mă teroriza ideea unei memorii invincibile. Mă temeam să nu am, în fiecare seară, întâlnire cu tenebrele Indiei. Dar pe la jumătatea lui octombrie coşmarurile au dispărut.

Într-o zi, din întâmplare am dat peste Julien în cartierul Halelor[123]. M-a invitat la o cafea; după toate aparenţele dezamăgirile nu-l abătuseră. Era într-o formă fizică uluitoare, aproape insultătoare, îmbrăcat elegant cu un pantalon de in şi o haină italiană din piele. Nimic nu părea să-i ştirbească radioasa tinereţe. Frumoşii lui ochi negri urmăreau cu insistenţă femeile drăguţe şi i se răspundea cu un surâs, cu o privire mai apăsată.

Saltimbancul îşi luase din nou avânt de minune. Tatăl lui îi găsise un post într-o bancă arabă; câştiga un salariu confortabil şi, într-un an sau doi, voia să-şi reia peregrinările.

Parisul îl plictisea, se simţea condamnat la nomadism pe viaţă. Acum, visa la Pacific şi la insulele Oceaniei: îşi însoţea visul cu lectura unei pleiade de noi autori care îl realizaseră deja: Conrad, Melville, Stevenson, Segalen, London; ca de obicei, călătorea pornind de la cărţi. Cât despre India, între ea şi el exista acum o înrudire indestructibilă pe care n-o rupsese nici măcar cortegiul de răni şi contrarietăţi:

— Cel care s-a legat de India se topeşte pe picioare încet pentru că a blestemat, calomniat, ignorat o ţară care totuşi i s-a înfipt în carne în aşa fel încât să nu şi-o poată smulge fără să se sfâşie pe sine. Îmi va plana mereu o anumită calitate a luminii peisajului indian pentru că o parte din tinereţe mi s-a înrădăcinat în el.

— Îmi faci o adevărată declaraţie de dragoste pentru India!

— Absolut. Dragoste e cuvântul potrivit. Ştii de ce n-am putut scrie nimic despre ea? Am iubit-o prea mult, îmi lipsea reculul necesar ca s-o apreciez; îmi scăpa mereu, îmi oferea un alt chip care le dezminţea pe cele precedente, întinderea ignoranţei mele părea să crească o dată cu micile cunoştinţe dobândite, aşa cum un miraj se îndepărtează pe măsură ce te apropii de el. A te înfrunta cu India înseamnă a accepta să fii ţinut treaz de o enigmă.

— Julien, eu o să fiu mai puţin liric. India a rămas o cicatrice urâtă la mijlocul vieţii mele. Aminteşte-ţi de îndoielile tale în Goa, de necazurile cu Farida, de cât erai de abătut în ultima săptămână!

A zâmbit.

— Îndoiala nu este renegare, şi subcontinentul indian nu se reduce la eşecul unor *hippies* care şi-au răspândit pe el falimentele şi răul de viaţă. La urma urmei, India n-o duce aşa de rău, dacă ne gândim la fantasticele ei probleme. Când stau şi mă gândesc, am fost cam ridicoli să fugim ca nişte şobolani: noi nu riscam nimic.

— N-aveai decât să rămâi!

— De ce? Majoritatea europenilor se prefac că sunt şocaţi de India. Dacă n-ar exista, ar inventa-o din plăcerea de a se arăta indignaţi de ea. Lipsa ei de măsură nu-i împiedică pe călători să cunoască momente de exaltare totală, plăceri care răscumpără momentele cele mai rele. De ce vrei tu să scuip ce am adorat? Nu regret nimic.

Ca de obicei, vorbele lui erau doar scântei din care nu rămânea nimic. O sărbătoare, dar o sărbătoare a insignifianţei.

— Cel care a străbătut o dată subcontinentul va rămâne marcat de el: în bine sau în rău. Şi pe urmă cred că noi am păcătuit prin extremism. Pentru India trebuie să încerci o tandreţe ironică şi distantă; mai ales să nu te înfierbânţi pentru ea. Înfierbântarea e inutilă.

În privinţa asta, îi acordam toată încrederea: Julien nu fusese niciodată pătruns cu adevărat de India; sclipea de inteligenţă, nu adora, flirta cu o ţară şi apoi o abandona; ieri, peninsula indiană, mâine Oceania, şi aşa mai departe. Dovada: nu învăţase niciun cuvânt în hindi de frică să nu-şi strice franceza! Înnebunea o vreme după ceva, nu se pasiona, şi luneca peste toate culturile.

— Îţi aminteşti că la Bombay căutam o indiană care să-şi fi putut întruchipa ţara. Am găsit-o în cele din urmă, aici, la Paris, o fată din Pondichery. În afară de pigmentaţia pielii, este absolut comparabilă cu celelalte femei. Asta m-a vindecat de nevoia mea de exotism. De altfel, astăzi, nu mai întâlnesc iranieni, chilieni sau chinezi, ci oameni: în prietenie, originea şi culoarea pielii se şterg.

Asta mai lipsea: edificarea morală sub formă de aforism! Înţelepciunea căpitanului de cursă lungă! Puţin îmi păsa de filosofia lui. Mi-a reproşat că sunt lipsit de nerv, că îmi plâng singur de milă şi m-a îndemnat să-mi vin în fire.

— Apropo, ai aflat? Angoasă face o cură de dezintoxicare la spitalul Marmottan. A scos-o la capăt fără să-şi ia nicio precauţie, ba chiar luându-şi toate riscurile imaginabile. Iar Indar a înregistrat un disc la Emi şi a fost invitat de Prietenii Orientului să dea două concerte la Paris. Formidabil, nu?

— Şi Kiran, şi ea e formidabilă?

— Mă ocup de ea, bătrâne, mă ocup! Strâng toate actele, dar durează mult, fac maximum

posibil.

A părut că se încordează şi şi-a luat o expresie de neîncredere. Ne-am despărţit cu destulă răceală.

La întoarcerea ei din India, doamna Menviel m-a sunat. Brăzdase în lung şi-n lat Nepalul, văile Kulu şi Manali, Caşmirul, regiunea Ladakh, întrebase sute de vagabonzi, dar Dominique era de negăsit. Eu eram ultima legătură ce-i rămânea cu fiul său. La Paris nu avusese mulţi prieteni: era un băiat chinuit şi singuratic care nu se împrietenea uşor.

Au trecut şi iarna, şi primăvara. Situaţia mea profesională se consolida; prin zelul meu la birou făcusem să fie uitată proasta impresie cauzată de lunga absenţă.

În sfârşit, am început să învăţ limba hindi şi, după şase luni, o stăpâneam binişor, destul de bine totuşi ca să-mi fie încredinţate traduceri curente. O reorganizare generală a ministerului în luna martie, urmată de o schimbare de guvern, a dus la mutarea şefului meu de serviciu. Cel care l-a înlocuit, un tânăr *enarh*[124] pasionat de Asia şi care petrecuse doi ani în Japonia, m-a simpatizat. Aproape că am devenit mâna lui dreaptă. În mai am întâlnit o fată ce-şi termina studiile de medicină şi dorea să se specializeze în obstetrică. Am plănuit să ne căsătorim în toamnă. Familia mea se bucura: se terminaseră anii de ucenicie şi de tatonări.

În iulie, după şase luni de tăcere, am primit un telefon de la doamna Menviel. Ţinea morţiş să-mi comunice un lucru important: într-un hebdomadar catolic consacrat Calcuttei, crezuse că-şi recunoaşte fiul în fotografia personalului de încadrare al unui orfelinat. Reuşise să obţină clişeul original şi voia să mi-l arate.

Am acceptat în silă să ne întâlnim într-o cafenea.

Fotografia cu pricina reprezenta un grup de copii indigeni aşezaţi pe jos şi înconjuraţi de câţiva

adulţi. Între doi flăcăi înalţi, un cap mic şi slăbuţ, cu părul scurt, semăna într-adevăr cu Dominique. Doamna Menviel adusese o lupă, dar faţa, chiar mărită, rămânea neclară. La drept vorbind, ar fi putut fi oricine. Asemănarea expresiei nu era izbitoare, privirea era voalată.

— Ştiam că era mai bun decât credeam noi. A rămas în India ca să ajute orfanii: e minunat, nu-i aşa?

Eram încântat pentru ea, dar nu vedeam cu ce îi puteam fi de folos. A ajuns şi la asta încet-încet, cu precauţiunile necesare: acum că deţinea dovada că Dominique era în viaţă, se simţea mai puţin angoasată. Voia să se întoarcă în India ca să-l vadă, dar se temea să nu bruscheze lucrurile. Aici interveneam eu. Oh, ştia prea bine ce amintire urâtă păstrasem despre şederea mea în Orient. Totuşi îmi propunea să plec din nou cu ea, nu multă vreme, maximum trei săptămâni. Eu îi voi sluji drept ambasador, drept tampon, însărcinat să-i transmită un mesaj de dragoste şi împăcare lui Dominique. Rolul meu se va opri aici. Mă va elibera imediat după aceea.

I-am râs în nas; îmi jurasem să nu mai calc niciodată în India. Drept cine mă lua? Nu eram nici fratele, nici vărul lui Dominique, nu-i datoram nimic. Şi pe urmă, aveam să mă căsătoresc, era imposibil. Ştia; îmi cerea un serviciu excepţional. Ultimul. În numele prieteniei pe care presupuneam că o am pentru Dominique şi al afecţiunii ei faţă de mine. Era atât de singură împotriva tuturor. Bineînţeles, îmi oferea biletul dus-întors pe o cursă de avion regulată.

— Frédéric, dumneata eşti ultima mea şansă. Trei săptămâni trec repede şi pentru mine e vorba de o chestiune de viaţă sau de moarte. Sunt deja bătrână şi sănătatea mi s-a şubrezit. Vreau să-mi revăd fiul o ultimă oară şi să mă-mpac cu el. Din străfundul inimii, te implor!

Nu i-am promis nimic decât că o să mă gândesc. Plănuisem să plec în Creta cu viitoarea mea soţie. Va fi prima noastră călătorie de nuntă aşteptând-o pe cea adevărată, oficială, care ne va duce în Mexic. Nu aveam intenţia să-mi dau peste cap planurile. Ca să fiu cu conştiinţa împăcată, i-am vorbit şefului meu: împotriva oricărei aşteptări, a găsit această idee rezonabilă. Era normal să o ajut pe mama disperată a unui prieten. Considerentele personale puteau trece. Şi apoi, scurtimea şederii, în timpul propriului meu concediu, pleda în favoarea plecării. De ce să nu profit de această călătorie şi să nu fac, pentru departamentul nostru, un scurt raport despre situaţia din regiune? În fond, şeful avea dreptate. Şi repulsia mea de a mă întoarce acolo a cedat în faţa perspectivei unui elan generos. Logodnica mea s-a resemnat. Mi-a dat mână liberă cu condiţia să mă întorc la ea intact, drăgăstos şi cu braţele încărcate de cadouri. Numai mama a manifestat o reticenţă plină de nelinişte; găsea că plecarea este inutilă şi, mai ales, prematură. Ce mai, îmi uitasem şederile precedente mai repede decât credeam: durerea nu durase mult şi nici măcar nu moştenisem o lungă suferinţă. India era ca o boală ale cărei simptome exacte, odată vindecat, nu reuşeai să ţi le aminteşti.

2
Împărăţia noroiului

O săptămână mai târziu, îmi luam zborul spre Bombay împreună cu doamna Menviel. Dintru început, călătoria lua o întorsătură absurdă: toate avioanele spre Delhi erau complete şi trebuia, printr-un lung şi inutil ocol, să aterizăm în capitala statului Maharasta. Ne mai rămâneau mai mult de o mie cinci sute de kilometri până la Calcutta. Înclinat spre milă, mă străduiam să fiu amabil cu coechipiera mea care îmi întorcea aceeaşi amabilitate. Îmi pregătise o „patru-sferturi”[125], prăjitura preferată a lui Dominique, şi, cât a ţinut zborul, a trebuit să înghit bucăţi enorme care mi-au blocat stomacul mai multe ore. Nu mă simţeam nici fericit, nici întristat; numai gândul la misiunea semioficială mă ţinea pe linia de plutire. Doamna Menviel îşi pregătise armele: geanta îi plesnea de scrisori de recomandare şi de adrese. Nu fără complezenţă, îşi imagina copilul suferind şi strigând după ajutor. Uitase că nu îl răpise nimeni şi că fugise de capul lui.

— Îl ştiu pe de rost, cunosc totul despre el, se va întoarce să-şi găsească un refugiu lângă mine.

Îi admiram optimismul şi eram gata să i-l împărtăşesc dacă lucrurile ar fi mers mai repede. Era sezonul musonilor, al ţării înecate sub perdele de apă cenuşie, învârtejită. Încă de la ieşirea din aeroportul internaţional drumul era blocat de şiruri întregi de maghernițe răsturnate, de mormane de resturi de copaci scoşi din rădăcină care distruseseră căzând jumătate dintr-un *bidonville.* În loc să stea în grămezi, gunoaiele pluteau în derivă. Cadavre de animale mici pluteau şi ele pe bălţoace de mărimea unei piscine.

Întreaga Indie era o baltă de două mii de kilometri lungime în care şapte sute de milioane de locuitori umblau prin apă şi ţopăiau ca nişte

piciorongi. În cursul zilei, treceau rafale de vânt încărcate de o căldură grea şi umedă care, seara, se transformau în averse.

Atunci rigolele se umflau şi apa umplea străzile, împingea deşeurile, îmbiba casele de paiantă şi chirpici, iar pereţii saturaţi se prăbuşeau, ca nişte bucăţi de zahăr topit, peste cei care le locuiau. Uneori, şi mai rău decât inundaţia, apa se evapora: dedesubt apărea noroi împuţit ce bătea tot mai mult în verde-cenuşiu, galben-murdar, un noroi plin de fiare, scânduri cu cuie în ele, grămezi de cârpe, coji de tot felul străpunse de botul unui şobolan sau câine mort.

Şi atunci îţi doreai ca ploaia să reînceapă, să reacopere gunoaiele. Cerul, mereu cald, degajând o lumină inertă, orbitoare, bătea în domurile templelor şi acoperişurile clădirilor încă de la ora 7 dimineaţa; aerul vâscos în loc să te întărească îţi sporea epuizarea.

Revenea vechea scenă, cu feţele tuciurii. Regăseam indienii strânşi sub imense umbrele negre, lipicioşi ca mierea, şi indiencele cu pleoapele grele, brune, cu cozi de păr groase, cam necioplite, cam stângace, cu ochii mereu plecaţi, ca nişte călugăriţe. Toţi erau scunzi, îndesaţi, slabi, marcaţi de secole întregi de malnutriţie, se cramponau de funcţiile infime care le erau alocate, încercând să ciupească câte ceva din nemiloasa scară socială a ţării.

Mâncătorii de praf începeau iarăşi să mă înghită din priviri, ochii lor aveau voracitatea unor lipitori şi asta mă epuiza. Aerul puţea a sărăcie, a servitute. De îndată ce scădeau apele, se revărsau mulţimile, gloatele colcăitoare ce dădeau străzilor decorul unei judecăţi de apoi. Chipurile lor supuse îmi comunicau înfrângerea. Uneori, când presiunea mulţimii devenea prea puternică şi nu exista niciun hotel prin apropiere, mă refugiam într-o moschee cu minarete zvelte şi fine, ca nişte lumânări, sau într-un templu sikh, cu bulbi rotunzi

ca obrajii unui bebeluş. Caligrafia coranică, nuditatea odihnitoare a arcadelor, curţile mici strălucind în albeaţa lor, credincioşii îngenunchiaţi mă potoleau, mă împăcau cu mine însumi. Şi mă rugam şi eu, mă străduiam să afirm superioritatea credinţei asupra decăderii.

Aventura noastră începea prost; n-ar fi trebuit să rămânem decât douăzeci şi patru de ore la Bombay, dar ploile acoperiseră căile ferate şi nu vor fi locuri la tren decât peste trei zile. Cât despre avion, trebuia să ne luăm gândul de la el, doamna Menviel găsindu-l prea scump.

De cum am sosit, m-am apucat s-o caut pe Kiran. Aveam pentru ea nişte pachete, bani, o scrisoare în engleză de la Julien, un dicţionar englez-francez, medicamente şi promisiuni. Am căutat-o toată dimineaţa, încercând să nu mă las reperat, ca să-i fac o surpriză. Am zărit-o, în fine, la o intersecţie, lângă Churchgate Station. Era de nerecunoscut: silueta osoasă, burta balonată îi îndepărtaseră caracteristicile feminine. I se vedeau coastele în mod neliniştitor. Îşi pierduse aproape tot părul şi stătea acolo, picată în prostraţie, ştergându-şi buzele crăpate, de parcă speranţa trezită de noi în ea o abătuse şi mai mult. Nu am avut curajul să mă duc la ea. Ar fi putut să mă scuipe pe obraz şi ar fi avut dreptate.

Lângă ea, un cerşetor musulman, cu braţele descărnate atârnându-i ca nişte fâşii de piele, îşi lansa bolboroseala de papagal întors spre Mecca şi repeta: „Mare este Dumnezeu” ca să sublinieze cât de minuscul şi mizerabil era el. I-am lăsat lui cadourile şi am fugit de acolo. Doamnei Menviel îi voi povesti o minciună.

Seara, am rătăcit pe străzile care fuseseră odată locul încântărilor noastre. Pe vremea aceea ceva urgent ne comanda şi cele mai mici mişcări, iar viaţa părea atrasă ca de un magnet de imperativul descoperirii. Cartierul se golea, primii oameni se instalaseră să doarmă pe locurile uscate de pe

trotuare şi ultimii comercianţi îşi trăgeau obloanele de fier. O căldură densă, cleioasă, urca din pământ ca o transpiraţie. Oraşul era un hammam neaerisit de un secol.

Între doi copaci, în lumina slabă a lampadarelor, înainta cu paşi ţepeni o siluetă şi era vizibil că fiecare pas îi cerea un mare efort. De fiecare dată când întâlnea un trecător îi şoptea ceva la ureche. Unii se îndepărtau, alţii ezitau, se scotoceau prin buzunare şi-i strecurau o monedă în mână.

Când m-a abordat şi pe mine şi mi-a cerut în engleză, cu un accent nemţesc gutural, câteva rupii, am remarcat că fantoma era de sex feminin. Trupul ei forma un singur bloc, de o extremă slăbiciune, fără relief sau asperitate. Două cearcăne proeminente îi dădeau chipul unei creaturi lunare, jumătate batracian, jumătate extraterestru.

Aştepta un mandat din Austria şi voia două rupii ca să mănânce. Obrajii aproape că i se lipeau între ei, de-o parte şi de alta a gurii din care lipseau câţiva dinţi. Pielea îi era ca o glugă, o proteză de cauciuc întinsă direct pe craniu şi urmându-i contururile.

I-am dat o bancnotă de zece rupii. S-a uitat ţintă la acea bucată de hârtie, m-a examinat de la înălţimea gâtului ei lung şi, fără să clipească, mi-a făcut semn s-o urmez. A intrat pe o poartă, şi-a desfăcut cârpa ce-i ţinea loc de pantalon şi, punându-şi mâinile pe zid, aplecată înainte, mi-a întins crupa.

— *Please, be quick!*[126]

Două oase, ca nişte femuri de măcelărie, îi încadrau crăpătura întunecată.

Când nu aveai pe nimeni de căutat, India părea un orăşel în care dădeai nas în nas cu oameni pe care nu te-ai fi aşteptat să-i întâlneşti. Acum că îl căutam pe Dominique, imensitatea ei ne zdrobea. Dominique putea să se ascundă într-unul din cele

şase sute de mii de sate, să se închidă într-o lamaserie tibetană sau să zacă într-una din magherniţele Bombay-ului. Doamna Menviel rămânea încrezătoare. Nu ştiu de unde i se trăgea atâta convingere, înainta împotriva adversităţii cu o încăpăţânare admirabilă. Când mergeam prin mulţime, silueta ei, minusculă, gesticulând în marea de chipuri, îmi dădea o strângere de inimă. Mă apuca de braţ, lumea întorcea capul după noi, o atingea, o îmbrâncea, o ploaie de mâini se abăteau asupra ei.

Suporta totul fără să clipească. Vocea îi era acoperită de zgomote, de trăncănelile vânzătorilor, de incantaţiile leproşilor, de muzica tranzistoarelor, dar ea continua să vorbească.

Aerul ei naiv atrăgea toţi cerşetorii. O tapau de bani la orice oră, cu plânsete la comandă, fără ruşine şi, acum că-şi pierduse fiul, o teamă superstiţioasă o împiedica să-i alunge. Le dădea tuturor ceva. Chiar şi celor care era clar că nu aveau nevoie.

A doua zi după sosirea noastră, un băiat cu tenul magnific, urcat pe o splendidă bicicletă Enfield, s-a oprit lângă ea şi a început să plângă.

— Dar totuşi, unde îţi este mama? *Vaire izz your mummy?* Frédéric, întreabă-l dumneata, vorbeşti mai bine decât mine englezeşte. Pare, totuşi, foarte sănătos. Şi şcoala? Nu se duce la şcoală? La vârsta lui, ar trebui să fie într-a şasea.

Nu credea în existenţa răului, ci în distragere. Pentru ea, cei răi erau nişte zăpăciţi. Să li se reamintească îndatoririle şi o vor apuca imediat pe calea cea dreaptă.

O apuca simpatia pentru indivizi dubioşi cărora le rezerva o atitudine cordială, uneori chiar entuziastă. Pentru câte o după-amiază, deveneau favoriţii ei oficiali. Erau mici puşlamale, băşcălioase şi îndrăzneţe, care-şi petreceau ziua ungându-şi şi lustruindu-şi mustăţile. Făceau gesturi obscene în spatele ei şi, luându-mă drept

gigoloul ei principal, mă tratau fără menajamente, încercau să-mi ia locul. Ea nu remarca nimic, şi trebuia să alung pungaşii, nu fără a-i ameninţa cu pumnul sau a-i despăgubi cu o sumă frumuşică.

În fiecare zi ne asalta o mulţime de solicitanţi; în acest sezon nu prea erau turişti. Când ieşeam pe stradă dimineaţa, aveam întotdeauna cu mine un kilogram sau două de mărunţiş cumpărat de la un intermediar; la prânz, monedele erau deja împărţite. Fiecare repeta de o mie de ori aceeaşi propunere, indiferent la faptul că îi respinsesem deja pe ceilalţi. Degeaba îi luam la înjurături, îi intimidam, îi alungam, ei continuau să se ţină după noi, cu un surâs până la urechi.

— *You are my friend, no problem!*[127]

— Nu fi aşa de nervos, Frédéric, nu e vina lor!

Maghernițe, mizerie, morbiditate, la toate le găsea o scuză. Unii dintre cei care voiau să o tapeze de bani îi propuneau *young girls, young boys*[128] sau droguri. Nu se supăra niciodată, se prefăcea că nu înţelege şi se uita în altă parte, cu privirea plină de o profundă compătimire.

Îi slujeam drept traducător, în engleză şi hindi, precum şi drept secretar. Mă considera un al doilea fiu şi, uneori, adopta manierele ursuze ale unei învăţătoare care corectează o greşeală de gramatică. Dar se ferea să mă certe, chiar dacă era limpede că nu-mi aproba toate faptele. De cum am aterizat, am început să beau, înghiţind la masa de prânz până la doi litri de bere rece ca să fac să-mi dispară din gură gustul infamului curry, apoi mă aruncam pe pat fără să mă dezbrac până când căldura, după ce fusese ca a unui foc, devenea ca aceea a unei saune. Aşteptam reproşurile doamnei Menviel, dar se mulţumea să zâmbească şi mă întreba dacă sunt gata să o ajut.

Consulul din Bombay, emoţionat de tenacitatea ei, îi obţinuse o întrevedere cu un ziarist de la *Indian Express,* iar în suplimentul de duminică apăruse un scurt articol însoţit de o fotografie a lui

Dominique şi a ei. Personalul feminin al consulatului o invitase la un ceai; eu n-am fost admis, dar, din ce mi-a povestit după aceea, am putut reconstitui ceremonia. Îşi povestise necazurile într-o engleză ezitantă împărţind bucăţi inegale de foitaje cu roiul de femei pioase şi vorbăreţe. Toate dăduseră din cap la nenorocirile ei, dar educaţia le interzicea să-şi descarce sufletul în faţa unei străine. Fireşte, doamna Menviel nu aştepta din partea lor o explozie de durere, înţelegea că fiecare era preocupată doar de propria-i familie. Ca să le înduioşeze, lăsase să-i curgă câteva lacrimi şi secretara ataşatului comercial, care vorbea franţuzeşte, a cuprins-o în braţe. Atunci, mişcată de atâta bunătate, izbucnise în plâns cu adevărat. S-au despărţit fără efuziuni, dar cu respect reciproc şi cu certitudinea, repetată de o mie de ori, că pentru o femeie nu exista o soartă mai bună decât să îmbătrânească lângă copiii săi.

Doamna Menviel îşi luase cu ea o carte de căpătâi, *În căutarea fiului meu* de Edgar Maufrais, povestea unui tată plecat în Amazonia pe urmele băiatului său dispărut în anii de după război. O recitea mereu, ajungând aproape să-i pară rău că Dominique nu se rătăcise în jungla din Mato Grosso. Ea însăşi avea intenţia să scrie jurnalul aventurilor sale şi a început să consemneze fiecare eveniment, până şi preţul cumpărăturilor. Mai ales ţinea la zi lista persoanelor cărora să le mulţumească şi-i cerea numele şi ultimului şofer de taxi care se arăta cât de cât amabil cu noi.

3
Restanţe de suferinţă

În sfârşit, am plecat la Delhi. A trebuit din nou să înfruntăm oroarea trenurilor, chelnerii a căror haină trebuie că fusese albă pe vremea reginei Victoria, haita paraziţilor, preoţii şoptindu-şi rugăciunile şi în acelaşi timp făcându-şi gargară şi scuipând, oamenii de afaceri schimbând cărţi de vizită, familiile de zece-douăsprezece persoane împreună cu servitorii lor sfrijiţi şi impertinenţi, tolăniţi pe culoare, idioţii, bigoţii, contemplativii. La miezul nopţii, s-a instalat în compartimentul nostru un fel de guru cu robă lungă galbenă, cu sprâncenele epilate ca o femeie, cu ochii încercănaţi, spălăciţi, parcă daţi cu *kholl,* însoţit de doi călugări tibetani unsuroşi şi dolofani ca nişte buda pitici. Văzându-mă treaz şi fumând, a aprins toate becurile fără să-i pese de ceilalţi călători şi mi-a vorbit în engleză. Era un newar[129] din Nepal, pretinzându-se *bikhou,* un renunţător budist. După ce mi-a pus cele treizeci-patruzeci de întrebări nelipsite, mi-a propus câteva mostre ale înţelepciunii lui personale. Cu braţele încrucişate pe piept, mi-a explicat superioritatea budismului asupra hinduismului prin faptul că primul este o religie a muntelui, a munţilor Himalaya, iar celălalt un cult al câmpiei, al pământurilor joase. Fără nicio tranziţie, m-a avertizat că femeile albe sunt impure pentru că târăsc după ele mirosul fetid al menstruaţiei. Secretul vieţii divine constă în renunţarea la femeie: eliberarea de sub imperiul celui de-al doilea sex era, după el, secretul imortalităţii.

— Eşti gata să părăseşti oraşul, să te retragi în singurătatea munţilor sau a junglei? Eşti gata să renunţi la orice activitate, la muncă şi la destindere, să-ţi consacri timpul meditaţiei?

I-am răspuns că renunţasem deja la concediul petrecut cu logodnica mea ca să vin să-mi caut un prieten dispărut în India.

— Nu-l căuta! Lasă-l în pace. Nimeni nu dispare în India; ea e mama tuturor rătăciţilor. Dacă a rămas aici, înseamnă că şi-a găsit calea.

Îşi mesteca şi lungea vorbele, scoţându-le cu regret ca pe o gumă căreia nu-i supsese tot sucul. Cei doi însoţitori îi aprobau dând din cap toate frazele, punctându-le cu un *„Achcha”* unanim. Apoi, considerând că-mi obţinuse consimţământul, şi-a pus în cap să-mi dea o lecţie de respiraţie, şi-a desfăcut roba şi a apărut, gol şi bucălat, pe bancheta din compartiment, cu picioarele îndoite. Îşi închidea nările, inspira litri întregi de aer pe care îl comprima în burtă, brusc umflată. Cu pielea netedă, fără păr, şi burta dilatată, semăna cu o fată însărcinată, la un consult ginecologic. Expirarea dura la el excepţional de mult, îşi redistribuia răsuflarea în picioare şi coloana vertebrală aşa încât întregul corp să-i fie pătruns de ea înainte de-a o scoate afară, cu parcimonie, gură de aer după gură de aer. Între două inspiraţii, râgâia tare, fără complexe. A luat-o de la capăt de zece-douăzeci de ori, până ce tot vagonul, trezit din somn, s-a înghesuit în compartimentul nostru ca să ia un pic din sfinţenia gratuită a Desăvârşitului care respira aşa de bine. La Delhi, mi-a cerut o sută de rupii pentru lecţia predată şi m-a autorizat, dacă doream, să-i sărut picioarele.

Din nou eram blocaţi în capitală pe trei zile din cauza dezorganizării sistemului feroviar ca urmare a ploilor musonice. Doamna Menviel făcea o mulţime de vizite. Nu voia să risipească timpul, nici al ei, nici al meu. Eu fixam întâlnirile, făceam planificarea fiecărei zile, înduram încetineala halucinantă a telefoanelor: apeluri repetate de zece ori, lipsa de ton, convorbiri întrerupte fără motiv şi opreliştea vocală a portarilor, secretarilor,

subsecretarilor, secretarilor-şefi, secretarilor particulari.

M-am obişnuit cu administraţiile indiene, doar întrevăzute în urmă cu patru ani: lungi coridoare întunecate şi murdare ducând la vizuini tenebroase, becuri goale atârnate de fire acoperite de muşte, ferestruici zăbrelite şi închise ca la închisori, lumina zilei răspândită doar în penumbre livide, o mulţime de portărei în zdrenţe, băieţi cu pantaloni rupţi cărând piramide de ceşti de ceai ce se revărsau, culi pe jumătate goi stând mereu pe vine, mutând praful dintr-un colţ într-altul fără să se hotărască să-l scoată, de frică să nu-şi piardă slujba.

În fiecare birou, munţi de hârţoage umede şi mucegăite te făceau să te gândeşti la mormane de lenjerie murdară. Ai fi zis că eşti într-o spălătorie. Dosarele se strângeau până în tavan, alcătuiau adevărate coloane de hârtie; uneori, doi grefieri, la ordinul neaşteptat al unui şef, deplasau o coloană şi-i desfăceau sforile.

În numeroase birouri, dosarele erau legate cu şireturile de la pantofii funcţionarilor. Serviciul respectiv putea astfel să facă economie de furnituri. Scoase dimineaţa, vopsite în diverse culori ca să fie identificate, şireturile erau înapoiate proprietarilor seara. Cei care purtau sandale erau penalizaţi şi salariul le era redus cu valoarea şireturilor pe care nu le putuseră furniza.

Eram trimişi de la un planton la un şef şi de la un şef la un planton fără să reuşim să ne dăm seama cine lua deciziile. Povestea noastră nu prea stârnea compasiunea oficialităţilor. În mod vădit, erau sătule de turmele de europeni veniţi să eşueze în India.

Într-o zi, un anume Raj Menon, subsecretar la Senior Superintendant of Police din Ministerul de Interne, mitocan gras încadrat de două mormane de documente devorate de gândaci, ne-a propus următorul lucru:

— Nimeni nu se pierde în India, doamnă. Probabil că fiul dumneavoastră şi-a găsit un nou cămin. Vă veţi pierde mulţi bani şi timp preţios căutându-l. Şi nici măcar nu este sigur că va vrea să vină cu dumneavoastră. Fiul dumneavoastră şi-a găsit la noi o nouă mamă. Găsiţi-vă un nou fiu: avem atâţia copii abandonaţi. Vă pot aranja o adopţie fără probleme. Va fi foarte ieftină.

Între două întâlniri, răsfoiam ziarele: mollahii din India, la îndemnul imamului marii moschei din Delhi, dezbăteau aici următoarea problemă: se poate mânca un miel care a crescut sugând la o scroafă? În Andra-Pradesh, brahmanii dintr-un sat se purificau postind opt zile fiindcă băuseră „campa-cola" îmbuteliată, la uzină, de nişte paria. Un yoghin din Ranchi susţinea sus şi tare că poate înghiţi cianură de potasiu şi linge acid sulfuric. Pus la încercare, murise pe loc.

Doamna Menviel încercase să ia contact cu Charles Orsoni, dar el plecase înapoi în Franţa şi, potrivit informaţiilor primite, nu urma să se mai întoarcă. Exista aici şi o enigmă care ne intriga.

I-am telefonat lui Sen Gupta, a cărui adresă reuşisem s-o obţin, şi am fixat o întâlnire cu el. Locuia într-o vilă somptuoasă pe Curzon Road: verandă, porticuri cu coloane, peluze proaspăt tunse pe care jucau cricket copii îmbrăcaţi numai în alb. Fără a mai vorbi de numeroşii grădinari, servitorii roiau prin camerele cu podele de deodar[130] ceruit şi lustruit. Nu mi l-aş fi închipuit atât de bogat.

A venit spre mine îmbrăcat într-o tunică „Nehru" de un alb imaculat. Îmbătrânise şi îi stătea bine aşa, iar cu ochelarii de baga semăna cu o insectă fragilă. Ochii care îi mâncau din tâmple îi accentuau tipul asiatic. S-a uitat o clipă la mine, s-a scuzat că nu m-a recunoscut imediat, apoi, cu politeţea distantă a englezului, m-a poftit să mă aşez pe o otomană. Vorbea despre el, în fraze scurte. Avea un fel neliniştit de a-şi cântări fiecare

cuvânt, de a nu consimţi să-l folosească decât cu scrupulozitate. Latura lui vulnerabilă mă dezarma. Tatăl lui Sen Gupta, mare industriaş din Calcutta, îi lăsase toată averea şi plecase să-şi sfârşească viaţa la Pondichery, în ashramul lui Sri Aurobindo. El continua să ţină cursuri la universitatea din Delhi, dar renunţase la arheologie.

Când am citat numele lui Charles Orsoni, şi-a scos ochelarii şi m-a întrebat:

— Nu ai aflat? Charles – pronunţa Chaaarles, lungind vocala – a părăsit India. Iată ce s-a întâmplat: anul trecut, şantierul de la Deori a fost înghiţit de un cutremur de pământ. Evaluând piesele scoase la iveală, nici CNRS, nici Archeological Survey of India n-au acceptat să finanţeze reluarea lucrărilor. Orsoni nu a suportat asemenea dezavuare. A tunat şi a fulgerat, a răscolit cerul şi pământul. M-a acuzat de complot împotriva lui, a angajat chiar un avocat care l-a jumulit până la ultima rupie. S-a apucat să susţină lucruri incoerente, s-a crezut persecutat de zeiţa Kali. Sundaraj, prietenul lui, l-a părăsit şi a obţinut o bursă în Statele Unite. Astăzi, Charles este într-o casă de odihnă de lângă Paris.

— Vreţi să spuneţi că a…

— E păcat: ţineam mult la el. Dar s-a încăpăţânat, şi-a pus în joc toată reputaţia, toată cariera pentru acel şantier. Pământul nostru frânge reuşitele tot aşa cum le provoacă.

În zadar amintea de evenimente dureroase, din el se degaja tot timpul o incredibilă blândeţe.

— Şi Dominique Menviel?

Nu păstrase nicio amintire despre el şi se scuza că nu mă poate ajuta. Vedeam cu tristeţe că mi se sfârşeşte convorbirea cu enunţarea acestei veşti proaste. Ca s-o prelungesc, i-am pus o ultimă întrebare:

— Dar restul echipei?

A tresărit, şi-a pus din nou ochelarii, s-a sculat în picioare, s-a uitat îndelung pe fereastră, apoi şi-a

întors spre mine chipul descompus. O cută amară îi deforma gura. Am crezut că nu-mi auzise întrebarea şi am mai pus-o o dată:

— Nici în legătură cu asta presupun că nimeni nu te-a pus la curent.

A oftat, a apăsat pe un buton şi a şoptit dintr-o răsuflare:

— Am iubit-o multă vreme pe compatrioata dumitale Maryse Robin. Te uimeşte?

— Absolut deloc.

— Era atât de fină, atât de diferită de femeile de aici; pe lângă indiencele planturoase şi rotofeie, ea avea aerul unui băiat. Şi ştii atracţia exercitată asupra noastră de pielea deschisă la culoare!

M-am ferit să-l contrazic. Îl bănuiam în acelaşi timp susceptibil şi melancolic. Un servitor în livrea ne-a adus două ceşti de ceai cu mango.

— Din păcate, n-am înţeles-o niciodată. Ca mulţi indieni, presupun, căutam o femeie albă ca să învăţ dragostea de la ea. Mereu miturile ucigătoare. În materie de dragoste, mi-a transmis neliniştea.

Deasupra biroului său, ghirlande de gălbenele înconjurau un portret al lui Sri Aurobindo. Patriarhul cu flori părea că se strâmbă pe măsură ce Sen Gupta îşi înşira confidenţele.

— Pentru ea, eu am rămas mereu un indian, niciodată un bărbat. O idee pură, un indigen. Ea, în schimb, juca rolul europenei, închistată în diferenţa ei; franţuzoaică, aproape până la greaţă.

Rostise acest ultim cuvânt în şoaptă, de parcă voia să se scuze pentru violenţa lui.

— Ştii ce-am făcut? Am învăţat franceza în speranţa nebună că voi putea astfel să mă apropii de ea din interior, să-i înţeleg gândurile. Mi-am pus în învăţarea limbii voastre toată energia pe care nu puteam să i-o dăruiesc.

— Am putea deci să conversăm în franceză?

— Nu, te rog, să rămânem la engleză. Ar fi prea dureros pentru mine.

Nu mai vorbea, ci îşi smulgea o aşchie din inimă, cu o vehemenţă, o amărăciune în glas care m-au surprins.

— Pentru noi, hinduşii, iubirea pentru o femeie nu este atât o parte din iubirea pe care o purtăm restului lumii. Pentru voi, occidentalii, este o aventură aparte care te face să te întrebi, încă de la început, dacă are vreo şansă să ţină până a doua zi. Voi alungaţi durata vieţii sentimentale, o supuneţi jurisdicţiei dorinţei, capriciilor.

Începeam să văd cum transpiraţia, anii îi săpau tâmplele. S-a aşezat din nou, şi-a scos ochelarii şi a început să-i şteargă.

— M-am dus chiar s-o văd la Paris. Din cauza ei, din bravadă, am mâncat carne de vită, am trădat obligaţiile castei mele. La întoarcerea în ţară, am încercat să mă purific prin rituri. Dar amintirea ei mă obsedează.

Mă simţeam prost şi aproape în poziţia unui acuzat. Numele lui Devika îmi urca încet pe buze fără să îndrăznesc să i-l rostesc. Aş fi dorit să conversăm mai mult, dar a sunat telefonul. Când l-a pus la loc în furcă, privirea îi exprima ciuda de a-mi fi făcut mărturisiri. Am redevenit în mod instantaneu un străin, un inoportun. Lângă gardul de fier forjat al grădinii, mi-a spus cu o ostilitate stăpânită:

— O să-mi perfecţionez franceza; nu-mi rămâne decât să-i citesc pe autorii voştri care au demistificat atât de bine sentimentul.

În aceeaşi zi, la prânz, am început să mănânc ca indienii, doar cu degetele de la mâna dreaptă. Doamna Menviel s-a uitat lung la mine, uimită. Înainte să deschidă gura, i-am trântit că nu se face dragoste cu mănuşi.

— Bineînţeles, dragă Frédéric, e atât de pitoresc în felul ăsta! Şi ştii să mănânci şi chinezeşte, cu beţişoarele?

Crezând că nu ne înţelege nimeni, îşi luase prostul obicei de-a a vorbi tare şi nu mai făcea

deosebirea între un loc public şi unul privat: de vreme ce eram străini, eram singuri peste tot. Oricum, nu era în situaţia de a recrimina. În mai puţin de o săptămână, de pe străzi s-au sculat pe tăcute s-o apuce de gât două spectre, căldura şi alimentaţia. Călătorise prea repede şi se căia că o făcuse. Suferea arsuri la stomac şi corpul i se revolta, respingea tot. Nu se putea abţine să nu lase să-i scape mici vânturi de care se scuza într-una. Se simţea moale, anemiată şi în spatele măştii ei obosite ghiceai lungi restanţe de suferinţă, nopţi întregi de insomnie. Ţinea neapărat să împart cu ea aceste neplăceri şi mă întreba:

— Nu ţi-e prea cald în cămaşa asta? Nu vrei să mai faci un duş?

Destul de repede, a trebuit să recunoască faptul că India nu-i opunea nicio rezistenţă, îi devia atacurile. Se izbea nu de o violentă ostilitate, ci de o imensă apatie ce-i descuraja eforturile. Râvna i-a scăzut. A devenit friguroasă, îmbrăcată anormal pentru anotimpul respectiv. Seara, în camera ei, se mişca şontâc-şontâc, cu paşi mărunţi, tasată, şi vorbea numărându-şi cuvintele de parcă avea prune-n gură. Deseori, se arăta agitată, irascibilă, iar o clipă după aceea, stinsă ca o lumânare moartă. Trupul ei delicat se revolta împotriva întregului inconfort al unei călătorii în Orient.

Fantoma lui Dominique plutea peste tot înapoia noastră, ascultând conversaţiile, înregistrând tensiunile dintre noi. De multe ori, doamna Menviel mă confunda cu el şi trebuia s-o corectez tăios. Avea accese de autoritarism, mă obliga să mă tocmesc pentru orice; de la oamenii cu ricşa, şoferii de taxi, vânzătorii de ţigări, băieţii de la hotel, trebuia, prin tot felul de fineţuri, de ameninţări, de false plecări, să obţin o reducere de câţiva paisa; pentru ea niciodată nu era destul. Îşi freca mâinile, spunea: „Nu-mi place să fiu furată” şi lua tocmeala de la capăt, acuzându-mă că sunt lipsit de convingere. Avea darul să stoarcă din

mine şi puţina vitalitate pe care mi-o apăram cu greu. Vocea ei ascuţită şi subţire mă urmărea la orice oră din zi şi din noapte. În acele momente, îi împărtăşeam sentimentele lui Dominique faţă de ea, îl înţelegeam. În locul lui, şi eu aş fi fugit de multă vreme! Şi mă rugam să nu-l găsim niciodată, să se odihnească în pace! Într-o zi, am avut impertinenţa să-i sugerez că făcuse o greşeală cu fiul ei. A sărit ca arsă:

— Asta-i treaba mea, asta mă priveşte numai pe mine. Îţi interzic să crezi aşa ceva. Dar dumneata i-ai scris mamei şi logodnicei dumitale?

Cu cât ei îi slăbeau puterile, cu atât mă întăream. Şi seara, după drumuri istovitoare, îi cădea capul, prea greu, pe piept; se înfăşură într-un prosop ud ca să se răcorească, iar eu o lăsam să se plângă şi ieşeam să beau sticle întregi de bere rece în barul cel mai apropiat. Când mă întorceam (cel mai adesea camerele noastre comunicau între ele), întreba:

— Dumneata eşti, Frédéric?

Aprindea lumina şi îşi căuta repede ochelarii să mă vadă. Avea ochii inflamaţi.

— Dormiţi, doamnă, dormiţi, nu vă ocupaţi de mine!

— Ştii bine, Frédéric, că nu pot dormi până nu te întorci. Aşa sunt.

O auzeam cum sforăie uşor şi-mi închipuiam faţa ei ofilită ridându-se şi mai mult din cauza lacrimilor.

— Crezi că o să-l găsim? O să fie oare grosolan cu mine?

— Nu cred! Sunt sigur că arde de nerăbdare să vă revadă, că se gândeşte numai la dumneavoastră!

Hohotele de plâns i se înteţeau; odată pornită, nu-i lipseau deloc motivele de a plânge şi depăna firul lipsei sale de noroc: sărăcia, singurătatea, moartea care se apropia încet-încet.

— Toată viaţa am fost păcălită; soţul meu m-a tras pe sfoară, fiul meu m-a tras pe sfoară, le-am

sacrificat toată viaţa.

De îndată ce începeau să-i curgă râuri de lacrimi, ieşeam din cameră. Mă simţeam incapabil de înduioşare.

— Nu, nu, stai, Frédéric, n-o să mai plâng, stai cu mine!

Cu mine, aşa ceva nu ţinea. Plânsetele se opreau brusc, înlocuite cu gemete care slăbeau până ce nu mai erau decât un oftat. Apoi, se auzea un sforăit uşor. Mă duceam să închid uşa dintre camere. Între ea şi mine se instala o distanţă lungă de un veac.

4
Howrah-Express

Neavând ce să mai facem la Delhi, am plecat la Calcutta, ultima noastră speranţă. Am luat trenuri groaznice, care aveau mereu întârziere. Cu cerul încărcat de norii joşi ai musonului, oamenii deveneau şi mai mici, mai firavi, mai mizerabili, lipsiţi de nădejde. Fără să aibă măcar umilinţa şi blândeţea dobitoacelor. De mai multe ori, am încercat să-i scriu logodnicei mele rămase în Franţa. N-aveam nimic ce să-i spun.

Prin faţa noastră se perindau pereţi de noroi, chipuri jigărite. Regiunile de ţară erau înecate într-un lichid maroniu: nu exista nicio limită pentru urâţenia şi monotonia lumii. Chiar soarele, tumoare purulentă, stacojie, îţi înfigea ace în ochi. Mergeam astfel, colete anonime străbătând câmpii anonime. Simplul fapt de a respira era obositor, aerul cald şi umed îţi rănea plămânii la fiecare răsuflare, de parcă ţi se punea o bară incandescentă pe piept. Era atât de cald, încât vorbele se topeau înainte de a ajunge la destinatar. De îndată ce băgai o linguriţă în ea, zaharniţa intra în ebuliţie şi pe masă se răspândea o armată de furnici. Întreaga atmosferă era saturată de o invizibilă otravă care, la cea mai mică tăietură, îţi intra sub piele. Mă înfioram la gândul de a fi imobilizat pentru totdeauna pe pământul împuţit al acestei ţări. Mă simţeam inexplicabil de pasiv. Orice mi s-ar întâmpla, n-ar fi decât propria-mi soartă.

Muzica mă exaspera: miorlăiturile *saranghi*-ului[131] făceau să mi se zbârlească părul şi sitarele[132] cu scârţâielile lor îmi sugerau zgomotul scos de o sanie trasă pe pietriş. Cât despre vocile cântăreţilor, atât de triste, atât de bolnăvicioase… îi picurau în suflet fiorul morţii şi celui mai bine dispus ascultător. Era ca o biciuşca izbindu-te în cap; după câteva minute, o astfel de muzică

devenea atroce, îţi pierdeai minţile, cereai îndurare. La Paris, când am fost întrebat ce văzusem în India, n-am putut spune nimic. Nu ştiam ce-mi plăcuse aici. Cu siguranţă nu experienţa spirituală; nici peisajul; şi foarte puţin oamenii. Nu puteam să mărturisesc, aşa, nitam-nisam, că tocmai petrecusem nouă luni într-o ţară pe care o uram. Aş fi fost luat drept nebun!

În suburbiile fiecărui mare oraş, trenul oprea brusc de mai multe ori; călătorii îşi aruncau bagajele pe balast, săreau şi dispăreau; trăseseră alarma ca să se oprească în faţa caselor lor. Interiorul şi împrejurimile gărilor erau un coşmar: pereţi cu igrasie şi mucegăiţi, capete şi obraji cleioşi, săli infecte, cadavre de vaci şi bivoli slujind drept hrană vulturilor şi corbilor, atmosferă încărcată de putreziciune în care credeai că, o dată cu oxigenul, respirai şi microbii şi bacilii. Numai grupurile de şcolăriţe cu fuste albastre, desculţe şi cu codiţe, adorabile şi vesele, pe care le vedeai întorcându-se cuminţi acasă, ţinându-se de mână, aduceau o notă de frumuseţe şi prospeţime în împuţiciunea înconjurătoare. În staţii, mă duceam la bărbier: îmi plăcea fâsâitul mătăsos al lamei pe barba tare şi parfumul spumei de ras cu santal. Apoi, mă duceam să iau un *chota hazri,* micul dejun indian cu *samosa,* gogoşi, şi ceai cu ghimbir şi lapte.

— Cum poţi înghiţi ororile astea! se indigna doamna Menviel, ai cărei ochi daţi peste cap exprimau dezgustul.

Expresul trebuia să ajungă la Calcutta în patruzeci şi opt de ore. Bineînţeles, trenul a fost deviat. Revărsarea Gangelui rupsese calea ferată; fluviul devenise vast şi infinit ca marea. Vedeai plutind *sampane*[133] pe el. Vâslele lor atârnau leneş. Nu se mai putea zări malul celălalt. Traseul a fost deviat spre Lucknow, mai la nord. Cele câteva drumuri încă practicabile erau întrerupte de baraje militare care controlau trecătorii, ţăranii şi

maşinile: trupele căutau extremişti sikh şi spioni pakistanezi. Chiar în vagonul nostru eram deseori verificaţi. Nişte omuleţi eunucoizi, exasperanţi, pe care îi simţeai gata să facă explozie, ne luau la puricat paşapoartele, deseori de-a-ndoaselea; deveneau vindicativi, ne bănuiau că lucrăm pentru CIA şi pe urmă, după lungi discuţii între ei, ne înapoiau actele fără să ne spună nimic.

Compartimentul era invadat de militari, toţi hinduşi; soldaţii cu picioarele subţiri şi pieptul scobit erau mai scunzi şi mai negri la faţă decât ofiţerii. Făceau toţi semne de devoţiune când treceam pe lângă vreun templu. Ne fixau cu intensitate. Nu mai îndrăzneam să-mi mişc niciun muşchi, simţeam cum mă apasă acele priviri pasionate. Parcă nu mă ascultau atenţi la fiecare pulsaţie a sângelui. Şi toţi acei ochi închişi la culoare, de îndată de-i închideam pe ai mei, veneau să mă bântuie: bucăţi de cărbune încins, corpuri străine pe care nu le mai puteam elimina.

În cele din urmă, un gradat într-o uniformă impecabilă, un bărbat foarte bine legat, cu tenul de culoare deschisă, şi-a cufundat frumoşii ochi verzi într-ai mei şi uşurel, cu o indiscreţie exasperantă, m-a luat la întrebări. Înregistra cu calm fiecare răspuns şi-l traducea subordonaţilor săi. Se întorceau cu toţii în Punjab, participaseră la luarea cu asalt a Templului de aur.

— *Very bad, very bad!*[134]

Un soldat, negru la faţă ca o tabletă de ciocolată, a luat şi el cuvântul. Şeful i-a tăiat vorba cu brutalitate.

— Zice că hinduşi şi sikh erau altădată *bhai-bhai,* fraţi, şi că acum s-a terminat. O bombă aruncată într-un cortegiu de nişte extremişti sikh i-a smuls nevestei lui un picior. Dar n-are dreptate: e un *backward,* un înapoiat.

Şi-a ridicat arătătorul didactic şi păros în faţa ochilor mei.

— *India is one. We are all brothers, all equal.*[135]

Omuleţii au dat din cap fără să se poată şti cui i se adresa aprobarea lor.

— Cum vi se pare India?

Am minţit politicos, am schiţat un mic elogiu.

— Multă sărăcie, nu-i aşa?

— Fără îndoială!

— Da, da, prea mulţi săraci, mult prea mulţi!

Mi-a citat nişte cifre: India era al şaselea producător de oţel, al treilea exportator de orez, poseda arma atomică, doi sateliţi, patru premii Nobel de fizică şi chimie. Şi Franţa? Câte tone de cărbune, câte submarine nucleare? Habar n-aveam. S-a închis la faţă, a scos un „tss-tss” reprobator şi conversaţia a luat sfârşit.

La Lucknow, unde ne-am dat jos din tren douăzeci şi patru de ore, cât să ne odihnim şi să ne spălăm într-un hotel, doamna Menviel a făcut prima dată febră. Nu se ştia dacă era din cauza paludismului sau a unei boli virale tropicale, dar avea tot timpul frisoane şi, transpirată şi tremurând toată, se înfăşură în pături. Refuza să vadă un doctor.

— N-o să le permit niciodată să mă atingă cu labele lor mari şi murdare.

Cutele de la gât îi semănau cu ale unui balon dezumflat, o durere continuă îi lungea faţa şi stătea culcată gemând şi bombănind.

— Ţara asta, Frédéric, exercită asupra mea ravagii ciudate, mă otrăveşte, mă epuizează, îşi revarsă asupra mea blestemele. Oh, aş vrea să-mi scot pielea ca pe o cămaşă şi s-o pun la uscat pe un umeraş.

Acum, invoca simulacrul posibilităţilor nerealizate; ce ar fi trebuit să facă şi n-a făcut; ce ar fi trebuit să fie şi nu era. Vorbea de una singură, cu o băltoacă de transpiraţie sub ea. Iar vieţile potenţiale, destinele himerice îi ieşeau din gură ca nişte spiriduşi, ca nişte drăcuşori care apăreau şi dispăreau la fel de repede.

Se încurca în amănunte, îşi număra de trei-patru ori banii cerându-mi să stau de pază în faţa uşii ca să văd dacă n-o pândea cineva. În nimeni nu avea încredere, găsea aere de spion, de asasin şi celui mai mărunt băiat de serviciu din hotel. Nu mai mânca sau mânca foarte neregulat; îi terminam porţiile ciugulind cu degetele.

Se simţea ameţită după cel mai mic efort şi se sufoca, impresia de greaţă n-o mai părăsea. A început să miroasă a femeie bătrână, pielea umedă îi lucea şi pudra scursă cu transpiraţia i se strângea în josul obrajilor căzuţi ca o pojghiţă de noroi într-un şanţ.

Părul îi era plin de mătreaţă care îi cădea pe guler. Spre deosebire de ea nu mai luptam contra gândacilor de casă; îi lăsam să treacă peste mine, să-şi frece antenele lângă ochii mei, valeţi în redingotă neagră. Unii mă recunoşteau şi n-o mai luau la fugă când mă apropiam de ei. Acum ştiam să scuip pe jos şi să-mi suflu nasul ca indienii. Îmi dobândisem repede îndemânarea, după un an de absenţă! Doamna Menviel cu greu îşi stăpânea scârba de fiecare dată când îmi goleam nasul, adesea chiar pe podeaua camerei sale.

Din cauza capriciilor cerului, aproape că trebuia să mergem de-a lungul frontierei nepaleze ca să evităm cursurile de apă cel puţin până la Patna, şi de acolo să o cotim spre sud-est. După Gorakhpur, în zori, expresul oprindu-se în plin câmp, am coborât să mă uşurez împreună cu ţăranii, femeile şi copiii care, lăsaţi pe vine, pe sute de metri, uneori alăturându-li-se un câine sau un porc, îngrăşau pământul care ne hrăneşte pe toţi. Locul din jurul căii ferate era presărat cu materii fecale, iar cei care se uşurau discutau între ei cu o calmă impudoare. Nu departe, putrezea masa cenuşie a unui bivol mort, mânjită de găinaţul alb al vulturilor care se învârteau în valsuri lente pe cer, aşteptând în tăcere alte agonii.

Doamna Menviel mă examina de după gratiile de la fereastră, anemiată ca o candelă fără ulei, cu unghiile vinete şi gura pungă. Nu mi-a spus nimic. Bluza ei albă era ciuruită de murdării de muşte, ca şi cum s-ar fi tras în ea cu insecte. La Chapra, i s-a făcut rău; frigea. Mi-a spus de mai multe ori „Dominique, Dominique”. Şi se perindau prin faţa noastră alte jungle, alte câmpii, alte sate inundate, alte orezarii a căror imagine, abia întrezărită, dispărea imediat. Ici-colo, palmieri rahitici, desfrunziţi, păreau caricaturi de umbrele. În aer plutea ceva rău.

5
Epoca de fier

Într-o noapte, pe la ora două, m-am trezit dintr-un somn adânc şi cu greu mi-am revenit în fire. Tocmai trecuse o furtună groaznică. Numeroase fulgere violente mai luminau încă pământul, urmate de bubuiturile tunetelor şi de o aversă cu picături grele ce păreau gata să străpungă tabla vagoanelor. Nu mişca nimic, în afară de sudoarea ce-mi aluneca pe tâmple. Soseam în gara Jhajha, din statul Bihar, enormă citadelă în inima nopţii. La intrarea pe peroane, nişte *saddhu,* cu zdrenţele lor de bumbac înfăşurate pe şale, cu hălăciugile transformate în bureţi, stăteau nemişcaţi în ploaie. Fiecare avea austeritatea pietrei, era mai noroios decât noroiul de pe pământ. Sub copertine erau întinse sute de trupuri printre care lucrătorii de la căile ferate se strecurau cu greu, ca pe un teren mlăştinos. În urechi îmi răsunau fluierăturile, strigătele cetelor de hamali, de vânzători, de cerşetori. Trenul trebuia să rămână tras aici o bucată de vreme: furtuna înecase regiunea şi nici nu putea fi vorba să plecăm înainte de scăderea nivelului apelor. Între fiecare vagon şi stâlpii de pe peron, au fost întinse frânghii pentru rufele călătorilor. M-am sculat în picioare. Doamna Menviel s-a trezit şi ea dintr-o serie de sforăituri.

— Coborî din tren, Frédéric?

— Mă duc să-mi dezmorţesc picioarele.

Cămaşa de noapte, ruptă, atârna pe ea, descoperindu-i o bucată din umăr şi rămăşiţa boţită a unui sân.

— Fii atent să nu pierzi trenul; fii cu ochii în patru la hoţii de buzunare!

Când eram deja afară, m-a strigat.

— Adu-mi nişte banane şi cumpără o vedere pentru mama dumitale.

M-am plimbat puţin, la întâmplare, prin holul pavat cu piatră, am băut un ceai cu lapte, am cumpărat un pachet de *beedies* şi fructe. De sub zdrenţe, de sub sacii de pânză, ieşeau mâini negre, slabe, cu venele umflate, albăstrii; fiinţe dormeau în starea cumplită de părăsire a indienilor lipsiţi de adăpost, mărfuri stricate ce aşteaptă, pentru a dispărea, să vină gunoierii să le ridice. Din întunericul nopţii urca cu greu, închisă, răsuflarea unui pământ bolnav. M-am îndreptat spre closetele situate la capătul peronului, acolo unde îi văzusem pe *saddhu.* Şiruri de agonizaţi dormeau în jurul acelui edicul, un fel de cazemată de beton care dădea pe dinafară. M-a trăsnit un miros de excremente şi de plante putrezite şi am dat înapoi de parcă aş fi simţit suflul morţii. Chiar deasupra scenei, o lămpiţă lumina o boltă de *bougainville* încă plină de picături de apă. Unul dintre cadavre s-a însufleţit tocmai când păşeam peste el şi, întinzându-şi mâna spre mine, mi-a cerut câţiva paisas. Am sărit într-o parte, dar mâna m-a înhăţat de picior şi m-a tras spre ea. Avea o forţă uimitoare, insistentă.

— *Bakchich, sahib, backchich!*

M-am smuls, iar degetele ce mă apucaseră au rămas contractate ca nişte cleşti. De pe chipul din umbră a revenit acelaşi apel:

— *One roupie, sahib, one rupie.*

Doi ochi aprinşi, epuizaţi, s-au ridicat spre mine, doi ochi frumoşi, rătăciţi. Gâtul mi s-a uscat şi mi-a stat inima în loc. M-am clătinat parcă ameţit: timp de câteva secunde de suspans, m-am simţit în echilibru deasupra unui gol apoi, revenindu-mi, m-am băgat în WC.

Dar mă urmărea acel chip emaciat. Glasul îmi răsuna încă în urechi. Îmi tremurau picioarele, mi se învălmăşea totul în cap. Mi se părea că ochii aceia atât de frumoşi, atât de îndureraţi, atinseseră miezul problemei: în acea privire sălăşluia o promisiune, o învăţătură capitală.

Ieşind, l-am căutat fără să vreau; dispăruse din grămada de trupuri în care locul lui liber lăsa o scobitură. Prin urmare visasem! Ploaia încetase, norii s-au destrămat lăsând să se strecoare printre ei o lună enormă care lumina şinele. Lângă un depou de locomotive, o siluetă a aprins o ţigară şi, o clipă, am zărit un fel de colos cu capul acoperit de un turban. Chibritul aruncat în aer a descris o curbă, chipul a dispărut. A rămas vizibil doar capătul aprins al ţigării. Din nou, am crezut că mă dezintegrez sub efectul unui şoc. M-am apropiat de bărbatul acela, am ridicat mâna ca să-mi semnalez sosirea. Eram doar la câţiva metri când norii au acoperit din nou luna, cufundând toată gara în întuneric. Am continuat să înaintez, silueta dispăruse. M-am uitat în jur, îmi pierdeam minţile, am strigat: „Domnule, domnule…”, am mers de-a lungul unei linii. Un fel de scâncet, subţire şi tăios, mi-a izbit urechile, dominând zgomotul îndepărtat al unui mărfar care făcea manevre. Am făcut stânga-mprejur. Scâncetul a devenit un şuierat. Nu visam. Cineva şuiera la câţiva paşi de mine. Am continuat să bâjbâi până ce m-am împiedicat de o piatră, lângă un tampon de capăt de linie, mi-am pierdut echilibrul şi am căzut, cât eram de lat, în noroi. Şuieratul a încetat imediat, o mână m-a placat la pământ şi un glas pe care l-aş fi recunoscut dintr-o mie, un glas ce se arunca asupra mea, mă răscolea ca altădată, mi-a şuierat în franceză:

— De ce te-ai întors? Îţi spusesem să mă laşi. Mâna mi-a dat drumul. Am întors capul: el era!

Îl desluşeam cu greu în întuneric; mi s-a părut zdrenţăros, slăbit. O barbă hirsută îi cădea pe piept.

— Mai ales, nu-mi spune că e o întâmplare. Eşti aici, asta-i tot.

Glasul îşi pierduse din fermitate, răguşise. Acum se exprima în engleză şi trăgea dintr-o *beedie* pe care o tot aprindea din nou. Avea aerul unei uriaşe

pantere zdrobite. Deja incredibilul concurs de împrejurări trecuse peste el. Şi-a desfăcut un fel de redingotă albă şi pufoasă care îi cobora până la genunchi, sub care era gol, cu excepţia unei sfori înfăşurate în jurul burţii. Lângă el erau puse un bol din nucă de cocos pentru ofrande, şi un *lota* de aramă pentru abluţiuni:

— Dă-mi bananele dumitale!

Le-a curăţat şi le-a devorat cu lăcomie. Îi trosneau fălcile fără să se reţină, cu aviditatea unui animal. Apoi s-a şters la gură, a râgâit, şi-a aprins o altă ţigară şi a tras din ea încet.

— Ştiu ce crezi: că India a acţionat asupra mea ca o liană nemiloasă. E-adevărat: nu voiam ca ţara asta să se scufunde şi până la urmă eu sunt acela care m-am dus la fund.

— Ce faceţi aici?

— Dar dumneata?

— Îl caut pe Dominique. Ştiţi unde se află?

— Oh, ăla…

A făcut un gest vag cu mâna.

— Îl mai cauţi?

— A plecat cu dumneavoastră totuşi!

— E-atât de mult de atunci!

Îmi era teamă să-l ascult, să nu-mi povestească ceva umilitor, o mărturie a creierului său bolnav. Totuşi, trebuia să ştiu.

— Ei bine, vă aştept explicaţiile!

A oftat; o fâşie de pânză udă, ridicată de vânt, îi flutura pe umăr; din oraş s-a ridicat o căldură lipicioasă, îmbibată de jeg şi de apă în suspensie.

— Şi dacă refuz?

— O să plec.

— O să pleci? Zău? Ne revedem după doi ani de absenţă şi-mi ceri imediat mărturisiri în toată regula. Nu te întrebi ce grotesc şir de evenimente te-a depus aici, la picioarele mele?

La fel ca altădată, tonul acela fanfaron, arogant! Îi detestam felul de a vorbi.

— Nu sunt la picioarele dumneavoastră! Nu mă confundaţi cu Dominique!

— Niciodată n-ai avut multă stimă pentru el, nu-i aşa?

— Ce cred eu despre Dominique nu vă priveşte. Vă cer doar să-mi spuneţi unde este.

— Ce tăios eşti! Niciun cuvânt de bun venit. Dai ordine, numai ordine!

Îşi bătea joc de mine, mă ţinea la cheremul lui încă o dată.

— Prin urmare, m-ai recunoscut în Goa?

— Da, imediat.

— Mare scofală! Nici măcar nu încercam să mă ascund.

În întuneric, inflexiunile glasului său sunau aproape declamator. Nu îl scăpăm din ochi, uşor temător, încercând să-i desluşesc trăsăturile feţei, buzele.

— Dacă tot eşti aici, fă-te util! Dacă vrei să vorbesc, du-te şi adu-mi alte banane şi ţigări!

I-am dat ascultare fără să ezit. Această întâlnire inopinată era, poate, un semn al destinului. Ba chiar i-am dat ascultare grăbindu-mă, de teamă să nu plece trenul. Când m-am întors, cu braţele încărcate de provizii, a consimţit să deschidă gura. Pe tonul unui camarad care evocă prieteni comuni.

— Ştiai? Curvuliţa aia de Devika era pe cale să se îndrăgostească de dumneata! Devika, propria mea metresă! Dar am pus totul în ordine prin câteva scaltoace. O însărcinasem să te sondeze. Da, mărturisesc, proiectasem, la un moment dat, să te suprim. Erai un martor stânjenitor. Sper că nu eşti supărat pe mine!

— Nu, nu, continuaţi!

— Zău, nu eşti supărat? Foarte bine!

A aprins un băţ de chibrit şi am putut constata că zâmbea.

— Mă instalasem, aşadar, în Goa având, drept unică publicitate, o spoială de teologie brahmană. Aveam de gând să curăţ regiunea de indezirabilii

veniţi din Europa. O porniseră pe drumul spre Indii aşa cum o porneşti spre abator. Era exclus ca prostul lor exemplu să-i încurajeze pe indieni în greşeală. Îmi cunoşti tactica: îi admiteam în preajma mea pe cei mai dărâmaţi şi scăpăm astfel de bănuială când dispăreau mai târziu. Fauna de ashram dădea năvală; pe unii a trebuit să-i refuz. Ce succes! Poliţia a crezut că erau reglări de conturi între *freaks* sau *junkies* şi a încheiat ancheta cu o decizie de neurmărire. Cât despre goanezi, excedaţi de lepădături, astăzi aproape că au interzis accesul *hippies*-ilor pe teritoriul lor.

Şi-a clătit gura cu ce-i mai rămăsese în ceaşca de ceai, apoi a scuipat zgomotos.

— Dar Dominique mi s-a băgat între picioare şi imediat a căzut din nou în stăpânirea mea; era atât de dornic, atât de disperat să scape de maică-sa! L-am supraestimat şi a trebuit să-i conving pe ceilalţi să-l luăm cu noi, odată îndeplinită treaba pe care o aveam de făcut. Dar trebuia să-l lămurim imediat. Într-o seară i-am trântit în vrac adevărul, continuând totuşi să mă împodobesc cu atributele unui înţelept. Sri Tatuva şi mulatrul, un anglo-indian căruia odată îi salvasem viaţa, erau şi ei prezenţi, gata să-l înhaţe dacă se revolta. Reacţia lui ne-a derutat: a fost nu atât îngrozit, cât înciudat. Că îţi mărturisisem secretul înaintea lui, asta l-a rănit mai mult decât orice. Aproape că a trebuit să-l consolez, să mă scuz. Te ponegream cu plăcere, te scădeam în ochii lui. În fine, i-am ordonat să-şi domine decepţia şi l-am întrebat dacă este gata să ne ajute. I-am înfăţişat planurile noastre măreţe, mereu înfăşurate într-o vorbire religioasă. Era aproape flatat de încrederea pe care i-o manifestam, dar a vrut anumite precizări. L-am pus la încercare chiar a doua zi.

Pe vremea aceea, cercetam tot subcontinentul, ocupaţi mai ales cu găsirea de fonduri. Ne duceam în regiunile în care morţii nu sunt contabilizaţi, urmăream cicloanele, incendiile şi le făceam de

petrecanie răniţilor, muribunzilor. Ne deghizam omorurile în crime rituale, răzbunări de castă, accidente naturale. Dovada de supunere a lui Dominique a fot simplă: pe marginea unui drum, într-o regiune din Coromandel care tocmai fusese lovită de tornadă, trăgea să moară o vacă bolnavă de tifos. L-am rugat pe Dominique să-i dea lovitura de graţie înfigându-i un pumnal în ceafă cum se face la coride. Socoteam acest test drept decisiv: îi ştiam dragostea pentru rumegătoare. Dar laşul s-a prăbuşit pe animal plângând. Ar fi trebuit să-l ucid imediat: totuşi îmi repugna să mă debarasez de un om care îmi consacra un asemenea cult. Eram atât de puţin numeroşi! Până şi el trebuia să poată sluji la ceva.

Ţi-am mai spus-o şi acum doi ani: credeam în propaganda prin fapte şi încă visam să strâng în jurul meu o mică armată de oameni devotaţi care vor grăbi peste tot deratizarea. Voiam să inaugurez în Asia împărăţia unui Cristos violent. Dar, într-o ţară în care şi ultimul cerşetor deplasează mulţimi întregi la trecerea lui, n-am putut recruta mai mult de trei persoane. Foarte repede, am înţeles că voi rămâne o avangardă fără armată. E lamentabil, nu-i aşa?

Trebuia oare să-i răspund? Mi-a aruncat o privire rea şi s-a aplecat spre mine:

— Nu spui nimic? Te previn, dacă eşti aici ca să răscoleşti prin noroi, să râzi de suferinţele mele…

— Nu râd.

— Ar fi trebuit să te omor, de ce oare am ezitat?

— Ce vă apucă?

— Vii aici ca să-mi storci mici secrete murdare, ca să-ţi râzi de mine. N-o să-ţi mai spun nimic.

A făcut semnul că se coase la gură.

— Nu-mi bat joc de dumneavoastră, vă promit. Spuneţi-mi ce se întâmplă cu Dominique, e tot ce mă interesează.

S-a lungit pe un cărucior de bagaje, şi-a pus mâinile sub cap şi a rămas tăcut. Nu se mai mişca.

Parcă era mort.

— Victor…

— Taci!

— Vă rog!

— Nu.

— Vă implor!

— Cu o condiţie.

— Care?

— Să mă masezi pe picioare.

— Să vă masez!

— Ai înţeles foarte bine.

— Glumiţi?

— Am eu aerul că glumesc?

— Dar de ce?

— Probleme de circulaţie, de mâncărime: o să mă uşureze.

Autoritar, a întins spre mine două oase negre şi slabe şi mi le-a pus pe genunchi. Îi desluşeam cu greu picioarele dar simţeam foarte tare un miros neplăcut.

— Freacă bine mai ales între degete!

Atunci şi-a continuat povestea, în vreme ce îi frecam cu palmele degetele de la picioare, aspre şi umflate. Noroc că era foarte întuneric şi nu ne vedea nimeni. De data asta, nu mai exista nicio ambiguitate: fragmentele din enigmă se combinau ca să reconstituie adevărul. Dar în ziua aceea, spre deosebire de ce se întâmplase la New Delhi, adevărul nu mă mai interesa.

6
Incurabilii

— Mi-e teamă că ce am a-ţi spune nu e strălucit. Mica mea trupă începea deci să dea semne de oboseală. Devika, însărcinată în Goa să le seducă pe viitoarele victime pe care Tatuva şi cu mine le împingeam, în general, în mare, mascând moartea în înec, Devika deci nu-şi mai controla nervii. Până şi Tatuva se speria uneori. Iar Dominique mă implora să nu îl pun să facă treburile murdare. Trebuia să le ofer un nou aliment adepţilor mei sau să mă despart de ei. Am hotărât să ne îndreptăm spre Calcutta.

În capitala Bengalului, mizeria şi adversitatea planau ca un eter care îi anestezia şi pe cei mai voinici. Totul era uzat, stricat, chiar şi aerul, deja respirat de alţii şi devenit o miasmă. Calcutta, înecată în gunoaie, mai populată ca niciodată, reuşise să transforme oamenii în cârpe. Dormeau cu miile în zdrenţele ce le vor sluji drept linţoliu. Unele *bidonville*-uri erau vizuini săpate direct în munţii de gunoaie care alcătuiau pentru ele un fel de crustă protectoare.

Se experimenta aici obişnuirea indivizilor cu cele mai degradante forme de viaţă; un imens lagăr, fără paznici şi fără garduri de sârmă ghimpată, ai cărui prizonieri se supuneau singuri la cele mai rele condiţii de viaţă. Din uzinele de iută, din topitorii, din oţelării ieşea un întreg proletariat în zdrenţe. Şi mulţimi teribile, murdare, lugubre, înfometate, aţâţate de agitatori, explodau fără motiv, distrugând totul în calea lor. Sărăcimea, însetată de sânge şi măcel, se încolăcea ca un şarpe şi, devenind propria-i pradă, sfârşea prin a se omorî singură.

Acest oraş canceros, anemic şi obez era locuit de o populaţie străduindu-se să piară, o populaţie aflată într-o stare de permanent faliment, făcând

din când în când erori salutare. Urbanismul britanic nu mai putea stăvili pestilenţa ce ruina tot. Calcutta schimbase conţinutul coşmarurilor omenirii şi suscitase o artă de a agoniza unică în lume. Nici nu puteam visa un laborator mai bun.

M-am instalat cu oamenii mei la Modern Lodge de pe Sudder Street, sub identitatea unui infirmier englez. Hotelul era ocupat îndeosebi de voluntarii maicii Tereza, tineri animaţi atât de devotament, cât şi de gustul aventurii. De altfel, la Calcutta există numai două categorii de oameni: săracii şi binefăcătorii lor. Aceştia din urmă, majoritatea lor creştini, se simt aici ca nişte bureţi saturaţi de simpatie. Aici slava lui Dumnezeu este mai uşor de înfăptuit decât în Europa: mizerabilii mişună cu milioanele şi durerea câştigă o profunzime mântuitoare autentică. Pe fondul nesfârşit al necazurilor, tot ce trăieşte, simte şi se mişcă ne aduce aminte că împărăţia lui Dumnezeu nu se află pe lumea aceasta, că trecerea noastră pe pământ este condiţionată de suferinţă. Iubitorii de dureri umane dau năvală în Bengal cu o delectare morocănoasă, vampiri aproape fericiţi să mânuiască o neajutorare insuportabilă, dar necesară.

Era evident că trebuia să-mi schimb metoda de lucru. Am vorbit îndelung cu Sri Tatuva, singurul în care mai aveam încredere. I-am sugerat să curăţăm oroarea cu lansatorul de flăcări, cu grenada, cu bazooka, să aruncăm bombe în canalizările unde se îngrămădesc de ani de zile refugiaţii din Bengalul oriental, să dăm foc la cele mai îngrozitoare *bustees, bidonville-uri,* să otrăvim apa puţurilor ce aprovizionează cartierele sărace. M-a descurajat pe bună dreptate: riscul era prea mare. Nu, avea o altă idee, simplă şi luminoasă. Era de ajuns să urmăm aceeaşi filieră ca organizaţiile caritabile: să ne punem în slujba celor săraci, dar pentru a-i elimina. Nu aveam altceva de făcut decât să ne infiltrăm în structurile existente,

să ne propunem serviciile şi apoi, sub acoperirea asistenţei acordate, să ne înfăptuim scopurile.

Mai întâi, fiecare dintre noi s-a înrolat într-un organism diferit. În ce mă priveşte, m-am dus să-mi ofer serviciile domnului Sanjay K., care, la catedrala Sfântul Paul, se ocupa în fiecare seară cu distribuirea hranei pentru înfometaţi. I-am câştigat încrederea şi am dat dovadă de atâta zel, încât mi-a încredinţat conducerea unei brigăzi. Eram liber astfel să recrutez voluntari cum voiam eu; am făcut, aşadar, apel la echipa mea. Ne-am luat cu toţii nume şi identităţi false. În bucătăria de la MPF (Multi-Purpose Food[136]), pregăteam un amestec de făină de grâu, făină de soia şi lapte praf bogat în proteine, la care adăugam ceapă prăjită ca să-i dea gust, şi care fierbea cu *butter-oil,* o mixtură de ulei vegetal şi unt.

În perioada aceea de încercare, era important să ne construim o reputaţie ce ne va permite mai târziu să acţionăm sub acoperirea celor mai nobile motive. Şi pe urmă, la Calcutta, crima de stradă, crima crapuloasă, este mai greu de comis decât în altă parte. Toate mişcările trecătorilor, mai ales ale europenilor, sunt pândite, înregistrate de *kangali,* copiii străzii, remarcabil de inteligenţi, şireţi, trăind în mici bande de opt sau zece, foarte disciplinaţi şi înarmaţi cu pumnale făcute din tablă de cutii de conserve. Nici nu putea fi vorba să avem de-a face cu ei, deşi, uneori, aş fi vrut să-i asociez la acţiunea noastră. Eficacitatea lor ar fi făcut minuni.

Câţi n-am salvat dintre nemernici în zilele alea! În ganguri îngrozitoare călcai peste o întreagă adunătură de mizerie omenească, cerşetori fără mâini şi picioare care se târau pe burtă, leproşi cu pete pe ei, copii cu feţe de monştri. Unii zăceau în băltoace de vomă cu sânge. Nu ştiu ce mă oprea să mătur prăsila aia cu dosul mâinii: fără îndoială certitudinea că voi putea face asta mai târziu pe scară largă.

Micuţul Menviel ne ajuta fără tragere de inimă şi nu părea păcălit de accesele noastre de bunătate, bănuind o anumită şiretenie. Relaţiile dintre noi se stricau pe zi ce trece şi curând m-am gândit să le pun capăt. Nu era demn de sarcina pe care o fixasem, adoraţia lui avea ceva umilitor pentru mine.

Ne creştea notorietatea: *Statesman,* ziar din Calcutta, ne-a consacrat un articol, iar un jurnalist francez a venit să ne facă o fotografie. Am învăţat în mare viteză limba bengali şi curând am stăpânit-o destul de bine ca să particip la un fel de turniruri poetice cu câţiva *bhadralok,* membri ai elitei cultivate din Bengal, toţi intelectuali şi poeţi, care, în palatele lor ruinate, în vilele lor în stil palladian, menţineau o artă de-a trăi, un rafinament aproape patetice în mijlocul prăbuşirii generale. Am stabilit deci relaţii cu Tagore, Ghosal, Mullick, Chowdury, Mukherjee, a căror frecventare mă făcea să mai uit de plebea în care mă bălăceam cât era ziua de lungă. Bineînţeles, nici pomeneală să le asociez la planurile mele: m-ar fi alungat ca pe un dement.

De asemenea, n-am uitat să mă duc să-i ofer ofrande lui Kali şi am câştigat stima slujitorilor din templul ei oferindu-le şi lor frumoase danii. Îmi câştigasem de partea mea casta sacerdotală. Veneram la acest idol principiul distrugerii, al purificării prin omor pe care nicio religie nu îl scosese în relief atât de bine. Kali reprezenta în panteonul hindus ceea ce reprezentam eu în lumea oamenilor. Cu siguranţă, Kali mă înţelegea. Şi visam în secret să deturnez cultul spre scopurile mele, să fac să reînvie tradiţia omorului ritual. Cine altcineva decât nişte fanatici ar consimţi astăzi să taie beregata unor coate-goale, fără niciun folos material?

Curând am devenit familiar cu întregul Gotha al organizaţiilor umanitare internaţionale şi mă simţeam obiectul deosebitei consideraţii a sute de medici, preoţi, laici, laboranţi, misionari. Seri

întregi discutam cu ei despre motivaţiile şi obiectivele muncii noastre, în dezbateri exaltate, proprii credincioşilor, în care raţiunea este exclusă încă din primele minute. Subscriam la naivele lor profesiuni de credinţă, născoceam altele noi, umflam compasiunea şi mizerabilismul.

Împreună cu ei, admiteam că există mai multă mizerie morală la New York şi la Londra decât la Calcutta, că săracii ne îmbogăţesc cu bunuri inestimabile, că, neavând nimic, aceştia sunt totul şi intervin pe lângă Dumnezeu pentru păcatele noastre. Tatuva se arăta deosebit de talentat pentru acest tip de cazuistică, îl ajuta trecutul lui de iezuit. A fost cel care, în cursul unei deliberări, a avut următoarea găselniţă: să rebotezăm Calcutta şi să-i spunem Golgota! Vorba lui de duh a avut un succes triumfal şi a fost reprodusă peste câteva zile în *Osservatore romano,* ziarul Sfântului Scaun. Tatuva mânuia limbajul evanghelic cu o îndemânare ce mă uluia. Ce ecleziastic ar fi putut fi, câte oi rătăcite n-ar fi readus în sânul Bisericii!

Dar găseam că aceste eforturi de a da strălucire unor lucruri lipsite de aşa ceva erau rizibile şi chiar odioase. Toţi aceşti oameni caritabili, toată popimea căuta să refacă virginităţi moarte, acoperind cu termeni pompoşi o realitate în întregime sordidă.

După valurile de sentimentalism dulceag, aveam nevoie să mă ridic iar la suprafaţă şi am intrat în relaţii cu câţiva intelectuali comunişti bengalezi, majoritatea brahmani, al căror limbaj, oricât de simplist şi mecanicist, avea cel puţin meritul de a nu înfrumuseţa intolerabilul.

La Calcutta, marxismul devenise noul cod al elitei, catehismul obligatoriu al marii burghezii. Dar progresiştii indieni îşi repetau într-una credoul perimat, fără să încerce nimic ca să ajute concret nenorociţii. Bolşevicii de caniculă îşi epuizau devotamentul pentru Cauză în vorbării, anateme şi lungi marşuri de la un *coffee shop* la altul. Şi aici,

Tatuva m-a uimit prin aptitudinea sa de a se juca cu dialectica materialistă, de a justifica cele mai rele sofisme în numele proletariatului şi socialismului.

Într-o zi, m-am întâlnit din întâmplare cu maica Tereza. Era subţirică, scundă, uzată, cu o faţă ridată ca o nucşoară. Ai fi zis că se străduia să se topească în omenirea de rând, cu sariul ei alb bordat cu albastru. Avea un chip simplu, lipsit de charismă, şi totuşi, când ochii adânci, căprui-cenuşii i s-au oprit asupra mea, am avut o şovăire. Am schimbat doar câteva cuvinte, dar eram aproape sigur că fusesem dat în vileag. În faţa ei, retorica mea s-a uscat ca o rufă uzată. Exista în femeia aceea scundă o forţă care o contraria pe a mea şi m-ar fi putut îngenunchea. Mergeam amândoi spre acelaşi scop pe căi ocolite. Şi m-am bucurat că n-a trebuit să lucrez sub ordinele ei.

— Şi Dominique?

— Dominique? Ah, Dominique! Ajung şi la el, ajung şi la el! Opreşte-te cu masatul, e de-ajuns!

Dar nu ajungea şi la Dominique, şi mă obliga să-l ascult cum delirează. Îşi vindea vorbele şi mă ţinea captiv în jocul lui. Până la urmă, va trişa.

— Peste câteva săptămâni, am primit o scrisoare de la o stareţă canadiană care conducea în cartierul Pilkhana un centru de primire pentru muribunzi şi părăsiţi; mă ruga să mă duc s-o ajut câteva luni. Ducea lipsă de personal calificat.

În sfârşit, sosea clipa mult aşteptată! Trebuia jucat strâns, căci intram într-un mecanism bine rodat în care cea mai mică încurcătură ne putea fi fatală. Principiul centrului cerea ca sarcinile să se schimbe şi rotaţia lor să fie rapidă, pentru a evita ca voluntarii să fie cuprinşi de depresie şi oboseală.

Clădirea unde eram afectaţi avea un singur nivel şi era alcătuită din două saloane, unul pentru bărbaţi şi unul pentru femei, despărţite de o bucătărie. În fiecare nişte brancarde erau ajustate

pe o şină; nu existau nici scaune, nici mese, nici alte mobile. Pe jos, plăci de gresie. Pe perete, o imagine a lui Christos cu o uriaşă inimă roşie înconjurată de raze sângerânde. Şi peste tot, un miros de dezinfectant, Crézyl şi Javel.

Se aflau acolo femei rase în cap, fete tinere deja ridate cu o piele de şopârlă şi cărora li se vedeau coastele, chipuri supte de murdărie şi foame, trupuri culcate, cenuşii, uscate, larve fără mâini şi picioare, o mulţime de incubi halucinanţi, de debili cocoşaţi, infirmi, dubluri umane cu feţele ca de cauciuc, ignorând limbajul articulat şi târându-se ca să se deplaseze. Toate scursorile din ţară eşuau aici, în ultimul hal de epuizare, şi toţi croncăneau, chelălăiau, se înecau, tuturor le curgeau balele, în harababura unui iarmaroc teratologic. Te şi mirai că puteau sângera ca oamenii. Când le vedeam pe călugăriţe, cu scufiile lor în colţuri, ajutând şobolanii ăştia, acoperindu-i cu cearşaful, asistându-i, turbam că nu puteam dispune pentru mine de o asemenea organizaţie, meticulos ramificată. Pacienţii de toate vârstele se aflau sub perfuzie de ser şi erau alimentaţi prin sonde nazogastrice ce le mâncau jumătate din faţă. Majoritatea atinseseră punctul de la care nu mai există întoarcere.

Era vorba doar să li se asigure un sfârşit onorabil, decent. Erau înfăşuraţi în pături de la armată care le slujeau şi drept giulgiu. De altfel, niciodată nu se spunea, cutare a murit, ci: şi-a luat biletul, a urcat la ceruri. Nu exista nicio convertire forţată şi fiecare pleca potrivit ritului corespunzător credinţei sale.

În acel tabernacul al nenorocirii, fiecare caz constituia un exemplu sfâşietor al ghinionului de a te fi născut indian, ba şi mai rău, bengalez. Iar în faţa lor, simţeai ceea ce simţi în India în general: milă şi descurajare, impresia că aici toate fiinţele sunt, fără încetare, supuse durerii.

Într-o zi, a fost adus un adult înfometat; nu mai mâncase de mai multe săptămâni altceva decât pământ, rămurele de copaci şi dejecţii de animale. Când i s-a adus o farfurie cu orez, a exclamat: N-am mai văzut aşa ceva de luni de zile, lăsaţi-mă să o privesc. Şi a murit îndopându-se din ochi cu orezul din care ieşeau aburi.

S-a auzit o bătaie din aripi înnebunită lângă un depou de locomotive. Trenurile imobilizate păreau monştri adormiţi. Simţeam cum fierbe în mine un fel de turbare, ca o fiere. L-am întrerupt pe Victor:

— Uitaţi ce e, scutiţi-mă de detaliile astea! Spuneţi-mi doar unde îl pot găsi pe Dominique şi gata!

— Ah, taci odată din gură, o să mă faci să-mi pierd şirul. Pleacă dacă vrei sau lasă-mă să termin.

Deasupra gării strălucea luna, argintând acoperişul vagoanelor pe care ţopăiau ca nişte umbre chinezeşti formele mobile ale maimuţelor. Apoi, luna s-a deplasat şi a ajuns în dreptul nostru; Victor a tuşit, şi-a dres glasul, şi-a potrivit roba pe el şi a făcut câţiva paşi nesiguri.

— Menviel, mereu Menviel! Ei bine, pe vremea aia Menviel suferea de dizenterie amibiană. Voma peste tot şi te puteai ţine după el după miros. Ce urât puţea!

A scuipat a dezgust şi s-a aşezat iar în faţa mea. Ochii goi, imenşi, s-au înfipt într-ai mei ca doi temniceri.

7
Mormane de schelete

Dominique al dumitale lucra la spălătorie, iar Devika într-o anexă unde îngrijea sugarii abandonaţi. Tatuva şi cu mine, mai întâi însărcinaţi cu strânsul celor aflaţi în putrefacţie, am fost promovaţi apoi la garda de noapte în salonul bărbaţilor. Eu făceam echipă cu un medic englez din Canterbury, un tip mucalit şi bizar, plin până la refuz de o cantitate impresionantă de mustrări de conştiinţă. Raţiunea lui de-a fi era ura faţă de imperialismul albilor. Îşi petrecea orele de răgaz citind volume groase despre colonialismul britanic, schimburile comerciale inegale, jefuirea lumii a treia. Se îmbăta cu masacrele comise de poporul lui aşa cum alţii se îmbată cu poezie. Conversaţia îi era plină de anecdote despre neruşinarea şi prostia ocupanţilor albi, de statistici veninoase privind distanţa dintre ţările bogate şi cele sărace. Imaginile astea îl obsedau, îi luam odihna. Avea obligaţia să şteargă o datorie nesfârşită, transmisă din generaţie în generaţie.

Încă de la prima masă luată împreună, m-a atacat în privinţa politicii administraţiei americane. Am fost cu totul de acord cu el şi, arătându-i angajarea mea, de altfel reală pe vremea aceea, împotriva intervenţiei SUA în Vietnam, i-am închis pliscul revelându-i şi alte nelegiuiri comise de ţara mea.

Nu ne scăpa niciun miting din Maidan, piaţa cea mare, în favoarea Nicaraguei, a Salvadorului, împotriva multinaţionalelor, a Pakistanului. Nu mai ştiu ce scandal a fost dezvăluit, într-o zi, de presa partidului Congresului; militanţi ai partidului comunist prosovietic scriseseră cu vopsea roşie pe sacii de grâu oferiţi de SUA şi descărcaţi de docheri: „Dăruit de URSS poporului indian”. Partidul Congresului, aflat la putere, a convocat o

manifestaţie de protest împotriva comuniştilor care, la rândul lor, au chemat la o contramanifestaţie; poliţia a tras şi i-a atacat pe manifestanţi. Coechipierul meu a fost rănit, călcat în picioare, iar eu l-am smuls unui sikh de proporţii gigantice care îl bătea zdravăn. Din acel moment, doctorul mi-a arătat respect şi o recunoştinţă fără margini. Nu-mi pierdeam speranţa să-mi fac încă un discipol.

Îl îndoctrinam în fiecare zi, băgând de seamă totuşi să nu-i trezesc bănuieli. În remuşcările lui continue recunoşteam ceva din propria-mi pasiune. Îi împărtăşeam revolta, eram chiar gata să incriminez capitalismul, patronii, de ce nu, dar aveam divergenţe asupra diagnosticului. El preconiza nişte soluţii care se dovediseră deja falimentare, în vreme ce eu găsisem un deznodământ absolut inedit. Uneori îl aduceam pe poziţii apropiate de ale mele, justificând împreună cu el genocidul cambodgian sau revoluţia culturală chineză. Exploatam ura faţă de subproletariat, curentă la comunişti, şi era de-ajuns să-i desemnez pe cei slabi şi nedemni drept duşmani ai poporului – „armata de rezervă a fascismului”, cum spunea chiar el – ca să fie de acord cu tot. Dar rezista la dorinţa mea de epurare şi o lua iar de la capăt cu Marea Seară, partidul de avangardă, structurile nefaste ale pieţei etc. Un îmbibat cu leninism care nu se va înrola niciodată sub flamura mea; am abandonat ideea de a-l converti la vederile mele.

Treaba făcută de noi consta în curăţarea şi frecţionarea bolnavilor, golirea ploştilor, distribuirea medicamentelor, tăierea părului. Adesea împuţiciunea era groaznică şi unele răni mişunau de viermi. Până la sosirea mea, în azil, murea în medie o persoană la douăzeci şi patru de ore. Pe un stâlp se trecea cu creta numărul celor admişi şi al celor plecaţi. Îmi era de-ajuns să accelerez un pic ritmul, să grăbesc agoniile.

Era uşor: pentru cei cu perfuzii, nu trebuia decât să scoţi acul cu câţiva milimetri şi mureau în timpul nopţii. Uşurel, fiind atent să nu mă vadă doctorul englez, îi debranşam pe cei mai atinşi, pe cei ale căror membre, prea subţiri, nu mai suportau nici măcar greutatea propriei lor epiderme, lăcustele umanoide care gâfâiau şi horcăiau, mumiile cu orbitele uscate supte de muşte şi guşaţii, idioţii, hidropicii, atrofiaţii. Lucrurile alea pline de umflături, nici oameni, nici animale, aberaţii ale vieţii, era oare o crimă să le omori? De altfel, nu le omoram; le ajutam cu un bobârnac, conştient că aveam o sarcină care ne depăşea pe toţi. Naşterea îi sortise vieţii ca o infamie; le dădeam moartea ca o recompensă. India îmi va mulţumi într-o zi.

Sub lumina lunii, Victor luase aerul extatic al unui dement. Reamintirea marilor lui fapte îl transporta. S-a ridicat în capul oaselor, masiv, impozant, s-a uitat spre cer ca şi când aştepta de acolo o gratificaţie. Părea galvanizat de o intensă fericire.

— Bucurie, da, bucurie este cuvântul potrivit! Îi ştergeam de pe faţa pământului cu bucurie, cu certitudinea că grăbesc sosirea Dreptăţii concentrându-mă asupra saltelelor de paie şi puroaielor. Şi admiram călugăriţele care lucrau cu noi, se expuneau la toate bolile, împărţeau aceeaşi mâncare cu pacienţii lor şi deseori cunoşteau aceeaşi speranţă de viaţă. Dar nu le puteam urma calea: acordau o amânare mizeriei în loc s-o doboare. Răscolitoare, dar inutilă abnegaţie! Mă uitam la coastele străpunse ale Răstignitului, prezent deasupra uşii de la intrare. Ardeam de nerăbdare să-i ofer sacrificii, să-l conving, la rândul meu, că, singurul din lume, ştiusem să adaptez mesajul Evangheliilor la situaţia secolului nostru. Dar înainte de-a continua, Frédéric, du-te şi adu-mi un alt ceai. Mor de sete, mi s-a uscat gâtul.

M-am executat fără să crâcnesc. Revenisem aici de atât de departe ca să devin servitorul unui nebun! O piedică misterioasă îmi apăsa pe inimă. Aş fi putut să plec şi să-l las acolo sporovăindu-şi amintirile. Acum nu m-ar fi reţinut. Dar am rămas.

— Iar bucuria, şi să nu te îndoieşti de acest lucru, era reciprocă: incurabilii aceia erau fericiţi să plece din viaţă. Nu le era deloc frică de stadiul final, fericiţi că-şi pot sfârşi existenţa pe un pat. Ai fi zis că erau conştienţi că se sacrifică pentru fericirea generaţiilor viitoare şi că sângele lor avea să fertilizeze viitorul aşa cum fertilizează recoltele pentru anumite caste. Cât despre suferinţa lor pământească, învăţaseră să o rabde; le era tot atât de puţin milă de ei pe cât le fusese milă celorlalţi de ei în timpul vieţii.

Certitudinea că în curând vor scăpa de povara vieţii le îndulcea angoasa marii treceri. Într-o zi, în sfârşit, s-a îmbolnăvit englezul; adora să fie obosit, epuizat: îl apropia de toţi mizerabilii cu care voia să se identifice. Sri Tatuva era singur cu mine, Devika şi mulatrul lucrau acum la bucătărie, iar Dominique, în care aveam tot mai puţină încredere, continua să spele, să limpezească, să stoarcă.

Existaseră nişte litigii pe care le rezolvasem prin bună înţelegere: unele călugăriţe din Sud, nou-venite, refuzaseră să verse ploştile bolnavilor, ăsta fiind rolul unei subcaste, şi ştiusem să le conving să pună mâna şi să facă toate muncile. Am căpătat recunoştinţa şi consideraţia maicii stareţe. Atunci, ne-am bucurat din toată inima. Eram copţi pentru vânătoarea regală care ne cerea să vărsăm sângele fraţilor noştri pentru a-i salva pe ceilalţi. De îndată ce intram în salon, se simţea un freamăt despre care nu se putea spune dacă era legat de frică sau de nerăbdare. Aş fi putut să jur că ştiau şi ne aşteptau. Mulţi mă întâmpinau cu un semn din mână. Acum aveam mâinile libere. La trecerea noastră se restabilea liniştea, ca o umbră. Pe

brancardele lor murdare, muribunzii tăceau ca să ne poată urmări cu ochii întunecaţi. Uneori, unul dintre ei plângea încet. Mai întâi trebăluiam în semiîntunericul din acel loc al morţii, schimbam bandajele, distribuiam mâncarea, verificam fiolele de ser. Şi, profitând de penele de curent, frecvente în Bengal, acţionam repede. Unii erau atât de fragili încât era de-ajuns să le pui mâna pe gură câteva minute ca să se înăbuşe. Rata mortalităţii a crescut brusc în salonul bărbaţilor. Se eliberau locuri pentru ceilalţi care aşteptau afară în căldură şi noroi.

Lucram într-un fel de euforie tăcută şi-i desemnam dinainte drept morţi, desenându-le o cruce pe frunte, pe cei pe care alesesem să-i termin; aşa încât moartea lor părea cu totul naturală. Mă limitam la sumbra mea treabă.

Deseori, mă pomeneam că îmi trădez idealul; mă ataşam atât de mult de unele dintre victimele mele, încât nu mă mai puteam hotărî să le omor. Dumnezeule, ce bine ştiau oamenii să piară cu demnitate! Mi se întâmpla să apuc de mijloc acele lucruri oribile înfăşurate în cârpe şi să le ridic încet, cu blândeţe; pe unii abia îi atingeam de teamă să nu-i sfărâm ca pe un porţelan. Sau le încălzeam mâinile într-ale mele şi, când mai aveau puterea să vorbească, îi lăsam să-şi povestească viaţa. Oh, mâinile acelea! Ce mult mă mişca fineţea lor, frumuseţea degetelor proprie orientalilor, care transformă cel mai simplu fel de mâncare într-unul de lux! Erau nişte antene subţiri cu proporţii perfecte care mai mult dansau decât se mişcau, degete de zei decăzuţi.

Şi când terminam să-i îngrijim, să-i hrănim, cântam împreună cântece în hindi, în bengali şi chiar în engleză, şi vocile sparte alcătuiau cel mai celest concert pe care l-am auzit vreodată. Eram cel mai deschis şi cel mai duios infirmier. Sfârşeam prin a şti pe de rost numele, antecedentele şi originea pacienţilor mei! Până şi

cei care nu stăteau aici decât douăzeci şi patru de ore îmi deveneau familiari.

Eram sigur atunci că nimic nu-mi va pune capăt răbdării şi visam să-i strâng într-o singură turmă pe cerşetorii buimaci în mijlocul cărora aş fi aruncat o bombă. Îmi închipuiam deja prăbuşirea unui întreg sistem de nerozii criminale la care s-ar fi putut asocia liberali, creştini, social-democraţi, anarhişti, comunişti. Nu mă îndoiam că voi face şcoală şi că sub impulsul meu echipe de justiţiari hotărâţi vor începe să cureţe favelele din Brazilia, *bidonville*-urile din Peru, Kinshasa, Manilla, cartierele rău famate din New York, Londra sau Amsterdam. Chiar dacă remediul nu pare filantropic, nu-mi poate fi contestată puritatea intenţiei.

Căutam eu însumi un teren pe care să-mi construiesc propriul azil de muribunzi. Un negustor marwari, cu sudoarea curgându-i peste pleoape, îmi propusese o minunată livadă foarte aproape de un templu şi consimţea să-mi dea un credit. Contam pe nişte fonduri publice sau private provenind îndeosebi din America unde, graţie câtorva prieteni, speram să lansez o vastă campanie de colecte. Mă vizitase şi un senator democrat şi negociam chiar aducerea unui întreg spital de îndată ce lucrările de amenajare vor fi fost terminate.

Dar, nu, îmi e prea ruşine, presimt că o să mă dispreţuieşti…

S-a oprit din vorbit. L-a apucat un tremurat din cap până în picioare. Norii ascunseseră din nou luna. Furtuni nevăzute se învârteau în jurul nostru, mormăind ca animalele, gata să izbucnească. Gara era scăldată într-o tăcere încordată, neliniştitoare, care sporea întunericul. Asupra acelui perimetru şi a acelei mulţimi nemişcate plutea o ameninţare. Totul avea să se cufunde în noapte, o noapte ce nu se mai sfârşea. Mă sufocam, îmi curgeau şiroaie de sudoare pe faţă. Îmi doream un tunet uriaş care mi-ar fi împrăştiat tulburarea.

De ce tăcuse? Îmi era frică să nu mă scufund şi eu dacă nu mă susţinea sunetul unui glas. Am lansat, la întâmplare, o întrebare:

— La Delhi, nu m-aţi minţit?

Pe Victor l-a zguduit un acces de tuse, a scuipat iar, şi-a mângâiat barba şi s-a pornit pe râs.

— A minţi, a nu minţi… Lucrul cel mai grav, să ştii, este să te minţi singur. M-am considerat drept o stâncă la poalele căreia vor veni să moară mareele universului. M-am încrezut prea mult în puterile mele.

8
Praf de oameni

S-a uitat lung la mine, sau mai degrabă s-a uitat ţintă, îndelung, prin mine, la un punct fantomatic. Şi-a revenit în fire şi mi s-a părut că desluşesc în ochii lui o scurtă lucire ucigaşă. Dar i-a revenit pe chip o expresie de resemnare. A început iar să vorbească, însă pe un ton obosit, aproape inaudibil.

— Încet, pe nesimţite, voinţei mele i-a venit de hac apatia Indiei. În primul rând, m-au lăsat baltă prietenii. Cel mai bun, cel mai credincios dintre ei, Tatuva, a fost primul care m-a trădat; de la o vreme, frecventa personaje ciudate cu care se încuia seara în chilia lui şi discuta în secret. Credeam că angajează trupe proaspete pentru societatea noastră. Dar, într-o zi, mi-a mărturisit că mă părăseşte: după el, o luasem pe un drum greşit: duşmanul nu era săracul, ci necredinciosul, musulmanul, sikh-ul, budistul, creştinul. Se trezise în el un fel de brahmanism militant. Conspiratorii care veneau la el erau activişti ai unui grup integrist hindus de extremă dreaptă la care tocmai se afiliase, Rashtryia Savak Sangh (Uniunea slujitorilor ţării). Împreună cu ei, voia să lupte pentru o Indie hinduistă care se va întinde de la pasul Khyber[137] până la jungla birmană. Mi-a jurat să păstreze tăcerea asupra activităţilor noastre trecute şi l-a luat pe mulatru cu el.

Devika m-a părăsit şi ea din cauza unui diferend. Aveam mare nevoie de bani. De luni de zile o curta un bogat negustor armean ce-şi înmulţea donaţiile pentru spital ca să-i atragă favorurile. Am îndemnat-o să i se dăruiască, dar s-a supărat. Animozitatea faţă de mine, pe care o nutrea încă din Goa, s-a transformat în aversiune. Voia să nu mai aibă de-a face cu noi şi să se angajeze alături de misionarele Caritătii: n-o să-i fie de ajuns o viaţă de muncă şi devotament ca să-

şi răscumpere fărădelegile comise în compania noastră.

Mai rămânea bietul nevertebrat, ploşniţa, poltronul, cel pe care dumneata îl numeşti Dominique. Era singurul, ultimul care mai avea încredere în mine; nu mai termina cu căutarea unui tată. M-ar fi urmat şi în străfundurile Infernului! Dar l-am alungat ca pe un netrebnic: prezenţa lui mă dezonora. Şi l-am avertizat că, dacă ajungea la urechile poliţiei un cuvinţel despre activitatea noastră, o să pun să fie ucis fără menajamente. Chiar şi din închisoare puteam angaja un ucigaş pe mai puţin de patruzeci de rupii. Se scremea, se lamenta: „Vreau să rămân cu dumneavoastră, păstraţi-mă!" Prăpăditul!

A tuşit iar şi fraza i s-a înecat într-o bolboroseală. Mâinile îi erau încleştate într-o luptă mută, sălbatică şi, la sfârşit, le-a desfăcut şi le-a aruncat într-o parte aşa cum desparţi doi beţivi care se ceartă.

— M-am pomenit, aşadar, singur ca înainte cu trei ani. Aş fi vrut atât de mult să-mi condamn foştii parteneri în faţa unui tribunal revoluţionar, dar nu dispuneam nici măcar de un grefier. Mai întâi, am avut o revenire de energie. Am încercat să-mi sporesc mânia pe stradă. Porneam dimineaţa, sub un cer plumburiu de muson, pe străzile desfundate şi mă îmbătăm cu spectacolul atâtor paria pe jumătate goi pe care sudoarea îi şlefuia ca pe bronzuri, înhămaţi la cărucioare pline de pietre pe care le trăgeau sub batjocoririle şi glumele proaste ale celorlalţi, vedeam culi purtând în spate încărcături enorme şi nemairidicându-se după ce le dădeau jos, vedeam oamenii cu ricşă, bărbaţii-cai, ultimele vehicule cu tracţiune umană din lume, sclavi fără muşchi pe ei, inexistenţi de atâta mizerie fiziologică, cohorta celor care cărau pubelele şi, jos de tot, grămezile tuciurii de stafii pline de şuierături şi ghiorăituri, culcate la

rădăcina pâlcurilor de copaci piperniciţi din cauza fumului.

M-am dus chiar şi la RG Kar Hospital, a cărui situaţie sanitară deplorabilă fusese denunţată de presă. În acest aşezământ spitalicesc, pisicile şi câinii se plimbau în voie pe paturi şi pe sub pături. Pacienţii decedaţi erau pe jumătate devoraţi de şobolani înainte ca rudele să poată veni să-i ia pentru cremaţie. În zilele de plată, angajaţii spitalului se băteau cu propriile familii venite să le ia o parte din salariu înainte de a fi risipit într-un *liquor shop;* copiii îşi loveau tatăl, nevestele soţul, nelăsându-le decât strictul necesar ca să supravieţuiască. Infirmierii ripostaseră instalând o distilerie clandestină în sălile de operaţie şi mulţi zăceau pe jos în plină ebrietate. Absenteismul lua proporţii dramatice. În incinta spitalului erau crescuţi porci, destinaţi sărbătorilor religioase, care se hrăneau cu resturile şi gunoaiele aruncate pe fereastră într-o grădiniţă alăturată unde mormanele de pansamente, de ghemotoace de tifon, vată, leucoplast, bandaje îmbibate cu sânge atingeau mai mulţi metri înălţime. Din patru admiteri de bolnavi în stare gravă, una era refuzată; paturile erau ruginite, seringile lipseau sau erau folosite de mai multe ori după o vagă aseptizare deasupra unei flăcări Bunsen, intervenţiile chirurgicale erau practicate fără anestezie pentru cei care nu puteau plăti produsele, şi deseori cu instrumente de bucătărie. Foarfecele, forcepsurile, bisturiele fuseseră furate chiar de chirurgi şi vândute la negru. Bolnavii scuipau pe jos, closetele dădeau pe dinafară în mod regulat, podelele nu erau măturate niciodată. Mâncarea dată pacienţilor le sosea înjumătăţită de infirmierele prost plătite care îşi scoteau pârleala din raţii. Fiecare pat de spital trebuia cumpărat plătind întreg personalul şi mai întâi chiar pe director. Cu complicitatea angajaţilor, falşi bolnavi obţineau o spitalizare, primeau medicamente şi droguri pe care apoi se

duceau să le vândă. Până şi donatorii de sânge vărsau unor intermediari o parte din ce le plătea banca de sânge. Cât atârnau crimele mele în faţa unor asemenea grozăvii? În India, ticăloşia, mai mult decât rodul unei intenţii deliberate, este adesea rezultatul unei neglijenţe, al unei groaznice neglijenţe.

Şi-a lăsat capul în jos, s-a frecat la ochi, şi eu am crezut că o să aibă o criză de plâns. S-a şters pe frunte cu poala robei şi a reluat:

— Nu mai reuşeam să mă îmbăt cu indignare şi scandal. Distrugerea sistematică a tuturor formelor de viaţă mă lăsa rece. În ochii mei, Calcutta banalizase infamia. Mă afundam într-un fel de omor de rutină. Voisem să fiu lotusul lumii, floare venerată pentru că, născându-se din nămol, simbolizează puritatea. Ştiam că pentru a stabili raiul pe pământ trebuie să începi prin a face să domnească iadul. Şi ajunsesem să mă bat contra mizeriei ca o muscă ce se grozăveşte pe o grămadă de excremente: în zadar, căci grămada de excremente va fi mereu mai mare decât ea. Eram furnica exterminării alături de furnicile primului ajutor şi turbulenţele noastre se dovedeau la fel de zadarnice.

Am făcut o ultimă tentativă. I-am trimis o scrisoare Chief Minister-ului statului Bengal, Jyoti Basu, secretar general al Partidului comunist marxist, un om cu probitate şi competenţă. I-am expus în detaliu planurile mele, propunându-i să-şi pună activiştii de partid în slujba ideii mele. M-am ferit să-mi dezvălui identitatea şi i-am dat întâlnire în fiecare zi, pe Maidan, lângă hipodrom. Stăteam la câteva sute de metri distanţă, pe un mic dâmb, pândind eventuala capcană, indiciu că măcar îmi fusese luat în serios mesajul. Dar n-a venit nimeni să mă aresteze. Am trimis mesaje codificate diferitelor ziare de limbă engleză din Calcutta. Niciunul nu le-a publicat. Într-o zi, le-am dat chiar numele meu. Eram atât de dornic să mă explic, ca

toată lumea să ştie ce făcusem şi ce trebuia făcut! Am fost avertizat că un calomniator voia să mă împroaşte cu noroi. Nu reuşeam să devin inamicul public numărul unu. În loc de un proces public, riscam cămaşa de forţă.

Eu care eram convins că guvernul indian mă va recompensa datorită serviciilor făcute nu aveam de ales: sau să continui cu activităţile caritabile, sau, sau… îmi este ruşine s-o mărturisesc, să devin unul dintre acei oameni-gunoi pe care îi uram, da, să devin cerşetor. Să întind mâna. Învins chiar de aceia pe care voiam să-i elimin.

Se iveau zorile. Liniştea gării a fost spartă de trecerea unui tren de marfă. În depărtare, s-a ridicat chemarea muezinului, un angoasant ciripit melodic ce lansa note ascuţite, plângăreţe, propagând în cele patru colţuri vestea cea bună sub formă de calambur: Numai Dumnezeu este Dumnezeu.

— Spune-mi, crezi că istoria îmi va face dreptate?

Mi se părea că-i văd lacrimi în colţul ochilor.

— Şi dacă sunt revelatorul unui seism care cu siguranţă va izbucni într-o zi? Ei, ce zici?

— Delirezi, Victor, asta zic.

Glasul i s-a frânt: părea la capătul puterilor.

— Bineînţeles că delirez, bineînţeles, ai dreptate! Am încetat de a-mi mai recunoaşte vreun drept asupra vieţii celorlalţi. Indienii n-au decât să se descurce singuri! La urma urmelor, e treaba lor.

Tremura şi, neputând să-şi aprindă o ţigară, a aruncat-o.

— Frédéric, acesta e numele dumitale, nu-i aşa? Frédéric, îţi solicit un suprem serviciu.

Oare ce mai născocise? Vorbea ca şi când vechii zei ai Indiei erau prezenţi acolo ca juraţi, zdrobind scena cu redutabila lor prezenţă.

— Care?

Şi-a luat privirea de la mine.

— Ucide-mă!

— Ce?

— Ucide-mă, o merit! Am dat greş.

Am dat înapoi, îngrozit. Nu era un act de umilinţă, ci un strigăt de triumf! Chiar şi singur, împuţit, adus de spate, ajuns la mila altora, se mai lua încă drept un rege. Omul acesta era o idee, o idee falsă. Îi aruncase pe indieni drept hrană acestei idei, al cărei despotism subtil îl zdrobise şi pe el. Şi totuşi, chiar învins, refuza să se supună.

S-a apropiat de mine, mi-a apucat mâinile, şi le-a pus în jurul gâtului! Vârfurile degetelor îmi erau îngheţate.

— Uite, strânge aici! Vreau să-ţi simt inelul rece al degetelor pe gât. Fă-o repede!

Acum surâdea, un surâs mare, de beatitudine. De ce trebuia să-mi încrucişez mereu drumul cu al unor ţicniţi, al unor psihopaţi?

— Hai, strânge mai tare, curaj!

Brusc, noaptea s-a evaporat; lumina apoasă a zorilor a dezvăluit urâţenia decorului în care aveau loc aşa destăinuiri. Stelele păleau, roua strălucea pe frunzele unui palmier strâmb. Umbra se mai târa ieşind de pe şine, din castelul de apă, din depozitele de cărbuni şi din fântâni ca un mantou pe care îl scoţi încet-încet. Şi l-am văzut în faţa mea. Chipul, bătând în cenuşiu, i-a ieşit din întuneric: imens cu o clipă înainte, acum stătea dezumflat, uzat, tremurând. Punerea în scenă din timpul nopţii nu ţinuse decât datorită perdelei de întuneric. Uriaşul de altădată nu mai era decât un lung schelet descărnat. Părea înmărmurit de spaimă, spaima de a fi demascat. Şi, văzându-l, simţeam acelaşi şoc ca atunci când o explozie te smulge din somn.

Mi-am luat mâinile de pe gâtul lui, iar el m-a lăsat s-o fac. A mai adăugat cu o intonaţie de nerecunoscut:

— Îţi repugn, nu-i aşa? Nu vrei nici măcar să mă omori? Ştiu, nu mai sunt nimic. Mi-am uitat naţionalitatea, cultura. Noroiul din ţara asta a

devenit biberonul meu. Sunt un sac plin de gunoi pe care America l-a lansat pe tărâmurile asiatice înainte ca orientalii înşişi să-l arunce în mare.

Pieptul îi era cuprins de spasme rapide. Roba desfăcută îi descoperea cicatricele şi echimozele de pe piept. Gleznele negre îi erau umflate. Producea o impresie deplorabilă.

— Merg dintr-un loc într-altul ca o minge alungată cu piciorul. Copiii se agaţă de mine, aruncă cu pietre în mine; numele meu a devenit un fel de refren batjocoritor în cele mai împuţite spelunci, o temă de bătaie de joc, de cântece deochiate.

Un horcăit înfundat i-a râcâit pieptul.

— Aştept doar ca într-o zi nu prea îndepărtată un alt nebun, scârbit de înfăţişarea mea, să mă suprime pe tăcute, noaptea, pe o ulicioară întunecată.

S-a clătinat şi a sfârşit prin a se prăbuşi, fără nobleţe, pe pământ.

Gara începuse să se agite. Călători, încurcaţi de veşmintele lungi, se grăbeau cu priviri neliniştite. Hamali gesticulau, luau cu asalt pasagerii, copii abia treziţi se băgau plângând în fustele mamelor. Câţiva adulţi defecau pe şine scuipând, alţii îşi curăţau dinţii cu o rămurică de liliac. De pe peroane se ridica un fel de rumoare, începuseră să se retragă apele, acceleratele aveau, fără îndoială, să pornească din nou.

— Pleacă repede, o să ne vadă lumea împreună!

Două vene i se umflau sub ochi, clipea des. Barba murdară era ca un jeleu alb pe obraji. Manierele lui exprimau o acreală dispreţuitoare pe care nu făcea niciun efort s-o ascundă.

— Ştii că brahmanii mă evită de frică să nu se spurce de la umbra mea. Hai, cară-te! Nu sunt o bună companie pentru dumneata.

Eram împărţit între compasiune şi repulsie. Dar n-aveam să mă las cuprins de milă.

— Victor, n-am terminat. Spuneţi-mi, în sfârşit, unde este Dominique! Repede, înainte de-a mă urca în tren!

Propria-mi violenţă m-a făcut să tresar.

— Oh, am obosit vorbind. Zău, am spus tot.

— Victor, spuneţi-mi!

Îl apucasem de robă şi-l zgâlţâiam.

— Dă în mine, sunt gata!

— Nu vreau să vă fac niciun rău: vreau doar să ştiu unde este Dominique.

Pe obraji i se întretăiau ridurile şi două cute adânci îi dădeau gurii o expresie de înverşunare. Brusc, faţa i s-a destins într-un rictus.

— Mămica te-a trimis?

— Vreţi să spuneţi doamna Menviel?

— Spun măăămica! Numai o măăămică există!

— Cum de ştiţi? Da, doamna Menviel e în tren. Îşi caută fiul de un an de zile.

— Atunci, dacă întreabă bătrâna, o să vorbesc. Iată răspunsul meu: Dominique pluteşte în aer, în jurul nostru, prefăcut în cenuşă.

— În cenuşă?

— În realitate, nu ştiu. Poate deja s-a reîncarnat.

— Vreţi să spuneţi că…

— E totuşi clar, nu?

— Dar cum s-a-ntâmplat?

— În cel mai prostesc fel cu putinţă. După cum ştii, funcţiona la tensiune mică. Făcea parte dintre tinerii albi care vor să-şi înfrumuseţeze mediocritatea născocindu-şi patrii de elecţiune. Când a fost branşat pe o reţea cu tensiunea superioară, a sărit în aer.

— Destul cu imaginile, vă rog, fapte!

— Câtă nerăbdare! Ce tineret! E frumos să mai aştepţi ceva, chiar şi veşti proaste! Lasă-mă să-mi adun gândurile! Gata, acum îmi amintesc. Prin urmare, îl alungasem. A rămas la Calcutta şi a lucrat pentru leprozeria de la Dhapa, de lângă zona industrială Entally. Vreo zece mii de persoane contaminate, multe provenind din Bhutan, locuiau

acolo în barăci de bambus. Deşeurile alea de oameni erau învăţate să ţeasă, să-şi pregătească bandajele, să-şi fabrice medicamentele.

Mulţi dintre ei, groaznic de desfiguraţi, cerşeau noaptea, ascunzându-şi nasul cu o bucată de carton prinsă cu un elastic şi întinzându-şi mâinile rotunde ca un coltuc de pâine. Unii sufereau atât de tare încât îşi incizau plăgile cu lama. Putrezeau de vii, chiar şi sugarii de şase luni. Printre alte sarcini, Dominique o avea şi pe aceea de a le distribui pisici. Poate ştii că boala asta insensibilizează nervii; şobolanii rod noaptea degetele şi picioarele leproşilor, iar ei nu remarcă decât dimineaţa că le au mai scurte cu câţiva centimetri.

Menviel strângea, aşadar, pisicile fără stăpân şi dădea una fiecărei familii de leproşi. Într-o zi s-a petrecut un incident destul de caraghios: Dominique sosea la leprozerie cu ricşa având două coşuri pline de oribili cotoi năpârliţi. Presupun că un coş prost prins a căzut pe jos şi încărcătura de feline a fugit.

Lângă leprozerie se află unul dintre cele mai mari abatoare încă autorizat în India. O tăbăcărie învecinată, condusă de paria, îşi răspândeşte putoarea la kilometri distanţă în jur. E straniu spectacolul lungilor procesiuni de bovine descărnate, dintr-odată deloc sacre, mânate în lungi şiruri haotice spre cuţitul unui măcelar musulman, unele deja moarte şi aruncate în vrac în nişte căruţe, cu carcasele lor grele izbind roţile, cu ochii goi contemplând cerul cenuşiu şi murdar.

Prin urmare, în ziua aceea, trecea o cireada de vaci şi tauri extenuaţi şi pisicile li s-au strecurat printre picioare. Dominique a alergat după ele şi a intrat în cireada. Animalele trebuie că s-au speriat. Un taur a atacat antrenându-i după el şi pe ceilalţi. Dominique a fost luat în coarne şi călcat în picioare. Când a fost ridicat de jos, avea cutia

toracică sfărâmată şi o eventraţie. Ce sfârşit comic pentru el care adora vacile: ucis de ceea ce iubeşti!

Victor a pornit să râdă în hohote. În timp ce povestea, luase un accent ciudat de pasionat. Un tren de pasageri a făcut un zgomot infernal la ace intrând în gară. N-aş fi crezut niciodată că mă voi afla într-o asemenea situaţie; nu mai înţelegeam de ce venisem.

— Din cauza dumneavoastră a murit.

— Nu fi nedrept, a fost un accident. Şi, te rog să mă crezi, mi-am cheltuit ultimele rupii ca să-i ofer o frumoasă cremaţie.

Am sărit în sus de indignare. Eram nebun că discutam cu el. Furia care mocnea în mine încă din timpul nopţii mi-a umplut gura de insulte.

— Asta-i un asasinat, sunteţi un monstru, un asasin dublat de un bolnav la cap!

Căutam cele mai veninoase cuvinte ca să-l rănesc, să-l dobor.

— Nu te înşela asupra mea…

— Îmi faceţi silă!

Nişte forme lungite pe jos şi-au ridicat capul. Voiam să-l scuip în faţă, indiferent la faptul că putea să-mi zdrobească figura cu lovituri de pumn.

— De ce mă înjuri? N-aş fi crezut asta din partea dumitale.

Negru de furie, cu stomacul ghem, continuam să urlu.

— Nemernicule, ne-ai minţit pe toţi, ne-ai dus de nas, ne-ai păcălit! Ai mâinile pline de sânge!

În depărtare s-a auzit bubuitul unui tunet şi această voce formidabilă, ameninţătoare a făcut ca a mea să pară ridicolă. M-am oprit, cu răsuflarea tăiată. Vorbele mele nu erau proiectile ce omorau, ci bule de aer ce-mi cădeau la picioare.

— Aveţi dreptate; nimeni nu vă poate ofensa. Cea mai mare grosolănie este prea slabă pentru dumneavoastră.

— Hai, lasă, e prea târziu să te revolţi! Bătălia s-a terminat. Dumneata eşti singurul care nu m-a

trădat. De două ori ţi-am dezvăluit adevărata mea identitate şi de două ori n-ai spus nimic.

— Cum? Îndrăzniţi…

— Nu îndrăznesc nimic! Nu mai am nici duşmani, nici prieteni. Am trecut de partea cealaltă.

Mă uitam la freamătul buzelor care dăduseră ordine, seduseseră, convinseseră, răspândiseră moartea şi care continuau să vorbească, nepedepsite, în mijlocul celorlalţi oameni. Peste tot Victor îşi perpetuase infernala lucrare.

— Efectiv, n-am nimic în comun cu dumneavoastră.

— Ba da. O să ne mai revedem, te asigur.

— Niciodată!

Sudoarea îmi uda părul şi tâmplele. Mă uitam la el cu un amestec de indignare, revoltă şi regret. Cele câteva cuvinte care ar fi putut răscumpăra atâtea lucruri erau evitate fără eleganţă. În locul unei dureroase şi sănătoase remuşcări, Victor acuza nu ştiu ce stea rea şi mai voia şi ca eu să plâng pentru eşecul lui.

M-am îndepărtat.

S-a sculat în picioare, frânt de şale, şi efortul i-a smuls o tuse violentă. Plămânii îi horcăiau ca nişte foale. A făcut câţiva paşi şchiopătând, cu mâna întinsă, cu privirea strecurându-i-se şireată printre pleoape.

— N-ai cumva niscaiva bani?

— Bani? Pe deasupra, mai vreţi şi bani?

Şi-a adus botul hidos lângă nasul meu. Răsuflarea lui mă incomoda.

— Un mic bacşiş, te rog, *baksheesh, sahib, bakheesh!*

Un zâmbet vag îi deforma obrajii. Aveam să-i dau o lecţie. Am aruncat pe jos un pumn de rupii. S-a uitat cum monedele rotunde se afundau în praf, a rânjit şi s-a pus în genunchi ca să le adune, cu degetele ca nişte gheare, cu buzele răsfrânte. Se târa ca un vierme. Faţa i s-a oprit în dreptul

pantofilor mei şi a încercat să-mi sărute picioarele. Le-am tras repede înapoi. Până şi din străfundul mocirlei lui încerca să mă umilească. Aş fi putut să dau în el. În loc s-o fac, i-am aruncat alte monede pe care le-a prins din zbor cu nişte gesturi crispate de maimuţă.

Tocmai se fluierase plecarea trenului. Frânghiile pentru rufe fuseseră strânse şi peste tot răsunau zgomotele atelajelor. Mi-am croit drum spre vagonul meu printre colportori, vânzători ambulanţi, mame care îşi spălau copiii goi la cişmea. Îmi tot repetam: Dominique a murit, şi nu-mi venea să cred.

A murit! Alergam, îmbrânceam lumea. Dominique a murit. Ei şi? De multă vreme nu mai exista. Şi brusc, într-un fel de premoniţie anxioasă, am înţeles: vestea nu mai avea nicio importanţă, tot aşa cum nici confesiunea lui Victor nu avea nicio importanţă. Şi ea se cufunda în irealitate, se evapora: vorbe risipite de vânt. Simple vorbe.

Nu mai rămânea nimic din noi: India ne îndreptase spre o zonă a nenorocirii, legase nenorocul ca pe un garou în jurul vieţilor noastre.

Alergam, îmbrânceam lumea. O inerţie surprinzătoare începea să mă cuprindă, să mă ţintuiască pe loc. Să fug, să fug: dar la ce bun? Să fug, dar unde? Toate drumurile erau la fel.

Înotam prin mulţime şi fiecare chip, fiecare mână părea să mă reţină, cu blândeţe, aşa cum îţi reţii o rudă aflată pe punctul de a pleca. Lumea din care veneam era atât de departe! M-am căţărat pe scara vagonului. Garnitura de vagoane se urnea încet.

Atunci, doamna Menviel mi s-a ivit în faţă; a fost lovitura de graţie. Îmi făcea semne să mă grăbesc şi îmi schiţa reproşuri. Faţa ei zbârcită te făcea să te gândeşti la trofeul rânjit al unui vânător de capete. Era chipul unei învinse, dar

încăpăţânată şi răbdătoare. Aş fi jurat că ştia deja. Mi-a întins mâna.

— Urcă, ce mai aştepţi?

Vorbea cu glas tremurat. Şi din spate mă trăgea India, cisternele, câinii vagabonzi, copacii, templele, mii de voci îmi şopteau: rămâi, rămâi.

— Urcă!

— Rămâi!

— Urcă!

— Rămâi!

O potopise dezastrul şi durerea i se revărsa deja peste mine ca o povară insuportabilă. Să iau totul de la capăt, să muncesc, să întemeiez o familie?

În momentul în care trebuia să urc pe ultima treaptă, mi s-au înmuiat picioarele, trenul prinsese viteză şi am sărit înapoi pe peron.

Vagonul a trecut zdrăngănind din osii şi faţa doamnei Menviel, aplecată pe fereastră, a început să se micşoreze aşa cum vaporii unei răsuflări se şterg de pe un geam şi dispar.

Era o dimineaţă strălucitoare şi cerul stătea suspendat deasupra capetelor noastre ca o cupolă de lumină. Chiar şi muştele făceau parte din bunătatea lumii. Un băieţel cu obrajii de acaju lucios, care ţinea o vacă de coadă, mi-a zâmbit. Dinţii i-au sclipit şi limba roz i s-a strecurat între buze.

Toată amărăciunea ce-mi fierbea în inimă mi-a dispărut dintr-odată. După ce mă tulburase atât de mult, India mă lua de mână ca să facă din mine unul de-ai ei, ca să-mi redea puterea pe care la început mi-o frânsese.

Peste pământul însetat a trecut o suflare imensă şi caldă. Mă simţeam transfigurat, mă revigora nu ştiu ce hipnotism, nu ştiu ce senzaţie ameţitoare.

Am îngenuncheat şi am sărutat pământul. Aici eram acasă, printre fraţii mei, scăldat de lumina ce se revărsa în valuri. Şi încă nu văzusem nimic!

Acum, ştiam că n-o uitasem pe Devika, că de luni de zile, în mod confuz, mă îndreptam spre ea.

Aparţineam acestei femei aşa cum ea aparţinea acestei ţări. Şi am hotărât să plec în căutarea ei.

Un tânăr funcționar francez pleacă în misiune în India, locul în care «totul se naște purtând pecetea morții». Curând devine deopotrivă fascinat de această țară și speriat de propria lui incapacitate de a o înțelege. Întâlnește o seamă de personaje, care mai de care mai stranii și debusolante, în special un agronom american sclipitor, dar înfiorător de cinic, care îl va captiva cu proiectul său monstruos. Cartea este o consemnare romanescă a călătoriilor lui Pascal Bruckner în India, o țară de care este îndrăgostit și în care revine adesea, impresionat pe de o parte de măreția culturii ei, pe de altă parte de înfiorătoarea complexitate a sărăciei pe care o expun străzile: copii înfometați, cerșetori insistenți, trupuri invadate de mizerie și boală.
Adevăratul subiect al cărții este de fapt India, «mother India», o Indie imaginară, deopotrivă fantasmatică și reală, visată și detestată, o țară ce i-a sedus tot timpul pe europeni, în ciuda mizeriei și stranietății ei.

«Simțeam că mă aflu în mijlocul unui popor de învățători fără să pot profita niciodată de învățămintele lor. Mă gândeam la toate Orienturile la care visasem, Orientul tigrilor parfumați, al paradisurilor opiului, al voluptăților, Orientul misticilor, al revoluțiilor și nu găseam nici unul. Eram aici, cu memoria încărcată de relatări savante și țara îmi scăpa printre degete».

www.edituratrei.ro
ISBN: 978-973-707-158-3

RADIO GUERRILLA
ELIBERADIO
JURNALUL NAȚIONAL

Observații

[←1]

Sciences-Po, abreviere din argoul studenţesc pentru *École libre des Sciences politiques* (Şcoala liberă de Ştiinţe politice) întemeiată la Paris în 1871 şi devenită, în 1984, *Institut d'Études Politiques* (Institutul de Studii Politice), instituţie de învăţământ superior care pregăteşte pentru funcţiile strategice din întreprinderi şi pentru posturile administrative de înalt nivel.

[←2]

Golconda, fostă cetate indiană din regiunea Dekkan, la vest de oraşul Hyderabad, întemeiată în 1518 şi cucerită de moghuli în 1688, era celebră pentru diamante.

[←3]

Şipaii, soldaţi hinduşi recrutaţi de britanici şi încadraţi de ofiţeri europeni, s-au revoltat în 1857 când au cucerit Delhi şi Allahabad. Au fost învinşi de trupele britanice în martie 1858.

[←4]

Gata acum, destul! (în limba engleză în text).

[←5]

Betel: o pastă tonică şi astringentă, alcătuită din foi de betel (varietate căţărătoare de piper originară din Malaezia) şi de tutun, var şi nucă de arec care se mestecă în regiunile tropicale.

[←6]

Mama India (în limba engleză în text).

[←7]

Kali, „cea Neagră”, mare zeiţă feroce hindusă, una dintre soţiile lui Siva, este venerată îndeosebi în Bengal şi onorată prin sacrificii sângeroase.

[←8]

Fete, băieţi (în limba engleză în text).

[←9]

Rosie, ce-i asta? (în limba engleză în text).

[←10]

Tort de ciocolată, doamnă. (id.)

[←11]

Da, doamnă. (id.)

[←12]

Rosie, cheamă-l pe Kumar! (id.)

[←13]

Originară din regiunea munţilor Vosges, din estul Franţei.

[←14]

Krishna, cuvânt sanscrit, însemnând *negru* şi desemnând una dintre divinităţile brahmane cele mai populare, venerată ca al optulea avatar al zeului Vishnu, ca amantul perfect exercitând o fascinaţie care simbolizează adoraţia mistică.

[←15]

Hurry, Krishna! („Repede, Krishna!”, în engleză) este omonim cu *Hare Krishna* („conştiinţa lui Krishna”, în hindi), numele unei ramuri moderne a hinduismului monoteist, fondată în 1936 de Swani A.C. Bhaktivedanta (1896-1977), şi formulă repetitivă din mantra ce trebuie recitată zilnic de adepţii acestei secte.

[←16]

ENA, *École Nationale d'Administration* (Şcoala Naţională de Administraţie) care pregăteşte marii funcţionari ai statului, a fost creată la Paris în 1945 şi mutată la Strasbourg în 1992.

[←17]

Jodhpur, după numele unui oraş din Rajasthan, sunt pantaloni strânşi pe picior, între genunchi şi gleznă.

[←18]

Quai d’Orsay, metonimic pentru Ministerul Afacerilor Externe al Franţei, care-şi are sediul la Paris, pe malul stâng al Senei, la nr. 37 de pe Quai d’Orsay.

[←19]

După venirea la putere în Franţa a socialiştilor, în 1981, Ministerul Afacerilor Externe s-a numit, timp de cinci ani, ca pe vremea Directoratului (1795-1799), Ministerul Relaţiilor Exterioare.

[←20]

Ghat, cuvânt sanscrit care desemnează scara de piatră de pe malul unui fluviu.

[←21]

Pondichéry, oraş din India, pe coasta golfului Bengal, fondat în 1674 de Francois Martin, agentul Companiei franceze a Indiilor Orientale. A fost restituit Indiei în 1954, devenind capitala Teritoriului Uniunii Pondichéry, şi mai păstrează un liceu şi un institut ştiinţific francez.

[←22]

Nu plânge, draga mea. Ce i-ai spus, ticălosule? (în limba engleză în text).

[←23]

Ce se întâmplă iar? (în limba engleză în text).

[←24]

Bhagavad-Gita, „Cântarea Domnului”, poem filosofic sanscrit, inclus în marele poem epic *Mahabharata,* în care zeul Krishna îi expune lui Arjuna o doctrină a acţiunii. Unul dintre textele fundamentale ale filosofiei hinduse.

[←25]

Ramayana, lung poem epic în 7 părţi şi 48.000 de versuri, povestind aventurile eroice ale lui Rama în căutarea soţiei sale, Sita, răpită de demonul Ravana. Redactat, se pare, în secolul al V-lea, pe baza unor texte mult mai vechi, i-au fost adăugate mai târziu trei părţi care-i dau un conţinut religios şi devoţional vishnuit.

[←26]

Sanjay Gandhi (1946-1980), fiul cel mic al Indirei Gandhi, intră în Partidul Congresului în 1975. Pilot amator, moare în timpul unei acrobaţii aeriene ratate.

[←27]

Vishnu este una dintre cele mai mari divinităţi ale hinduismului, având rolul de-a apăra universul.

[←28]

Akbar (1542-1605), împărat moghul al Indiilor, şi-a extins domeniile moştenite cucerind Gurajatul şi Bengalul, a întemeiat Fatehpur-Sikri, a protejat artele şi literele, a fondat o nouă religie sincretică, amestec de budism, creştinism şi doctrine hinduse, care s-a stins o dată cu el.

[←29]

Dhoti, veşmânt purtat de hinduşii tradiţionalişti, alcătuit dintr-o lungă bucată de pânză drapată în jurul şoldurilor, cu un capăt trecut printre picioare şi băgat în spate, sub cingătoare.

[←30]

Sunteţi prea nervos. Mâncaţi prea multă carne. Încercaţi un regim vegetarian (în limba engleză în text).

[←31]

De unde veniţi, cum vă cheamă, ce salariu aveţi, sunteţi căsătorit, câţi copii aveţi? (în limba engleză în text).

[←32]

Nicio problemă, nicio problemă! (în limba engleză în text).

[←33]

Durga, divinitate feminină hindusă, energie emanată din Shiva şi Vishnu, deseori reprezentată luptând cu un demon sub formă de bivol, simbol al morţii.

[←34]

Banianul este un smochin indian cu rădăcini adventive aeriene.

[←35]

Bhoja, rege indian la Malviei, în vestul peninsulei, a domnit între 1018 şi 1060. Cultura (îi sunt atribuite numeroase piese de teatru şi poeme în sanscrită), spiritul poetic, vitejia şi generozitatea au făcut din el idealul hindus al prinţului.

[←36]

Foburgul Saint-Germain din Paris, supranumit „nobilul foburg”, aflat pe malul stâng al Senei, este locuit de aristocraţia franceză şi coincide, în linii mari, cu arondismentul VII.

[←37]

CNRS *(Centre National de la Recherche Scientifique,* Centrul naţional al cercetării ştiinţifice), instituţie publică de cercetare fundamentală, înfiinţată la Paris, în 1939, grupează peste două mii de persoane şi este plasat sub tutela Ministerului Cercetării şi Tehnologiei.

[←38]

Parvati („cea de la munte”), divinitate hindusă, soţia lui Shiva, uneori considerată, sub numele de Devi, o divinitate supremă, poate lua o mulţime de înfăţişări, cele mai cunoscute fiind Kali şi Durga. Fiică a Himalayei, reprezintă puterea naturii.

[←39]

Parsi, persoană care, în India, urmează religia lui Zoroastru şi descinde din perşii zoroastrieni alungaţi din ţara lor de musulmani.

[←40]

Succesiv: bună ziua (în germană, italiană, engleză), cum te cheamă (engleză), căcatule, futu-te-n cur (italiană), du-te-n pula mea (engleză), bună ziua, e bine, sătul până-n gât, cară-te (franceză).

[←41]

Cúrcuma, iarbă înaltă vivace, numită şi *şofran indian,* al cărei rizom conţine o materie colorată galbenă *(curcumina)* şi intră în compoziţia curry-ului.

[←42]

Bibendum, personaj creat de desenatorul francez O'Galop, pseudonimul lui Marius Rossillon (1867-1946), într-un afiş pentru berea Gambrinus, inspirat de formula lui Horaţiu „nume est bibendum" *(Ode,* I, 37), „acum trebuie să bem", şi transformat, pentru firma Michelin, în celebrul obez, alcătuit din anvelope suprapuse, cu sloganul: „Pneul Michelin bea obstacolul!"

[←43]

Raj (cuvânt sanscrit şi hindus) regat, imperiu.

[←44]

Sahib, titlu onorific în India.

[←45]

Henné, cuvânt de origine arabă, desemnează o plantă, din Orientul Mijlociu şi Africa de nord, din ale cărei frunze şi coajă se obţine un praf galben sau roşu, folosit, în ţările musulmane, la vopsitul părului, buzelor, pleoapelor, degetelor.

[←46]

Oum Kalsoum, pseudonimul lui Fatima Ibrahim (1898-1975), cântăreaţă egipteană, supranumită „Astrul Orientului”. Având o voce excepţională cu subtile modulaţii ce acopereau întreaga textură a gamei orientale, ea a regenerat repertoriul tradiţional arab prin lungi cântece pe teme religioase şi profane.

[←47]

Scuzaţi, domnule, scuzaţi! (în limba engleză în text)

[←48]

Consumatori de droguri tari (în limba engleză în text).

[←49]

Shilom (cuvânt de origine persană), mică pipă în formă de pâlnie, cu care se fumează haşiş.

[←50]

Pensiune de familie (în limba engleză în text).

[←51]

Cravate en soie, cravate pour soi. În franceză *soie* şi *soi,* pronunţate la fel (sua), fac un joc de cuvinte ironic cu celebrele concepte ale filosofici existenţialiste a lui Jean-Paul Sartre (1905-1980): *Yen soi* (în sinele), realitatea materială, şi *le pour soi* (pentru sinele), conştiinţa suverană şi transcendentă.

[←52]

Kundalini este, în filosofiile tantrice ale Indiei, numele şarpelui mitic al lui Shiva, care s-ar afla încolăcit în josul şirei spinării oamenilor şi pe care trebuie să-l „trezeşti” prin practici yoga. El este izvorul oricărei energii sexuale şi spirituale.

[←53]

Babar, personaj al unei serii de volume de benzi desenate pentru copii, rege al elefanţilor cu costum verde şi comportamente foarte omeneşti, creat în 1929 de belgianul Jean de Brunhoff (1899-1937) şi reluat de fiul său Laurent.

[←54]

YMCA, prescurtare de la *Youngmen's Christian Association,* Asociaţia tinerilor creştini.

[←55]

Singurul francez simpatic pe care l-am întâlnit vreodată (în limba engleză în text).

[←56]

Bibliotecă publică (în limba engleză în text).

[←57]

Kadişul urlat (în limba engleză în text). Kadiş („sfânt” în aramaică) este o rugăciune rostită de evrei spre lauda lui Dumnezeu sau pentru odihna sufletelor celor morţi.

[←58]

Gotha, metonimie creată la sfârşitul secolului al XIX-lea de la numele celebrului almanah cuprinzând genealogia marilor familii nobile din Europa, editat în oraşul german Gotha între 1764 şi 1945, şi care desemnează ansamblul personalităţilor din aristocraţie, lumea politică, culturală etc. considerate din punct de vedere al notorietăţii.

[←59]

Hergé, pseudonim, după iniţialele sale, al lui Georges Remi (1907-1983), desenator şi autor de benzi desenate belgian, creatorul lui *Tintin* (1929) ale cărui numeroase aventuri, redate printr-un grafism simplu şi realist, au cunoscut, şi cunosc în continuare, un imens succes.

[←60]

Femei albe (în limba engleză în text).

[←61]

Cameră murdară, foarte ieftină, cameră curată, nu scumpă. Prezervative, o rupie (în limba engleză în text).

[←62]

Fete (în limba engleză în text).

[←63]

Care este preţul dumneavoastră, spuneţi-mi ce preţ vă convine (în limba engleză în text).

[←64]

Fete englezoaice, rusoaice, foarte tinere, foarte tinere (în limba engleză în text).

[←65]

Lustragiu (în limba engleză în text).

[←66]

Ferdinand Cheval (1836-1924), zis Factorul Cheval, arhitect amator francez, de meserie poştaş rural la Hauterives (sud-estul Franţei), şi-a ridicat singur, între 1879 şi 1912, un straniu „palat ideal” al cărui onirism baroc, comparabil cu pictura „naivă” a lui Henri Rousseau, anunţă inventivitatea plastică şi simbolică a artei brute.

[←67]

Cameră dublă pentru trei persoane (în limba engleză în text).

[←68]

Nume ironice preluate de la cele ale celebrilor eroi anarhişti ai unei lungi serii de benzi desenate, *Les Pieds-Nickeles (Picioare-Nichelate),* creată în 1908, în revista pentru copii *L'Épatant,* de desenatorul francez Louis Forton (1874-1934) şi preluată de alţi desenatori: René Pellos (n. 1900) i-a dat, între 1948 şi 1981, o notă mai modernă şi dinamică. Ribouldingue (bărbos), Filochard (chior) şi Croquignol (năsos), canalii simpatice, ridiculizează poliţia, pun la cale lovituri îndoielnice şi călătoresc în toată lumea.

[←69]

La Redoute, cea mai mare întreprindere franceză de vânzări prin corespondenţă (12 milioane de clienţi), şi-a editat primul catalog în 1928 şi îşi trage numele de la fabrica de ţesături de lână creată de Joseph Pollet în 1831, pe amplasamentul unei foste redute din Roubaix, în nordul Franţei.

[←70]

Casă de oaspeţi (în limba engleză în text).

[←71]

Bună seara, domnule, noapte bună, domnule, bună dimineaţa, domnule (în limba engleză în text).

[←72]

Servitor (în limba engleză în text).

[←73]

Domni, doamne (în limba engleză în text).

[←74]

Trivandrum sau Tiruvanandaparum este capitala statului Kerala, pe coasta mării Omanului, în sudul extrem al Indiei.

[←75]

Pigalle, cartier al prostituţiei şi sex-shop-urilor din nordul Parisului.

[←76]

Frază inspirată din aceea, celebră, consemnată de moralistul francez Nicolas de Chamfort (1740-1794) în ale sale *Maxime şi cugetări, caractere şi anecdote* (postum, 1795), fragmentul 899: „Nu mai ştiu care bărbat spunea: «Aş vrea să-l văd pe ultimul rege strangulat cu maţul ultimului preot».”

[←77]

Arondismentul XVI, din vestul Parisului, lângă pădurea Boulogne, este cartierul şic al marii burghezii.

[←78]

Arondismentul VII, pe malul stâng al Senei, este cartierul aristocraţiei pariziene.

[←79]

Fondues, literal „topite”, cuvânt de origine elveţiană desemnând două feluri de mâncare tradiţionale: *fondue* burgundă (bucăţele de carne de vită cufundate de meseni în ulei încins şi apoi asezonate cu diverse sosuri) *şi fondue* savoiardă (şvaiţer, sau emmental, topit în vin alb, dres cu usturoi şi ţuică de vişine, şi în care fiecare conviv întinge cu bucăţele de pâine), de unde jocul de cuvinte al personajului.

[←80]

Un an nou fericit (în limba engleză în text).

[←81]

Baba cool, anglicism din limbajul familiar, provenit din cuvântul hindus *baba,* „tătic”, desemnează un tânăr marginal, neviolent, inactiv, mai mult sau mai puţin nomad, ecologist, deseori mistic, trăind uneori în comunitate.

[←82]

Curtea Miracolelor, nume ironic dat odinioară unui cartier din Paris în care, până în 1656, trăiau hoţii şi cerşetorii, făcând aluzie la dispariţia „miraculoasă” a falselor infirmităţi ale anumitor cerşetori. Popularizată de Victor Hugo în romanul său istoric *Notre-Dame de Paris* (1831), expresia are acum sensul figurat de loc sordid, rău famat.

[←83]

Indivizi (în sens peiorativ) (în limba engleză în text).

[←84]

Table (în limba engleză în text).

[←85]

Saddhu (în sanscrită „bun”), ascet hindus care a renunţat la toate legăturile vieţii materiale pentru a se consacra căutării spirituale.

[←86]

Plăcintă cu mere (în limba engleză în text).

[←87]

Aurangzeb (1618-1707), împărat moghul, şi-a menţinut autoritatea prin multe războaie şi, intolerant, a distrus multe temple hinduse, marcând începutul decăderii marilor moghuli.

[←88]

George Nathaniel Curzon of Kedleston (1859-1925), om politic britanic, conservator, a fost viceregele Indiilor (1898-1905) unde a întreprins numeroase reforme administrative şi financiare.

[←89]

Joseph François Dupleix (1697-1763), administrator colonial francez, a fost directorul Companiei Indiilor (1720) şi al factoriilor franceze din India (1742-1754), ducând o politică nu numai comercială, ci şi de cuceriri teritoriale, dar acţiunea sa a fost distrusă de consecinţele Războiului de Şapte Ani, favorabile britanicilor.

[←90]

Chutney, anglicism din cuvântul hindus chatni, desemnează un condiment dulce-acrişor, alcătuit din fructe.

[←91]

Joseph Jean Lanza del Vasto (1901-1981), gânditor şi scriitor francez de origine italiană nobilă, discipol al lui Gandhi, fără a-şi fi abandonat credinţa catolică, a formulat o etică a întoarcerii la natură şi la valorile spirituale, a nonviolenţei, întemeind mai multe comunităţi şi „triburi rurale” autarhice, pentru a-şi pune în practică doctrina.

[←92]

Locuitori sau adepţi ai oraşului indian Auroville, creat în 1968, la 10 km de Pondichery, de „Mama”, tovarăşa de viaţă şi succesoarea filosofului Aurobindo (1872-1950), pentru continuarea acţiunii ashramului întemeiat de acesta în 1926. Auroville cuprinde o enormă structură sferică, Matra Mandie, şi cartiere care atrag în mod regulat occidentali în căutare de spiritualitate.

[←93]

Personaj fantastic din mitologia arabă, duh rău sau bun.

[←94]

Din statul Gujerat, în nord-vestul Indiei.

[←95]

Nizam, cuvânt de origine arabă însemnând organizare, este un titlu purtat de diverşi suverani indieni.

[←96]

Dhoti, veşmânt purtat de hinduşii tradiţionalişti, alcătuit dintr-o lungă bucată de pânză drapată în jurul şoldurilor, cu un capăt trecut printre picioare şi băgat în spate, sub cingătoare.

[←97]

Nawab, cuvânt din limba hindi, care a dat în franceză şi română *nabab,* desemnând un guvernator din India musulmană sau un mare ofiţer la curtea împăraţilor moghuli.

[←98]

Gîtâ-Govinda, poem vishnuit indian, scris în sanscrită de Jayadeva (1150-1210), sub forma unei drame lirice povestind iubirea dintre Krishna şi Radha ca simbol al devoţiunii faţă de Vishnu.

[←99]

Chandidas (sfârşitul sec. XIV – începutul sec. XV), poet indian originar din Bengal, autor a mai mult de 200 de poeme de devoţiune faţă de Krishna şi căruia îi sunt atribuite alte câteva mii pe diferite teme.

[←100]

Jawaharlal Nehru (1898-1964), om politic indian, născut într-o familie de brahmani, discipol al lui Gandhi, a fost, din 1929, preşedintele Congresului naţional indian şi unul dintre artizanii independenţei Indiei, obţinută în 1947, pe care a condus-o apoi ca prim-ministru timp de 17 ani.

[←101]

Filao (cuvânt malgaş), copac din ţările tropicale, care creşte în regiunile umede; este cultivat pentru lemnul lui galben-roşcat folosit în tâmplărie.

[←102]

Darşana, cuvânt sanscrit, desemnează, în religia hindusă, viziunea obţinută de credincios de la o divinitate, un guru sau un obiect de bun augur.

[←103]

Doriţi să vorbiţi cu mine? (în limba engleză în text).

[←104]

Scuzaţi-mă, vorbiţi în engleză! (în limba engleză în text).

[←105]

Ce? (în limba engleză în text).

[←106]

Swami (în sanscrită „maestru”), titlu dat uneori călugărilor hinduşi.

[←107]

Patanjali (sec. II, î. e. n.), filosof şi gramatician indian, autor de aforisme despre yoga care au fost revelate în Europa de Schopenhauer.

[←108]

Freak (pronunţat fric, în engleza americană „monstru”): a) tânăr care refuză valorile societăţii burgheze fără să aparţină unei anumite mişcări; b) toxicoman care consumă droguri tari.

[←109]

Karma (în sancrită „act”), dogmă centrală a religiei hinduiste potrivit căreia destinul unei fiinţe vii şi conştiente este determinat de totalitatea acţiunilor sale trecute, a vieţilor sale anterioare. Karma este o putere, un dinamism al actelor trecute, ca determinare a individului tranzitoriu.

[←110]

Khol, fard de culoare neagră aplicat pe pleoape, gene şi sprâncene, utilizat la origine în lumea arabă.

[←111]

Ananda (în sanscrită „beatitudine”, „înflorire”), numele dat unuia dintre cei zece mari discipoli ai lui Buda, văr cu acesta.

[←112]

Bătrâna e nebună, dar îmi place (în limba engleză în text).

[←113]

Ghidurile albastre, ghiduri turistice franceze reputate pentru calitatea lor, îşi trag numele, din 1916, de la culoarea copertei şi sunt publicate, din 1860, de editura Hachette.

[←114]

Pipal, arbore înalt din familia smochinului, considerat drept sacru în India.

[←115]

Mainat (cuvânt de origine malaieză), sturz mare din Asia meridională, cu mărgele cărnoase galbene la ochi, crescut şi în voliere pentru darul său de a imita vocea umană.

[←116]

Atmosferă apăsătoare între europeni şi localnici (în limba engleză în text).

[←117]

Trip, anglicism („călătorie”) din limbajul familiar, desemnând starea ce rezultă din absorbirea de substanţe halucinogene, îndeosebi LSD.

[←118]

Beatrice şi Marcello sunt două personaje principale din precedentul roman al lui Pascal Bruckner, *Luni de fiere* (1981), tradus în lb. Română de Vasile Zincenco la Editura Babel, din Bucureşti, în 1991, cu o prefaţă de Radu Toma, traducere retipărită de Editura Trei, în 2001, cu o prefaţă de Vasile Dem. Zamfirescu, şi în 2006, în colecţia „Romane psy”.

[←119]

Frederic Prokosch (1908-1989), romancier şi poet american al cărui prim roman, *Asiaticii* (1935), i-a adus celebritatea şi admiraţia lui André Gide şi Thomas Mann. În următorul, *Cei şapte fugari* (1937), Albert Camus a văzut naşterea „romanului geografic”. Spre sfârşitul vieţii s-a stabilit în sudul Franţei, la Grasse.

[←120]

M-am săturat de voi (în limba engleză în text).

[←121]

Frangipanier, arbust exotic ale cărui flori au un parfum amintind de al migdalelor.

[←122]

Cu sâni goi (în limba engleză în text).

[←123]

Halele, cartier central al Parisului, pe malul drept al Senei, în jurul fostelor Hale centrale metalice, construite de arhitectul Victor Baltard (1805-1874), între 1854 şi 1866, pe locul pieţei alimentare datând din sec. XI. Imortalizate de Emile Zola în romanul său *Pântecele Parisului* (1879), au fost demolate în 1969 şi înlocuite cu un spaţiu verde de destindere şi un centru comercial subteran.

[←124]

Enarh, absolvent al ÉNA, Ecole Naţionale d'Administration (vezi nota 16).

[←125]

Patru-sferturi, prăjitură în care untul, făina, zahărul şi ouăle sunt în proporţii egale.

[←126]

Te rog, fii rapid (în limba engleză în text).

[←127]

Nicio problemă, sunteţi prietenul meu (în limba engleză în text).

[←128]

Fete tinere, băieţi tineri (în limba engleză în text).

[←129]

Newar, membru al unei populaţii tibeto-birmane (peste 500.000 de persoane) trăind pe valea Katmandu.

[←130]

Deodar (cuvânt hindi, din sanscritul devadara, „arbore divin”), frumos cedru din Himalaya.

[←131]

Saranghi, vioară indiană pe care o piele întinsă ţine loc de tablă de armonie.

[←132]

Sitar, lăută indiană cu gâtul foarte lung şi corzi metalice.

[←133]

Sampan, ambarcaţiune asiatică cu fundul plat, o singură pânză, o vâslă în spate şi, în centru, un coviltir din bambus împletit pentru adăpostirea pasagerilor.

[←134]

Foarte rău, foarte rău (în limba engleză în text).

[←135]

India e una. Toţi suntem fraţi, toţi egali (în limba engleză în text).

[←136]

Hrană cu Întrebuinţări Multiple (în limba engleză în text).

[←137]

Pasul Khyber sau Khabar, defileu care leagă valea râului Kabul din Afganistan cu Peshawar în Pakistan.

Table of Contents

Prolog
- Un ceai pe Gange
- 1 Picnic la bord
- 2 Vulturul și prada sa
- 3 Mâncătorii de foc
- 4 Firul de păr al profetului
- 5 Prietenia între popoare
- 6 India nu-mi vorbește

I Vânător de săraci
- 1 Piața de imagini
- 2 Faunul și eunucul
- 3 Pumnul și invectiva
- 4 Cruciada
- 5 Mormântul olarului
- 6 Sângele fertil

II Călători nonșalanți
- 1 Hoții de suflete
- 2 Arheologul și veverița
- 3 Divinități lugubre
- 4 Fuga
- 5 Plăcerile Bombay-ului
- 6 Patriarhi somptuoși
- 7 Indiile dezirabile

III Femeia absentă
- 1 Febra artei
- 2 Romanul de negăsit
- 3 Plimbări printre umbre
- 4 O droaie de copii
- 5 Welcome 92
- 6 Sanctificarea deșeurilor
- 7 Băi cu șampanie

IV Paradisurile exilului
- 1 Edenul ambiguu
- 2 Insulele Fericite
- 3 Maiestatea Sa cu cocoașă
- 4 Moravuri pastorale
- 5 Cu piciorul într-un cuib de șerpi

6 Apostolul şi golanii
V Prăpădul
1 Sosirea comandorului
2 Recea îmbrăţişare maternă
3 Două eleştee întunecate
4 Reflux
5 Intoxicaţii de pe Pământul făgăduinţei
6 Odiseea infamiei
7 Haosul şi distrugerea
VI „Apele negre”
1 Frumuseţea Europei
2 Împărăţia noroiului
3 Restanţe de suferinţă
4 Howrah-Express
5 Epoca de fier
6 Incurabilii
7 Mormane de schelete
8 Praf de oameni

Table of Contents

Prolog 5
Un ceai pe Gange 6
1 Picnic la bord 8
2 Vulturul şi prada sa 14
3 Mâncătorii de foc 20
4 Firul de păr al profetului 26
5 Prietenia între popoare 33
6 India nu-mi vorbeşte 42
I Vânător de săraci 45
1 Piaţa de imagini 46
2 Faunul şi eunucul 49
3 Pumnul şi invectiva 59
4 Cruciada 73
5 Mormântul olarului 89
6 Sângele fertil 100
II Călători nonşalanţi 106
1 Hoţii de suflete 109
2 Arheologul şi veveriţa 115
3 Divinităţi lugubre 125
4 Fuga 130
5 Plăcerile Bombay-ului 137
6 Patriarhi somptuoşi 143
7 Indiile dezirabile 148
III Femeia absentă 153
1 Febra artei 154
2 Romanul de negăsit 165
3 Plimbări printre umbre 171
4 O droaie de copii 180
5 Welcome 92 185
6 Sanctificarea deşeurilor 200

7 Băi cu şampanie 209
IV Paradisurile exilului 220
1 Edenul ambiguu 221
2 Insulele Fericite 227
3 Maiestatea Sa cu cocoaşă 238
4 Moravuri pastorale 247
5 Cu piciorul într-un cuib de şerpi 252
6 Apostolul şi golanii 262
V Prăpădul 275
1 Sosirea comandorului 276
2 Recea îmbrăţişare maternă 285
3 Două eleştee întunecate 291
4 Reflux 298
5 Intoxicaţii de pe Pământul făgăduinţei 307
6 Odiseea infamiei 317
7 Haosul şi distrugerea 330
VI „Apele negre” 340
1 Frumuseţea Europei 341
2 Împărăţia noroiului 350
3 Restanţe de suferinţă 357
4 Howrah-Express 367
5 Epoca de fier 373
6 Incurabilii 381
7 Mormane de schelete 389
8 Praf de oameni 396